

ΚΡΗΤΙΚΑ 852

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
"ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ,"

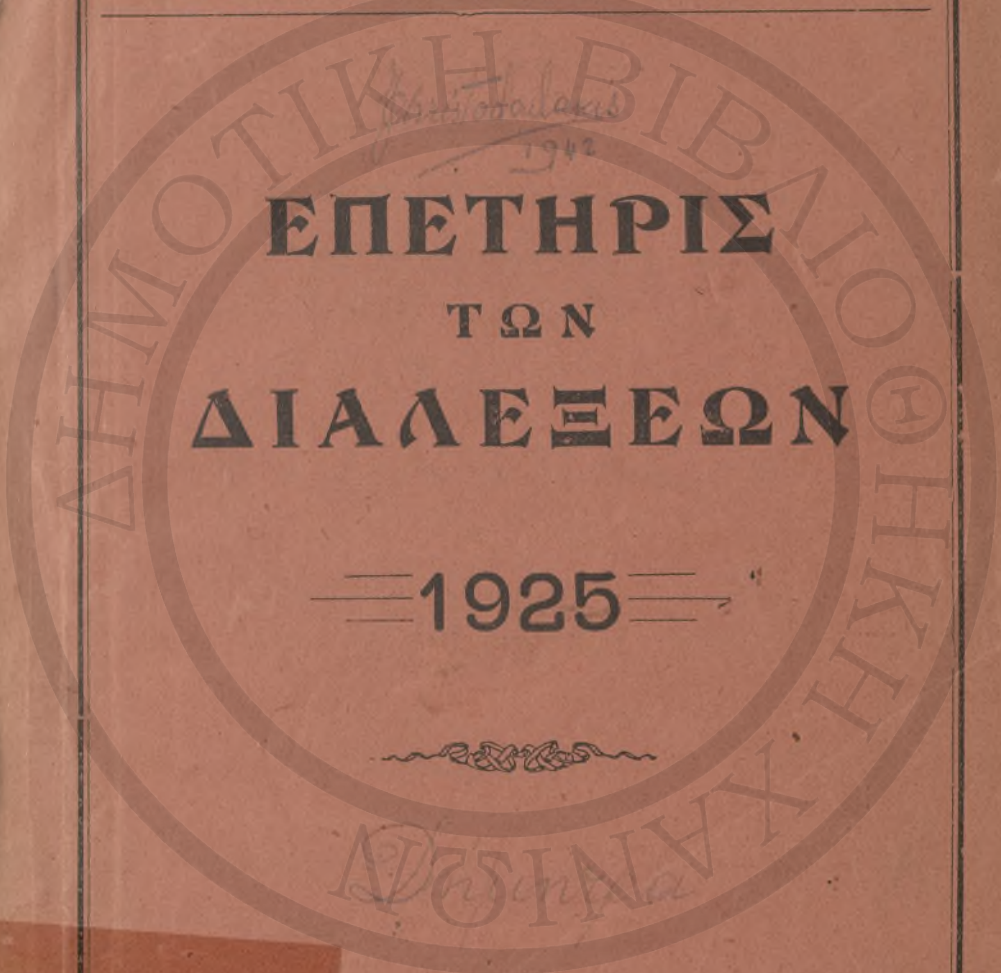
ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΩΝ
ΔΙΑΔΕΞΕΩΝ

—1925—

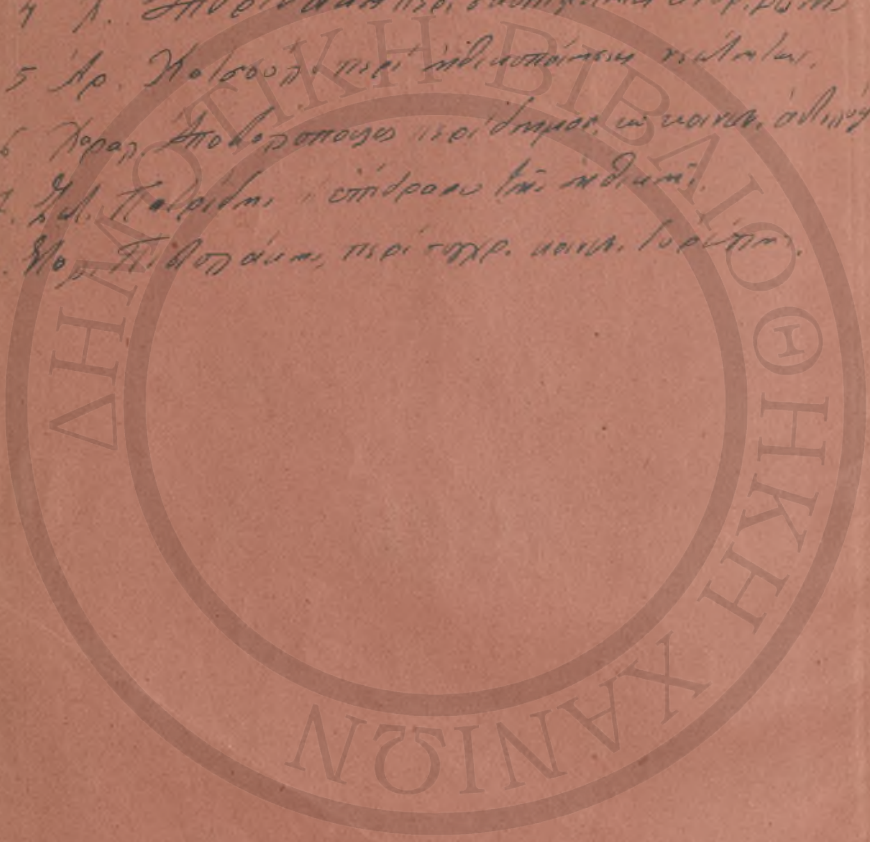

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Κ. ΠΕΡΑΚΗ - ΧΑΝΙΑ

1. Αγαθ. Μιχαήλ Τσιρι παυροφωρ κ.λ.γ.
2. Αγαθ. Π. Βονάου Τσιρι Μοιροφωρ ου Παυό Παυ.
3. Αγαθ. Τσιρι παυροφωρ Τσιρι Μοιροφωρ κ.λ.γ.
4. Αγαθ. Γεωργίου Τσιρι ουροφωρ ου Παυό Παυ.
5. Αγαθ. Μοιροφωρ Τσιρι ουροφωρ ου Παυό Παυ.
6. Αγαθ. Αποστολίου Τσιρι ουροφωρ ου Παυό Παυ.
7. Αγαθ. Αποστολίου Τσιρι ουροφωρ ου Παυό Παυ.
8. Αγαθ. Αποστολίου Τσιρι ουροφωρ ου Παυό Παυ.

ΚΡΗΤΙΚΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 - ΧΑΝΙΩΝ -
 Αριθ. βιβλ. 71416α
 Χρονολ. Είσαγ. _____
 Ειδικότης Σόφιστικά ^{Κριτής}
 Αριθ. _____ 200/ΑΠΟ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
 "ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ,"

ΕΠΕΤΗΡΙΣ
 ΤΩΝ
 ΔΙΑΔΕΞΕΩΝ

α' 1925

6666-
 ΧΑΝΙΩΝ
 Μ 17-Χ 11-114

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΧΑΝΙΩΝ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ
 ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Κ. ΠΕΡΑΚΗ - ΧΑΝΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Λογοδοσία τρόπον τινά δύναται νὰ θεωρηθῆ ἢ εἰς ἓνα τόμον ἔκδοσις τῶν διαλέξεων τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κατὰ τὴν ἐφετεινὴν περίοδον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Γίνεται δὲ ἡ ἔκδοσις συμφώνως πρὸς τὴν ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου Προέδρου τοῦ Συλλόγου δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν κατὰ τὴν ἐγκαινίᾳσιν ὑπὸ τοῦ ἰδίου τῶν διαλέξεων. Καίτοι δὲ αἱ διαλέξεις αὗται δὲν ἐμφανίζονται μὲ ἀξιώσεις λύσεως ὑψηλῶν ἐπιστημονικῶν προβλημάτων ἢ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῆς τελευταίας λέξεως ἐπὶ τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα οἱ ἐξ ὀνόματος τοῦ Συλλόγου ὀμιλήσαντες ἐπραγματεύθησαν καὶ ἀνέπτυξαν, δὲν ἔμπορεῖ ὅμως κανεὶς καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν πληροῦσι τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου. Διότι καὶ λόγιοι ἦσαν οἱ ὀμιλήσαντες καὶ ἀφ' ἑαυτῶν παρεσκευάσθησαν—λαμβανομένου πάντοτε ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν Ἐπαρχιακῇ τοῦ Κράτους πόλει ζῶμεν, ὅπου δὲν ἀφθονοῦσι βιβλικά μέρη, διὰ νὰ γίνεται κανεὶς διὰ τῆς μελέτης σοφώτερος—καὶ πᾶσαν φιλοτιμίαν ἐπέδειξαν διὰ νὰ διδάξωσι καὶ νὰ τέρψωσι συνάμα πνευματικῶς τὸ φιλόμουσον τῆς πόλεως κοινόν. Διότι δ' ἀκριβῶς εἶναι ἐργασία ἀτομικὴ εὐσυνειδήτος, διὰ τοῦτο καὶ τολμᾷ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ἡ ὁποία εἶναι τὸ ἀσφαλέςτατον κριτήριον καὶ ὁ ἀκριβέστατος ἔλεγχος. Ὑποθέτομεν δὲ ὅτι καὶ ὁ μάλιστα μεμψίμοιρος καὶ ἰδιότροπος ἀναγνώστης ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς ζῆ ὁ λόγιος Ἐπαρχιακὸς κόσμος θὰ ὁμολογήσῃ πολλὴν χάριν εἰς τοὺς ὀμιλήσαντας ἐταίρους τοῦ Συλλόγου καὶ μὴ, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ τέως ἐδιδάχθη ἢ λησμονημένα ἀνεπόλησε. Πάντως δὲ θὰ παραδεχθῶσιν οἱ ἀκροαταὶ ὅτι σοφώτερος ἑαυτῶν θὰ ἐξήρχοντο ἐκάστοτε ἐκ τῆς αἰθούσης τῶν διαλέξεων.

Ὁ Σύλλογος ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν εἶναι δυσπρεστημένος. Νομίζει μάλιστα ὅτι ἐν τῇ πνευματικῇ νάρκῃ, ἥτις συνήθως ἐν τοῖς Ἐπαρχιακοῖς κέντροις ἐπικρατεῖ, ἡ κίνησις αὕτη δὲν ὑπῆρξεν ἀνωφελής. Σύμφωνος δὲ πρὸς τὸ Καταστατικὸν αὐτοῦ οὔσα παρέχει τὸ δικαίωμα νὰ εἴπωμεν ὅτι μόνον σφόδρα φυλαίτιοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιρρίψωσιν ἡμῖν τὴν μομφὴν ἀδραναείας ἢ καὶ

κῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Καταστατικοῦ μας ἢ ἀσκόπου διαθέσεως τῶν πενιχρῶν ἄλλως πόρων τοῦ Συλλόγου. Γνωστὸν εἶναι ὅτι μόνον τὴν συνδρομὴν τῆς Μοναστηριακῆς τοῦ Νομοῦ Ἐπιτροπείας, τὴν τῆς ἐνοριακῆς τῆς πόλεως καὶ τὴν τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Χριστιανικοῦ Φωτὸς ἔχομεν. Καὶ ὅμως καὶ τοῦτο ἐκδίδομεν τακτικῶς καὶ εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῶν διαλέξεων προβαίνου-
- ἦδη καὶ ἱκανὸν κατ' ἔτος ποσὸν διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου Λόγου διαθέτομεν καὶ δι' ἐκάστην δὲ διάλεξιν ὠρίσαμεν μικρὸν τι ποσὸν ἐκ δραχμῶν διακοσίων, τὸ ὁποῖον καὶ κατεβλήθη εἰς τοὺς ζητήσαντας τοῦτο κ. κ. Γεράσι. Πιερρομπόννη, Ἀριστογ. Κατσούλλιν καὶ Σωτ. Πατρίδην. Οἱ λοιποὶ τῶν ὀμιλησάντων ἠρνήθησαν νὰ το λάβωσιν εἰπόντες ὅτι ἀφήνουσιν αὐτὸ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τοῦ Συλλόγου.

Ἡδύνατο νὰ γίνῃ ἐνταῦθα καὶ μερὰ ἐπισκόπησις τοῦ βίου τρόπον τινὰ τοῦ Συλλόγου. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐδημοσιεύετο ἐκάστοτε ἐτήσιος ἀπολογισμὸς ἐν τῷ Περιοδικῷ πᾶσα ἄλλη λογοδοσία ἐπερίτευν. Ἄλλως τε ἡ πραγματικὴ δράσις τοῦ Συλλόγου, ἡ σύμφωνος πρὸς τὸν προορισμὸν θρησκευτικῶν καὶ πατριωτικῶν Σωματείων, ἐν τούτῳ ἀποκορυφῶται. Τὸ Χριστιανικὸν δηλ. Φῶς φωτίζει πράγματι καὶ διδάσκει τοὺς θέλοντας νὰ διδαχθῶσι καὶ ἔχομένους ἀπαρασάλευτος τῶν Πατρίων. Καὶ ἂν ἄλλο τι δὲν εἶχεν ὁ Σύλλογος νὰ ἐμφανίσῃ ἢ ἄνευ διακοπῆς—ἐκτὸς βραχύχρονιωτάτης—ἐκδοσις αὐτοῦ δικαιολογεῖ τὴν ὑπαρξὶν τοῦ Συλλόγου.

Αἱ διαλέξεις ἦσαν ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἀμεσον ἢ ἔμμεσον σχέσιν πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς κοινωνίας. Θρησκευτικὰ δηλ. ἱστορικά, ἠθικά, ὑγιεινολογικὰ σώματος καὶ ψυχῆς, κοινωνιολογικὰ καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἐγένοντο δὲ αἱ ἐξῆς διαλέξεις καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην σειρὰν :

1) Ὑπὸ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου καὶ Προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Ἀγαθαγγέλου «Περὶ προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν» ὡς συνέχεια ἄλλης διαλέξεως πρὸ.... ἐτῶν γενομένης περὶ

2) Στυλιανοῦ Ν. Πιστολάκι «Περὶ Σοσιαλισμοῦ».

3) Γερασίμου Πιερρομπόννη «Περὶ τῆς Μουσικῆς ὡς παράγοντος τῆς ἀγωγῆς».

4) Ἐμμανουὴλ Γενεράλι «Περὶ τῶν προνομίων τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐν Τουρκίᾳ».

5) Ἀριστογ. Κατσούλλι «Περὶ τῆς ἠθικῆς τῶν νέων».

6) Χαρ. Ἀποστολοπούλλου «Περὶ Δημοσίας καὶ Κοινωνικῆς ἀντιλήψεως.»

7) Σωτηρίου Πατρίδου «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀληθοῦς ἠθικῆς ἐπὶ τῆς υἰεΐαστοῦ ἀνθρώπου καὶ τανάπαλιν.»

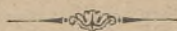
8) Χαραλ. Χαραλαμπάκι «Περὶ τοῦ ἂν ὁ Σοσιαλισμὸς εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν».

Παρέχοντες εἰς τὸ κοινὸν τὸν τόμον τῶν διαλέξεων τούτων οὐχὶ ἐπὶ χρηματισμῷ, ἀλλὰ πρὸς διδασκαλίαν πεποιθᾶμεν ὅτι συνεχίζομεν τὴν πλήρωσιν τοῦ προσηρισμοῦ τοῦ Συλλόγου καὶ ἐν τούτῳ. Δι' ὃ καὶ ἐλάχιστον ὀρίζομεν τὸ ἀντίτιμον, ἥτοι δραχμὰς 25 οὐδὲ τὸν χάρτιν ἀντιπροσωπευούσας.

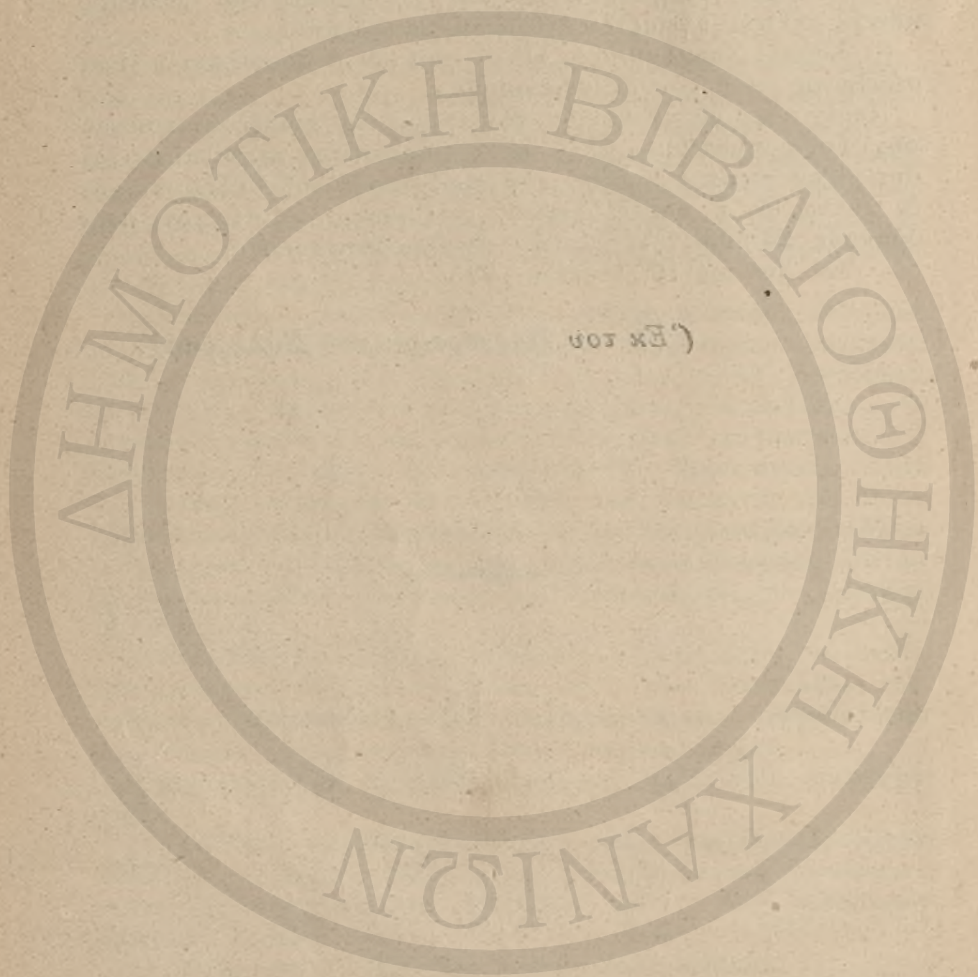
Ἐν Χανίοις 10 Ἰουλίου 1925

(Ἐκ τοῦ Προεδρείου τοῦ Συλλόγου)

0

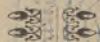

Εἰν ἡ ἐμοὶσα νόμοι θεῖν ἡμῶν
μολατ ἡ δημοσίε εἰν ἡμοῖσε
ἡσ παρὰ τῆσ θεῖν ἐπισημοῦσ
τοῦ κοσμοῦ θεοῦσ ἡσ κατ' εἰσ
ἡσ εἰσε με εἰσ εἰσ εἰσ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΩΝ

Ἐξοχώτατε κ. Γεν. Διοικητά,
Γενναιότατε Στρατηγέ καὶ λοιπὸν φιλόμουσον
καὶ φιλόκαλλόν μοι ἀκροατήριον,

Ὁ Ἡμέτερος Σύλλογος, ὁ φέρων τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου Τίτου τοῦ πρώτου τῆς Κρήτης Ἱεράρχου καὶ συνεκδήμου τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου, ἐπιθυμῶν νὰ ἀνταποκριθῇ πλήρως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἄρχεται ἀπὸ σήμερον τῶν ἐν τῷ Καταστατικῷ αὐτοῦ ἀναγραφόμενων ἀναμορφωτικῶν λαϊκῶν διαλέξεων, τῇ συνεργοσίᾳ πλείστων ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν διακεκριμένων λογίων. Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ προσδρεύω τοῦ Συλλόγου τούτου, ἐθεώρησα καλόν, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς μου, νὰ ἀνέλθω προῶτος τὸ βῆμα τοῦτο, ἵνα καὶ ἐνταῦθα ἐφάρσμοσθῃ ἢ ἀρχῇ ὅτι δεῖ «ἀπὸ Θεοῦ ἄρχεσθαι». Σῶς εἶχον, κύριοι, ὑποσχεθῆ «ἄλλοτε, ὅτι θὰ σᾶς ὠμίλουμαι περὶ δεισιδαιμονίας, περὶ τῆς φοβερᾶς ταύτης Κοινωνικῆς μᾶστιγος, ἣς ὡς ἔλεγον τότε, οὐ μόνον τὴν πρὸς τὰ ἴδια ἡμῶν τέκνα στοργὴν ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν ἀφαιρεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ καταπνίγη. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον τότε δὲν ἠδυνήθην νὰ πράξω, λόγῳ τῶν ἀντιξῶν περιστάσεων καὶ τῶν δεινῶν περιπετειῶν τῆς Πατρίδος, ἐρχομαι σήμερον νὰ πράξω πρὸς ὑμᾶς, διότι βλέπω ὅτι ἡ δεισιδαιμονία ἀποτελεῖ φοβερὰν κοινωνικὴν μᾶστιγα, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας καθ' ἑκάστην συμβαίνουσι πράξεις καὶ πιστεύονται παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἰδέαι, αἵτινες πολὺ καταβιβάζουσι τὸ θεῖον εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀπίστων, τῶν ὁποίων ἔχομεν πολὺν δικαίως τὴν ἀξίωσιν νὰ ὑπερέχωμεν. Ἐὰν ἡ δεισιδαιμονία κατὰ τὴν προχριστιανικὴν ἐποχὴν ἦτο ἀξιόμειπτος καὶ κατακριτέα πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς μέγιστον ἀμάρτημα καὶ ὕβρις πρὸς τὸν Θεὸν σήμερον, ὅποτε τὶ φῶς τοῦ Ἐὐαγγελίου διέλυσε τὸ ἐπὶ τῆς ὑψηλίου κυριαρχοῦν πνευματικὸν σκοτός, καὶ ἐλύθη τὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δύσλυτον πρόβλημα τῆς

λεγόμενης μεταφυσικής. Ἐάν ἐπιτρέποντο αἱ τοιαῦται τῆς διανοίας παρεκτροπαὶ εἰς χρόνους παλαιστάτους, ὁπότε ὁ ἄνθρωπος ἀποβαλὼν τὴν περὶ Θεοῦ ἀληθινὴν ἰδέαν καὶ προσκυνήσας ἀντὶ τοῦ Κρίστου τὰ κτίσματα, ἐγένετο κατὰ μικρὸν ἕρμαιον τῆς δεισιδαιμονίας καὶ ἐθνισίας τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν εἰς τὰ φαντάσματα, τοὺς οἰωνούς, τοὺς μάγους, τοὺς δαίμονας, τὴν Εἰμαρμένην καὶ ὅσα ἄλλα ἐδημιούργησε παραπλήσια, ἢ τεθορυβημένη αὐτοῦ φαντασία, δὲν ἐπιτρέπεται σήμερον εἰς ἐκείνους, οἵτινες φέρουσι τὸν μέγιστον καὶ ὑψιστον τίτλον τοῦ Χριστιανοῦ καὶ βαδίζουσι ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, νὰ δίδωσι προσοχὴν καὶ νὰ ἀποκλίνωσιν εἰς τοιαῦτα φαντάσματα καὶ προξείεις ἰδωλολατρικὰς. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ δεισιδαιμονία καὶ μετὰ τὴν ἐγκαθίδουσι τοῦ Χριστιανισμοῦ παρέμεινεν, ἐκ πλημμελοῦς ἀνατροφῆς, τόσον βραδέως ἐγκεχυραμένη ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν, ὥστε μετὰ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, νὰ ἀποτελῇ τρανώτατον τεκμήριον τῆς γνησίας ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνος καταγωγῆς, θὰ εἶχε τὸ πρῶγμα μέχρι τινὸς καλῶς ὑπὸ ἠθικὴν ὁμως, πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔποιν ἀποδεικνύεται τὰ μάλιστα καταστροφικῆ. Διὰ τὴν δεισιδαιμονίαν ὁ κλέπτης πιστεύει, ὅτι ὁ κλέπτειν δὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἐὰν γινεταί ἄλλην τινα παρὰ τὴν τειχῶν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν Παρασκευὴν, διὰ τὴν δεισιδαιμονίαν δὲν εἶναι ἁμάρτημα τὸ τυμβορυχεῖν καὶ ἀφαιρεῖν τὸ ἐπίπλοον τῶν νεκρῶν πρὸς κατασκευὴν λαμπάδος μαγικῆς πρὸς ἀποκάλυψιν θησαυρῶν κεκρυμμένων· διὰ τὴν δεισιδαιμονίαν δὲν εἶναι ἁμάρτημα νὰ δίδωμεν σημασίαν προφητικὴν εἰς τὰς ὁμοπλίτας τῶν ζώων ἢ εἰς τὰ ὑπὸ τῆς ἀκαθάρτου μάντιδος ριπιτόμενα χαρθὰ καὶ κουνιά· διὰ τὴν δεισιδαιμονίαν, καθὼς ἀνεγνώσαμεν πρὸ ὀλίγων μόλις εἰῶν εἰς τὰς ἐφημερίδας, φιλόστοργος τις πατήρ (!) κατεδίκασε τὸ ἴδιον αὐτοῦ τέκνον εἰς τὸν ἐξ ἀοιτίας θάνατον ὡς κακοδαίμον (ὄγουρσοῦζικον)· διὰ τὴν δεισιδαιμονίαν τέλος ἔξεπορθήθη εὐχερέστερον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ Κωνσταντινουπόλις. Ἀλλὰ πρὸς τί τότε ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἀληθὴς φιλοσοφία; πρὸς τί ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ ἡ καλὴ ἀνατροφή; ἀφοῦ ἡ δεισιδαιμονία δύναται νὰ ἀφαιρῇ ἀπὸ τὰς ἡμετέρας καρδίας καὶ αὐτὴν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Πατρίδα ἀληθινὴν ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς τὰ τέκνα στοργὴν; καὶ νὰ καθιστῇ μάταια καὶ φροῦδα καὶ αὐτὰ τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων μας;

Ἰδοὺ, Κύριοι, οἱ λόγοι, ἰδοὺ τὰ αἴτια, αἵτινα μὲ ἠνάγκασαν νὰ ἐκλέξω ὡς θέμα τῆς διαλέξεώς μου τὸ περὶ Δεισιδαιμονιῶν, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀποβλέποντες εἰς τὴν οὐδαιότητα τοῦ θέματος τούτου, θέλετε μοι παράσχη εὐμενῆ καὶ σύντονον τὴν ὑμετέραν προσοχὴν καὶ ἀκρόασιν.

Ἐποὺ λοιπὸν πρόκειται περὶ δεισιδαιμονίας πρέπει προτοῦ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὀλεθρίων αὐτῆς, ἐπὶ τῆς Κοινωνίας ἀποτελεσμάτων, νὰ ὀρίσωμεν, τι ἐννοοῦμεν λέγοντες δεισιδαιμονίαν σήμερον καὶ τίνες δύναται νὰ ὀνομασθῶσιν δεισιδαίμονες. Ἄν ἐπρόκειτο περὶ τῆς σημασίας ἣν εἶχεν ἡ λέξις κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῆς περιπετείας ἠθέλομεν παρεκτραπῆ εἰς φιλολογικὰς ἐρεῖναις, αἱ ὁποῖαι οὐδόλως ἢ πολὺ ὀλίγον συμβάλλουσιν εἰς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκομεν. Διὰ τοῦτο ἀρκοῦμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τοῦτο μόνον ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ἡ λέξις **δεισιδαιμονία** ἐσημαίνει τὸ πρὸς τοὺς Θεοὺς ὀφειλόμενον σέβας, σήμερον δέ, ὅπως ἡ λέξις κατήνητος, σημαίνει τὸν ἀγενῆ καὶ τερατείας γυναικώδους κατάπλεων φόβον, ἐξ οὗ γεννῶνται τὰ ἄπειρα κατὰ περὶ ὧν παρακατιόντες θέλομεν εἶπῃ. **Δεισιδαίμονες** δὲ λέγονται, ἠσοῦπιστεύουσιν, ὅτι αἱ κικκαβίζουσαι γλαῦκες καὶ οἱ ὠρουόμενοι κύνες προεξαγγέλλουσι τὸν ἐπιερχόμενον θάνατόν τινος· οὗ ὑπάρχουσιν, ἄνθρωποι **μάγοι** καὶ **γόυτες** καλούμενοι, οἵτινες θεραπεύουσιν ἀσθενείας, πρὸ ξηνοῦ τόσους, θένουσιν, ὡς κοινῶς λέγουσιν, ἀνδρόγυνα, προβλέπουσι τὰ μέλλοντα καὶ ἄλλα τοιαῦτα τερατουργήματα διαπράττουσι διὰ τῆς συνεργείας τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Ὅσοι κρεμῶσιν ἀπὸ τοῦ τραχήλου αὐτῶν **περίαπτα** τὰ κοινῶς λεγόμενα **χαῖμα-λά**, ὅσοι κρεμῶσιν εἰς τὰς θύρας τῶν Μαῖους, δηλαδὴ σκυλλοκρό-νυδα καὶ σκόροδα μετὰ ἀνθέων ἀναμεμιγμένα τὴν Ἴην Μαῖον· ὅσοι πιστεύουσιν, ὅτι οἱ φύλλοι ἐκδιώκονται μὲ τὰς ράγας τῶν σταφυλῶν καὶ ἐπιδιώκουσι τὴν θεραπείαν καὶ ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν δι' ἐπφθῶν καὶ γοητειῶν· ὅσοι πιστεύουσιν ὅτι ὑπάρχουσιν ὄντα τινὰ καλούμενα **Νεράιδες**, αἵτινα κατοικοῦντα εἰς μέρη ἀπόκεντρα, μάλιστα δὲ εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τοὺς ποταμούς, τὰ σύνδεθρα μέρη, ἀφαιροῦσι τὴν φωνὴν ἢ τὴν ὄρασιν τῶν ἐκεῖθεν διαβαινόντων ἢ βλάπτουσιν αὐτοὺς διαφοροτρόπως ἂν διαταράξωσι τοῦ χοροῦ τῶν τὸν ρυθμὸν· ὅσοι πιστεύουσιν εἰς τὰ **Στοιχεῖά**, εἰς τὰ **φαντάσματα** (τὰ ὁποῖα ὑπὸ διάφορα

ὄνόματα καλοῦσιν **Βρυκόλακας, Τελώνια, Καταχανάδες, Ἄτσουπάδες, Σαρακινούς**· ὅσοι πιστεύουσι ὅτι τὰ ὄνειρα, ἢ τύχη, τὸ πεπωμένον καὶ τὰ λοιπά, ἔχουσι μεγάλην ἢ μικρὰν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐπιρροὴν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἰδοῦ, Κύριε, τί ἐστὶ **δαισιδαιμονία** καὶ ποῖοι λέγονται **δαισιδαίμονες**.

Ἄλλὰ καίτοι ἡ **δαισιδαιμονία** πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ὑπὸ τε τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης νομοθεσίας καταπολεμεῖται, καίτοι ὑπάρχουσι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κανόνες ἀσθηροτάτας ἐπιβάλλοντες ποινάς, ἐναντίον τῶν δαισιδαιμονούτων, καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ Νομοθεσίᾳ Νόμοι εἰς ἀσθηροτάτος ὑποβάλλοντες τιμωρίας τοὺς ἐξαλατῶντας διὰ γοητειῶν καὶ μαγικῶν πράξεων τοὺς ἀκάκους καὶ ἀφελεῖς ἀνθρώπους, καίτοι αὕτη μεγάλως καταπολεμεῖται ὑπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης, ὅμως καὶ τώρα διασφίζει αὕτη ὄλην ἐκείνην τὴν ἀκμὴν καὶ ὅλα τὰ θέληγτρα, τὰ ὁποῖα αὕτη εἶχεν καὶ ἐπὶ τῶν παρᾶρχαίων προγόνων μας. Τοῦτο δὲ οὐδομοῦ ἀλλαχοῦ ἀποδοτέον, εἰμὴ εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν καὶ διάδοσιν αὐτῆς. Καίτοι δὲ πάντες οἱ ἠθικολόγοι δὲν παύουσι μυρία κατ' αὐτῆς ἐκτοξεύοντες βέλη καὶ ἡ θρησκεία μυρία κατ' αὐτῆς τὰ ἐκοφενδο-νίζη ἀναθέματα, ὅμως τὸ σύστημα τῆς ἀνατροφῆς, ὃν τοιοῦτον, ὑποθάλλει καὶ ὑποβοηθεῖ αὐτήν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὅσοι κατορθώουσι τὰ καλλιτεργήσουσι τὰς πνευματικὰς αὐτῶν δυνάμεις καὶ τὰ ἐγκύψωσι εἰς τὴν μελέτην ὀπουδαίων συγγραμμάτων τούτων ἢ ψυχῇ κατορθῶναι ἐνίοτε, διαρρηγνύουσα τὰ δεσμά δι' ὧν τὴν εἶχον πεπεδημένην αἱ προλήψεις καὶ αἱ δαισιδαιμονίαι, τὰ ἀνακτᾷ τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἐλευθερίαν. Ἀτυχεῶς ὅμως τῆς μὲν παιδείας δὲν γέγονται πάντες, αἱ δὲ ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ παιδικῶν ἐντυπώσεις παραμένουσι οὕτως ἀνεξίτηλοι ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε πολλάκις καὶ αὕτη ἡ παιδεία τὰ μὴ δύναται τὰ ἀφαιρέσει αὐτάς. Ἰδοῦ, Κύριοι, ποῦ στηριζομένη ἡ δαισιδαιμονία ἐξασκεῖ τοσαύτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Κοινωνιῶν, ὥστε τὰ κατορθῶν, οὐ μόνον τὰ διαφθεῖρη τὸν τοῦν καὶ τὰ λυμαίνεται τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν θρησκείαν τὰ μεταποιεῖ εἰς ἀτόχημα εἰδωλολατρείαν. Ἰσως φαίνομαι ἀσθηρὸς ἐκφραζόμενος οὕτως κατὰ τῆς δαισιδαιμονίας· εἶναι ὅμως ἀληθές, ὅτι διὰ τῆς δαισιδαιμονίας ἡ μὲν θρησκεία μετατρέπεται εἰς ἀτόχημα εἰδωλολατρείαν, ἡ δὲ καθόλου ἠθικὴ

καθίσταται ἔρμαιον πλάνης καὶ ἀπάτης, ἡ δὲ εὐημερία τῶν Κοινωνιῶν ἀποβαίνει ἐπισηφαιετώτερα καὶ σεμαθρωμένον ἀκατίου παραπληττομένου ὑπὸ τῶν κυμάτων μεγάλης καὶ ἀγρίας θαλάσσης.

Ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδαχθεῖσα θρησκεία καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων αὐτοῦ Ἀποστόλων διαδοθεῖσα εἶναι ἡ μόνη ἀληθῆς καὶ ἁγία, τοῦτο οὐδεμιᾶς χερίζει ἀποδείξεως· διότι πάντες ὁμολογοῦσι καὶ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ἀσεβέστεροι πρὸς αὐτὴν διαμφοβητοῦσι, τὸ ἕψος τῶν σωτηριωδῶν αὐτῆς διδασκαλιῶν. Ὅτι ὅπως οἱ ἀληθεῖς χριστιανοί, εἶναι τόσον ὀλίγοι, ὅσον οὐδεὶς ἤθελε πιστεῦσαι, τοῦτο θὰ ἦτο δύσκολον εἰς τὸ εἶπαι τις ἐκ φόβου μὴ κατηγορηθῆ ὡς λίαν ἀσθηρὸς. Καὶ ὅμως ὁ μέγας Χρυσόστομος, ὅστις οὐδένα ἐφοβεῖτο, διότι καὶ οὐδεὶς ἐκοπίασεν ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅσον αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του, ἀκούσατε τί μετὰ πολλῆς λύπης λέγει πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῆς ἐποχῆς του, οἱ ὅποιοι λόγοι του ἀποτελοῦσιν ἀπήχησιν καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας συμβαινόντων. « Προσέξατε, λέγει ἐν τῷ περὶ ψευδοπροφητῶν λόγῳ αὐτοῦ, προσέξατε παρακαλῶ εἰς ὅσα μέλλω εἰπεῖν. Ἐπιθυμῶ εἰς τὰς ἀποδείξεις καὶ εἰς τὰς πληροφορήσεις διὰ τῶν ἁγίων Γραφῶν ὅτι οἱ πλείστοι ἐξ ὑμῶν μόνον κατ' ὄνομα εἶναι Χριστιανοί. Μὲ τὰ λόγια πολλοὶ εἴμεθα Χριστιανοί πράγματι ὅμως ὀλίγοι καὶ σπάνιοι. Τῇ προσηγορίᾳ Χριστιανοί, τοῖς δὲ ἔργοις Ἐθνικοὶ καὶ εἰδωλολάτραι. Διότι πῶς δύνανται εἶναι Χριστιανοί, ὅσοι πιστεύουσιν εἰς γενεαθλολογίας, ἀστρολογίας, οἰωνισμούς, κλυδωνισμούς, γοητείας, φαντάσματα, μαντείας, μαγείας, ψευδοπροφητίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα; Καὶ πῶς τολμῶσι εἰς κοινωνίᾳ τῶν ἀχράντων μυσηρίων, ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι εἶναι χειρότεροι καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν; Ματαίως οἱ τὰ τοιαῦτα πιστεύοντες ὀνομάζονται Χριστιανοί! διότι καθὼς ἡ κόρη ἡ παρθένος, ἕως ὅτου φυλάττει τὴν παρθενίαν αὐτῆς εἰλόγως καλεῖται καὶ εἶναι πράγματι παρθένος, ὅταν δὲ ἀπαιτηθῆ ὑπὸ τινος καὶ φθαρῆ καὶ τὴν παρθενίαν ἀπώλεση δὲν εἶναι πλέον παρθένος, τοιοντοτρόπως καὶ ὁ καλούμενος χριστιανός, ἂν τὰς συνθήκας παραβῆ καὶ τὰς ὑποσχέσεις καταπατήσῃ καὶ τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου ἀθετήσῃ καὶ τὰ τῶν εἰδωλολατρῶν πράττῃ, ματαίως καλεῖται χριστιανός» (Λόγος περὶ ψευδοπρ.) Ἐάν λοιπὸν εἴπωμεν ἐν βλέμμα ἐπισεικτὸν ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων τῶν σημερινῶν Χρι-

σιανῶν, θέλομεν πεισθῆ ὅτι μέγα χάσμα μεσολαβεῖ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἀληθῶν Χριστιανῶν. Τὸ χάσμα δὲ τοῦτο ὡς τάφρον βοθηεῖαν ἀνώρουξε περὶ ἡμᾶς ἡ δεισιδαιμονία, οὐχὶ βεβαίως διὰ τὰ μᾶς περιφρουρήσῃ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ διὰ τὰ μᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἀληθῶς, Κύριοι, διότι πῶς δύνανται νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζωνται ἀληθεῖς Χριστιανοὶ καὶ πῶς δύνανται νὰ θεωρῶνται ἠνωμένοι μετὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνοι ἐκ τῶν σημερινῶν Χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι πιστεύοντες εἰς Νεράιδες καὶ φαντάσματα καὶ πλείστας ὅσας ἄλλας οἰκτρῶς δοξασίας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀποφεύγωσιν, ὄχι μόνον ὅσοι θέλονοι νὰ ὀνομάζωνται Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ ὅσοι φεύγοντες τὴν πλάνην, ζητοῦσι εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν σταθερότητα τοῦ λογικοῦ τῶν τὰς εὐγενεσιτέρας ἀρχὰς τοῦ θάρρους καὶ τῆς ὑπομονῆς; Ἄλλως ὁ Χριστιανισμὸς ἄξι μόνον ἀποδοκιμάζει τὰς δεισιδαιμονίας ταύτας δοξασίας, τὰς ὁποίας ὄντοσυχῶς καὶ πολλοὶ κληρικοὶ ἐξ ἀμαθείας, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως περιθάλλουσι, ἀλλὰ καὶ αὐστηρότατα ἀπαγορεύει καὶ καταδικάζει. Καὶ τὰς ἀπαγορεύει καὶ τὰς καταδικάζει, ὄχι μόνον διότι τὰς θεωρεῖ ἀνόητους καὶ ἀναξίας νὰ συγκραταλεχθῶσι μὲ τὰς ὑψηλὰς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ διότι τὰς θεωρεῖ ἐπινοήματα καὶ μηχανορραφίας τῶν δαιμόνων, τῶν ὁποίων τὴν ἐπίρροιαν οἰκτρῶς ἀποτροπιάζεται.

Οὕτως ὁ 61ος Κανὼν τῆς Ἐκτῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁρίζει ἐξ ἔτι νὰ ἀπέχωσι τῆς κοινῶνίας τῶν Ἀρχόντων Μυσηταίων, ἐκεῖνοι οἱ οἱ Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι μεταχειρίζονται μαντείας καὶ γοητείας καὶ ἄλλα παρόμοια εἰδωλολατρικά. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ αὐτὸς Κανὼν κανονίζει τοὺς νεφροδιώκτας δηλ. τοὺς μαντετομένους διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν σχημάτων τῶν νεφῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν, τοὺς γυπτειτὰς δηλ. ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰς ἐπιγλήσεις τῶν δαιμόνων ἀνακατόνουσι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· τοὺς κατασκευάζοντας φυλακτήρια· καθὼς καὶ ἐκεῖνους, ὅπου τὰ φοροῦν εἰς τὸν λαιμὸν τῶν, διὰ τὰ ἐμποδίζουσι κάθε κακόν, ὡς λέγουσι, ἀπ' ἐπάνω τῶν. Τοὺς δὲ ἱερεῖς τοὺς κάμνοντας ταῦτα καὶ διαβάλλοντας τὴν λεγομένην Σολωμονικὴν καὶ τὰ χαρθὰ τῆς ἀκαθάρτου Γιαλοῦς τοὺς καθαιρεῖ. Διορίζει δὲ ὁ αὐτὸς Κανὼν, ὅτι ὅσοι τῶν

Χριστιανῶν μετὰ τὰ τοιαῦτα ἐπιτίμια ἐπιμένουσιν εἰς τὴν διαβολικὴν ταύτην πλάνην, γὰρ ἀποδιώκονται τελείως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι δὲν ἀνήκονσι εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ εἶναι ὀπαδοὶ τοῦ Σατανᾶ. Μὴ νομίσητε δὲ Κύριοι, ὅτι μόνον ἡ Ἐκκλησία φαίνεται αὐτοτηρὸς τιμωρὸς τῶν εἰς τοιαύτας δεισιδαίμονας διανοητικὰς παρακρούσεις περιπιπτόντων. "Ὁχι ! Καὶ ἡ 65 νεαρὰ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ τιμωρεῖ τοὺς οὕτω δεισιδαιμονοῦντας διὰ τῆς ἐσχάτης τιμωρίας, δι' ἧς τιμωροῦνται οἱ κατὰ τοῦ Βασιλέως ἐπαραστατοῦντες. Τοσαύτην δὲ σημασίαν δίδει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, ὥστε ἐν τῇ τρίτῃ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ εἰς τὴν Α'. πρὸς Θεσσαλονικῆς ἐπιστολὴν, κατατάσσει μεταξὺ τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐκείνους τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες καίτοι ὑπὸ βαρείας ἀσθενείας κατελήφθησαν, ἐφάνησαν ἀνδρεῖοι καὶ δὲν ἔστεργον γὰρ τοὺς **γνητεύουσιν** ἢ γὰρ ἐλαφρώσουν τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν μὲ ἐφωδὰς καὶ **δεσίσματα**. Εἰς δὲ τὸν πέμπτον κατὰ Ἰουδαίων λόγον αὐτοῦ ἀκούσατε τί αὐτολεξεῖ λέγει. « Σὺ δὲ ἐόν διακρούση τὰς ἐφωδὰς καὶ τὰς φαρμακείας καὶ τὰς μαγγανείας καὶ ἀποθάνης τῇ νόσῳ, μάρτυς ἀηρητισμένος εἶ, ὅτι ἀπαλλαγὴν μετὰ ἀσεβείας ἐπαγγελομένων ἑτέρων, εἴλου θάνατον μετ' εὐσεβείας μᾶλλον ».

*Ὁμοίως ὁ 62 καὶ 65 κανὼν τῆς αὐτῆς Συνόδου ἀφορίζει μὲν τοὺς λαϊκοὺς, καθαιρεῖ δὲ τοὺς κληρικοὺς ἐκείνους, οἵτινες (γινόμενοι ὡς κινῶς λέγομεν **μασκαράδες**), βάνουσι προσωπίδας κωμικὰς, δηλαδὴ παρακινούσας εἰς γέλωτας ἢ τραγικὰς, δηλαδὴ παρακινούσας εἰς θρηνοὺς καὶ δάκρυα ἢ ἀνάπτουσι πύρας (τοὺς κοινῶς λεγομένους **φανοὺς**) πρὸ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν καὶ ἔπειτα πηδῶσιν ἐπάνω αὐτῶν, καὶ τοὺς ἄνδρας, ὅπου βάνουσι γυναικεῖα ἐνδύματα, ἢ τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι βάνουσι ἐνδύματα ἀνδρικά, ὡς πράττομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον κατὰ τὰς ἀπόκρουσας καὶ τὴν παραμονὴν τοῦ Γενεθλίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου κατὰ τὴν 24 Ἰουνίου, διότι ταῦτα ὡς ἔθιμα εἰδωλοκρατῆα, οὐ μόνον τὸν ἄνθρωπον ἐξευτελιζοῦσι, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν κινῶσιν εἰς ὀργὴν καὶ ἀγανάκτησιν. Ἡ δὲ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος διὰ τοῦ 3ου κανόνος αὐτῆς ἐκδιώκει τοῦ περιβόλου τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες κάμνουσι τοὺς ἀστρομάντις, τοὺς γητευτὰς καὶ ἔπει-

δούς, ἢ κάμνουσι καὶ φοροῦσι φυλακτήρια, τὰ κοινῶς λεγόμενα **Χαμαϊλιά**, τὰ ὁποῖα ὀνομάζει δεσμευτήρια τῆς ψυχῆς.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ **περιάπτων** τῶν κοινῶς λεγομένων **φυλακταριῶν** δὲν θεωρῶ ἄσκοπον ἐκτενεστερον γὰρ ὁμιλήσω πρὸς ὑμᾶς περὶ τούτων, διότι δυστυχῶς ἡ πλάνη αὕτη μεγάλως σήμερον εἶναι παρὰ τοῖς χριστιανοῖς διαδεδομένη. Τὰ **περιάπτα** ἢ φυλακτήρια (χαμαϊλιά) λεγόμενα εἶναι, καθὼς πάντες γινώσκετε, οὐδαίαι ὑλικά, τὰς ὁποίας φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν ἄνθρωποι πρὸς ἀποτροπὴν, ὡς πιστεύουσι, πολλῶν κακῶν καὶ ἰδίως τῆς ἐπηρείας τῶν πονηρῶν πνευμάτων καὶ πολλῶν νοσημάτων. Πηγὴ τῶν **περιάπτων** εἶναι ἡ Ἄνατολή. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐγίνωσκον αὐτὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Tothaphot. Τὴν μεγάλην ταύτην κατάχρησιν βλέπων ὁ Μωϋσοῦς καὶ ἐπιθυμῶν τὴν καταστροφὴν τούτων, ὁ μέγας οὗτος τοῦ Ἰσραὴλ Προφήτης, διέταξε τοὺς Ἑβραίους γὰρ φέρωσιν ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν ρητὰ τινα εἰλημμένα ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ἄριθ. 15, 38. Δευτερ. 6, 8. 22, 12) καὶ γὰρ ἐπιγράφωσιν αὐτὰ εἰς τὰς αἰθούσας ἢ τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν αὐτῶν. Οἱ Ἑβραῖοι ὁμῶς κακὴν ποιούμενοι χρῆσιν τῆς Μωσαϊκῆς παραίνεσεως καὶ ληρομονοῦντες τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον οὗτος ἠραγκάσθη γὰρ δώσῃ τὴν ἐντολήν, προέβησαν εἰς τοσοῦτον δεισιδαιμονίας, ὥστε τὸ μεταχειρίζονται τὰ ρητὰ ταῦτα, καθὼς καὶ τὰ ἀρχαῖα φυλακτήρια. Καθὼς δὲ ἀιαφέρει ὁ Alfred Moriq, ἐν τῷ Dictionaire de la conversation Cabale, οἱ Ἑβραῖοι μετεχειρίζοντο ὡς φυλακτήρια καὶ κωσμήματα, ἅτινα ἔφερον σχήματα ὄψεων καὶ ἐπίστευον ὅτι ταῦτα εἶχον τὴν δύναμιν γὰρ ἐκδιώκειν τὰ πονηρὰ πνεύματα καὶ τοὺς ἰσβόλους ὄφεις.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ ἡ χρῆσις τῶν **περιάπτων** ἦτο τόσσοι διαδεδομένη παρὰ τοῖς Ἑβραίοις καὶ μάλιστα τοῖς Φαρισαίοις, ὥστε ἐλέγχων αὐτοὺς ὁ Κύριος λέγει: «Πλατύνουσι τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν» ὅπως ἐπιδεικνύονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπαιῶνται ὑπ' αὐτῶν ὡς εὐσεβεῖς καὶ ἀσθηροὶ τηρηταὶ τοῦ Νόμου, ἐνῶ ἑσωτερικῶς ἦσαν ἐστερημένοι πάσης εὐσεβείας. (Ματθ. 23, 5).

Πλὴν τῶν Ἑβραίων μεγάλην χρῆσιν ἐποιοῦντο τῶν **περιάπτων**

καὶ οἱ Πέρσαι, οἵτινες ἀπέδιδον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τὸν περιώνυμον αὐτῶν βασιλέα τὸν Fevidoum.

Ἄλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἠγνόουν πανιάπασιν τὴν χρῆσιν τῶν περιάπτων, διότι ὁ μὲν Πλούταρχος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περικλέους ἀναφέρει, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ὀλύμπιος Περικλῆς, κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ θανάτου του, ἐπεδείκνυε μετὰ παιδαριώδους ἀφελείας εἰς τοὺς παρεστῶτας περίσπιον ὑπὸ γυναικῶν εἰς τὸν τραχήλου νεύου ἀνηρητημένον, ὃ δὲ αἰμοβόρος Νέρων μετεκαλεῖτο ἐκ τῆς Ἀσίας μάγους καὶ γόητας, ἵνα παρ' αὐτῶν μνηθῆ τὰ μυστήρια τῆς δαιμονιώδους ἐπιστήμης. Ὁ δὲ Ξενοκράτης ὁ Ἀφροδισιεὺς ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «περὶ τῆς τέχνης τοῦ ἰᾶσθαι» ὡς μόνα ἰατρικὰ ἐπεδείκνυε τὰ περιάπτα καὶ τὰς ἐφοδάς.

Καθὼς δὲ οἱ Ἑβραῖοι τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ Πέρσαι, οἱ Ἄραβες καὶ οἱ ἄπανταχοῦ Μουσουλμάνοι κατασκευάζουσι τὰ φυλακηρία τῶν ἐκρηγῶν τοῦ Κοραίου, τὰ ὁποῖα ἐγκλείουσι ἐντὸς χρυσοῦφάντων ἢ ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν θηκῶν καὶ ἐξαρτῶσιν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ τραχήλου, ἢ ἐπιδένουσιν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ βραχίονος. Ἐν δὲ τοῖς βασιλικαῖς τῶν τούρκων ἀνακτόροις ὑπάρχει ὁ **Μινετσιμπαδης** λεγόμενος, δηλαδὴ ὁ βασιλικὸς Ἀρχιγραμματεὺς, ὅστις ἐκδίδει τὰ τουρκικά, οὕτως εἰπεῖν indulgentiae δηλ. εἶδος φυλακηρίων ἐχόντων μῆκος 20—30 πήχεων καὶ πλάτος τριῶν δακτύλων, ἅτινά εἰσι γεγραμμένα μὲ μεγάλα γράμματα τουρκικά, ἔχοντα εἰς τὸ μέσον τὸ ὄνομα τοῦ φέροντος αὐτά, καὶ τὰ ὁποῖα ἂν δὲν ὀδηγοῦσιν εἰς τὸν παράδεισον, δύνανται ὅμως νὰ ἐκδιώκωσι πονηρὰ πνεύματα καὶ νὰ ἀποτρέπωσιν πάντας τοὺς κινδύνους καὶ τὰ δυστυχήματα.

Ἄλλὰ τί νὰ εἴπη τις, Κύριοι, περὶ τῶν δεισιδαιμονούντων ἐκείνων Χριστιανῶν, οἵτινες πιστεύουσι τὰς οἰκτρὰς ταύτας δοξασίας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀποφεύγωσι πάντες ὅσοι ἐν τῇ δυνάμει καὶ τῇ σταθερότητι τοῦ λογικοῦ των στηρίζουσι τὰς εὐγενεστέρας ἀρχὰς τοῦ θάρρους καὶ τῆς ὑπομονῆς; Ἡμεῖς ἰδίους ὀφθαλμοῖς εἶδομεν μητέρα χριστιανὴν κρατοῦσαν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς τὸ τρυφερόν αὐτῆς τέκνον, ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς τοῦ ὁποίου τραχήλου ἐκρέμαντο ἐπὶ τὸ ὄλον φυλακηρία. Προσεκαλέσαμεν αὐτὴν ἰδιαιτέρως, καὶ ἀφοῦ συνεβουλευσαμεν καὶ ἐνουθετήσαμεν

αὐτὴν δεόντως, παρακαλέσαμεν αὐτὴν νὰ μᾶς δώσῃ τὰ **χαῖμαλιά** τοῦ τέκνον της, ὑποσχεθέντες αὐτῇ ὅτι θὰ ἐδίδομεν ἄλλο τι πολλὸ ἀνώτερον καὶ δραστικώτερον φάρμακον, ὥστε νὰ μὴ ἔχη τίποτε νὰ φοβηθῇ διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ ἠγαστημένου της. Ἐννοεῖτε, ὅτι κατ' ἀρχὰς δὲν ἤκουσε μετ' εὐχαριστήσεως τοὺς λόγους μας, ἐπεισθῆ ὅμως μετὰ ταῦτα, ὅτε εἶδεν ἡμᾶς ἐξαγαγόντας ἐκ τοῦ κόλπου ἡμῶν μικρὸν ξύλινον ἀνάγλυφον σταυρῶν, τὸν ὁποῖον ἀνηρτήσαμεν ἰδίαις χερσὶν εἰς τὸν τροάχηλον τοῦ παιδὸς καὶ ἐπιθέσαντες τὴν δεξιὰν ἡμῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μικροῦ **ἠθάμεθα** ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν.

Τι δὲ νομίζετε, ὅτι ἐμπεριεῖχον τὰ ἐπὶ ταῦτα θαυματουργὰ φυλακτήρια! Τὰ τρία ἔφερον τουρκικοὺς χαρακτήρας δυσαναγνώστους, τὸ ἓν δὲ ἐξ αὐτῶν ἦτο γραμμένον ἐπὶ κίτρινον στυπποχάριτον. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν τεσσάρων τὰ μὲν δύο ἦσαν γεγραμμένα ἑλληνιστῶ, πάντως ὑπὸ ἰσραῆων καὶ ἐμπεριεῖχον ψαλμοὺς καὶ τροπάρια Ἐκκλησιαστικὰ μετὰ τινῶν ἄλλων ἀσυναρτήτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγένετο λόγος περὶ τινῶν πονηρῶν βεβαίως πνευμάτων, ὑπὸ τὰ ὀνόματα **Γυλοῦ, Νινητοῦ, Μοαβιζοῦ, Χαρχαλίστρας, Ἀναβραδαλέα, Κορφοῦ, Παταξαρέα, Σπητοῦ, Λυποῦσα,** καὶ ἕτινα κατὰ μὲν τὸ ἡμῶν, περιόριστο ἔρποντα, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἡμῶν πειρόμενα. Ταῦτα δὲ πάντα διετάσσοντο ὑπὸ τοῦ ἔξορκιστοῦ, ἀφοῦ ἀκούσωσι τὸ ὄνομα τοῦ **Μεγάλου Θεοῦ** τοῦ στερεώσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ ἀφοῦ φριξῶσι καὶ στενάξωσι νὰ ἀπέλθωσιν εἰς ἐρήμους τόπους, ὅπου οὔτε ἀνθρωπίνη φωνὴ οὔτε ὀρνέου κρωγμὸς ἀκούεται καὶ ἐκείθεν εἰς τὸν **Τάρταρον**, ὅπου ὁ σκόληξ οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται καὶ λείπωσιν ἀπὸ τῶν **365 ἀρμονιῶν τοῦ κορμιοῦ** τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ τοῦ φέροντος τὸ φυλακτήριον. Ἐκ δὲ τῶν δύο ἄλλων τὸ μὲν ἓν περιεῖχε τὴν γνωστὴν **ἁγίαν Ἐπιστολὴν**, τὸ δὲ ἕτερον περιεῖχε τρεῖς κόκκους ἀνθρώπος, τρεῖς κόκκους ἄλατος καὶ ἓν φύλλον ἡμεροδείκτιον, δεικνῶν τὴν **1 Αὐγούστου** τοῦ περελθόντος ἔτους. Ὅσοιθεν δὲ τοῦτον ἐφαίνοντο γεγραμμένοι χαρακτήρες ἀκατάληπτοι, καὶ εἰς τὸ τέλος τούτων τὰ δύο γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου **Α—Ω**, δηλωτικὰ βεβαίως ταῦτα τῆς **Ἀρχῆς** καὶ τοῦ τέλους. Πᾶσαν ἐπὶ τούτων κρίσιν, **Κύριοι**, παραλείομεν, ἵνα μὴ κατηρῶσομεν τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ ὁ κα-

τηγορῶν τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν κατηγορεῖ ἑαυτὸν, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸς ὀνομάζεται ἀνθρώπος. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ πλήν ἁπλῆ εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἔχει φθάση, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἱερώτερα νὰ ἐκμεταλλεύηται. Εἶναι ἀπίστευτα τὰ ὑπὸ τῶν ἀγυρῶν διαπραττόμενα, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δυσκολεύεται πολλάκις νὰ τὰ πιστεύσῃ. Καὶ πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῶν λεγομένων μου θὰ σᾶς ἀναφέρω πρόσφατα γεγονότα συμβάντα πρὸ τῶν ὀμμάτων ἡμῶν. Θὰ ἐνθυμείσθε βέβαια τὴν ἐν τῷ χωρίῳ Νεροκούρου ἀναφανείσαν κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1917 μικρὰν προφητίαν. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἴσως καὶ τινες ἐξ ὑμῶν θὰ εἴχετε τὴν περιέργειαν νὰ ἐπισκεφθῆτε τὴν θαυματουργὸν προφητίαν, ἣτις ἐκαυχᾶτο ὅτι ἔβλεπε καὶ συνεννοεῖτο τὸν Ἅγιον Γεώργιον. Ἡμεῖς τότε δυστυχῶς ἀπουσιάζομεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἡ δὲ ἀπουσία ἡμῶν αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ ἡ λαοπλάνος αὕτη, προαγομένη ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, νὰ κατορθώσῃ ἐκμεταλλευομένη τὴν εὐπιστίαν τοῦ λαοῦ, νὰ προσελκύσῃ ἄπειρον κόσμον καὶ ἰδίᾳ τοῖς ἐπιστολατευθέντας τότε ὡς ἐκ τῆς κηρυχθείσης, ἕνεκα τῶν περιουσιῶν, ἐπιστολατεύσεως, εἰσοῦς ἀντὶ 25 δραχμῶν, ὡς ἐπληροφορήθημεν, ἔδιδεν ἅγια λείψανα, ὡς ἔλεγε, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἅτινα θὰ καθίστων τοὺς φέροντας αὐτὰ ἐπὶ τοῦ τραχήλου των, ὡς φυλακτήριον, ἀτρώτους ἀπὸ τὰς ἐχθρικὰς σφαιρας! Ἦσαν δὲ ταῦτα δοτὰ τεθριμματισμένα διαφόρων ζώων, ἅτινα αὕτη ἡ ἰδία εἶχεν ἐπιχώσῃ πλησίον τῆς παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πηγῆς, ἐνθα εὐρέθη καὶ ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τοῦ Ἁγίου, τεθαμμένη. Καὶ τὸ παράδοξότερον, ὅτι ἐνῶ ἡ εἰκὼν αὕτη ἦτο ἐκεῖ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων (!), ὡς κατόπιν ἡμεῖς παρατηρήσαμεν, ἐλέγχοντες τὴν εὐπιστίαν τοῦ λαοῦ, αὕτη ἦτο χαρτίνη, ἐπικολλημένη ἐπὶ τεμαχίου σαγίδος! Τοσαύτη τρέλλα εἶχε καταλάβῃ τὸν δεισιδαίμονα λαόν, ὥστε μοι διηγήθη ἀνθρώπος ἀξιόπιστος, ὅστις ἦτο αὐτόπτης, ὅτι εἶδεν ἀνθρώπους, βλοσυροὺς μορφωμένους τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, νὰ παρέρχωνται μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ πρὸ τοῦ παραπλεύρου τοῦ ναοῦ κειμένου ἐλλοιγία, καὶ κύπτοντες τὴν κεφαλὴν, νὰ ἀσπάζωνται τὸ πέτρινον σαρικὶ τοῦ ἀχωρίστου τούτου συντηρόφου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου! καθὼς οἱ δεισιδαίμονοῦντες εἶχον διακηρύξῃ. Ὑπὸ ἰσχυρᾶς ἐκπλήξεως καταλαμβανόμεθα, Κύριοι, ἀναλογιζόμενοι τὴν ἀπίστευτον ἀφροσύνην τῶν μωροπίστων ἐκείνων ἀνθρώ-

πων ! Καὶ θέτοντες τὴν ἐδπιστίαν τοῦ σημερινοῦ μωροπίστου λαοῦ ὑπὸ τὸν μικροσκοπικὸν φακὸν τῆς λογικῆς ἀνακαλύπτομεν, ὅτι ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας σιγμῆς ἀφ' ἧς ὁ ἄνθρωπος γενόμενος ἔργασι τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπάτης, προσηρέχθη ἐλευνὸν θῦμα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἐδπιστίας καὶ ἀποβαλὼν πάσας τὰς ἠθικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, δυσκόλως δύναται νὰ ἐπανακτῆσεται αὐτάς.

Καὶ ταῦτι μὲν, Κύριοι, περὶ περιάπτων, ἢ χαϊμαλιῶν ὡς κοινῶς ταῦτα ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὀνομάζονται. Πῶς ὁμως εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιπαρέλθωμεν ἄλλην τινα πλάνην, ἣτις δυστυχῶς τοσοῦτον σήμερον εἶναι παρ' ἡμῖν διαδεδομένη, ὥστε ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων μέχρι τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν στρωμάτων νὰ βλέπη τις αὐτὴν ἐμφιλοχωροῦσαν ; Ἡ πλάνη δὲ αὕτη εἶναι ἡ **ἐπῳδὴ** ἢ γοητεία, ἢ κοινῶς κατὰ συκοπὴν λεγομένη **γντειά**. Οἱ **γόντες** ἢ **γντευταὶ** σήμερον κοινῶς ἀποκαλούμενοι, περιέρχονται τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ διὰ διαφόρων, ὡς λέγουσιν, εὐχῶν ἐπικαλοῦνται τὰ ἐναέρια πνεύματα εἰς βοήθειαν αὐτῶν πρὸς κατορθῶσιν διαφόρων πράξεων βλαβερῶν καὶ ὠφελίμων εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ νέφη μὲν νὰ προσελκύουσιν ἢ χιόνα καὶ χάλαζαν νὰ κατασκευάζουσιν ἢ νεκροὺς νὰ ἀνιστώσι καὶ οὐράνια σώματα νὰ σύρωσι πρὸς τὰ κάτω δὲν δύναται, ὅπως ἰσχυρίζοντο οἱ ἀρχαῖοι γόντες, νὰ θεραπεύουσιν ὁμως νόσους, νὰ ἐξορκίζωσι δαιμόνια, νὰ κάμνωσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀγαπῶνται ἢ νὰ μισῶνται τοῦτο ἐπαγγέλλονται. Διὰ τοῦτο παρ' ἡμῖν ἡ λέξις **γντεύω** σημαίνει τὸ θεραπεύειν ἀσθενείας καὶ ἐξορκίζειν δαίμονας.

Ἐὰν δὲ καὶ τῆς σημερινῆς ταύτης πλάνης τὴν ἀρχὴν θελήσωμεν νὰ ἀναζητήσωμεν θὰ εὕρωμεν ταύτην πολὺ μακρὰν εἰς τοὺς χρόνους τῆς εἰδωλολατρείας. Οὕτως ὁ Φιλόστρατος ἐν τῷ βίῳ Ἀπολλωνίου τοῦ Τρανέως λέγει, ὅτι γόντες ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἐλέγοντο, ὅσοι, διὰ βαρβάρων θυσιαῶν, ἐπῳδῶν, ἐντρίψεων καὶ τῶν παραπλησίων τούτοις μεταβάλλουσι τὴν τακτικὴν τῶν φαινομένων πορείαν καὶ τὸ **πεπρωμένον**. Ὁ δὲ Διογένης ὁ Λαέρτιος (ἐν τῷ 8 βιβλ. κεφ. 1 § 19 καὶ 20) ἀναφέρει ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πυθαγόρας κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, ἵνα ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξέ-τάση τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφων καὶ εἶδεν ἐκεῖ τὴν μὲν ψυχὴν τοῦ Ἡσιόδου δεμένην εἰς χαλκοῦν κίονα καὶ τρίζουσαν, τὴν

δὲ τοῦ Ὀμήρου κρεμαμένην ἀπὸ δένδρου καὶ ὄφεις περὶ αὐτήν, ἀνθ' ὧσαν ψευδῶν εἶπον καὶ ἔγραψαν περὶ τῶν Θεῶν. Ὁ Αὐτὸς δὲ (Λιογένης ὁ Δαέριος βιβλ. 8 κεφ. 2, § 4) μᾶς λέγει, ὅτι καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Πυθαγόρα Ἐμπεδοκλῆς ἦτο καὶ αὐτὸς γόης, διότι διατείνεται εἰς τὰ ποιήματα αὐτοῦ, ὅτι γινώσκει νὰ ἀπαιρέσῃ νόσους, νὰ ἐκδιώκῃ τὸ γῆρας, νὰ ἐξορκίσῃ τοὺς ἀνέμους, διώκων καὶ προσελκύνων αὐτοὺς κατὰ βούλησιν καὶ νὰ ἀνακαλῆ ἐκ τοῦ ἕδου ἐώλους νεκρούς. Μεθ' ὅλα ὅμως ταῦτα ὁ αὐτὸς διακωμωδῶν αὐτὸν μᾶς τὸν παρουσιάζει ἀλλαγῶν ἐκδέροντα ὄνους καὶ κατασκευάζοντα ἄσκους, οὓς ἐκτείνων ἀνὰ τοὺς λόφους καὶ τὰς ἀκρωρείας προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὰ βίαια πνεύματα, ἅτινα δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὰς ἐπαρδὰς καὶ τοὺς ἐξορκισμούς του, διὰν ποτὲ πνεόντα λυσοῦσθαι ἠπέλουν ἐξ ὀλοκλήρου νὰ καταστρέψωσι τοὺς καρπούς. Γόης ἐπίσης ἦτο, καθὼς ἀναφέρει ὁ αὐτὸς Δαέριος, ὁ Ἄβαρις, ὅστις νῆοτης περιέτρεξεν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος ὄλην τὴν γῆν φέρων μαγικὸν βέλος, καταπραῖνων τοὺς ἀνέμους καὶ τὰς καταιγίδας, καθαρίζων τὰς πόλεις ἀπὸ τοῦ λοιμοῦ καὶ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ προλέγων τὰ μέλλοντα. Ὁ δὲ Φιλόστρατος (βίος Ἀπολλ. Τυανέως) λέγει περὶ τοῦ ἐπὶ Χριστοῦ ἀκμάσαντος Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, ὅτι οὗτος καὶ λοιμοὺς προέλεγε καὶ σεισμοὺς προσεσήμαινε καὶ δαίμονας ἐξώρκιζε καὶ νεκροὺς ἀνίστα καὶ θαύματα ἄλλα διέπραττεν. Ἄλλ' ὄχι μόνον ἄτομα, ἀλλὰ καὶ πόλεις ὀλόκληροι ἐφημιζοτοτο ἐπὶ γοητεία. Τὴν πρώτην δὲ θέσιν κατεῖχεν ἡ Θεσσαλία, ὅπου ἦσαν οἱ καλούμενοι **ψυχοπομποί**, οἵτινες διετείνοντο, ὅτι δι' ἐπαρδῶν κατεβίβαζον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ αὐτὰ τὰ οὐράνια σώματα. Ἀλλὰ μήπως καὶ σήμερον, Κύριοι, δὲν βλέπομεν Χριστιανοὺς τὰ αὐτὰ ἐπαγγελομένους; Μήπως καὶ σήμερον δὲν βλέπομεν ἀνθρώπους Χριστιανοὺς προστρέχοντας εἰς τοὺς μάντις καὶ εἰς τοὺς γόητας, νὰ μάθωσιν ἐὰν αἱ ἐπιχειρήσεις των θὰ ἀποβῶσιν εἰς καλόν, ἐὰν οἱ ἀσθενεῖς των θὰ θεραπευθῶσιν, ἐὰν θὰ ἐπιστρέψωσιν οἱ ξενιτευμένοι των, ἐὰν θὰ ἐπιτύχωσιν εἰς τοὺς ἔρωτάς των κλπ. Παρόστημεν. Κύριοι, αὐτόπται μάρτυρες, φρικαλέας σκηρῆς πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν. Νεαρὰ κόρη προσβληθεῖσα ὑπὸ μινιγγίτιδος ἔπνεε τὰ λοιπὰ. Παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας τῶν οἰκείων αὐτῆς καὶ τῶν ἐξοχωτέρων παρ' ἡμῖν ἱατρῶν, τὸ μοιραῖον τέλος ἐπέκετο. Ὀλίγων ἀκόμη ὥρῶν ζωὴ ὑπελεί-

πετο εἰς τὴν δυστυχῆ ἐκείνην κόρην καὶ οἱ οἰκείοι αὐτῆς μετεκαλοῦντο γραῖαν ἐπαρδόν, ἵνα γητεύσῃ τὴν ἐτοιμοθάνατον. Ἡ γητεύτρια ἐλθοῦσα ἀφοῦ ἐξεκένωσε τὸν πύθον τῶν ἀνοησιῶν αὐτῆς κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς ἐτοιμοθανάτου, διέταξε νὰ ἐπιτεθῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ὡς ἔμπλαστρον, μία πῆτα ζεσθὴ ἐκ διαφόρων χορταρικών κατεσκευασμένη. Ἦθελῆσαμεν νὰ ἐπέμβωμέν πρὸς ἀποτροπὴν ἀπὸ τῶν ἀνοησιῶν τούτων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθημεν τίποτε νὰ κατορθώσωμεν. Ἡ πῆτα ζέουσα ἐτέθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς ἐτοιμοθανάτου καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἡ δυστυχῆς ἐν μέσῳ φρικτῶν παροξυσιῶν καὶ ἀλγηδόνων ἐξέπνευσεν.

Δὲν ὑπάρχει, Κύριοι, ποιμὴν. ὅστις νὰ μὴ γνωρίζῃ ἄνθρωπον νὰ ἀπομάσῃ δι' ἐπαρδῶν τὰς βδέλλας, νὰ θεραπεύῃ τὴν **μουροφάγουσα**, δηλ. τὸν καρκίνον ἀπὸ τὰ ζῶα, νὰ στομοδέγῃ καὶ νὰ ἐκδιώκῃ ταῖς **βιτζίλαις** καὶ ταῖς γάταις καὶ ταῖς ζουριδες, ὅπου τρώγουσιν τὰ ἄρνα καὶ νὰ θεραπεύῃ καὶ τὰ δαγκάματα τῶν ἰοβόλων ἐρπετῶν. Χάριν περιεργείας θά σᾶς ἀναφέρω τὴν **γηθειά**, ἣν μεταχειρίζονται κατὰ τῶν ἰοβόλων ὄφρων, ὡς μοὶ διηγήθη ταύτην σεβαστὸς γέρον πρὸ πενταετίας εἰς τὸν Ὀμαλόν. «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Ἀμήν. Ἀζαρονέ, ζαρή, ἄζαρά, κάρη, ἀτζόντε, βουλοῦτε, τζακοῦσε καὶ φουκᾶ σιδεροπεντοδάκτυλε, σφαλίζω, χαλινώνω σκορπίον καὶ ὄφιν καὶ ὄλα τὰ φαρμακερὰ τῆς γῆς καὶ τὸ μικρὸν σκουλικόπουλον εἰς τὴν τρύπαν νὰ σοφίσῃ». Ἀκούσατε τώρα Κύριοι καὶ τὴν γητειὰν τῶν προβάτων, ὅταν θέλουν νὰ τομοδέσουν τὰ ἀρπακτικὰ ὄρνεα καὶ ταῖς ζουριδες τοὺς φουρογάτους καὶ τὰ σκυλιά. «Ὡς ἐκίνησεν ὁ ἅγιος Μάμας καὶ ἐπῆγε κάτω στὸν γιὰλὸ νὰ ἀρμέξῃ τὰ πρόβατά του στὸ λιβάδι τοῦ παραλίου καὶ ἀπὸ τὸ γάλα καὶ τυρὶ νὰ θρέψῃ στραβοὺς, κουτσούς, γέροντας ἀδυνάτους, νέους καὶ πτωχοὺς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ἐκεῖ ἐνύσταξε καὶ στὸ ραβδὸν τοῦ ἀκούμπισε καὶ ἦλθεν ὁ ἄνομος κᾶτης καὶ ἡ κότα, ὁ σκύλος καὶ ἡ σκύλα, ὁ κόρακας καὶ ἡ κορακίνα, ὁ βιτζηλος καὶ ἡ βιτζιλίνα, ὁ ζουριδος καὶ ἡ ζουριδίνα, καὶ ἐπνίξαν του μύρια ἀκουδούνωστα καὶ χίλια κουδουνωμένα καὶ ξυπνῶντας ὁ ἅγιος Μάμας ἔκαστε καὶ ἐθρήνει καὶ τὸν Κύριον ἐπερικόλει καὶ ὁ Κύριος τοῦ ἀπεκρίθη. Τί ἔχεις δοῦλε μου Μάμα καὶ κλαίεις καὶ θρηνηῖσαι; Καὶ ὁ ἅγιος τοῦ εἶπε, «Κύριε σὺ ὄλα τὰ γνωρίζεις καὶ τὴν χάριν σου τίποτε δὲν

λαθεύει. Τὸ κουράδι μου ἐπῆρα σὸ ὄνομά σου καὶ τὸ κατέβασα νὰ τὰρμέξω καὶ νὰ τὸ τυροκομήσω καὶ ἤρθε ὁ ἄνομος κότης καὶ τὰ λοιπὰ θεοῖα καὶ μοῦ πνίξανε μύρια ἀκουδούνωτα καὶ χίλια κονδονωμένα. Καὶ τότε τοῦ λέγει ὁ Κύριος «δὲν βρίσκεται ἄνθρωπος πεντοδάκτυλος, πεντάνυχος, νὰ πάρῃ βρῶμα τοῦ κότη, νὰ βασιτᾶ κλειδί καὶ χαλινάρι, νὰ κλειδώσῃ καὶ νὰ στομωδέσῃ τὸν κότη καὶ τὴν κότη, τὸν βίτζιλον καὶ τὴν βιτζιλίνα, τὸν σκύλον καὶ τὴν σκύλα, τὸν γέρακο καὶ τὴν γερακίνα καὶ ὅλα τὰ σερεπετά ποῦ πειράζουν τὸ κουράδι τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ (Δεῖνα). Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος».

Σημειωτέον ὅμως ὅτι κατὰ τὸν διηγηθέντα εἰς ἡμᾶς ταῦτα γέροντα πρέπει διὰ νὰ πιαστῇ, ὡς λέγουν, ἡ γηθειὰ πρέπει ὁ γητευτὴς νὰ βασιτᾶ κομμῆτι ἀπὸ τὸ ἀποφασῶδι τοῦ θεοῦ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ ἀπάνω μέρος τῆς φαγωμαθίᾳς καὶ σοάκις τὴν λέγει νὰ δένη καὶ ἓνα κόμπον ἀχαμνὸ εἰς ἓνα σπάγον. ἀλλὰ ὄχι σφίγκτά, καὶ νὰ ἔχη τὰς χεῖράς του ὀπισθεν ἐστραμμένας.

Τοιαῦτα τερατολογήματα, Κύριοι, ἠδυνάμην πλείοστα ὅσα νὰ σᾶς διηγηθῶ, ἵνα μὴ ὅμως καταχρασθῶ τῆς ἐπιεικείας σας ἀρκοῦμαι εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐξ ὧν δύνασθε νὰ κρίνετε καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. Εἰς τὸ χωρίον Σαμωνᾶ τοῦ Ἀποκορώνου ὑπάρχει τίς Κοινοῦσις καλούμενος γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «γέρω Μάνωλας» ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κληρονομήσας τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γόητος ἔχει τόσην φήμην παρὰ τῷ ἀμαθεῖ λαῷ, ὥστε ἀπὸ τὰς τελευταίας ἐσχατίας τῆς Κρήτης ἔρχονται, ἵνα ζητήσωσι τὴν βοήθειάν του. Πρὸς τριῶν ἐτῶν περιοδεύοντες ἀνὰ τὰ χωρία τοῦ Ἀποκορώνου συνητήσαμεν καθ' ὁδὸν ἄνθρωπον ἐρχόμενον ἐκ Καλαμαύκας τῆς Ἐπαρχικῆς Σητείας, ἵνα ἐρωτήσῃ περὶ τῆς σεληνιαζομένης θυγατρὸς του. Τὸν ψευδοπροφήτην τοῦτον καὶ ἡμεῖς ἠντιχῆσαμεν νὰ γνωρίσωμεν, διεγνώσαμεν δὲ ἐναντιῶν ἄνθρωπον εὐήθη μὲν, ἀλλὰ χρηστὸν κατὰ τοῦτο, οὐ δηλοῦσι ἀναγνωρίζει τὴν ἀνικανότητα αὐτοῦ περὶ τὸ ἔργον ὃ ἐπαγγέλλεται, ὑποχρεούμενον ὅμως νὰ κάμῃ τὸν γόητα, ἀφοῦ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι εὐθεότεροι ἀπὸ αὐτὸν καὶ προστρέχουσι πρὸς αὐτόν, καθὼς ὁ ἴδιος πρὸς ἡμᾶς ὡμολόγησεν.

Τοὺς γητευτὰς δέ, ὡς καλῶς γνωρίζετε, ἐπαγγέλλονται παρ' ἡμῖν καὶ πολλὰ ροαῖδια, ἅτινα ἐμπλεα πονηρίας καὶ ἀκατασχέτου μωρολο-

ίας, προλέγουσι τὴν τύχην τῶν κοριτσιῶν ἢ πωλοῦσιν τὸ λεγόμενον **μαννόγαλα**, τὸ ὅποιον ἔχει τὴν δύναμιν, ὡς λέγουσιν, νὰ προσελκύῃ εἰς τὴν ἀγάπην καὶ νὰ δαιμονίῃ καρδιές. Ἐπειδὴ δὲ αἱ εἰσάγουσαι τοιαῦτα ἀκάθαρτα ὄντα εἰς τὰς οἰκίας των νομίζουσιν ὅτι δὲν προσκρούουσιν εἰς τὴν θρησκείαν, διότι, ὡς λέγουσιν, καὶ αὐτὰ μεταχειρίζονται εἰς τὰς γοητείας των τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἁγίων αὐτοῦ, σὺς παρακαλῶ νὰ μοι ἐπιτρέψητε νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου διὰ τῶν λέξεων ἐνὸς τῶν περιφανεστέρων Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

«Τί λοιπὸν νὰ εἴπῃ τις περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες μεταχειρίζονται ἐπιδόξας καὶ περιάπτα καὶ περιδένουσι τὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν μὲ νομίσματα χαλκῶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνο; Εἶπέτε μοι σὺς παρακαλῶ αὐτὰ εἶναι αἱ ἐλπίδες μας ; ἵνα μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν δεσποτικὸν θάνατον ἔχῃς τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας σου εἰς τὴν εἰκόνα εἰδωλολάτρου βασιλέως ; Δὲν γνωρίζεις πόσα κτώρθωσεν ὁ σταυρὸς ; Τὸν θάνατον κατέλυσε, τὴν ἁμαρτίαν ἔσβησε, τὸν ἕδην ἄχρηστον ἐποίησε, τοῦ διαβόλου τὴν δύναμιν ἐξέλυσε καὶ ἔπειτα τὴν ὑγίαν τοῦ σώματος νὰ σοι δώσῃ δὲν εἶναι ἀξιόπιστος ; Τῆς οἰκουμένην ἅπασαν ἀνέστησε καὶ οὐ δὲν ἔχεις τὰ θάρρη σου εἰς αὐτόν ; Καὶ τίνας λοιπὸν ἠθέληεν εἶσαι ἀξίος ; Εἶπέ μοι σὺ παρακαλῶ. Τὸ λυπηρότερον δὲ εἶναι ὅτι ὄχι μόνον περιάπτα ἀλλὰ καὶ ἐπιδόξας διὰ τὸν ἑαυτὸν σου τρέχεις καὶ ζητεῖς καὶ εἰσάγεις εἰς τὸν οἶκόν σου γραῖδια μεθύοντα καὶ παραπαιοντα. Καὶ δὲν ἐντρέπῃσαι καὶ δὲν ἐρυθριᾷς μετὰ τοσαύτην φιλοσοφίαν [ἦν σοι παρέχει ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ] νὰ εἶσαι φοβισμένος καὶ προσηλωμένος εἰς ταῦτα ; Καὶ διὰ νὰ σὺς δείξω τὸ χαλεπότερον τῆς ἀπάτης τῶν τοιούτων ἀκοίσατε τί λέγουσιν ὅταν τοὺς συμβουλευόμεν καὶ τοὺς ἀποτρέπομεν ἀπὸ ταῦτα, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἀπολογοῦνται. «Χριστιανὴ λέγουσιν εἶναι ἡ γυνή, ἡ ὅποια γητεύει καὶ τίποτε ἄλλο δὲν λέγει παρὰ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ». Καλὰ λοιπὸν λέγω καὶ ἐγὼ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς πάρα πολὺν αὐτὴν ἀποστρέφομαι καὶ μισῶ, διότι καταχρᾶται τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ὑβρίξῃ τὸν Θεὸν καὶ ἐνῶ λέγει ὅτι εἶναι Χριστιανὴ τὰ ἔργα τῶν εἰδωλολατρῶν ἐπιδεικνύει. Διότι καὶ οἱ δαίμονες τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἔλεγον ἀλλ' ἦσαν δαίμονες καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔλεγον εἰς τὸν

Χριστόν. «**Οἶδαμὲν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ**»· καὶ ὁμοῦς ἐπετιμήσεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξεδίωξεν. Διὰ ταῦτα λοιπὸν παρακαλῶ νὰ διατηρήσετε ἑαυτοὺς καθαρὸς τῆς ἀπάτης ταύτης καὶ ὡς βακτηρίαν νὰ ἔχετε τὸ ρῆμα τοῦτο. Καὶ καθὼς κανεὶς ἀπὸ οὗς δὲν θὰ ἤθελε νὰ κατέβῃ εἰς τὴν ἀγορὰν χωρὶς ὑποδήματα καὶ ἐνδύματα, τοιοῦτοτρόπως χωρὶς τὸ ρῆμα τοῦτο μηδέποτε εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ εἰσέλθῃς, ἀλλ' ὅταν μέλῃς νὰ διέλθῃς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας τῆς οἰκίας σου, τοῦτο τὸ ρῆμα νὰ λέγῃς πρότερον. «**Ἀποτάσσομαί σοι σατανᾶ, καὶ τῇ πομπῇ σου καὶ τῇ λατρείᾳ σου καὶ συντάσσομαί σοι, Χριστέ**», καὶ μηδέποτε ἐξέλθῃς τῆς οἰκίας σου χωρὶς νὰ εἴπῃς τὰς λέξεις ἐκείνας. Τοῦτο διὰ σὲ θὰ εἶναι βακτηρία, τοῦτο ὄπλον, τοῦτο πύργος ἀκαταμάχητος. Καὶ ὅταν θὰ λέγῃς τὰ λόγια ταῦτα νὰ διαινπώνῃς εἰς τὸ μέτωπόν σου καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ὄχι μόνον ἄνθρωπος ἐάν σοι ἀπαντήσῃ δὲν δύναται νὰ σὲ βλάψῃ, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος, ὅταν σὲ βλέπῃ μὲ τοιαῦτα ὄπλα παρουσιαζόμενον. **Ἄφοῦ λοιπὸν τοισύτην ἔχει δύναμιν ὁ Σταυρός, δίδαξον περὶ τούτου τὸν ἑαυτόν σου, ἵνα, ὅταν τὴν σφραγίδα τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου λαμβάνῃς, καθίστασαι καθ' ὅλα παρεσκευασμένος σιραιώτης καὶ ἀφοῦ στήσῃς τὸ κατὰ τοῦ διαβόλου τροπαῖον δεχθῆς τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης, τοῦ ὁποίου εἶθε πάντες νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ δόξα κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνῃς σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι. Ἀμήν!**

(Κατήχησις Β' πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι).

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
 ΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝΤΩΝ
 ΤΑΣ ΣΗΜΕΡΙΝΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ἀξιότιμοι Κυρίαί καὶ Κύριοι

[Ἄφοῦ πρῶτον εὐχαριστήσω τὸν Ἀξιότιμον Πρόεδρον τοῦ τόσου ἐπωφελῶς ἐντηήμετέρα Κοινωνία δρῶντος Συλλόγου “Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ”, διὰ τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ Πρόεδκλιν, ὅπως ὁμιλήσω πρὸ ἐνός τόσου ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, ἀφοῦ εὐχαριστήσω Κατόπιν τὸν δευτέρου μοι διδάσκαλον διὰ τοὺς τόσους κολακευτικοὺς δι’ ἐμὲ λόγους του, ὑμᾶς δὲ Καὶ καὶ Κοι διὰ τὴν τιμὴν, ἣν διὰ τῆς παρουσίας σας μοι Προξενεῖτε, ἀρχομαι τῆς ὁμιλίας μου μετὰ τὴν πεποιθῆσιν ὅτι θέλω τύχη καὶ τῆς εὐμενοῦς ὑμῶν Προδοχῆς, ἥς ἀπόλυτον ἐκωανάγκην διὰ τὴν Πραγματεύειν τοῦ ἀναγγελλθέντος Θέματος].

Πάντες γνωρίζομεν διὰ κατόπιν τῶν γεγονότων τῆς τελευταίας δεκαετίας νέα ζύμωσις καὶ μεταβολὴ τῶν ἀντιλήψεων καὶ συναισθημάτων τῶν ἀτόμων ἐπῆλθεν, ὅτι νέα ἐν τῇ Κοινωνίᾳ ἰδέαι ἀνεφύθησαν εἰς τὴν ἐξοβέλιον ἐκ τῆς Κοινωνίας τοῦ ἰδεαλισμοῦ καὶ τὴν καθιέρωσιν ἐν αὐτῇ τοῦ ἰδεαλισμοῦ. Αἱ πολυσχυδεῖς περιπέτειαι τοῦ ἀτόμου κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον χάριν μιᾶς Ἰδέας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως ταύτης ἐπελθοῦσα ἀπογοήτεσις ἐκέντρισαν ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ἀτομιστικὸν αὐτοῦ συναισθημα, ἀπέπτυξαν ἐπὶ τοσοῦτον τὸν ἐγωισμόν αὐτοῦ ὥστε. οὐδεμιᾶς πλέον ἀναχαιτίσεως οὔσης ἐφικτῆς ἐκτὸς τῆς ἀντιτάξεως βίας ὑπὸ τῶν ἄλλων, νὰ κινδυνεύῃ νὰ νομιμοποιηθῇ ἐν τῇ Κοινωνίᾳ ὁ πόλεμος πάντων κατὰ πάντων.

Εἰς τὴν ἀνώμαλον ταύτην ἐν τῇ Κοινωνίᾳ κατάστασιν οὐχὶ ὀλίγον συντελεῖ ἐπίσης καὶ ἡ τὴν συγκεντρωτικὴν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τάσιν, (καθ’ ἣν τὰ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν καὶ συμφερόντων ἐμφορούμενα ἄτομα

οργανοῦνται εἰς κοινωνικά συγκροτήματα ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐγκεντρικῆς ὡς καὶ τὰ ἄτομα νοστιροπίας ἐμφορούμενα) κατατρώχουσα ἔμμονος ἰδέα, οὗ ἕκαστον τῶν ἀναφρομένων τούτων συγκροτημάτων ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ἀπόλυτον Δίκαιον, πρεσβεύει τὴν ἀπόλυτον Ἀλήθειαν, τὸ ἀπόλυτον Ὁρθόν.

Συνέπεια τῆς παραγνωρίσεως ταύτης τῶν ἀρχῶν τῆς σχετικότητος εἶνε ὁ φανατισμὸς τοῦ ἀτόμου εἰς τὰς δοξασίας του· ἡ ἀρχὴ τὴν ὁποίαν πρεσβεύει μεταβάλλεται εἰς θρησκευτικὴν πεποίθησιν ἀνεπίδεκτον συζητήσεως, ἀνεπίδεκτον ἐρεῦνης, τῆς ὁποίας τὴν πραγματοποιοῦσιν διὰ παντὸς μέσου ἐπιδιώκει. Καὶ ταῦτα γενικῶς ἐπιπροσθέτως παρ' ἡμῖν ὁ κομπορτὸς τὸν ὁποῖον καταπίπτων ἀνήγειρεν τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, στροβιλιζόμενος ἀπὸ τοὺς ἀτασθάλους πολιτικοὺς ἀνέμους ἐκτυφλώνει καὶ ἐκνευρίζει τὰς ἡμετέρας λαϊκὰς μάζας, αἱ ὁποῖαι ἀφ' ἐτέρου συγκεχυμένην τῶν πραγμάτων ἀντίληψιν ἔχουσαι, ἀλλὰ ὑπὸ ποικιλωτάτων συναισθημάτων ἐλαυνόμεναι ἀπὸ τὰς πολλὰς τῶν τελευταίων ἐτῶν περιπετείας, προθυμοποιοῦνται νὰ γίνουν ὁμοιοῦς ἰδέας ἢς τὸ ὄνομα μόνον, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν οὐσίαν γνωρίζουν. Καὶ ὅμως πόσοι δὲν θὰ ἀνεσκέυαζον τὰς ἰδέας των, πόσοι δὲν θὰ ἀνέκρουον πρῦμναν ἐὰν ἀνανήπιοντες χωρὶς καθ' ὑποβολὴν νὰ πιστεύουν ἠρεῖν καὶ μόνον μετὰ ἔρευνας ἐπίστευον !

Μετὰ τὴν σύντομον ταύτην εἰσαγωγὴν ἀλλὰ καὶ ἔμμεσον τοῦ θέματος μου αἰτιολογίαν εἰσέρχομαι εἰς τοῦτο, εἰς τὴν ἀνασκόπησιν δηλ. τῶν κυριωτέρων κοινωνικῶν συστημάτων, ἅτινα ἐν τῷ πρὸς ἐπιγράτῃσιν ἢ διατήρησιν αὐτῶν ἀγῶνι, τόσον τὴν διεθνή Κοινωνίαν ἀπασχολοῦσιν, ὡς λχ. ὁ Σοσιαλισμὸς, ὁ Καπιταλισμὸς ὁ Ἀναρχισμὸς.

Οὐδένα ἐξ ὑμῶν θὰ διαφεύγει βεβαίως τὸ ἀναμφίσητον πλεονεχονὸς οὗ τὴν φύσιν πᾶσαν ὕλικὴν καὶ ἄϋλιν, ὀργανικὴν καὶ ἀνόργανον διέπει νόμος, καθ' ὃν πᾶν γεγονὸς, πᾶν ἀποτελέσμα ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ ἔχει ὄρισμένον παραγωγικὸν λόγον, ὄρισμένην αἰτίαν, ὁ νόμος δηλ. τῆς Αἰτιότητος. Ὁ Νόμος οὗτος ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τῶν Κοινωνικῶν φαινομένων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἀνθρώπινου ἐκείνου συγκροτήματος ὅπερ Κοινωνίαν ὀνομάζομεν. Ἡ ἀνθρώπινη δηλ. Κοινωνία

εἶνε ἀποτέλεσμα καὶ γεγονός πρὸ τῶν ὁμμάτων ἡμῶν παρασκευάζεται ἐπομένως ἔχει γεννησιογενὸν λόγον, ἔχει αἰτίαν. Πρὸς ἔρευναν τῆς αἰτίας ταύτης δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα ουστήματα ἐγεννήθησαν. Κατὰ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν τὸ Ἀρχικὸν καὶ Πρωτόγονον ἐν τῇ Κοινωνίᾳ εἶνε τὸ ἄτομον τὸ Individuum, ἐξ οὗ καὶ τὸ οὐστήμα Individu - αλισμὸς ὠνομάσθη. Τὸ ἄτομον δηλ. πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων του πρὸς ἀσφάλειαν αὐτοῦ προέβη εἰς τὴν σύμπυξιν τῆς Κοινωνίας, διὰ κακῆς συμφωνίας δι' ἐνὸς Κοινωνικοῦ συμβολαίου δι' ἐνὸς contrat social ὡς ὁ Rauseau τὸ ἀποκαλεῖ. Κατὰ τὸ ἕτερον τῶν ουστημάτων τούτων ἡ παραγωγικὴ αἰτία τῆς Κοινωνίας δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀλληλομόρφωσιν τῶν ἀτόμων εἰς τὸν «Geistigeu ausammenhang der Einrelne» ὡς λέγει ὁ Spauun. Τὸ οὐστήμα τοῦτο ὠνομάσθη Κολλεκτιβιστικὸν ἢ Οὐνιβερσολιστικόν. Αὐτὰ εἶνε μὲ δύο λέξεις τὰ βασικὰ ουστήματα εἰς ἓν τῶν ὁποίων ἐδράζεται ἀναγκαιῶς ἐκάστη Κοινωνικὴ σχολή. Οὕτω ὁ μὲν Σοσιαλισμὸς ἐν ὄλαις αὐτοῦ ταῖς ἐκτελέσει, εἴτε ὡς κομμουνισμὸς εἴτε ὡς ἀγροτικὸς σοσιαλισμὸς, ἐδράζεται εἰς τὸ Κολλεβιστικὸν οὐστήμα, ἐνῶ ἡ φιλελευθέρη σχολὴ κατ' ἐξοχὴν ὁ ἀναρχισμὸς βασιζομένη εἰς τὸ indivi du ἄλιστικὸν οὐστήμα.

Ἐξ ἐξαιτίας μὲν ἡδη πρῶτον τὰ ἐπὶ τοῦ κολλεκτιβισμοῦ ἐδραζόμενα ουστήματα καθ' ὅσον καὶ μεγάλῃν ἐξάπλωσιν ἐσημείωσαν καὶ πολὺν τὴν Κοινωνίαν ἐσχάτως ἀπασχολοῦσι. Τί εἶνε λοιπὸν τὰ ουστήματα ταῦτα; Τί εἶνε δηλ. ὁ Σοσιαλισμὸς; Τί εἶνε ὁ Κοινωνισμὸς;

Ὡς πάντες γνωρίζομεν εἶνε τὰ Κοινωνικὰ ἐκεῖνα ουστήματα ἕνα ἀποσκοποῦσιν τὴν ἐξάλειψιν τῆς μεταξὺ τῶν διαφόρων Κοινωνικῶν τάξεων διαφορᾶς, δι' ἀντικαταστάσεως τῆς ἰδιοκτητικῆς περιοσίας γενικῶς ἢ ἐν μέρει ὑπὸ τῆς κοινοκτημοσύνης. Ἐπιταῦθα εὐθεὶς ἐξ ἀρχῆς δέον νὰ τονισθῇ ὅτι τὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων τούτων ουστημάτων ὅρια εἶνε κυμαινόμενα ὡς αὐτοὶ οὗτοι οἱ ὁπαδοὶ ὁμολογοῦσι. Οὕτω ὁ Marx ἀδιακρίτως μεταχειρίζεται τὰς λέξεις Σοσιαλισμὸς Κομμουνισμὸς, ὁ δὲ γνωστὸς σοσιαλιστὴς Deslinieres λέγει ἐπὶ λέξει « les mots socialisme et communisme ont en effet la sinification identique jque de socialistes, cependant ont peur du

second!» Καὶ πολὺν δικαίως διότι πάντα τὰ κολλεκτιβιστικὰ ζητήματα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ὁρμῶνται ἀπὸ τὴν προοπθίαν δηλ. τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐκκοπίου τῆς Κοινωνίας τὴν ὀρισμένην τάξιν αὐτῆς ματί- ζουσαν ἐνδειαν καὶ δυστυχίαν. Ἡ ἄδικος κατ' αὐτῆς οἰκονομικῆ, Πολιτικῆ καὶ Κοινωνικῆ σύστασις τῆς Κοινωνίας εἶνε ἡ ἀρχὴ πάσης κακοδαιμονίας τοῦ ἀτόμου διὰ καλῶν μέσων μετέρχονται πρὸς ἀνατροπὴν (εἴτε βαθμιαίως εἴτε δι' ἐπαναστάσεως) τοῦ ἐπικρατοῦντος σήμερον οἰκονομικοῦ, πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ καθεστώτος, «τῆς ἀπορροίας ταύτης τῆς ἀδικίας τῆς βίας καὶ τοῦ ἀναχρονισμοῦ» ὡς τὰ σοσιαλιστι- στικὰ συστήματα διακηρύττου. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι εἰς τὰ ἐπὶ μέρος σκοποὺς, ὡς καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Ἀρχῶν τοῦ ὑπάρ- χοντος καὶ διαφορὰς τινὲς μεταξὺ τῶν διαφόρων σοσιαλιστικῶν Σχολῶν. Οὕτω ὁ μὲν καθαρὸς σοσιαλισμὸς ζητεῖ καθιέρωσιν Κοινοκτημοσύνης ἐπὶ τῶν μέσων τῆς Παραγωγῆς καὶ ἐπ' αὐτῶν μόνον ὡς λ. χ. μεταλλείων, ἐρ- γοστασίων ἐγγείου Κτήσεως ἐνῶ ὁ Κομμουνισμὸς καὶ ἐπὶ τῶν εἰδῶν Καταναλώσεως προτείνει γενικὴν καὶ βίαιαν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας, εἴτε εἰς ἓν κυτίον πυρείων συνίσταται αὕτη, εἴτε εἰς ἀπεράντους γαῖας καὶ μεταλλεῖα. Ζητεῖ δηλ. τὴν ἐξάλειψιν ἐκ τῆς γλώσσης καὶ γραμματι- κῆς κτητικῆς ἀντωνυμίας. Ἡ ἰσότης μόνον λέγεται νὰ ἐξαλεί- ψῃ τὴν δυστυχίαν, ἰσότης ὅμως δὲν ἐννοεῖται ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἰδιω- τικὴ περιουσία· ἐπομένως πᾶν ἀγαθόν, πᾶν ἀντικείμενον δεόν νὰ κα- ταστῇ κοινόν τοῖς πᾶσι res (omnium communes) ἐξασκουμένης ἐν ἀνάγκῃ καὶ τῆς ἐσχάτης βίας.

Κατόπιν λοιπὸν τῆς συγγενείας ταύτης τῶν κολλεκτιβιστικῶν συστημάτων ὀφείλομεν νὰ συνεξετάσωμεν ταῦτα ἐν τῇ γενέσει καὶ ἐ- ξαλείψει των.

Πρῶτος ἀπὸ τοῦ ὁποῦν τὴν κεφαλὴν ἐξεπήδησεν ἡ ἰδέα τοῦ Κομμου- νιστικοῦ Κράτους ὑπῆρξεν ὁ Πλάτων ὅστις εἰς τὴν «Πολιτείαν» αὐτοῦ μᾶς περιγράφει κράτος εἰς τὸ ὅποιον οὔτε ἰδιωτικὴ περιουσία, οὔτε οἰκο- γένεια, οὔτε γάμος ὑπάρχει. Πάντα εἶνε κοινὰ τοῖς πᾶσι ἀπὸ τοῦ εὐχνημο- τέρου καρποῦ, τοῦ ὀραιοτέρου ἄνθους μέχρι τῆς πλέον καλλιπαρίου νε- ἀνιδος. Τὸ Κράτος ἐκτελεῖ χρέη τροφοῦ ἀναλαμβάνει ἐπιπροσθέτως τὴν διατροφήν καὶ ἀνατροφήν τῆς ἐκ τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος προερχομένων

τέκνων, ἰδοὺ τὸ ἰδεῶδες Πλατωνικὸν Κράτος. Καὶ ὁμως παρ' ὄλην τὴν ἐλκυστικότητά των οὐδόπως συνεκλήθησαν τοὺς ἀρχαίους μας προγόνους, διότι ἐν τῇ μεγαλειώδει αὐτῶν εὐθυκρισίᾳ ἀντελήφθησαν ὅτι ὁ ὠραῖος κόσμος τῆς Πλατωνικῆς φαντασίας ἔχει ἐλάχιστα κοινὰ σημεῖα μὲ τὸν τῆς πραγματικότητος!

Παρήλθεν λοιπὸν ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότης, ἡ στασιμότης τῶν πρώτων μετὰ Χριστὸν αἰώνων, τὸ σκότος τοῦ μεσαιῶνος χωρὶς ἡ Κομμουνιστικὴ Ἰδέα νὰ ἀνακινήθῃ πλέον, ὅτε κατὰ τὸ 1516 εἶδε τὸ φῶς τὸ τόσοον θαυμασθὲν καὶ ἀναγνωσθὲν ἐκεῖνο σύγγραμμα τοῦ ὁποίου αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεὺς Μῶρος οὐχὶ μωροῦς ἐπὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ κρίνων ἐπιλοφόρησεν «*Οὐτοπίαν*».

Οὕτω ἐγκαινιάζεται ἡ ἐποχὴ τοῦ κρατικοῦ λεγομένου μυθιστορηματος (Staatsroman) ὅπερ περιγράφει ἰδανικὴν κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ συγγραφέως Κοινωνίαν, Κομμουνιστικὴν μορφῆς, εἰς ἣν ἡ χαρὰ, καὶ εὐτυχία βασιλεύει καὶ τὸ ὅποιον ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἔτερεψεν ἐν Ἐυρώπῃ νεαροῦς ἐγκεφάλους καὶ ὑπῆρξε πράγματι ὁ ἐμπνευστὴς τοῦ σημερινοῦ Κομμουνισμοῦ. Διὰ νὰ σχηματίσῃτε ἰδέαν τῆς σοβαρότητος τοῦ κρατικοῦ μυθιστορηματος θὰ σᾶς ἀναφέρω μερικὸς χαρακτηριστικὸς διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν τίτλους : Sonnenstaat «*ἡλιακοῦ Κράτος*» ἀποτελεῖ αὐτὸ ὁ Campanilla, Naufrages des îles Flottantes ὁ Morellys & Voyage en Jearie ὁ Cabets !) Ἀλλὰ τὴν ἰδέαν του Κομμουνισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μεγάλως προήγαγεν τὸ δαιμόνιον εἰς ὄξυδέρκειον καὶ ἐπαναστατικότητα πνεῦμα τοῦ I. I. Rousseau. Αὐτὸς πρῶτος ἐπετέθη λαύρως κατὰ τῆς ἰδιατικῆς περιορίας μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ὁποίας ἐφυγαδεύθη, λέγει, ἐκ τοῦ κόσμου ἡ εὐτυχία.

Ἦ ὁ πρῶτος λέγει ἐπὶ λέξει, ὅσους περιέφραξεν τμήμα γῆς, ἤνοιξε τάφρον περὶ αὐτὸ καὶ ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι ἰδικόν του εὖρε δὲ ἡλιθίους καὶ τὸ ἐπίστευσαν αὐτὸς εἶνε ὁ ἰδρυτὴς τῆς σημερινῆς ἀδικου Κοινωνίας. Πόσους πολέμους καὶ πόσους φόνους δὲν θὰ ἀπέφενγεν ἡ ἀνθρωπότης ἐὰν εὐρίσκειτο τις ὅστις θὰ κατέρριπτεν τὸν φράκτιν θὰ ἐφρατε τὴν τάφρον καὶ θὰ ἐφώναζε εἰς τοὺς ἄλλους : Προφυλάχθητε ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀπατεῶνα, ἐχάθητε ἂν λησμονήσῃτε ὅτι οἱ καρποὶ τῆς Γῆς ἀνήκουν

εἰς ὄλους ὁμοῦ ἐνῶ ἡ Γῆ ἀνήκει εἰς οὐδένα ! » .

Καὶ ὅμως αἱ ὀλίγαι αὐταὶ λέξεις τοῦ Rousseau μὲ τὴν τόσην αὐτῶν διαβύειαν καὶ ὑποβλητικὴν δύναμιν, καίτοι λίαν εὐκόλως ἀνασκευάζονται ἐκλόνισαν τὰς βάσεις τῆς Κοινωνίας εἰς τὴν συνείδησιν τῶν πολλῶν καὶ ἔρριψαν τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ Κομμουνισμοῦ, τὰ ὁποῖα ταχεῖς ἔφεραν καρπούς. Οὕτω μετ' οὗ πολὺν βλέπομεν τὸν κόμητα St. Simon ἐπιτεριμιζόμενον τὰς ἰδέας τοῦ Rousseau θέτοντα ὁμως ἐπιστημονικώτερον τὰς βάσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ. Εἰς τὸ ὄνομα στόν του ἔργον *Catéchisme des Industriels* προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία εἶνε τὸ εἰδεχθέτερον τῶν προνομίων καὶ ὅτι ἡ ἐργασία δὲν κατέχει εἰς τὴν Κοινωνίαν τὴν ἀνάλογον αὐτῇ θέσιν, οἱ ἐργάται, οἱ *industriels* ὅπως τοὺς ἀποκαλεῖ, εἶνε τὸ ὠφελιμώτερον στοιχεῖον τῆς Κοινωνίας ἐπομένως πρέπει καὶ νὰ κυριαρχοῦν αὐτῆς, πρέπει αὐτοὶ νὰ ἔχουν εἰς χεῖρας τῶν τὴν Ἀρχὴν, ὅπως αἱ μέλισσαι ἔχουν τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ κυψέλῃ καὶ οὐχὶ οἱ κυψῆρες. Τὰς ἰδέας αὐτὰς ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι καὶ οὕτω ἰδρύθη ἡ πρώτη σοσιαλιστικὴ σχολή, ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ ἰδρυτοῦ της. = Τὴν ἰδίαν ἐκδοχὴν ἐμποροῦπάλληλός τις ἀλλὰ καὶ ἀπεινῆς διώκτης τοῦ « ἐγγενοῦς ἐπαγγέλματος τοῦ ψεύδους » ὡς ἀπεκάλει τὸ ἐμπόριον ὃ πολλὸς Charles Fourierz συνέλαβε τὴν ἰδέαν κοινωνικοῦ συστήματος συνεταιριστικῆς συμβιώσεως. Ἐπρότεινε δηλ. καθὲ 2,000 ἄνθρωποι νὰ συζοῦν ἐπὶ ὠρισμένης ἐδαφικῆς ἐκτάσεως ὡς μία μεγάλη οἰκογένεια, ἐργαζόμενος ἕκαστος κατὰ τὴν κλίσιν καὶ ἰδιοφυίαν του εἰς διαφόρους ἐργασίας. Αὐτὰς τὰς Κοινωνικὰς συμβιώσεις ἄνευ Γάμου καὶ ἐπὶ μέρος οἰκογενειῶν ὠνόμασε. « *Phalanges* » ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ὁποίων τόσας ἐλπίδας ἔτρεφεν ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον νὰ γράφῃ ὅτι, ἂν ἤθελεν ἐφαρμοσθῆ τὸ σύστημα τοῦτο τῶν *Phalanges* « εἰς τὴν παγωμένην Σιβηρίαν θὰ θάλλῃ ἡ πορτοκαλεὰ καὶ ἡ θάλασσο θὰ γέγενετο γλυκεία ὡς ἡ λεμονάδα ! » Θέλετε κλασικώτερον παράδειγμα Οὐτοπίας ; Καὶ ὅμως Καὶ Κοι ἀντὶ νὰ ἀντιπαρέλθῃ σύσσωμος ἡ Κοινωνία μειδιῶσα πρὸ τῶν θεωριῶντιον καὶ ψυθιρίζουσα τὰς ἀθανάτους τοῦ Dante λέξεις *raggionas di loro ma guarda « epassa »* ἠθέλησεν τμημα αὐτῆς τοδλάχιστον καὶ νὰ ἐφαρμώσῃ τὰς

διδασκαλίας του. Ἡκομμουνιστικὴ ἀποικία ἰδρύθη εἰς τὸ Texas ἀλλ' ὡς θὰ φαντάζεσθε πολὺ ταχέως διελύθη εἰς τὰ ἐξ' ὧν συνετέθη. Τὴν αὐτὴν τύχην εὗρον καὶ αἱ κομμουνιστικαὶ ἀποικίαι «New Harmonz» εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ Orbiston εἰς Σκωτίαν τὰς ὁποίας ὁ ἐνθερμος θιασώτης τοῦ Tourier πέραν τῆς Μάγχης ὁ τόσον ὀνομαστός καταστάς εἰς τὴν ἰστορίαν τοῦ σοσιαλισμοῦ Robert Ouri ἐπεχείρησεν νὰ ἰδρῶσῃ περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ὡς ἐπίσης καὶ πάντα τὰ παρόμοια κολλεκτιβιστικὰ συγκροτήματα ὧν συνεκτικὴ ἀλλὰ καὶ τελεολογικὴ ἰδέα ὑπῆρχεν οὐχὶ μεταφυσικὴ τις πεποιθήσις ἀλλὰ ἡ οἰκονομικὴ ἀναμόρφωσις τῆς κοινωνίας. Ἐνταῦθα εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ Amana κοινότης, τοῦ Io na τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, δὲν ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν διότι δὲν εἶνε σοσιαλιστικὴ συμβίωσις ἀλλὰ ὡς τὰ ἄρθρα 1 καὶ 2 τοῦ καταστατικοῦ της ἀποδεικνύουν αὐτοηθῶς θρησκευτικὸν συγκροτήμα. Τέλος τὸ 1841 τὸ πρῶτον ὁ ἐπιφανὴς κοινωνιολόγος Souis Blanc ἔταμε νέαν ρατσιοναλιστικωτέραν ὁδὸν κολλεκτιβιστικῆς ἀναμορφώσεως τῆς κοινωνίας διὰ τῆς γνωστῆς αὐτοῦ θεωρίας ὅτι τὸ Κράτος ρυθμίζον τὴν παραγωγὴν καὶ προστατεῦον τὸν ἐργάτην ἀποβαίνει τὸ μόνον πρόσφορον μέσον βελτιώσεως τῶν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ κακῶς ἐχόντων ὅρας τοιοῦτοτρόπως αὐτὸς πρῶτος τὴν ἰδέαν τοῦ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ (Socialisme d' Etat)

Ὅτιω περίπου λαν οὐνοπτικῶς εἶχον τὰ πράγματα ὅτε τῷ 1847 ὁ δαιμόσιος γερμανοσεβραῖος τοῦ Trier ὁ Karl Marx, ἐξέδωκε τὸ πρῶτον κομμουνιστικὸν μαρξέσιον ἐν Λονδίῳ, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν σημαίαν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κομμουνισμοῦ.

Πάντα διακηρύττει ὑπῆρχαν αἱ ἀντιθέσεις ἐν τῇ Καινῳίᾳ, οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἐλεύθεροι, οἱ παρτίκιοι καὶ οἱ πληβεῖοι, οἱ ἀριστοκράται καὶ ὁ λαὸς ἐμάχοντο ἄλλοτε πρὸς ἄλλήλους. Σήμερον ὁ ἀγὼν εἶνε μεταξὺ τῶν ἀστικῶν τάξεων, τῆς bourgeoisie τοῦ Bürgerthum, καὶ τῶν ἐργατικῶν τάξεων τοῦ Proletariat. Αἱ ἀστικαὶ τάξεις εἶνε ἀνάξιοι νὰ ἐξασφαλίσουν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς σκλάβους των, τὸ proletariato δηλ. ἀκόμη καὶ τὰ ἀπαραίτητα πρὸς διατροφὴν αὐτῶν μέσα, ἐπομένως πρέπει νὰ ἐκποισθῶσι τῆς Κοινωνίας, πρέπει τὸ προλεταριάτον νὰ ἀναλάβῃ τὴν Ἀρχὴν καὶ νὰ καταργήσῃ τὴν ἰδιωτικὴν περιουσίαν καὶ

θέση φραγμὸν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κεφαλαίου ἐκμετάλλουσιν τῆς ἐργασίας καὶ ἀναφωνεῖ « Ἐργάται τῆς Γῆς συνενώθητε » Vereinigt Euch ! Ἀυτὴ ἡ δημοκρατικὴ δεξυδέροικια τοῦ Μάρξ, εἰς τὸ νὰ ἐξεγείρῃ δηλαδὴ τὸ συναίσθημα τῆς μετὰ τῶν τάξεων διαφορᾶς νὰ συσπειρώσῃ τοὺς ἐργάτας ὄλων τῶν χωρῶν περὶ τὴν σοσιαλιστικὴν ἰδέαν, προσέδωκεν εἰς αὐτὸν μυστηριώδη δύναμιν εἰς τὰ μλήθη τῶν ἐργατῶν καὶ τὸν κατέστησεν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν λαϊκῶν μαζῶν πατέρα τῶν κολλεκτιβιστικῶν συστημάτων.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἰδεῶν τοῦ Karl Marx περιέχεται εἰς τὸ τρίτον αὐτοῦ ἔργον (« Das Kapital ») τὸ κεφάλαιον ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ εὐαγγέλιον τῶν σοσιαλιστῶν. Εἰς τὴν ἀπλοποίησιν τῶν Ἀρχῶν τοῦ Μάρξ εἰς τὴν ὁποίαν τόσον ἐπιτυχῶς ἀπὸ τῶν σιγητῶν τοῦ « Κήρυκος » προέβη συμπαθῆς ἡμῶν οὐμπολίτης δὲν θέλω προβῆ σήμερον ἀρκούμενος εἰς ὀλίγας μόνον ἀναγκαίας λέξεις χάριν τῆς συνοχῆς. Τρεῖς εἶνε κυρίως αἱ θεωρίαι ἐφ' ὧν ἐδράζεται τὸ μαρξικὸν οἰκοδόμημα. Κατὰ τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν ἡ ἀξία παιτὸς ἀντικειμένου καθορίζεται ἀπὸ τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας ἣν ἀπαιτεῖ ἡ κατασκευὴ του. Τὴν ἐργασίαν ταύτην παρέχει ὁ ἐργάτης ὁ ὁποῖος εἰς ἀντιτάθμισμα λαμβάνει τὸ ἡμερομίσθιον του. Τὸ ἡμερομίσθιον ὅμως εἶνε πάντοτε ὀλιγώτερον τῆς ἀξίας τοῦ παραγομένου ἀντικειμένου, τὴν δὲ διαφορὰν ταύτην μετὰ τὸν ἐργατικὸν ἡμερομισθίου καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀντικειμένου κατακρατεῖ καὶ σφετερίζεται πηρόσιτον τῆς παραγωγῆς ὁ ἐπιχειρηματίας, ὁ κεφαλαιούχος. Ἰδὸν ὁ ἀκρογωνιαίος τοῦ μαρξισμοῦ λίθος ἡ περίφημος Mehrwerttheorie. Ἀναπτύσσων τώρα περαιτέρω τὰς ἰδέας του ὁ Μάρξ λέγει ὅτι ἐν τῇ βουλμίᾳ του ὁ κεφαλαιούχος εἰσάγει μηχανὰς ἐξ ὧν ἐπέρχεται οἰκονομία εἰς ἐργατικὰς χεῖρας, ἐπομένως λόγῳ ὑπερπροσφορᾶς ἐργασίας πτωχεῖ ἡμερομισθίου, ἀνεργία, οἰκονομικὴ ἀνεπάρκεια καὶ ἀδλιότης τοῦ ἐργάτου. Ἰδὸν καὶ ἡ δευτέρα θεωρία ἡ τῆς προϊούσης πτωχείας τοῦ ἐργάτου, ἡ Verelendungs theorie. Ἄλλὰ ἡ ἐπιστημονικῶς εἰσαθεατέρα θεωρία τοῦ Μάρξ, ὡς καὶ φιλοσοφικώτερα ὄλων εἶνε ἡ λεγομένη τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ (τοῦ Geschichtliche Materialismus) καθ' ἣν τὰ οἰκονομικῆς φύσεως γεγονότα εἶνε τὰ καθορίζοντα τὰ κοινωνικῆς φύσεως τοιαῦτα τὰς κοινωνικὰς δηλ. μορφάς.

Ὡς ἐπὶ λέξει λοιπὸν λέγει «ἀλλάσσοντες οἱ ἄνθρωποι τρόπον παραγωγῆς ἀλλάσσουν καὶ τὰς κοινωνικὰς σχέσεις» ὅσον καιρὸν ἐπεκράτει ὁ χειρόμυλος εἶχομεν φεουδάρχας, τώρα ὅπου εἶχομεν τὸν αὐτόμυλον εἶχομεν τὴν καπιταλιστικὴν κοινωνίαν». Οὕτω ἠθέλησεν νὰ ἀποδείξῃ ὁ Μάρξ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἀναγέννησιν ὡς ἀποτελέσματα οἰκονομικῶν αἰτίων.

Εἶνε ἀληθῆς Κυρίαί καὶ Κύριοι ὅτι εἰς τὰς Κοινωνικὰς ἐπιστήμας περισσότερον ἴσως παντὸς ἄλλου πεδίου γνώσεως τοῦ ἀνθρώπου λοχύει ἡ ἀρχὴ τῆς σχετικότητος. Τὸ Ἀπόλυτον εἶτε ὡς ἀληθές, εἶτε ὡς ὀρθὸν παρουσιάζεται, ἐκεῖ ὅπου ὁ νόμος τῆς αἰτιότητος συνδυαζόμενος μὲ ἐλευθερίαν βουλήσεως (ἔστω καὶ σχετικὴν) τόσον ποικιλομόρφως δεῖ ὡς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην Κοινωνίαν, τὸ ἀπόλυτον, λέγω, εἶνε ἀκατανόητον ἢ τοῦλάχιστον δυσεύρετον, νομίζω δὲ ὅτι ὅπως δήποτε θὰ ἀποβῆναι ὑποκειμενικόν δηλ. θὰ παύῃ νὰ εἶνε ἀπόλυτον. Ἐπομένως προβαίνων εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κολλεκτιβιστικῶν νοσημάτων οὔτε ἀρνοῦμαι τὴν ἐνῆ αὐτοῖς ὑπάρχουσαν ἢ δυναμένην νὰ ὑπάρχῃ ὑποκειμενικὴν ἐπομένως καὶ σχετικὴν ἀλήθειαν ἀλλὰ οὔτε καὶ θὰ ἀποσιωπήσω τὰς κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπίσην ὑποκειμενικὴν ὀντίληψιν ἐλλείψεις καὶ ἀνακριβείας αὐτῶν καὶ θὰ προσποθήσω νὰ δώσω ἡμῖν εἰκόνα τῆς ὀρθοδόξου ἀντιλήψεως ἔστω ἐπαναλαμβάνω καὶ καθ' ὑποκειμενικὴν κρίσιν.

Ἐπιτρέψατέ μοι, λοιπὸν Καὶ καὶ Κοι, δι' ὀλίγων ἀνασκευάζων τὰ κολλεκτιβιστικὰ νοσήματα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς νὰ ἀναπτύσω συγχρόνως τὰς ἀρχὰς τῆς ὀρθοδόξου σχολῆς τοῦ ἐτέρου δηλ. τῶν individualis-τικῶν νοσημάτων.

Καὶ πρῶτον ἐκ τῶν θεωριῶν τοῦ Μάρξ ἡ μὲν τῆς πρώτης ἢ τῆς ὑπεροξίας (Mehrnerttheorie) ἐλέγχεται σήμερον ἐοφασμένη αἰε ἐπὶ πεπλανημένης βάσεως ἀνοικοδομηθεῖσα. Διότι τὴν ἀξίαν ἐνὸς ἀντικειμένου δὲν δύναται νὰ καθορίσῃ μόνον τὸ ποσοῦν τῆς καταβληθείσης ἐργασίας, ἥτις ὡς ἀνθρωπίνῃ ἐνέργεια οὔτε νὰ μετρηθῇ οὔτε νὰ σταθμισθῇ δύναται, ἀλλὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀντικειμένου καθορίζει ἡ ἀγορὰ κυρίως, δηλ. ἡ ἐπιθυμία τῶν διαφόρων ἀτόμων ὅπως ἀποκτήσωσι τοῦτο, τῆς ὁποίας ὁ βαθμὸς εἰς τὴν προσφερομένην τιμὴν καθορίζεται. Ἐπομένως ὅσον περισσοτέραν ἐπιθυμίαν ἢ ἀνάγκην αἰσθάνεται Κοινωνία τις

δι' ἔν ἀντικείμενον, τόσον μεγαλυτέρα ζήτησις τοῦ ἀντικειμένου τούτου γεννᾶται, τόσον ἡ τιμὴ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀνυψώνεται, ἀνεξαρτήτως τοῦ ποσοῦ καὶ ποιῶ τῆς ἐν αὐτῷ παρεχομένης ἐργασίας· ἔξ ἄλλου ἡ θεωρία τῆς ὑπεραξίας, βαθύτερον ἐξεταζομένη, φέρει εἰς absurdum διότι ἂν θεωρήσωμεν τὴν ἐργασίαν «ἀντικείμενον» «Ware» ἀποδεχόμενοι τὴν ἀνωτέρω θεωρίαν τοῦ Μάρξ τότε, πῶς θὰ καθορισθῇ ἡ ἀξία αὐτῆς; θὰ ζητήσωμεν τὴν ἐν αὐτῇ παρεχομένην ἐργασίαν διὰ τὴν καθορίσωμεν τὴν ἀξίαν αὐτῆς! ; ἢ μήπως τὰ ἔξοδα παραγωγῆς θὰ μᾶς καθορίσουν τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας ; ἀλλὰ ποῖα τὰ ἔξοδα παραγωγῆς αὐτῆς ; ! Ὁμολογῶ ὅτι δολόκληρος ἡ σιρατιὰ τῶν ἐπιτετηδευμένων μαρξικῶν ἐλιχειρημάτων δὲν δύναται νὰ μὴ πείσῃ εἰς ἀποδοχὴν θεωρίας, ἣτις κατὰ τὴν κρατοῦσαν λογικὴν εἰς τοσοῦτον absurda συμπεράσματα φέρει ! Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν δευτέραν θεωρίαν τοῦ Μάρξ τὴν τῆς προοιούσης δηλ. τοῦ ἐργάτου πτωχείας (Vere lendungstheorie), ἡ ὁποία ὑπὸ τῆς ἱστορίας τῶν τελευταίων ἔτων ὑπ' αὐτῶν τούτων δηλ. τῶν γεγονότων διεφεύθη Διότι ἡ θεωρία αὕτη μᾶλλον προφητεία ὑπῆρξεν, προφητεία κοινωνικοῦ συμβάντος, ὅπερ ὅμως δὲν ἐπῆλθεν, καθ' ὅσον ὡς εἰς πάντας τοὺς περὶ τὰ οικονομολογικὰ ἀσχολουμένους εἶνε γνωστὸν, οὔτε ἡ προοιούσα πτωχεία καὶ ἔνδεια τοῦ ἐργάτου, λόγῳ καπιταλιστικῆς συγκεντρώσεως, παρατηρήθη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μάρξ μέχρι σήμερον, ἀλλὰ αὕτη καὶ ἡ καπιταλιστικὴ συγκέντρωσις ὑπῆρξεν λευκὴ, διότι περιορίσθη εἰς ὠρισμένους μόνον βιομηχανικοὺς κλάδους, ἐνῶ τούναντίον εἰς ἄλλους κλάδους τῆς ἐθνικῆς οικονομίας ὡς εἰς τὸν σπουδαιότατον τὸν τῆς Γεωργίας παρατηρήθη ἐσχάτως προοιούσα ἐλάττωσις τῆς συγκεντρώσεως. Ἄλλως τε ἡ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μηχανῶν, παρὰ τὴν ὅλως παροδικὴν δυσπραγίαν τοῦ ἐργάτου, ἐπελθοῦσα μεγαλυτέρα καὶ ἐδυνωτέρα παραγωγή τῶν διαφόρων ἀγαθῶν, κατέστησε τὸν βίον τοῦ ἐργάτου ἐν Ἑβρώπῃ καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸ Κράτη ἐνθα εἰς εὐρείαν κλίμακα εἰσῆχθησαν αὐταὶ (Γερμανίαν—Ἀγγλίαν—Ἠνωμένως Πολιτείας) κατὰ πολὺ ἀνώτερον καὶ ἀπολαυστικότερον καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς τοῦ βίου καὶ τῶν ἀνωτέρων παρ' ἡμῶν τάξεων.

Ἦδη εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τῆς τρίτης θεωρίας αὐτοῦ, δηλ. τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ ὁ σκεπτικισμὸς. Διότι ἂν ἠθέλωμεν παραδεχθῆ ἅπτον τότε πᾶν κοινωνικὸν γεγονός καὶ κατ' αἰτιολογικὴν ὀχέσιν πᾶσα πράξις τοῦ ἀτόμου καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον πᾶσα θέλησις καὶ ἐπιθυμία αὐτοῦ θὰ ἦτο ἀναγκαία συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, διδομένου τόπου καὶ χρόνου. Ἄλλα μήπως συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον; μήπως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπιδορᾷ ἢ τοῦλάχιστον συνεπιδορᾷ ἐπίσης αἰτιολογικῶς ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως; Ὁ Berustein ἀντικρούων τὸν Μάρξ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου λέγει ἐπὶ λέξει· «δὲν εἶνε ἱκανὸς ὁ ἱστορικὸς ὕλισμὸς νὰ διαφεύσῃ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἄνθρωποι κάμνουν τὴν ἱστορίαν των, ὅτι ἔχουν νοῦν καὶ ὅτι αἱ ἰδιότητες τοῦ νοῦ καὶ τῆς θελήσεως δὲν εἶνε τόσον μηχανικαὶ καὶ ἀσυναίσθητοι, ὥστε νὰ καθορίζωνται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ περιβάλλοντος! Φρονῶ ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν φράσιν τοῦ Berustein ἑλλεῖπει ἡ λέξις «μόνον» τὴν ὁποίαν θέτοντες «ὥστε νὰ καθορίζωνται **μόνον** ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ περιβάλλοντος». Ἐχομεν τὴν ὀρθὴν (ὑποκειμενικῶς τοῦ ζητήματος λύσιν.

Μετὰ τὰς ὀλίγας ταύτας κρίσεις ἐπὶ τῶν βασικῶν θεωριῶν τοῦ Μάρξ, ἐπιτρέψατε μοι, Καὶ καὶ Κοι, νὰ ἐπιληφθῶ καὶ ἑτέρου ζητήματος στενωτάτα μετὰ τῶν ἀνωτέρω συνδεομένου καὶ κατ' ἐξοχὴν σχολιαζομένου καὶ παραγνωριζομένου ὑπὸ τῶν διαφόρων κοινωνιολογικῶν σχολῶν, δηλ. τοῦ ζητήματος τί εἶνε κεφάλαιον καὶ τίνα ῥόλον παίζει τοῦτο ἐν τῇ παραγωγῇ, ἐκθέτων ἅμα πῶς ἡ ὀρθόδοξος σχολὴ ἀντιλαμβάνεται τοῦτο. Ἐν πρώτοις πρὸς ἀπλοποίησιν τῆς ἐρεῦνης μας ἃς ἐξετάσωμεν πῶς ἤρξατο σημασιζόμενον τὸ κεφάλαιον, λαμβάνοντες καὶ ἡμεῖς ὑπ' ὄψει μας ὡς ὁ Lerog Beaulien λαδὸν τινὰ ἀγρίων. Φαντασθῆτε λοιπὸν λαδὸν τινὰ ἀγρίων ζῶντα ἐπὶ τινοσ νήσου ἐκ τῆς Ἀλβίας. Εἷς ἐκ τῶν ἀγρίων αὐτῶν παρατηρητικώτερος τῶν ἄλλων, βλέπει, ὅτι κορμὸς δένδρου ἐπιπλέει τοῦ ὕδατος καὶ ὅτι μάλιστα δύναται νὰ συγκρατήσῃ ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλο σῶμα χωρὶς νὰ βυθισθῆ. Μεταβαίνει λοιπὸν εἰς τὸ δάσος καὶ κόπτει ἕν δένδρον τὸ ξεκουφίζει εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ καθίσῃ ἐντὸς αὐτοῦ ἀνέτως, τὸ σύρει καὶ τὸ

ρίπτει εἰς τὴν θάλασσαν. Δι' αὐτὴν ὁμως ὅλην τὴν ἐργασίαν ἀπαιτεῖται ἀρκετὸς χρόνος, ἴσως ἡμέραι δλόκληροι, καθ' ὅς πρέπει νὰ καταναλίσκῃ ἐτοιμοὺς ζωοτροφίας, ἢ νὰ περιορίζῃ τὴν ὄρεξίν του, νὰ πεινᾷ, ἐν ἀνάγκῃ, ἕως ὅτου φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον του. Ἐπὶ τέλους τὸ κατορθώνει, γίνεται κύριος τοῦ πρωτογενοῦς αὐτοῦ πλοιαρίου, κάθηται μέσα καὶ ἀρχίζει τὸ ψάρευμα, ἀλλὰ ὑπὸ ὄρους πολὺ ἐνοϊκωτέρους ἢ οἱ ἄλλοι ἄγριοι, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ ψαρεύουν ἀπὸ τὴν ξηράν. Αὐτὸ τὸ πλοιάριον εἶνε τὸ Κεφάλαιον, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ ζωοτροφίαι ὅς κατηγάωσε τὰς ἡμέρας ποῦ τὸ κατεσκεύασεν.

Ἄλλὰ ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῆς τοῦ πρώτου παραινεῖ πρὸς ἀπομίμησιν. Οἱ πλέον εὐφρεῖς λοιπὸν καὶ δραστήριοι ἐκ τῶν ἄγριων ὑποβαλλόμενοι εἰς τοὺς αὐτοὺς κόπους, στερήσεις καὶ ἀποταμιεύσεις ζωοτροφιῶν διὰ τὰς ἡμέρας τῆς κατασκευῆς, ἀποκτοῦν ὁμοια πλοίαρια, οὕτω μετὰ πάροδον ὀλίγου χρόνον ἢ φυλὴ τῶν ἄγριων αὐτῶν εἶνε διηρημένη εἰς δύο μέρη, εἰς ἀνθρώπους προβλεπτικὸς καὶ δραστηρίους, οἵτινες ἔχουν κεφάλαιον δηλ. ἄλιεντικά πλοίαρια, διότι εἶχαν δύναμιν θελήσεως διὰ νὰ ὑστερηθοῦν μέχρις ὅτου τὸ ἀποκτήσουν καὶ εἰς ἄλλους, οἱ ὅποιοι οὔτε ἀντίληψιν εἶχαν, οὔτε τὴν ὀκνηρίαν τους κατενίκησαν, οὔτε εἰς στερήσεις ὑπεβλήθησαν, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποκτήσουν ἄλιεντικὸν πλοιάριον δηλ. Κεφάλαιον. Φυσικὰ αὐτοὶ οἱ δευτεροὶ συλλαμβάνουν ὀλιγατέρους ἰχθῦς, πολλάκις οὐδένα, πεινοῦν, εἶνε πτωχότεροι. Ἐὰν οἱ τελευταῖοι οὔτοι τώρα καταλαμβανόμενοι ἀπὸ τὸν νεωτεριστικὸν ὁστρον ἡμέραν τινὰ ἐξήτουν συμμετοχὴν εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν πρώτων εἰς τὰ ἄλιεντικά δηλ. τῶν πρώτων πλοίαρια φρονεῖτε ὅτι ἡ ἀπαίτησις αὐτῶν αὕτη θὰ ἦτο δικαία; ἢ μήπως ἡ πραγματοποιησις τῆς κοινοκτημοσύνης ἐπὶ τῆς κοινωνίας ταύτης δὲν θὰ ἀνεχαιρίζε πᾶσαν πρόοδον καὶ πᾶσαν ἐξέλιξιν αὐτῆς; τίς θὰ ἦτο πλέον τόσον μωρὸς καὶ ἀνόητος νὰ ὑστερῆται, νὰ κοπιᾷ διὰ νὰ δημιουργήσῃ κεφάλαιον, ὅπερ ἤθελον καρποῦσθαι πάντες; Ἄλλὰ μήπως τὸ αὐτὸ δὲν δύναται νὰ λεχθῇ καὶ ἐπὶ τῆς σημερινῆς ἐξηλιγμένης Κοινωνίας; μήπως ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν δὲν παρουσιάζεται τὸ κεφάλαιον καὶ σήμερον ἔτι; ζωοτροφίαι, ἐργαλεῖα, μηχαναὶ εἶνε αἱ κυριώτεραι μορφαὶ τοῦ κεφαλαίου, διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ ὁμως τις εἶνε ἀναγκαῖα

άντοχή, οίκονομία, έντονος έργασία. Πρέπει δηλ. ο άνθρωπος νά θυσιάζη τὸ παρὸν, τὴν άνεσιν καὶ εὐζωίαν αὐτοῦ διὰ τὸ μέλλον καὶ τότε θά δημιουργήσῃ κεφάλαιον. Διὰ νά έργοσούμεθα Κύριοι ένταῦθα ὀμιλῶ περὶ έντίμον δημιουργίας κεφαλαίων, καθ' ἣν δέον να καταβληθῆ προσπάθεια, έργασία, ἣτις ένοσαρκουμένη εἰς μίαν μορφὴν άποσκοπεῖ μελλοντικὴν δρᾶσιν. Ἡ άποκρυσταλλωμένη αὕτη έργασία, ἣ ένοσαρκουμένη εἰς άντικείμενα χρησιμοποιέοντα πρὸς νέαν παραγωγήν, αὕτη εἶνε τὸ Κεφάλαιον. Τὸ Κεφάλαιον έπομένως διὰ νά μεταχειρισθῶ τὴν Ἐκφρασιν τοῦ Lerog Beaulien «représente la solidarité du passé, plouge tres profondement ses racines dans le passé, il étend ses blanches indéfiniweut dans l'avenir». Βεβαίως τὸ κεφάλαιον παρουσιάζειαι επίσης συχνὰ καὶ ὑπὸ μορφὴν χρήματος, τὸ χρήμα ὅμως δέν εἶνε πάντοτε κεφάλαιον, δύναται νά εἶνε μόνον ὅταν χρησιμεύῃ διὰ μέλλουσαν παραγωγήν, ὅποτε καὶ δύναται νά τὸ παραβάλῃ τις με εὐρείας ὁδοῦς καλμέσα συγκοινωνίας, διότι, ὅπως εκείνα διευκολύνουν τὴν τοπικὴν μεταφορὰν τῶν διαφόρων προϊόντων ἔτσι καὶ τὸ χρήμα διευκολύνει τὴν συναλλαγὴν τῶν αγαθῶν εἰς τὴν κοινωνίαν. Τοιοῦτον ὄν τὸ κεφάλαιον παρουσιάζεται εν τῇ Κοινωνίᾳ συνδεδεμένον μετὰ φυσικοῦ προσώπου, συνηθέστατα τοῦ δημιουργοῦ του, ὅπερ νέαν καταβάλλον δημιουργικὴν προσπάθειαν ἐπιζητεῖ νέαν παραγωγικὴν αὐτοῦ τοποθέτησιν. Τὴν πολὺπλοκον ἤδη καὶ παραγωγικὴν ταύτην έργασίαν τοῦ άτομου πάντα τὰ κολληκτιβιστικὰ ουστήματα, προεξάρχοντος τοῦ Μαρξισμού παραγνωρίζουσι. Κατ' αὐτοὺς ἡ έργασία τοῦ ανθρώπουέκείνου, ὅστις ἀπὸ ιδιωτικῆς πρωτοβουλίας ὠρμημένος έμπνέεται έκπολιτιστικὴν τινα ιδέαν, λ. χ. τὸ σχέδιον τῆς εκμεταλλεύσεως μεταλλείων, τῆς άνορύξεως μεταλλευτικῶν φρεάτων καὶ στοῶν, τῆς εγκαθιδρύσεως εργοστασίων, άποθηκῶν, ὕψικαμένων ἐπὶ τινος μεταλλοφόρου τόπου, ὅστις μελετᾷ τοὺς οίκονομικούς καὶ τεχνικούς ὁρους τῆς έπιχειρήσεως, τὰ έξοδα παραγωγῆς, τὰ μέσα μεταφορᾶς, τὴν κατάστασιν τῆς διεθνοῦς άγορᾶς, ὅστις κατοβάλλων ὑπερεντεταμμένην πνευματικὴν έργασίαν καὶ συνδυάζων τὰς ποικιλωτέρας του παρατηρήσεις καὶ γνώσεις προσπαθεῖ νά ξεεύρῃ καὶ ένώσῃ τὰ τρία άπαραίτητα ποδὸς παραγωγήν στοιχεῖα, ὁ ὁποῖος εν τέλει συνδέει τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ εκ

τῆς ἐκβάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, τοῦτου λέγω, ἡ οργανωτικὴ καὶ δημοιο-
 γικὴ ἐργασία τίθεται ὑπὸ τῶν κολλεκτιβιστιῶν εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν μὲ τὴν
 ἐργασίαν τοῦ ἐν τῷ μεταλλεῖῳ ἐργαζομένου χειρώνακτος ! Διότι τὶ ἄλλο
 ἰσχυρίζονται ἢ ὅτι ὁ τὴν πολὺπλοκὸν ταύτην ἐργασίαν παρέχων ἐπιχει-
 ρηματίας σφετερίζεται τὸν ἐργάτην, διότι λαμβάνει τὴν διαφορὰν μεταξὺ
 τῆς ἀξίας τῆς καταναλωθείσης ἐργασίας (ἡμερομοσίου) καὶ τῆς ἀξίας
 τοῦ παραγομένου ἀντικειμένου, διότι δὲν λαμβάνει δηλ. καὶ αὐτὸς τὸ
 αὐτὸ μὲ τὸν ἐν τῷ μεταλλεῖῳ ἐργαζόμενον χειρώνακτα ἡμερομοσίου ;
 Ἀὐτὰ ἐπὶ τοῦ Μαρξισμοῦ ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ βα-
 σικὴ ἰδέα, ὅτι τὸν πολυσοχδῆ καὶ πολὺπλοκὸν ῥόλον τοῦ κεφαλαιεπι-
 χειρηματίου ἐν τῇ παραγωγῇ θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποδυσθῇ τὸ . . . Κράτος !
 τὸ Κράτος ἐν τῇ γραφειοκρατικῇ του δυσκινησίᾳ νὰ μεταβληθῇ δηλ.
 εἰς ταχύνοον καὶ δεξυδερχῆ καὶ εὐκίνητον οργανωτὴν καὶ αὐτὴ λέγω ἡ
 θεωρία ἔμεινεν ὄνειρον τερπνόν. Διότι ὡς ἡ πείρα τῶν τελευταίων ἐτῶν
 ἀπέδειξεν τὸ Κράτος εἶνε ἀνίκανον νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἰδιωτικὴν
 πρωτοβουλίαν ἐπιτυχῶς. Ἐναργῆ ἀπόδειξιν τοῦτου μᾶς παρέχει ἡ Γερ-
 μανία, ἐν ἣ ἀπὸ καθέδρας ἐκηρύχθη κατέφηρη μόσθη, δύναται τις εἰπεῖν, ὁ
 κρατικὸς σοσιαλισμὸς καὶ ἀπὸ καθέδρας πάλιν σήμερον ὡς διαλύουρα
 Οὐτοπία (zer sto rende utopie) κατὰ τὴν φράσιν τοῦ καθηγητοῦ
 καὶ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κρατοποιήσεως Boun) ἀποκηρύσσ-
 σεται ὁ τῶν κομμουνιστῶν ἤδη ἡ κολλεκτιβιστιῶν τῶν ἄκρων ἰσχυρισμὸς
 ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία εἶνε ἀπόρροια τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας μάλιστα,
 ὡς λέγει ὁ περίφημος ἀναρχικὸς σοσιαλιστὴς Proudhon, ὅτι « ἡ περι-
 ουσία εἶνε κλοπὴ » εἶνε νομίζω ἀνυπόστατος, διότι ἀνεξαρτήτως τοῦ ἡ-
 θικομεταφυσικοῦ σημείου ἐπὶ τῆς προελεύσεως τῆς περιουσίας οὐδόλως
 ἐπὶ τῆς οἰκονομικότητος καὶ ὀφελείας τοῦ θεσμοῦ ἐπιδρωόντος, ἀνεξαρτήτως
 ἐπίσης τοῦ ἐτέρου ἀδθαιρέτου ἰσχυρισμοῦ, ὅτι ἡ περιουσία εἶνε δημιούρ-
 γηματοῦ νομοθέτου, ἡ περιουσία, τὸ possedereo, οὐδέποτε ἔπασσε θεω-
 ρουμένη ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας ὡς ὅπως καὶ ἂν θεωρηθῇ αὐτὴ εἴτε δικαία
 εἴτε ἄδικος, εἴτε ὀφέλιμος, εἴτε βλαβερά ὡς συνθήκη a Priori ὑπάρ-
 χουσα εἶνε conditio sine qua non διὰ τὴν ζωὴν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ ἀ-
 τόμου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὡς καὶ τῆς κληρονομίας δὲν ἐπεκτεῖραμαι
 σήμερον ὡς ἀποτελοῦντα θέματα εὐρείας ὁμιλίας καὶ περιορίζομαι εἰς τὴν

παρατήρησιν ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἰδιοκτησίας ἐπάγεται λογικῶς καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τῆς μετὰ θάνατον διαθέσεως αὐτῆς, ἄνευ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ μὲν ἔννοια τῆς κυριότητος θὰ ἦτο κενή καὶ ἡ πρὸς ἀπόκτησιν ταύτης ἔφεσις θὰ ἐξηφανίζετο καὶ μετ' αὐτῆς ἀναμφιβόλως πᾶσα πρόοδος καὶ πολιτισμὸς! Ἄλλὰ καὶ τὰ φιλοσοφικῆς μορφῆς ἐπιρήματα τῶν ἀνωτέρων σχολῶν ἀδυνατοῦν νὰ πείσουν ἀμερόληπτον νητὴν περὶ τῆς ὀρθότητος περὶ τῆς βασιμότητος αὐτῶν. Οὕτω καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν προκύπτουσα ἁρμονία καὶ τῆς οἰκογενείας, καὶ ἡ ἀντ' αὐτοῦ καθιέρωσις καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀναιροφῆ τῶν ἐκ τούτου ἀναδεδειγμένων νὰ παραμείνῃ ἔσσει ἀπλοῦς ρωμαντισμὸς. Οὗτος ἤθελεν ἀποκλίνει τὸν ἄνθρωπον φυσικῶς ἀποκρίσει περὶ τῆς διατροφῆς καὶ προνοίας καθ' ἣν τοῦτο θέλει ἐπαρκεῖται τὰ ζῶα ἐπέρχεται μετὰ πάσης ἀσφάλειας μετὰ μίαν καὶ ἡμίωρον ἡμερονομίας ταύτης ἀποκρίσει τεύετο τὴν φύσιν ἡμῶν συναρμολογῆσαι καὶ τῆς ἀναγωγῆς ἡμῶν

χει αντίφασιν πρὸς τὴν Ἀρχὴν των. Διότι πῶς ὁμιλοῦν περὶ ἐλευθερίας καὶ γίνονται αὐτόκλητοι πρόμαχοι αὐτῆς, διὰ τὴν βασικὴν ἰδέαν τοῦ συστήματος αὐτῶν ἢ κολλεκτιβιστικὴ δηλ. ἰδέα ἂν μὴ εἰς τὴν opportu-νιστικὴν ἀρχὴν ὅτε toi de la que je m'y mette, πάντως ὁμως εἰς τὴν ἰδέαν τῆς μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἰσότητος ἐδράζεται, ἥτις πάλιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἀντίκειται. Διότι ἢ κατόπιν τῆς ὑπὸ τῆς φύσεως ἀνομοιομόρφου προικοδοτήσεως τοῦ ἀτόμου εἰς αὐτὸ ἀφιεμένη ἐλευθερία ἄγει ἀναγκαίως εἰς ἀνισότητα, ἥτις πάλιν διὰ τῆς βίας καὶ μόνης δύναται νὰ ἐκτοπιθῇ. Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ κολλεκτιβιστικὰ συστήματα ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἔχουν τὴν ἰσότητα καὶ ἀφοῦ αὕτη μόνον διὰ τῆς βίας δύναται νὰ ἐπιβληθῇ ἀπεκδέχονται ἢ δὲν ἀπεκδέχονται τὴν βίαν; Καὶ τότε πῶς αὐτοὶ οἱ τόσον ἀνηλεῶς τὴν ἀτυχῆ . . . ἐλευθερίαν γρονθίζοντες, δὲν ὑπομένουν, ὅτι ὑπὸ τῶν ἄλλων δὲν ἔχει ἀποβῆ ἀντικείμενον ἐρωτικῶν περιπτώσεων!

Βεβαίως ἐπικρίνων τὰ κολλεκτιβιστικὰ συστήματα, ὅπως σήμερον παρουσιάζονται δὲν ἀρνοῦμαι τὴν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσαν σχετικὴν ἀλήθειαν, ὅπως καὶ δὲν παραγνωρίζω τὰ τραγὰ τοῦ ἰσχύοντος συστήματος! Ὅχι! ἀλλὰ τόνίζω μόνον, ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα κολλεκτιβιστικὰ συστήματα ἀναμίξαντα δυνάμει καὶ ἀδύνατοι καὶ ὑπὸ συναισθήματος μᾶλλον καὶ ρωμαντισμοῦ κινήθηκα παρεγνώρισαν τὸ ποιὸν τοῦ συγκροτήματος ἐφ' οὗ θὰ ἐφηρμοζόντο καὶ ἤρθησαν εἰς μετάρσια πεδία καὶ ἀπέστησαν τόσον τῆς πραγματικότητος, ὅσον ἢ γλυκεῖα τοῦ Fourie λεμονάδα τοῦ ἄλμυροῦ καὶ πολυταράχου στοιχείου, ὅπερ περιβάλλει τὴν Νῆσον μας. *Λυπηῦμαι Καὶ καὶ Κοι* ὅτι ὁ χρόνος μὲ ἀναγκάζει νὰ περιορισθῶ εἰς τὴν ἀμυδρὰν οικιαγράφειον τῶν βάσεων τῆς ὀρθοδόξου σχολῆς κατ' ἐξαντιθέτου συναγωγῆν ἐν τῇ ἐπικρίσει τῶν κολλεκτιβιστικῶν συστημάτων καὶ εἰσέρχομαι εἰς τὸ ἕτερον τῶν *indivi du-αλιστικῶν* συστημάτων εἰς τὸν ἀναρχισμὸν δηλ., ὅστις ἐπίσης δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἐπὶ πολὺν, λόγῳ τῆς σχετικῆς στενότητος τῶν δογμάτων αὐτοῦ ὡς καὶ τῆς σχετικῆς περιορισμένης αὐτοῦ ἐξαπλώσεως: Ἀναρχισμὸς εἶνε τὸ ὑψιστον *εὐμειον* τοῦ ἀτομικοῦ. Κατ' αὐτοὺς ἕκαστον ἄτομον ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς ὑψηλίου τοῦ ὁποίου τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν προσπαθοῦν διὰ παντὸς μέσου νὰ ἐξασφαλίσουν θέτοντες ἐκποδῶν ἐκ τῆς κοινωρίας πᾶν ὅπερ

θά ἀπειλῆ νὰ περιορίσῃ ἢ προσβάλῃ τὴν χιμαιρικὴν ταύτην ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, ὅθεν καὶ ὁ λυσσαλέος κατὰ τοῦ Κράτους, τῆς Θεοσκείας καὶ τῆς Ἡθικῆς πόλεμος τῶν ἀναρχικῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν θεομὸν τῆς περιορισίας διαβλέπουν περιορισμὸν τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας, ἣν ὑπεβλήθησαν ὅτι κέκτηται τὸ ἄτομον καὶ διὰ τοῦτο κηρύττουσιν καὶ τὸν κατ' αὐτῆς πόλεμον. Ἐπειδὴ ὁμως φρονοῦν, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν λύεται εὐκόλως διὰ τοῦτο, ὡς διδάσκει ὁ περίφημος ἀναρχικὸς Johann Schmieth ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Max Stirner πρέπεινὰ καθιερωθῆν τῇ Κοινωνίᾳ «der Krieg aller gegen alle» ὁ πόλεμος πάντων δηλ. κατὰ πάντων.

Διότι ὡς ἐπὶ λέξει λέγει, ὁ ἐξοντωτικὸς ἀγὼνεῖνε φησικὸς νόμος ἡ δὲ ἔξουσία ζωῆς καὶ θανάτου ἦν κράτος καὶ ἐκκλησία ὠκειοποιήθησαν δι' ἑαυτὰς ἀνήκει καὶ εἰς ἐμὲ! Ὅτι ἔχω τὴν δύναμιν νὰ εἶμαι, ἔχω καὶ τὸ δικαίωμα νὰ εἶμαι—καὶ καταλήγει εἰς τὸν περίφημον ἠθικὸν τοῦ ἀναρχισμοῦ κανόνα «Gewalt geht vor Recht und zwar mit vollem Recht!» Ἡ βία προηγεῖται τοῦ δικαίου καὶ πολὺ δικαίως μάλιστ' α.

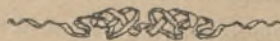
Νομίζω Καὶ Κοι ὅτι δὲν ἀξίζει νὰ ἀνασκευάσωμεν τοιαύτας ἀλληλοσυγκρουομένας ἰδέας, οὔτε νὰ προσπαθῶμεν νὰ κατανοήσωμεν νοοτροπίαν τεταραγμένων, καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον, ἐγκεφάλων.

Καὶ οὕτω περαίνεται ἡ ἀνασκόπησις τῶν κυριωτέρων κοινωνικο-οἰκονομικῶν συστημάτων εἰς ἣν ἀκροθιγῶς προέβην σήμερον.

Ἐπιτρέψατε μου μόνον ὡς κατακλείδα τῆς σημερινῆς μου δμιλίας μίαν παρατήρησιν, τὴν παρατήρησιν δηλ. ὅτι ὁσάκις μαριώδεις Reform atores ὑποστηριζόμενοι ἀπὸ ἠπνωτισμένους ὄχλους ἠθέλησαν νὰ ἀντικαταστήσουν ἀτελεῖς μὲν ἀλλὰ ἐφαρμοζόμενον κοινωνικὸν σύστημα ὑπὸ τελείου μὲν ἀλλ' ἄνευ ἐφαρμοσίου τοιοῦτου, πάντοτε πικρῶς μεταμελήθησαν διὰ τὰς ὀλεθρίας συνεπειάς, ἅς ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη ἐπέφερον. Τονίζω τὸ σημεῖον τοῦτο διότι φαίνεται ὅτι ὁ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὀριστικῶς ὄσας ἀστὴρ τοῦ ἄκραν κολλεκτιβισμού, τοῦ Κομμουνισμοῦ, δηλονότι, ἀνατέλλει σήμερον εἰς τὸν θανμάσιον μας τόπον! Ἰδέα χρεωκοπήσασα εἰς κράτη ἔνθα ἡ καπιταλιστικὴ συγκέντρωσις ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ δύναται νὰ νοηθῆ ἀπόπειρα ἐφαρμο-

γῆς κολλεκτιβιστικοῦ ουστήματος ζητεῖ σήμερον καταφυγὴν εἰς τὴν νοτιωτέραν ἄκρον τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν ἀγροτικήν. Ἑλλάδα! Ὅποια εὐρωπεία! Ἄλλὰ καὶ κίνδυνος ἐὰν δὲν λάβωμεν τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα κατὰ τῆς πολιτικῆς Κράτους καὶ Κοινωνία ἐπιδημίας ἀφοῦ ἡ ἐμφάνησις τῆς καὶ μόνη παρ' ἡμῖν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἐξήγειρε τὴν βουλιμίαν καὶ θρασύτητα τῶν γειτόνων τόσον ὥστε καθ' ἐκάστην νὰ ὀγκοῦται ὁ ἀπὸ Βορρᾶ κίνδυνος καὶ εἰς αὐτῆς κυριως νὰ ὀφείλεται ὁ ἀπὸ Ἀνατολῶν κόλαφος τῶν τελευταίων ἡμερῶν. Διότι ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ ἐξ ἔσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν προερχομένη ἐξασθένησις ἐνὸς Κράτους ἐμβάλλει πάντοτε εἰς πολλαπλοῦς πειρασμοὺς τοὺς γείτονας.

Βεβαίως διὰ τῶν λεχθέντων δὲν ἀγροῦμαι ὅτι ὁ status τῆς σημερινῆς κοινωνίας δεῖται πολλῶν ἀλλαγῶν, δεῖται πολλῶν μεταρροθμίσεων πολλῶν βελτιώσεων. Θὰ εἶνε ἀποκαρδιωτικὸν ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνία ἔμενε ἐξω τῆς ἐξελιξέως ἀλλὰ καὶ οὐχὶ ὀλιγώτερον ἂν παρεσύρετο πρὸς ἀβεβαίας κατευθύνσεις. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτου εἶνε ἀναγκαῖα ἡ ἀτομικὴ ἀνάπτυξις τῶν πνευματικῶν ἀλλὰ καὶ ἠθικῶν δυνάμεων τῶν μελῶν ὀλοκλήρου τοῦ Κοινωνικοῦ σώματος λέγω ὡς ἠθικῶν δυνάμεων διότι ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις μόνη, τοῦ ἀτόμου ἢ καὶ ὀλοκλήρου κοινωνικοῦ συγκροτήματος ἄνευ συγχρόνου μορφώσεως ὑγιῶν ἀρχῶν δὲν ἀναμορφώνει, δὲν δημιουργεῖ, ἀλλ' ἀποσυνθέτει. Τούτου λαμβάνομεν παρ' ἡμῖν σχεδὸν καθ' ἐκάστην πικρὰν πείραν. Ἀρκούμενος εἰς ταῦτα Καὶ καὶ Κοι τελειῶνω τὴν σημερινήν μου ὀμιλίαν μὲ τὰς μνημειώδεις τοῦ Anatol France λέξεις: c' est par l' éducation des hommes qu' on arrive la reforme rationelle. Τὴν πρώτην λοιπὸν τὴν οὐλοκλήρην ἀνάπτυξιν ἄς ἐπιδιώξωμεν τὸ πρῶτον καὶ ἡ δευτέρα ἡ ἀναμόρφωσις ἀφ' ἐαυτῆς θὰ συντελεσθῆ.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Π Ε Ρ Ι

ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Γενομένη ἐν τῇ αἰδούσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ συλλόγου
τοῦ Χρυσοστόμου κατ' ἐντολὴν τοῦ θρησκευ-
τικοῦ συλλόγου τοῦ «**ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΙΤΟΥ**»

Ἐν Χανίοις τῇ 15 Μαρτίου 1925

Ἀξιότιμοι Κυρίαὶ καὶ Κύριοι

Εἶναι παγκοίτως γνωστὸν καὶ ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται ὅτι ἡ σύγχρονος κοινωνία νοσεῖ ἠθικῶς καὶ ἡ νοσηρὰ αὐτῆς κατάστασις ἐκδηλοῦται ζωηρῶς κατὰ πάσας τοῦ βίου τὰς ἐκφάνσεις, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ νεότης, ἡ ἐλπὶς τῆς φιλιότητος πατρίδος καὶ ἡ κρηπὶς τοῦ μέλλοντος αὐτῆς, ἐν μέσῳ νοσηροῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ἀνατρεφόμενη διατρέχει τὸν κίνδυνον πλυειδοῦς ἐξαχρειώσεως,

Ἡ πεζότης τῆς ὕλοφρονοῦσης σκέψεως ἔχει ἐκφυλίσαι τὴν ψυχὴν τοσοῦτον, ὥστε αὐτὴ νὰ κυλιεταὶ ἀναισθητῶς ἐντὸς τῶν ὀδύνησιν τελμάτων τῆς ἠδονικῆς ἐγωπαθείας, ἥτις τὴν μὲν κορδίαν ἀπεισιρρῶσε παντὸς συμπαθητικοῦ συναισθήματος, τὸ δὲ πνεῦμα ἀπεπύλωσε παντὸς ὑψηλοῦ καὶ ὠραίου ἰδανικοῦ. Ἐντεῦθεν ὁ ἄτομισμός, ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία, ἡ τῶν συνειδήσεων πόρωσις, ἡ πρὸς τὸ καθῆκον περιφρόνησις καὶ τῶν ἱερωτέρων δεσμῶν ἡ χαλάρωσις. Ὅταν δὲ ὁ ἠθικὸς νόμος αἰγίσῃ ἐν τῇ συνειδήσει, ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα ; Ἡ κοινωνία ἠθικῶς ἀνερεμάτιστος φέρεται μοιραίως πρὸς τὴν ἐγκλημοτικότητα καὶ τὴν ἀποκτήριωσιν. Πρὸ τῆς ἀκατασχέτου ταύτης φορῆς τῆς ὕλοφρονοῦσης σκέψεως ὅλα τὰ εὐγενῆ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεώδη, ὡσπερ ἀθύσματα

ἐν πρὸς ἐν δοημέραι καταπίπτουν καὶ ἡ πνευματικὴ φύσις τοῦ ἀνθρώπου μεταβάλλεται εἰς ἄγονον ἔρημον, ἐνθα οὐδεμία εὐγενὴς ἰδέα, οὐδὲν συμπαθητικὸν συναίσθημα δύναται νὰ βλαστήσῃ. Κατὰ νόμον φυσικὸν τὸ ρεῦμα ἐν τῇ δρμῇ του ὑπερηγῆ πάντα ἐπιπροσθόδυντα φραγμὸν ἀκολουθοῦν τὴν καιωφέρειαν. Καὶ τότε μόνον τοῦτο παύει ὑπάρχον, ὅταν στερεύσουν ἐντελῶς αἱ τροφοδοτοῦσαι αὐτὸ πηγαί. Ὁ, τὶ δὲ συμβαίνει εἰς τὸν ὑλικόνκόσμον, τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἠθικόν. Πηγὴ τοῦ ρεύματος τῶν ἀτομικῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἡδονιστικῶν τάσεων, αἵτινες ἐδημιούργησαν τὴν παροῦσαν ἠθικὴν ἐκλυσιν τῶν κοινωνιῶν εἶναι ὁ Ὑλισμὸς, ἡ ἐπάρατος αὐτῆ μάστιξ τοῦ αἰῶνος τούτου. Κατὰ τῆς πηγῆς λοιπὸν ταύτης δεόν νὰ στραφῇ πᾶσα ἐνέργεια λελογισμένη καὶ ἐπιστημονικὴ. Ἡ μολυσματικὴ αὕτη πηγὴ πρέπει νὰ ἐκλείρῃ διὰ νὰ συνεκλείψῃ καὶ πᾶν ἐξάμβλωμα τῆς ὑλοφρονούσης σκέψεως, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ὁ κομμουνισμὸς, ὅστις τείνει νὰ καταργήσῃ τὴν οἰκογένειαν, τὴν πατριδα, τὴν Θεοσκείαν, δεσμοὺς ἱερῶς, οἵτινες συνέχουν τὰ κοινωνικὰ συγκροτήματα καὶ τὰ ὀδηγοῦν εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμὸν. Ὑπὸ τοῦ ἀντιδραστικοῦ τούτου πνεύματος διαπνεόμενος καὶ ὁ ἀόκνως μὲν, ἀλλ' ἀθορύβως δρῶν ἡμέτερος ἠθικοθερησκευτικὸς σύλλογος «Ὁ Ἀπόστολος Τίτος» καὶ συναισθανόμενος βαθέως τὴν ὑποχρέωσιν, ἣν ἔχει χάριν τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ ὀλονὲν ὀγκουμένου ρεύματος τῆς διαφθορᾶς, οὐδὲν ἐνδεικνύμενον μέτρον παραλείπει νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν, ὅπως καταπολεμήσῃ τὴν μολυσματικὴν τοῦ ρεύματος τούτου πηγὴν. Διὰ τῆς ἐκδόσεως ἠθικοθερησκευτικοῦ Περιοδικοῦ, «τοῦ Χριστιανικοῦ Φωτός», διὰ τῶν κατὰ Κυριακὴν ἀπ' ἄμβωνος κηρυγμάτων, διὰ τῶν προσεχῶς ἰδρυνθησομένων καθηγητικῶν σχολείων καὶ διὰ σειρᾶς ἐπιστημονικῶν ἠθικοθερησκευτικῶν διαλέξεων ἐλπίζει ὅτι θὰ συντελέσει κατὰ τι εἰς καίτησιν τοῦ κακοῦ. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἔχει ἀπόλυτον τὴν ἀνάγκην τοῦ ἠθικοθερησκευτικοῦ συλλόγου καὶ πάντων ἐκείνων, οἵτινες μέλη φροσροῶν τῶν πατριῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἐθνικῶν

τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς κακοδοξίας τῶν ὑλικῶν καὶ κυρίως, παραμένει καὶ θὰ παρα-

μείνη ἑορῆ ἀπρόσβλητος. Καὶ ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι ὅτι ἡ ζωὴ ἐξωραΐζεται καὶ ἡ σχετικὴ εὐδαιμονία τῶν ἀτόμων, τῶν λαῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς μορφώσεως ἠθικῶν προσωπικοτήτων.

Ὅταν τὰ ἄτομα τὰ συγκροτοῦντα μίαν κοινωνίαν, ἕνα λαὸν εἶναι μορφωμένα ἠθικῶς, τότε κατὰ λόγον φυσικὸν ἐπέρχεται ἡ ἁρμονία καὶ ἡ ἀγάπη, αἵτινες εἶναι ὁ ἰστυλοβάται πάσης εὐτυχίας. Ἐὰν δὲ τὸ ἡμέτερον ἔθνος στραφῆ πρὸς ἑαυτὸ καὶ στηρίξῃ τὸν βίον του ἐπὶ τῆς στερεῆς ταύτης βάσεως, ἀσφαλῶς θὰ καταστῆ ἱκανὸν νὰ συνεχίσῃ τὸ προγονικὸν κλέος καὶ νὰ διαδραματίσῃ καὶ εἰς τὸν μέλλον τὸν ἑνδοξον ἐκπολιτιστικὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον τοῦ ἐπιφυλάσσουν τὰ ἱστορικὰ πεπρωμένα του.

Μετὰ τοὺς διαπρεπεῖς τοῦ λόγου χειρισιάς, οἷτινες τόσον εὐγλωττως καὶ τόσον εὐστόχως ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, ἐδέχθην κατὰ καθήκων καὶ ἐγὼ τρίτος τὴν τιμητικὴν ἐντολὴν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου νὰ ἐμφανισθῶ ἐνώπιον ὁμῶν καὶ ἀπὸ τοῦ τιμημένου τούτου βήματος νὰ οἶσ ὀμιλήσω περὶ τῆς **Μουσικῆς ὡς παράγοντος τῆς ἀγωγῆς.**

Ἄς μὴ θεωρηθῆ τὸ θέμα τοῦτο ἄσχετον πρὸς τὸν προεκτεθέντα σκοπὸν τοῦ συλλόγου, ἀφοῦ τρεῖς εἶναι αἱ ὁδοί, αἷτινες φέρουν τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν Γνώσιν τοῦ Θεοῦ καὶ δι' αὐτῆς τὸν ἀνυψοῦν εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον ἠθικοῦ βίου, ἐφ' οὗ ἐδράζεται ὁ πολιτισμὸς, ἡ ὁδὸς τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, ἣτις διακλαδωτὴ οὔσα δύναται καὶ νὰ ἀποπλανήσῃ τὸ πνεῦμα εἰς θεωρίας οὐτοπιστικὰς, ἢ εὐθεία ὁδὸς τῆς χριστιανικῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἡ παγκόσμιος ἁρμονία, τῆς ὁποίας ἀπήχησις εἶναι ἡ Μουσικὴ. La mesure de la civilisation c' est la musique, λέγουσι οἱ Γάλλοι. Καίθωντος πολιτισμὸς ἄνευ τῆς καλλιεργείας τῶν ὡραίων τεχνῶν καὶ δὴ τῆς Μουσικῆς δὲν δύναται νὰ νοηθῆ.

Τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματος τούτου μοὶ ἐπέβαλε καὶ ἕτερος ἀκόμη λόγος, ὁ ἐξῆς: Κατ' εὐτυχή σύμπτωσιν ὁ ἀρτίσσιματος Σύνδεσμος τῶν ὡραίων τεχνῶν ἐν Κρήτῃ πληρὴ τῆς Σχολῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς ἐκδόσεως ἐγκρίτου λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «τοῦ Ἑρωτοκρήτου», τελευταῖον ἴδρυσε καὶ τὴν πρώτην ἐν Κρήτῃ ἐπιστημονικὴν μουσικὴν σχολήν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιδιώξῃ τῇ συνδρομῇ, ἐννοεῖται, πάντων τῶν φιλομουσῶν συμπολιτῶν μας νὰ προύγάγῃ κατὰ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον εἰς

πλήρες Κρητικὸν ᾠδεῖον. Θὰ ἦτο δὲ παράλειψις ἀδικαιολόγητος ἐκ μέρους ἐμοῦ τυγχάνοντος μέλους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ σωματείου τούτου, ἐὰν δὲν ἐπωφελοῦμην τῆς εὐκαιρίας ταύτης καὶ προέκρινον ἄλλο θέμα παρὰ τὴν μουσικὴν, ἀφοῦ ἄλλῶς τε ἡ μουσικὴ εἶναι σπουδαιότατος παρ᾽ ὅλων ἀγωγῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀποβλέπουσιν μετ' ἐλπίδων ἀμφότερα τὰ ἐν λόγῳ σωματεία.

Μετὰ τὰ λεχθέντα, τὰ ὁποῖα ἐκρίνα ἀναγκαῖον νὰ προτάξω προοιμαζόμενος εἰσερχόμενος εἰς τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας μου καὶ ἐπικαλοῦμαι κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ εὐμενῆ τὴν ὑμετέραν ἀκοράσιν.

Θὰ ἐξετάσω, κυρίαί καὶ κύριοι, πρῶτον ποῖα ἢ σχέσις τῆς μουσικῆς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἡ ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης ἀπορρέουσα ἠθοπλαστικὴ δύναμις αὐτῆς καὶ δευτέρων μῶς πρέπει νὰ διδάσκηται αὕτη ἐν τε τῇ οἰκογενεῖᾳ καὶ τοῖς παιδαγωγοῦσι σχολείοις, ἵνα ἀποβαίῃ ἰσχυρὸς παράγων τῆς ἀγωγῆς.

Σχέσις τῆς Μουσικῆς πρὸς τὴν φύσιν

II. Ἡ Φύσις σύμπασα ὄρατὴ καὶ ἀόρατος εἴτε ὡς σύνολον δυνάμεων θεωρουμένη εἴτε ὑπὸ μορφὴν ὄλικήν ἐμφανιζομένη εἶναι μία μυστηριώδης Ἄβυσσος ἐν τῇ ὁποῖᾳ ὁ ἄνθρωπος μελετῶν τοὺς νόμους οἵτινες τὴν διέπουν ἀνυποῦται πνευματικῶς τοσοῦτον, ὥστε νὰ νοῆ τὸ Ὑπέροτατον Πνεῦμα καὶ νὰ ὁμιλῇ μετ' αὐτοῦ. Ἰλῶσσα δὲ συννενοήσεως μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου εἶναι αἱ Ἄρμονίαι τοῦ Σύμπαντος. Αἱ ἄρμονίαι αὗται πληροῦν τὸ ἀτελεύτητον Σύμπαν, ἐν τῷ ὁποίῳ ὡς ἐν Πανοσέπτῳ ναφί, ἀτηγχεῖ ὁ ὑπερκόσμος Ὑμνος τῆς ἀτέρμονος Ζωῆς.

Ἡ μεγαλοπρεπὴς σιγὴ τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ κατὰ τὰς αἰθρίας νύκτας εἶναι φαινομενικὴ. Μόνον ψυχὴ μετηροσώμενη καὶ ἐνθουσιῶσα εἴμπορεῖ νὰ διαισθανθῇ τὴν ὑπεράνω αὐτῆς πλημμυροῦσαν τὸ διάστημα παγκόσμιον ἄρμονίαν καὶ ν' ἀναφωνήσῃ μετὰ τοῦ γάλλου ποιητοῦ τῶν «ἄρμονιῶν» *Alfonse Lamartine*.

«Fille de la douleur, harmonie, harmonie !

«Langue que pour l' amour inventa le genie.

«Qui nous vient de l' Italie et qui lui vient du ciel.»

Καὶ δὲν πλανᾶται ὁ ποιητὴς θεωρῶν τὴν ἄρμονίαν οὐρανογενῆ, διότι τί ἄλλο εἶναι τὸ Σύμπαν, εἰμὴ μία ἀτελεύτητος ἄρμονία δυνά-

μεων κανονιζουσῶν ρυθμικῶς τὰς κινήσεις καὶ τὰς ἀποστάσεις τῶν τε ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν κόσμων κατὰ νόμους αἰωνίους καὶ ἀναλλοιώτους;

Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Πυθαγόρας ἔλεγον ὅτι ἤκουον τὴν ἁρμονίαν τὴν παραγομένην ἐκ τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σφαιρῶν, δόακις διετέλουν εἰς ἑκστασιν.

Ἡ αὐτὴ ἁρμονία κατεκίλει τὴν ψυχὴν τοῦ Σωκράτους, ὅταν οὗτος ἀτενίζων τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον προσήχετο καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν ἔμενεν ἐπὶ δλόκληρον πολλὰκις ἡμέραν ἀκίνητος, ἄφωνος καὶ ἄσιτος.

Τὴν ἁρμονίαν ταύτην ἐνόει καὶ ὁ Σκιπίων ἐν τῷ μετὰ τοῦ πάππου του διαλόγῳ, τὸν ὁποῖον ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ περὶ ἐνυπνίου ἔργον τοῦ Κικέρωνος.

Ποία εἶναι ἄραγε, ἐρωτᾷ ὁ Σκιπίων τὸν πάππον του, ἡ ἁρμονία αὕτη ἢ τόσον γλυκεῖα καὶ τόσον μεγάλη, ἥτις μὲ περιβάλλει;

«Εἶναι τοῦ ἀπαντᾷ ὁ πάππος του, ἡ ἁρμονία, ἥτις παράγεται ἐκ «τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σφαιρῶν ἀπεχουσῶν ἀπ' ἀλλήλων κατ' «ἄνισα μὲν, ἀλλὰ κατ' ἀκριβῆ τινα ἀναλογίαν συνδυασμένα διαστήματα «καὶ συνίσταται ἐκ τόνων βαρέων καὶ τόνων θξέων, οἵτινες διὰ τῆς «ποιικίας των ἀποτελοῦν μίαν μελωδικὴν συμφωνίαν.

«Τόσον μεγάλαι κινήσεις προσθέτει, δὲν εἰμποροῦν νὰ γίνωνται «ἐν οἰγῇ.»

Τὴν ἁρμονίαν ταύτην ὁμολογοῦν ὡσαύτως καὶ οἱ κορυφαῖοι τῶν μουσουργῶν ὁ Μπάχ, ὁ Μότσαρτ, ὁ Βάγνερ καὶ ὁ Μπετόβεν λέγοντες ὅτι ἤκουον κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἐμπνεύσεώς των ἁρμονίας ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Φύσεως ἀνωτέρας ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἠδύνατο νὰ σὺλλάβουν διὰ τῆς φαντασίας καὶ νὰ ἐκφράσουν. Διὰ τὸν τελευταῖον μάλιστα λέγεται ὅτι συνέθετεν σχεδὸν μηχανικῶς τὰ ἀριστουργήματά του, δόακις διετέλει εἰς ἑκστασιν καὶ ὅτι μάρτην ἐπειράτο ν' ἀποδώσῃ ἐπακριβῶς τὴν οὐρανίαν ἁρμονίαν, ἥτις ἐλίκνιζε κατὰ τὰς ἱερὰς στιγμὰς τῶν ἐκστάσεών του τὴν μουσόληπτον ψυχὴν του πλέουσαν εἰς πέλαγος μεθυσικῆς γοητείας.

Ποία λοιπὸν ἄλλη ἐκ τῶν ὠραίων τεχνῶν δύναται νὰ δώσῃ ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν τῆς παγκοσμίου ἁρμονίας καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν προ-

αιτην εις την ανθρωπινην αντίληψιν, εἰμὴ ἡ θεία τέχνη τῶν ἤχων καὶ τῶν ῥυθμῶν, ἡ Μουσική;

Ἡ Μουσική ὄθεν κέκτηται τὴν ὑπερκόσμιον δύναμιν νὰ περιάγῃ τὴν ψυχὴν εἰς ἔκστασιν καὶ οὕτω νὰ τὴν φέρῃ εἰς ἄμεσον πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν οὐρανῶν καὶ τοῦ Δημιουργοῦ αὐτῶν, διότι ὁ ἀνθρώπινος λόγος εἶναι ἀνεπαρκὴς ὅπως ἐκφράσῃ τὰ μυστήρια τῆς Αἰωνίας Ἀρμονίας. Μόνη ἡ μουσικὴ παράστασις εἰμπορεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμῶν, τῶν ἀριθμῶν, τῶν σχημάτων καὶ τῶν κινήσεων. Δι' αὐτῆς ἡ ἐνδοτέρα ἡμῶν ὑπαρξίς ἐμψυχοῦται καὶ πάλλεται.

Ἄλλὰ πῶς διὰ τῆς Μουσικῆς τελειται ἡ μυστηριώδης αὐτὴ τῆς ψυχῆς ἔξαρσις; Τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου δύναται νὰ δώσῃ μία ψυχικὴ κατάστασις ἐξερχομένη τῶν στενῶν ὁρίων τῆς ἐπιγείου ἀνθρωπίνης υπάρξεως, ὁ ἐνθουσιασμός, τὸν ὁποῖον διαγείρει ἐν ἡμῖν ἡ γόεσσα αὐτὴ τέχνη τῶν ἤχων.

Ἡ μουσικὴ διὰ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ ἀπηχοῦσσι τὰς μεγάλας φωνὰς τῆς Φύσεως, ἣτις ἀποτελεῖ ἐν παναρμόνιον ὄνολον, εἰσδύει μέχρι τῶν μυχαιατάτων τῆς ψυχῆς, ἀφυπνίζει τὰ ἐν αὐτῇ ὑπὸ συνειδήματι καὶ οὐρανόθεν ἐκ ζωῆς ὑπερτέρας τὴν προέλευσιν ἔχοντα συναισθήματα καὶ ἀποσπῶσα αὐτὴν ἀπὸ τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῶν χυδαίων παθῶν τῆς ἐνστικτοῦ ζωῆς γεννᾷ τὸν ἐνθουσιασμόν, Ὁ δ' ἐνθουσιασμός ἀναπτέρωνων τὸ πνεῦμα ἀνυψώνει τοῦτο μέχρι τῶν ἀνωτάτων πνευματικῶν ἐποπειῶν καὶ δὴ μέχρι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀνωτάτης ταύτης πνευματικῆς ἔστις, ἐξ ἧς ἐκπορεύεται πᾶσα ἁρμονία, καὶ πᾶσα ὠραιότης τοῦ ἀτέρμονος Σύμπαντος.

Ἡ ἱερά αὐτὴ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν βυθίζεται ἡ ψυχὴ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μουσικῆς ἁρμονίας δὲν εἶναι ἀπλοῦν πνευματικὸν παραλήρημα, ὡς κοινῶς πιστεύεται, ἀλλὰ κατάστασις φυσικὴ νοουμένη ὑπὸ τῆ ἐδρυτέραν ἀντίληψιν τῆς παγκοσμίου ζωῆς, καθ' ἣν ὀλόκληρος ἡ ἑσωτέρα ἡμῶν ὑπαρξίς δονεῖται ὑπὸ ὑπεριάτου μουσικοῦ λυρισμοῦ καὶ ἡ ψυχὴ μουσικοπαθῆς καθισταμένη ἐνορᾷ καὶ διαισθάνεται τὰ ὑπέργεια φαινόμενα τῆς ἀνωτέρας ζωῆς καὶ τῆς οὐρανίας κινήσεως.

Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα διατρέχον τὸ διάστημα πρὸς ἀναζήτασιν

τοῦ πρωταρχικοῦ ὄντος τοῦ δημιουργήσαντος τὸ Σύμπαν δὲν τὸ ἀνευρίσκει εἰς τοὺς ἀπειρομεγέθεις ὄγκους τοῦ ἀοτροβοριθοῦς Οὐρανοῦ διότι ὁ ὄγκος, ὠρσμένον καταλαμβάνων χώρον εἶναι ξένος πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Θείου ὅπερ εἶναι ἄπειρον καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ εἶναι γνώρισμα Αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἀνευρίσκει ἐν αὐτῇ τῇ ἁρμονίᾳ τῆς Φύσεως ἣτις ἐκδηλουμένη διὰ τοῦ ὠραίου, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀποτελεῖ τὴν τριπλῆν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς Θεότητος ὑπόστασιν καὶ εἶναι τὸ οὐσιῶδες Αὐτῆς γνώρισμα νοουμένη ἐν ἀπολύτῳ βαθμῷ. Ὅταν δ' ἡ Τέχνη ἐν τῇ παρακμῇ της ἐπειράθῃ νὰ λατρεύσῃ τὸ Θεῖον μεγαλεῖον διὰ τῶν κολοσσαίων, ἀλλ' ἀπειροκάλων, βεβαίως ἐπλανήθη καὶ ἠρμήνευσε μόνον τὸν ἀνθρώπινον ἐγωϊσμόν. Ὁ λατρεύων τὸ ὠραῖον λατρεύει ἀληθῶς τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι ἡ ἀπόλυτος ὠραϊότης. Ἡ δὲ ἀληθινὴ μουσικὴ, ὡς ἀπήχησις τῆς παγκοσμίου ἁρμονίας, εἶναι ἡ ἐμπνευσμένη ὑμνωδὸς τῆς θείας ὠραϊότητος. Εὐλόγως ὅθεν ὁ Μπετόβεν ἔλεγεν ὅτι ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ μεγαλοπρεπεστάτη εἰσοδος, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἰσέρχεται εἰς τὰς ἀνωτέρας σφαῖρας τῆς διανοήσεως.

Ἡ φαιδρὰ ψυχὴ τῆς φύσεως, ἡ ὁποία δὲν εἰμπορεῖ καὶ δὲν θέλει νὰ ὀμιλῇ, εἰμὴ καλλιτεχνικῶς εἶναι αὐτὸ τοῦτο ἡ μουσικὴ. Μόλις οἱ ἄνθρωποι πύσσουν νὰ γίνωνται ἔρμαιον τῶν πολιτικῶν διαιρέσεων, ἀμέσως αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην μιᾶς βαθείας καὶ ἀληθινῆς μουσικῆς, διότι δι' αὐτῆς φέρονται πρὸς τὴν καθαρὰν ἐκείνην ἁρμονίαν, ἣτις ἐνώνει τοὺς λαοὺς ὡς ἀδελφούς, τὴν ἁρμονίαν, λέγω, ἐκείνην, ἣν ὁ Beethoven ὑμνησεν εἰς τὸ τελευταῖον χορικὸν τῆς θῆς συμφωνίας καὶ ἐφ' ἧς ὁ Wagner ἐοτήριξε τὸ μουσικόν του δράμα. Ὁλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ Ριχάρδου Βάγνερ ἀποδεικνύει τὸ ἐξῆς θαυμαστὸν γεγονός: ὅτι δηλ. ἡ ἀνθρωπίνη καρδιὰ ἀνευρίσκει τὸν Θεόν ἐν ἑαυτῇ, τὸν ἐννοεῖ, τὸν πιστεύει καὶ διὰ τῆς ἀγάπης εἰσάγεται εἰς τὸν βίον μιᾶς ἰδεώδους ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀγάπη αὕτη ἄμοιρος οὔσα φιληδόνου ἐγωϊσμοῦ ἀποδεικνύει εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τὴν ὑπαρξιν ἀδελφικῆς συγγενείας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ τὴν ἀληθινὴν καὶ πλήρη ἐκφρασίαν της ἐν τῇ τέχνῃ, χωρὶς τὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς. Ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης ἡ τέχνη θὰ εἶχε κατυστῆ ἀπλῆ ἠθικολόγος καὶ ψυχρά.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ προέρχεται κυρίως ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἡ μόνη γλῶσσα τῆς καρδίας εἶναι ἡ μουσική, ἣτις ὑπερακοντίζει τὰ γεωγραφικὰ ὄρια τῶν διαφόρων λαῶν τῆς Γῆς καὶ τὰ διάφορα γλωσσικὰ ἰδιώματα αὐτῶν.

Ἡ μουσικὴ ἐξ ὅλων τῶν ὥραιων τεχνῶν εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἡ θειοτάτη. Δὲν εἶνε αὕτη δημιουργημα χρόνων πολιτισμένων, ὡς περ αἱ ἄλλαι ὥραιαι τέχναι, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ πλαστικὴ, ἡ γραφικὴ καὶ αὐτὴ ἡ ποιησις, ἀλλὰ προηγείται τοῦ πολιτισμοῦ σύγχρονος οὕσα μὲ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Γῆς. Ὁ ἀρχέγονος ἄνθρωπος θέλων νὰ ἐκφράσῃ τὰς συγκινήσεις, τὰς ὁποίας ἐγένετο ἐν τῇ ψυχῇ του τὸ μυστηριώδες μεγαλεῖον τῆς Φύσεως μετεχειρίσθη ἐπικουρικῶς κατ' ἀρχὰς μὲν ὄργανα πνευστά, ὡς τὸν ἀδλὸν καὶ βραδύτερον ἐντατά, ἢ ἔγχορδα ὡς τὴν λύραν, τὴν κιθάραν, καὶ τὴν φόρμιγγα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐντείνας ἐφήρμοσε τοὺς ἀπειροπληθεῖς φθόγγους καὶ τόνους τῆς Φύσεως. Καὶ τοὺς φθόγγους τούτους ἐνέτεινεν ἐπὶ τῶν εἰρημένων ὄργανων, ἵνα κανονίσῃ τὰ παρῳόμενα συναισθηματά του πρὸς τὰς ἰδέας, αἵτινες τὰ παρῳγον.

Τοιαύτη οὕσα ἡ μουσικὴ καθίσταται παράγων ἠθοπλαστικός, ὅταν βεβαίως δὲν ἀποβλέπει εἰς ἀπλήν τέρψιν τῆς ἀκοῆς, ἀλλ' ὅταν ἐκφράζῃ τὸ κάλλος τὸ ἠθικὸν ἀπενθυνομένη εἰς τὴ πηγὴν τῶν βαθειῶν συγκινήσεων, τὴν ψυχὴν. Καὶ ὡς τοιαύτη μόνον εἶναι θεία, εἶναι ἀπήχησις τις ἀπόκοσμος τῆς ἀρμονίας τοῦ ἀτελευτήτου Σύμπαντος.

Διὰ τοῦτο ἡ μεταμελῶδῃσις τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς ἀσκεῖ γενικῶς μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ πάντων τῶν ἐμφύχων ὄντων. Αὕτη τιθασοσεύει τὴν ἀγριότητα, καιαπραῦνει τὰ πάθη καὶ περιβάλλει τὴν ψυχὴν μὲ ἀρρήτους γοητείας.

Ἐπάρχει κατὰ νόμον φυσικὸν μεταξὺ τοῦ ἤχου καὶ τῆς ψυχῆς θαυμασία σχέσις. Φαίνεται ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἕνα ἀντηχεῖον ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἤχος προσκτάται νέαν δύναμιν. Δώσατε λ. χ. εἰς τὸν Ἴταλὸν μασσοεργὸν Περγολέσιον μερικὰς νότας, δώσατε εἰς αὐτὸν ἐπίσης φωνὰς τινὰς καθαρὰς καὶ γλυκείας. καὶ θὰ σᾶς συναρπάσῃ, θὰ σᾶς ἀνυψώσῃ, θὰ σᾶς μεταφέρει μὲχρι τῶν ἀεθρόμων ἐκτάσεων τοῦ Ἀπεῖρου, καὶ θὰ σᾶς βυθίσῃ εἰς ἀρρήτους ὄνειροπολήσεις.

Ἡ κυρία δύναμις τῆς μουσικῆς εἶναι ἡ ἀνοίξις εἰς τὴν φαντασίαν ἀπεριόριστον στάδιον, νὰ προσαρμόζηται μετὰ καταπληκτικῆς ἐδ-καμψίας εἰς πάσας τὰς ψυχικὰς διαθέσεις ἐκάστου ἀτόμου, νὰ ἐρεθίσῃ ἢ νὰ βαυκαλίξῃ μὲ τοὺς τόνους τῆς ἀπλουτέρας μελωδίας τὰ συνήθη ἡμῶν συναισθήματα, τὰς ἰδιαιτέρας στρογγυλὰς τῆς ψυχῆς μας κινήσεις Ἡ μουσικὴ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δὲν ἔχει τὴν ἐφάρμιλλον. Καὶ ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἡ πρώτη τῶν ὡραίων τεχνῶν ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τοῦ περιεχομένου της. Ἄλλ' ἀκριβῶς διότι ἀφυπνίζει ἐν ἡμῖν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ὡραίαν τέχνην τὸ αἶσθημα τοῦ Ἀπειρου. εἶναι τέχνη ἀόριστος καὶ πως ἀσαφής. εἶναι αὐτὴ ἡ ἀντίθετος τῆς Γλυπτικῆς. ἥτις φέρει ὀλιγώτερον πρὸς τὸ Ἀπειρον, διότι τὰ πάντα ὑπ' αὐτῆς ἐγχαράσσονται μετὰ μεγίστης ἀκριβείας. Ἡ μουσικὴ συγκινεῖ, ἡ Γλυπτικὴ ἀπεικονίζει. Ἡ μουσικὴ κινεῖ τὴν φαντασίαν οὐχὶ τὴν δημιουργοῦσαν εἰκόνας, ἀλλὰ τὴν γεννῶσαν παλμούς ἐν τῇ καρδίᾳ. Ἡ δὲ καρδιά ἅπαξ συγκινηθεῖσα συγκλονίζει καὶ πάσας τὰς ἄλλας ψυχικὰς δυνάμεις.

Ἡ μουσικὴ δύναται ἐμμέσως καὶ μέχρι τινὸς νὰ δημιουργῇ εἰκόνας καὶ ἰδέας, ἀλλ' ἡ ἄμεσος καὶ φυσικὴ τῆς δύναμις ἐνοικεῖ μόνον ἐν τῇ καρδίᾳ. Δὲν ἐκφράζει αὐτὴ συναισθήματα γήινα καὶ χυδαία. Τὸ μοναδικόν της θέλημα εἶναι ἡ ἀνυψώσις τὴν ψυχὴν μέχρι τοῦ Ἀπειρου. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὴ φυσικῶς συνδέεται μετὰ τῆς θρησκείας τοῦ Ἀπειρου καὶ τῆς καρδίας, μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ. Αὕτη εἶναι ὑπέροχος, εἶναι θεία. ὅταν μεταφέρῃ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Αἰωνίου Ἐλέους τὴν ψυχὴν τρέμουσαν ἐπὶ τῶν πτερῶν τῆς μετανοίας, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης. Εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι οἵτινες ἐν τῷ Βατικανῷ τῆς Ρώμης ἔχου-χουν ἐνωτισθῆ κατὰ τὰς ἱεροτελεσίας τῆς καθολικῆς λατρείας τῶν μελωδιῶν τοῦ Leo τοῦ Durante, τοῦ Pergolèse Ναί ! οὗτοι ἔχουν ἴδη πρὸς στιγμὴν τὸν οὐρανὸν διανοιγόμενον καὶ ἡ ψυχὴ των ὡς θυμίαμα ἔχει μεταρρωθῆ μέχρι τοῦ θρόνου τῆς θείας Μεγαλειότητος ἀδιακρίτως κοινωνικῆς τάξεως, χάρας καὶ θρησκευματος. Καὶ ἡ μεταρρωσις αὐτὴ τελεῖται διὰ τῶν ἀοράτων καὶ μυστηριωδῶν ἐκείνων βαθμῶν τῶν ἀποτελουμένων ἀπὸ ὅλα τὰ συναισθήματα ἀπλᾶ καὶ φυσικὰ, αἵτινα ἀναθρώσκουν πανταχοῦ τῆς γῆς ἀπὸ τὰ βάθη τῆς συνειδήσεως τοῦ

ἀνθρωπίνου πλάσματος καὶ ἀφίουν ἓνα βαθὺν στεναγμὸν πρὸς ἄλλον κόσμον.

Διὰ τοῦτο ἡ μουσικὴ ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς τὸ κάλλιστον μέσον διὰ τοῦ ὁποίου οἱ πολῖται ἐθίζονται εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν ἁρμονίαν. Οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι συνέδεον τὴν μουσικὴν μὲ τὴν Ἔρησκείαν καὶ τοὺς νόμους καὶ διὰ τοῦτο τὴν περιέβαλλον διὰ τῆς προστασίας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων, τῶν ὁποίων ἡ παραβίασις ἐλογίζετο ὡς ἱεροσυλία. Οὗτοι ἐθεώρουν ἀκόμη τὴν μουσικὴν καὶ ὡς γνώμονα τοῦ δημοσίου βίου των. « Οὐδέποτε μεταβάλλεται τὸ ὕφος τῆς μουσικῆς, ἔλεγεν ὁ Πλάτων, χωρὶς νὰ ὑποιοῦν τροποποιήσεις καὶ τῆς Πολιτείας οἱ θεομοί. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ ὁ Μέγας Ναπολέων ἔλεγεν : « Ἐν τεμάχιον ἠθικῆς μουσικῆς συντεθὲν ὑπὸ χειρὸς διδασκάλου θῆγει ἀσφαλῶς τὸ συναίσθημα καὶ ἀσκεῖ μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν ἢ ἔν δόκιμον λογοτεχνικὸν ἔργον ἀπευθυνόμενον μόνον εἰς τὸν λογισμόν. » Διὰ τοῦτο ὁ εὖ ἠγμένος Ἀθηναῖος ὄφειλε νὰ ἠξεύρῃ νὰ ᾄδῃ. Ἡ δὲ τοῦ Θεμιστοκλέους ἀγωγή στερουμένου τοῦ προσόντος τούτου, ἐθεωρεῖτο ἀτελής καὶ παρημελημένη. Καὶ ὅμως ἐνῶ ἡ μουσικὴ κέκμηται τοιαύτην ἠθοπλαστικὴν δύναμιν ἐν μέτρῳ καὶ μεθοδικῶς πορευομένη εἰς τὸν πῦδα, δὲν ἀποδίδεται δυστυχῶς ὑπὸ τῶν πολλῶν εἰς αὐτὴν ἢ προσήκουσα προσοχὴ ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην. Καὶ ἐν ταῖς οἰκογενεαῖς καὶ ἐν τοῖς σχολείοις δὲν λαμβάνεται ἡ δέουσα φροντίς ὅπως ουστηματικῶς ἀναπτύχῃ εἰς τοὺς παῖδας μία πολύτιμος δύναμις τῆς ψυχῆς, ἡ δύναμις τοῦ αἰσθάνεσθαι ἀλανθάστως καὶ μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας τὰ πράγματα, δύναμις ἣτις ἀποτελεῖ τὴν καλλιτεχνικὴν αἴσθησιν. Εἶναι δὲ πανθομολογούμενον ὅτι τὸ βλέπειν, τὸ ἀκούειν, τὸ νοεῖν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ὀρθῶς καὶ μετ' ἀκριβείας εἶναι ζήτημα πρώτης ἀνάγκης. Ἡ δὲ καλλιτεχνικὴ αὐτὴ αἴσθησις ὑποβοηθεῖ ἐξόχως τὴν ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων. Ὡστε, ὡς βλέπετε, δὲν πρόκειται περὶ ἔρασιτεχνίας οὐδὲ, περὶ μορφώσεως, καλλιτεχνικῶν διὰ τῆς αἰσθητικῆς ἀγωγῆς, πρόκειται μᾶλλον περὶ μορφώσεως ἀκροατοῦ παρὰ ἐκτελεστοῦ ἐν τῇ μουσικῇ.

Ὡς πρέπει νὰ διδάσκηται ἡ Μουσικὴ

Ἐνταῦθα θὰ προσπαθήσωμεν νὰ εἰπωμεν ἀπλῶς πῶς ἡ μου-

οική πρέπει να διδάσκηται ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἐοσίᾳ, ἵνα παράσχη εἰς τὸν παῖδα τὴν ἰκανότητα ν' ἀκροᾷται μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ἐπωφελῶς τῶν προϋόντων τῶν μεγάλων μουσουργῶν, νὰ ἐκτιμᾷ ταῦτα καὶ νὰ αἰσθάνηται ἀγάπην πρὸς τὴν μουσικὴν, διότι, ὅταν ἡ ἀγωγή αὕτη παρέχεται ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκομενείας, κατὰ πολὺ θὰ ὠφελήσῃ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν καλλιέργειαν τῆς χώρας.

Ἡ σπουδὴ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς δοκίμου μουσικῆς ἐπρεπε νὰ εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ ἔν τῳ προγράμματι τῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων, διότι μεγάλως συντελεῖ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει τὸ παιδαγωγὸν σχολεῖον.

1ον Ὑπὸ ἔποψιν φυσικὴν

2ον Ὑπὸ ἔποψιν πνευματικὴν καὶ

3ον Ὑπὸ ἔποψιν ἠθικὴν.

Ἦδη ἄς ἐξετάσωμεν αὐτὴν συντομώτατα ὑπὸ τὰς τρεῖς ταύτας ἐ-
πίψεις.

1ον Ὑπὸ ἔποψιν φυσικὴν.

Ἡ μουσικὴ συντελεῖ εἰς τὴν καλαισθητικὴν παράστασιν ἑνὸς λαοῦ.

Λαὸς ὁμιλῶν καλῶς καὶ ᾄδων καλῶς εἶναι λαὸς εὐγενής.

Εἶναι δὲ λυπηρὸν νὰ ἀκούωμεν εἰς τὰς πόλεις μας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ χωριά μας τὰ μὲν φωνήεντα ἄλλοιούμενα τὰ δὲ σύμφωνα συγγεόμενα ἐν τῇ ἐπιχωρίῳ λαλιᾷ καὶ ἐν γένει προφορὰν τραχείαν καθισταμένην ἔτι τραχύτεραν ἐκ τύπων βαρβάρων προσκρουόντων ἀλγεινῶς εἰς τὴν τῶν πεπαιδευμένων καλλιεργημένην καλαισθητικῶς ἀκοήν. Αἱ μῆτρες ὀφείλουσι πάσῃ δυνάμει νὰ διορθῶνουν τὰ τέκνα των ὁμιλοῦντα ἀπὸ τῆς τραφερωτάτης ἡλικίας των, ὥστε ν' ἀποκτήσουν σὺν τῳ χρόνῳ καθαράν καὶ ὀρθὴν προφορὰν τῶν φωνηέντων καὶ τῶν συμφώνων, ἅτινα θὰ ἀποτελέσουν ἕσασιν τὴν βάσιν τῆς γλώσσης των. Κατὰ τοὺς πρώτους ψελλισμοὺς παντὸς νηπίου παρατηρεῖται ἐλαττωματικὴ προφορὰ οἱ δὲ γονεῖς ἔχουν τὸ καθήκον νὰ ἐπαγρυπνοῦν ἐπὶ τῶν ἡχηρῶν φωνηέντων καὶ τῶν εὐγενῶν συμφώνων διορθοῦντες τὴν ἐλαττωματικὴν ταύτην προφορὰν.

Μεταξὺ τοῦ ἄσματος καὶ τῆς λαλιᾶς ὑπάρχει σχέσις στενωτάτη. Πῶς θέλετε νὰ ψάλλῃ καλῶς ὁ παῖς, ἀφοῦ ἡ τοῦ ἄσματος βάσις, ἡ προφορὰ

εἶναι σφαλερά ; Ἡ ἀνθρωπίνη φωνὴ εἶναι τὸ μόνον ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἀρθρώνει λέξεις· ὅθεν εἴαν ἡ μήτηρ, εἴαν ὁ πατήρ ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας, ἔχουν ἀφήσει τὸ τέκνον των εἰς βαρβαρίζη, εἴαν δλόκληρος ἡ χώρα ἔχει διαφθορὰν μέχρι τοῦ σημείου εἰς ὁμιλῆν ἑρρινοφώνως, πῶς οἱ λάρυγγες, ἀνάσκητοι μένοντες θὰ ψάλλουν μετὰ χάριτος τὰς λέξεις τῶν ποιητῶν καλλυνομένας ὑπὸ τῶν μουσικῶν συμφωνιῶν ;

Εἰς τὴν οἰκογένειαν λοιπὸν ἐπιβάλλεται ἡ μεγάλη φροντίς εἰς μορφώσασθαι τὰ φωνητικὰ ὄργανα τοῦ παιδός, ὃ δὲ διδάσκαλος τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ὀφείλει εἰς ἀσκήσασθαι ἐπὶ τῆς λαλιᾶς τῶν μαθητῶν αὐστηρότατον ἔλεγχον, εἰς βελτιώσασθαι, εὐθύνην, ἀποκαθάσασθαι τὰ φωνητικὰ ὄργανα ἀπὸ τῆς ἐλαττωματικῆς προφορᾶς. Οὕτω δὲ οἱ παῖδες, οἰκογενειάρχαι κατόπιν γινόμενοι, θὰ καταγίνονται ὡσαύτως εἰς τὴν τελειοποίησθαι τῆς γλώσσης τῶν μελλουσῶν γενεῶν. Εἰς μίαν οἰκογένειαν ὅπου οἱ γονεῖς, ὁμιλοῦν καλῶς καὶ εὐκρινῶς, τὰ τέκνα των θὰ τοὺς μιμηθῶν ἀσφαλῶς καὶ οὕτω θὰ ἴδωμεν δλόκληρον χώραν ἐκφραζομένην καθαρῶς, διότι οἱ προπάτορες ἐφρόντισαν εἰς καθάρσασθαι τὴν γλῶσσαν των. Παραδείγματα σήμερον ἔχομεν τὴν Τροσκάνην, τὸ Τουρίνον, τὸ Ἀννόβερον καὶ τινὰ μέρη τῆς Ὀλλανδίας. Ὅταν ὁ παῖς θὰ ἔχη μάθει τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς μουσικῆς, τὸ ἀλφάβητον δηλ. καὶ τὴν μουσικὴν ἀνάγνωσιν, ὅταν οἱ ἀρμόδιοι θὰ ἔχουν φροντίσει ὅπως οὐδὲς ἐκφράζηται εὐκρινῶς καὶ ἀντιλαμβάνηται τῶν φθόγγων καὶ τῶν ἤχων μετ' ἀκριβείας, τότε μόνον οὗτοι θὰ μεριμνήσασθαι περὶ τῶν ἰδιαιτέρων κλίσεων τοῦ τέκνον των καὶ θὰ ἠξεύρουσιν μέχρι τίνος σημείου θὰ δώσασθαι ὠθησθαι εἰς τὰς σπουδὰς του.

Ὅποτε ἡ φρονικὴ ἀγωγή εἶναι μία ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ διὰ τὴν βελτιώσασθαι τῆς ἡμετέρας φυλῆς. Τὸ δῶρον τοῦ μουσικοῦ ἑνθουμοῦ δὲν ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ λογισμοῦ, διότι εἶναι οὐσίας φυσικῆς. Εἰς ἐκάστην πνευματικὴν λειτουργίαν ἀνταποκρίνεται καὶ μία λειτουργία τοῦ σώματος καὶ τὰνάπαλιν εἰς μίαν λειτουργίαν τοῦ σώματος ἀνταποκρίνεται καὶ μία πνευματικὴ ἐνέργεια, Ἐκ δὲ τῆς παραμελήσεως τῆς φωνητικῆς συσκευῆς πολλὰ παθολογικὰ φαινόμενα ἐν αὐτῇ παρουσιάζονται κώφωσις, βαρηκοΐα, τραυλισμὸς κλπ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ σταθεραὶ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης ἔχουν ἐλαττώσει ἐπαισθητικῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν

κωφῶν, τῶν τραυλῶν καὶ τῶν ἀλάλων, οὐχ ἦτιον οἱ γονεῖς ἔχουν τὸ καθήκον νὰ ἐπαγρυπνοῦν προληπτικῶς ἐπὶ τῆς υγιείας τοῦ στόματος, τῆς ρινὸς καὶ τῶν ὠτων τῶν τέκνων των.

Ἐκτὸς δὲ τῆς ὀρθῆς προφορᾶς καὶ ἕτερόν τι πρέπει νὰ ἐφελέκωσῃ τὴν προσοχὴν τῶν γονέων. Πρέπει δηλ. τὰ τέκνα των ν' ἀρχίσουν τὰς μουσικὰς μελέτας των κατὰ πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἄσματος διότι τὸ ἄσμα παρέχει πολὺτιμον συμβολὴν εἰς τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδὸς ἐνδυναμώνον τοὺς πνεύμονας καὶ προσδίδον εὐκαμψίαν εἰς ὅλα τὰ φωνητικὰ του ὄργανα. Τὰ ὄργανα ταῦτα ὑπόκεινται ὀλιγώτερον εἰς τὰς πολυπληθεῖς βαρεῖας νόσους, αἵτινες συνήθως προσβάλλουν τοὺς παῖδας πρὸ πάντων κατὰ τὴν πρῶτην ἡλικίαν, ἐὰν ἔχουν ὑποβληθῆ εἰς μίαν κανονικὴν ἄσκησιν.

Τὸ ἄσμα συντελεῖ ὡσαύτως εἰς τὴν φυσικὴν διάπλασιν καὶ τῆς ἀκοῆς. Διὰ τοῦ ἄσματος καλλιιεργεῖται μία αἰσθησις, ἡ ὁποία μετὰ τῆς δρασσεως παίζον σπουδαιότατον ρόλον εἰν τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν παιδὸς.

2ον Ὑπὸ ἔποψιν πνευματικὴν

Ἡ μουσικὴ στηριζομένη ἐπὶ τῶν μαθηματικῶν ἀρχῶν τοῦ μέτρου καὶ τοῦ ῥυθμοῦ ἀπομιμείται τοὺς διαφόρους τύπους καὶ θίγουσα τὸ συναίσθημα ἀνυψώνει τὸ πνεῦμα καὶ εἰσάγει τοῦτο εἰς τὴν ἡρεμον σφαῖραν τῶν γενικῶν ἰδεῶν, τὴν ὁποίαν ὁ σάλος τῶν παθῶν δὲν δύναται νὰ διαταράξῃ. Προσετανίζει αὕτη τολμηρῶς καὶ αὐτὰς τὰς κορυφὰς τοῦ ἰδανικοῦ κόσμου. Διὰ τοῦτο εὐλόγως ἐρρήθη ὅτι ἐκεῖ ὅπου σταματᾷ ἡ ποίησις ἄρχεται ἡ Μουσικὴ. Ἡ μουσικὴ λοιπὸν εἶναι τέχνη βελθεῖα ὅσον καὶ ἐπιστήμη ὑψηλὴ εἰσδύουσα μέχρι τῶν ἀδύτων τῆς ὑψηλοτέρας φιλοσοφικῆς σκέψεως. Αὕτη ὑπὸ διδακτικὴν ἔποψιν ἀναπτύσσει πάσας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις, ἀσκεῖ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν παρατηρητικότητά καὶ μανθάνει τὸν τρόφιμόν της τὸ λογίζεσθαι καὶ τὸ βούλεσθαι.

Τὸ ἄσμα ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδὸς καὶ χρησιμεύει συγχρόνως ὡς ἰσχυρότατον καὶ ἀσφαλέστατον πειθαρχικὸν μέσον. Τίς ἀγνοεῖ τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ἐπιφέρει ἐν ἄσμα ἐπικαίρως εἰσαγόμενον εἰς μίαν φιλοτάραχον ἢ ὑαθυμοῦσαι

τάξιν ; *Η μουσική έχει τὴν δύναμιν νὰ καθησυχάζῃ τοὺς παῖδας καὶ νὰ τοὺς παροτρύνῃ εἰς τὴν ἐνεργητικότητα διὰ τερπνῆς διαγέρσεως. *Ο παῖς ἀγαπᾷ τὴν μουσικὴν. *Όταν τραγουδῇ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του εὐτυχεῖ. Τὸ ἄσμα εἶναι δι' αὐτὸν ἀνάγκη φυσικὴ, ὡς τὸ πῆδημα καὶ ὁ δρόμος. Μία σονάθροισις μαθητῶν ἄνευ ἁοματος θὰ παρουσίαζεν ὄφιν πένθιμον καὶ θὰ ὠμοίαζε μέ κήπον, τοῦ ὁποίου τὰ φυτὰ δὲν εἶχον ἴδη ποτὲ τὸν ἥλιον.

« Ὑπὸ ἐποψιν πνευματικὴν, λέγει σύγχρονος συγγραφεὺς ὁ Dupaigne ἡ μουσικὴ ἀνυψώνει τὸ πνεῦμα, δίδει βαθεῖαν τὴν αἴσθησιν τοῦ ὠραίου, οὐτινος τυγχάνει τὸ αἰσθητότερον ὑπόδειγμα καὶ ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως τοῦ ὠραίου ὀδηγεῖ εἰς τὸν ἔρωτα τῆς μελέτης, ἣτις θὰ ἱκανοποιήσῃ ποικιλλιοτρόπως τὴν αἴσθησιν ταύτην. » Ὑπὸ τοιαύτην ἐποψιν ἡ μουσικὴ εἶναι παράγων ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς, διότι φέρει κέρδος χρόνου ἀντὶ ἀπωλείας ἀνοίγουσα τὸν δρόμον εἰς ὑψίστας πνευματικὰς ἐνασχολήσεις.

3ον Ὑπὸ ἐποψιν ἠθικὴν

*Η ἱστορία τῶν μεγάλων τῆς μουσικῆς διδασκάλων μᾶς διδάσκει τὴν στενὴν σχέσιν, ἣτις ὑψίσταται μεταξὺ τῆς Θεησοκείας καὶ τῆς τέχνης των.

*Η μουσικὴ τῶν δοκίμων μουσοεργῶν ἀπὸ τοῦ Haendel καὶ Bach μέχρι τοῦ Bruckms καὶ τοῦ Beethoven ἐπισχύει τὸ θεησοκεντικὸν συναίσθημα καὶ ἀνυψώνει τὸ ἠθικὸν τῆς κοινωνίας. Οὗτοι ὑπῆρξαν μεγάλοι φιλόσοφοι καὶ ἡ μουσικὴ των εἶναι ἐμποτισμένη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν των. Παρ' αὐτοῖς ἡ μουσικὴ ψάλλει ὄχι μόνον τὴν φύσιν δλόκληρον καὶ ἀπάσας τῆς ψυχῆς τὰς συγκινήσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν Χριστιανικὴν ἀρχήν, τὴν μεγάλην ἀρχὴν τῆς ἐνότητος ἐν τῇ κοινωνικῇ τάξει καὶ οἰκονομίᾳ, ἣτις εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀδελφώσεως καὶ τῆς ἀγάπης. Οὐδεὶς τούτων ἑτερομάτισε τὸ καλλιτεχνικὸν του ἔργον, χωρὶς νὰ ψάλλῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην του καὶ τὴν πίστην του πρὸς νέον μετὰ θάνατον βίον.

*Η μουσικὴ λοιπὸν δὲν εἶναι ἀπλὴ τέχνη, παιγνίδι τοῦ νεωτερισμοῦ, ἀλλὰ πρᾶγμα σοβαρὸν ἀσκοῦν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος,

Οὕτω τὸ ζήτημα θέτοντες καὶ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων

στηριζόμενοι κατανοούμεν ὅτι ἡ μουσικὴ ἐνέχει ὑψηλὴν σημασίαν καὶ ἐξόχως ἐξευγενιστικὴν δύναμιν. Ἡ γνώσις τῶν δοκίμων διδασκάλων δίδει τὸ πραγματικὸν μέσον, δι' οὗ εἰμποροῦμεν νὰ κρίνωμεν τὰ νεώτατα μοταικὰ ἔργα. Καθιστῶντες εἰς τοὺς παῖδας γνώριμα τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων τῶν παλαιότερων χρόνων, δίδομεν τὸ ἕλικὸν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς καλαισθησίας των.

Πόσον ὀλίγοι ἄνθρωποι παριστάμενοι εἰς πολυπληθεῖς συναυλίας εἰξεύρουσι νὰ ἀκροῶνται ἐπωφελῶς. Πόσον ὀλίγοι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκφέρουσι μίαν ὀρθὴν καὶ ὑγιᾶ κρίσιν; Ὅταν ἡ μουσικὴ παιδεύσις εἶναι ἐπιπολαία, ἡ ἐκφερομένη γνώμη εἶναι ἐντίπωσις ἴλιαν ἀόριστος.

Εἶναι λοιπὸν ἀναγκαιότατον ν' ἀναπτύσομεν εἰς τὸν παῖδα διὰ τῆς παιδικῆς μαθήσεως καὶ τὴν καλαισθησίαν. Ἡ μουσικὴ οὕτω ἀντιμετωπιζομένη δὲν εἰμπορεῖ παρὰ νὰ ἔχη ἀγνοιάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μορφώσεως τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας. Ἡ δὲ ἐκ ταύτης ἐκπηγάζουσα ἠθικὴ νὰ εἶναι τελεία.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ μουσικὴ μία τῶν εὐγενεστάτων ἀπασχολήσεων; Δὲν ἀπομακρύνει τὰς ματαιοδόξους ροπὰς, τὰ νοσηρὰ πάθη; Οἱ δὲ γονεῖς δὲν ὀφείλουσι νὰ παραδεχθῶσι διὰ τὰ τέκνα των τὴν ἀνάγκην σπουδῆς κοινικῆς ἀπὸ τῆς τρυφερωτάτης ἡλικίας των ἵνα ταῦτα οἴωνται παίζοντα κατασιῶσιν ἐγκρατῆ τῆς μαθήσεως ἐκείνης, ἣτις εἶναι τόσον ἀταγκαία εἰς τὴν κατανόησιν τῶν γνησίων ἀριστουργημάτων τῆς μουσικῆς καὶ τὴν ταχεῖαν καὶ εὐκόλον ἀνάγνωσιν αὐτῶν;

Ἡ μεθοδικὴ καὶ διαβαθμισμένη αὕτη παιδεύσις στηριζομένη ἐπὶ τῆς μουσικῆς κλίμακος ἄγει μετ' οὐ πολὺ εἰς ραγδαίας προόδους. Μία μουσικὴ καλλιέργεια καλῶς διατεταγμένη παρασκευάζει διὰ τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον τὰς μεγίστας τῶν ἀπολαύσεων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας. Ὁ ἔρως πρὸς τὴν ὠραίαν μουσικὴν θὰ συνεκέντρῳ καὶ θὰ συνεκράτει τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας ἀναπτύσσων σχέσεις φιλικὰς μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν.

Γνωρίζετε πρᾶγμα ἀνιαρώτερον μιᾶς ἐστίας οἰκογενειακῆς ἄνευ μουσικῆς; Ἡ γλυκεῖα μελαγχολία τοῦ τραγουδιοῦ, ἣτις νανοῦρξίζει τὸ νεογέννητον σκορπᾶ τὴν ὠραίαν ζωὴν εἰς τὸν οἶκον. Καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ μουσικὴ κλίμαξ κατὰ κόρον ἐπαναλαμβανομένη ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμ-

βάλον και τοῦ τετραχόρδου ὑπὸ τῆς ἀναοκήτου χειρὸς τοῦ ἀρχαρίου ἐμψυχῶναι τόσον χαρμωσύνως τὸν οἶκον!

Τι θὰ συμβῆ ἔν αὐτῷ, ὅταν λεκτικὸν καθαρὸν, ὅταν προφορὰ ἀπταιστος, ὅταν γλυκεία φωνὴ ἢ ὄργανον ἐκτελούμενα μετὰ τέχνης καλλύνουν τὴν ἔοτίαν; Οἷον φῶς ἢ οἷαν γλυκύτητα, οἷαν δύναμιν διαχύνει ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἡ μουσικὴ; Μοὶ φαίνεται ὅτι ἔσπερευτο μίαις αἰσθήσεως εἰς μέγας ποιητῆς, ὅστις δὲν ἠγάπησεν ποτὲ τὴν μουσικὴν. Καί παρ' ὄλην τὴν μεγαλοφυΐαν του, δὲν εἴμπορεῖ κανεὶς ποιῆ νὰ συγχωρήσῃ τὸν Βίκτωρα Οὐγγῶ διὰ τὴν περιφρόνησιν, ἣν ἐπεδείξατο πρὸς τὸ κράτος τῶν μουσικῶν τῶν ἡμετέρων. Ἀλλὰ διὰ νὰ κατανοηθῆ ἡ μουσικὴ ἀληθῶς, πρέπει αὕτη ν' ἀρχίσῃ καλλιεργούμενη ἐξ ἀπαλῶν δυνάμεων.

Φεῦ! πολλοὶ νομίζουν ὅτι ἡ μουσικὴ πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς διασκεδαστικὴ τέχνη, ἐν ἄλλαις λέξεσι, ὡς ἐν repertoire μουσικῶν τεμαχίων, τὰ ὁποῖα νὰ ἐκτελοῦν οἱ νέοι ἢ αἱ νεάνιδες δίκην ψιττακῶν πρὸ τοῦ κόσμου.

Ἡ ματαιοδοξία τῶν τε γονέων και τῶν τέκνων ἱκανοποιεῖται ἐκ τούτου και τοῦτο εἶναι ἀρκετὸν δι' αὐτούς. Οὕτω ἀπὸ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας ἐμφυσᾶται εἰς τὴν ψυχὴν τῶν νέων ὁ πόθος τῆς ἐπιτυχίας και τῆς ἐπιδείξεως. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς σιγμῆς ταύτης ἡ ἀληθινὴ μουσικὴ παύει νὰ ἔχη θέλητρον. Μουσικὴ παιδευσις παρεχομένη ἐπὶ σκοπῷ ἐπιδείξεως ἀποτελεῖ μέγαν κίνδυνον.

Πρέπει ἐν τῇ οἰκογενείᾳ νὰ ἐγκωμιάζηται ἡ γενικευθεῖσα ἀπουδὴ τῆς μουσικῆς εἴτε ὑπάρχει δεξιότης φυσικὴ εἰς τὸν παῖδα εἴτε ὄχι. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν ὑπάρχουν ἔμφυτοι κλίσεις ἴσα δυνηθῶμεν νὰ βελτιωθῶμεν φυσικῶς και ἠθικῶς θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἡ μουσικὴ νὰ ἐδιδάσκετο ἐν τῇ οἰκογενείᾳ μετὰ τὴν προσευχὴν.

Ὅταν ὁ παῖς δεῖξῃ διαθέσεις ἀληθεῖς, οἱ γονεῖς θὰ τὸν θαρρύνουν, θὰ παράσχουν εἰς αὐτὸν διδασκάλους και κατόπιν θὰ τὸν ἀποστείλουν εἰς σχολὰς εἰδικὰς, τὰ λεγόμενα ᾠδεῖα πρὸς τελειοποίησιν, ἀλλὰ τότε μόνον. Ἡ τερψήκοος μουσικὴ τέχνη ἀνήκει πλέον εἰς τὸ παρελθόν. Τὸ ἐρμηευτικὸν ἐπίπεδον τῆς μουσικῆς ἀνυψώθη πολὺ ἀπὸ 50 και πλέον ἔτων. Ἐπομένως ἐν ταῖς οἰκογενείαις πρέπει ἢ νὰ παύεσθαι καλὴ μουσικὴ ἢ νὰ μὴ διδάσκηται διόλου αὕτη. Οὕτω μόνον

ἢ τοῦ ὥραιου αἰσθηοῦς καλλιεργεῖται. Διὰ τὸ λ. χ. νὰ βιάζωμεν τοὺς ταλαιπώρους νέους νὰ παίζουν κλειδοκύμβαλον ἀδεξίως ἐπὶ μίαν ὥραν καθ' ἑκάστην, δηλ. νὰ ἐπιβάλλωμεν εἰς αὐτοὺς ἐργασίαν ἀηδῆ ὀλίγον τι διαφέρουσαν τῆς ποιητῆς, νὰ λαμβάνωσι μαθήματα ἀειδῆ δις τῆς ἐβδομάδος, ἐνῶ οὐδεμίαν αἰσθάνονται ἀγάπην πρὸς τὴν μουσικὴν ; θὰ ἐπῆρχετο ποτὲ εἰς τὸν νοῦν τῶν γονέων νὰ ἀναγκάζουν τὰ τέκνα των νὰ λαμβάνουν μαθήματα ζωγραφικῆς ἐπὶ μίαν ὥραν καθ' ἑκάστην ἐνῶ ταῦτα οὐδεμίαν ἐκδηλοῦν ἀγάπην πρὸς τὸν χροσστήρα. Ἐὰν ἀφιερῶν ὅθεν οἱ γονεῖς τὰ οὕτω μάλιστα δαπανώμενα-χρήματά των πρὸς μόρφωσιν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος τῶν τέκνων των ὀδηγοῦντες ταῦτα εἰς συναλίαν σοβαρὰς καὶ βραδύτερον εἰς ὥραιας παραστάσεις μελοδραμάτων. Ἐὰν διδάζουσιν τὰ τέκνα των διὰ προσώπων εἰδικῶν, ἔδαν δὲν δύνωνται οἱ ἴδιοι, τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς, ἵνα ἀνοίξουν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ καταστήσουν αὐτὰ ἵκανὰ νὰ αἰσθανθοῦν τὰ ὑψηλὰ συναισθητά, ἅτινα ἡ τέχνη αὐτῆ τῶν τεχνῶν θὰ δυνηθῆ νὰ τοῖς ἐμπνεύσῃ.

Ἐπάναγκες ὡσαύτως εἶναι ν' ἀντιπαλαίσωμεν καὶ κατὰ τῆς χυδαίας μουσικῆς. Ἡ μουσικὴ εἶναι τὸ κάτοπτρον τῆς ψυχῆς. Ἡ θεραπεία τῶν μεγάλων μουσουργῶν μορφώνει τὴν αἰσθησὶν τοῦ ὥραιου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐνῶ ἡ χυδαία μουσικὴ ἀπαμβλύνει τὴν αἰσθησὶν ταύτην. Λέγω δὲ χυδαίαν μουσικὴν ἐκείνην ἣτις ἐκφράζει τὸ συναισθημα, ὅπερ ἀναπτύσσει φαντασίαν νοσηρὰν, ὅπως φιλήδονον, καὶ καθίσταται οὕτω παράγων ἐπικινδυνος διὰ τὴν ἐν τῇ οἰκογενεῖα ἠθικὴν ἀγωγὴν. Μουσικὴ, ἣτις ψάλλει τὰ πάθη μέχρι παροξυμοῦ αὐτῶν εἶναι μουσικὴ ἐπιβλαβής.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τὰς οἰκογενείας νέα ἀγωγή, ἐν τῇ ὁμοία ἢ μουσικὴ νὰ καταλάβῃ θέσιν εὐρυτάτην ἐν τῇ ἐνότῃ τῆς τέχνης καὶ τοῦ βίου, διότι ἡ ὥραία μουσικὴ εἶναι ἡ ἔκφρασις πάντων τῶν εὐγενῶν συναισθημάτων καὶ διατελεῖ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν Αἰωνίαν ἁρμονίαν.

Εἰς Ἄγγλος ποιητῆς, ὁ Σαίξπηρ, ἐγνωμάτευσεν ὅτι ἐκεῖνος ὅστις δὲν αἰσθάνεται βαθειὰ τὴν γλῶσσαν ἡτῶν ἡχῶν εἶναι ἐπιτήδειος εἰς προδοσίας, εἰς σκενωρίας καὶ εἰς πράξεις ληστρικής.

Εἶθε ἡ ἀγνὴ μουσικὴ νὰ καταλάβῃ τὴν πρόπευσαν θέσιν ἐν τῇ

καθ' ὄλον ἀγωγῇ παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ οἰκογενείᾳ. Ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἢ φυσικῆ, ἢ πνευματικῆ καὶ ἢ ἠθικῆ ταχέως θὰ θεραπεύσῃ πολ-
λὰς κακίας τῆς ἡμετέρας κοινωνίας. Καὶ καθὼς ὁ Schiller καὶ ὁ
Beethoven τὸ ψάλλουν ἐν τῇ θῆ συμφωνίᾳ, θὰ μάθωμεν, οὕτω νὰ
γνωρίσωμεν τὴν ἀληθινὴν χαρὰν, τὴν ἀληθινὴν φιλίαν, τὴν ἀδελφό-
τητα, τὴν ταπεινώσιν πρὸ τῆς Ἀπειρίας τοῦ Σύμπαντος, πρὸ τῆς
Θείας Μεγαλειότητος καὶ ν' ἀποκτήσωμεν τὸ ἀναγκαιοῦν θάρρος,
ὅπως βαδίσωμεν τὴν ὁδὸν τὴν ἀγούσαν πρὸς τὴν ἠθικὴν ἡμῶν τε-
λειότητα.

Δὲν ἀγνοεῖτε βεβαίως, Κύριοι, δι' ὅλων τῶν ἐθνῶν πρῶτον
τὸ Ἑλληνικὸν διεκροῖθη ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὑπάρξεώς του εἰς τὴν Μουσι-
κίην. Τὴν ἔμφυτον πρὸς τὸ καλλιτεχνικὸν τοῦτο εἶδος κλίσιν του δια-
διαπιστοῦν οἱ πλούσιοι μῦθοι, οἱ ἀπηχοῦντες ἀπὸ τὰ βῆθη τῆς πολιᾶς
ἀρχαιότητος τὸ βαθὺ μουσικὸν του αἶσθημα. Μουσικὴ δόξα ἄφθοις
περιλάμπει τοὺς Ἑλληνικοὺς αἰῶνας ἀπὸ τῶν θαύματουργημάτων τῆς
λύρας τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Ἀμφίωνος καὶ τοῦ Ὀρφέως, ἀπὸ τῆς κιθάρας καὶ
τῆς φόρμιγγος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Τερπάνδρου, ἀπὸ τοῦ αἰλοῦ τοῦ
Μαρσίου, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Ἀρχιλόχου μέχρι τῶν θαυμάτων τῆς
νωστέρας Σχολῆς τοῦ Τιμοθέου καὶ τοῦ Πολυτίδου. Πρῶτοι οἱ Ἕλλη-
νες ἐδημιούργησαν τὴν παρασημαντικὴν καὶ ἔθεσαν τοὺς νόμους τῆς
Μουσικῆς.

Εἰς τὴν μουσικὴν ἐκείνην κίνησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος
τὴν πρωτοπορείαν ἀπετέλεσεν ἡ περικλεῆς τοῦ Μίνωος μεγαλόνησος,
ἡ ἰδιαίτερα ἑμῶν πατρίς.

Κοιτῶν αὕτη τοῦ παναρχαίου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἦτο δυ-
νατὸν ν' ἀφήσῃ ἀκαλλιέργητους καὶ τὰς ὡραίας τέχνας. Παραλλήλως
πρὸς τὴν ξοανουργίαν, τὴν ἀγαματοποιίαν, τὴν γραφικὴν τὴν ἀρχιτε-
κτονικὴν καὶ τὴν ποίησιν ἐκαλλιέργησε θαυμασίως καὶ τὴν Μουσικὴν
καὶ ἰδρύσασα τὰς πρώτας μουσικὰς σχολὰς καὶ τὰ μουσικὰ αὐτῆς προϊ-
όντα μεταλαμπαδεύσασα εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Οἱ μουσικοὶ
ὄροι «Κρήσιοι ρυθμοὶ» καὶ «Κρητικὸν μέλος» παρέμεναν διαβόητα

ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς τέχνης.

Τις ἀγνοεῖ τὸ κρητικὸν ὑπόρρημα, τὸ χορωδικὸν ἐκεῖνο ἄσμα, τὸ ὁποῖον εἶπε τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς ὀργιαστικῆς λατρείας τοῦ Κρηταγενοῦς Διός, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ συνηγοῦντο ἢ ἔναυλος μουσική, ἢ φῶδῃ καὶ ἢ ὄρχησις; Πληθὺς ἀρχαίων κρητῶν αἰοδῶν, ὧν τὰ ὀνόματα κατεποντίσθησαν εἰς τὸ βάθος τῶν μακροσμένων ἐκείνων αἰώνων ἐποίησαν φῶδὰς ἀξιολόγους περιαιδομένας πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀποδεικνύεται ἐν τῷ περισωθέντι ἐνεπιγράφῳ μνημείῳ περὶ συνθήκης Κνωσίων καὶ μικρασιατῶν Τητῶν ἔχοιτι οὕτω: «Ἐπεδείξατο Μενεκλῆς μετὰ κιδάρας πλεονάκις τὰ τε Τιμόθεω καὶ Πολυίδω καὶ τῶν ἁμῶν ἀρχαίων ποιητῶν, καθὼς προσῆκεν ἀνδρὶ πεπαιδευμένῳ». Τις ἀγνοεῖ τὰ περιόδοξα ὀνόματα τῶν μουσικοδιδασκάλων τῆς Δωρικῆς ἐν Κρήτῃ περιόδου, ὡς τοῦ ἐκ Κυθωνίας Νυμφαίου, τοῦ ἐκ Κνωσοῦ Ἰοφῶντος καὶ τοῦ ἐκ Γόργυρος Θαλήτα;

Τις δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ καὶ τὴν εἰς τὴν φωνητικὴν μουσικὴν ἐξαιρετικὴν ἐπίδοσιν τῶν Κρητῶν μετὰ τὴν ἐκ τῆς μεγαλομάρτυρος ταύτης νήσου ἐκρίζωσιν καὶ τοῦ τελευταίου ἔχουσι τῆς κατακτίσεως τῶν Σαρακηνῶν, ἀφοῦ ἡ Κρητικὴ φῶδῃ μετηνέχθη εἰς τὴν Ἐπιάνησον καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Ζάκυνθον ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κρητικὴ Ψαλμοδία»;

Ἐὰν μέχρι σήμερον τῆς κρητικῆς ψυχῆς ἢ πρὸς τὴν μουσικὴν ἔμφυτος προδιάθεσις δὲν ἐξεδηλώθη τελείως δι' ἔργων ἀνταξίων πρὸς τὰ τῆς κρητικῆς ἀρχαιότητος, τοῦτο ὀφείλεται εἰς λόγους ἱστορικοῦς, οἵτινες ἐπῆνεγκον τὴν κατάκτησιν αὐτῆς ὑπὸ λαῶν τυραννικῶν, τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν Τούρκων. Ἡ δὲ τυραννία φύσει ἀπορροφᾷ πᾶσαν ἰκμάδα αἰσθητικῆς γονιμότητος.

Ἦδη ὁμως, ὅτε ἡ ὄρατα ἡμῶν νήσος ἀναπνέει τὸν ζωογόνον ἀέρα τῆς ἐλευθερίας, τὶ εὐγενῆ σπέρματα τῆς φιλομουσοῦς κρητικῆς ψυχῆς, δὲν θά βραδύνουν ν' ἀναθάλουν ὑπὸ τὸν ὄρατον τοῦτον ὀβρανόν.

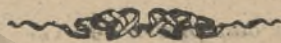
Ὅθεν πάντες οἱ γονεῖς καθήκον ἔχομεν νὰ ἐμπνεύσωμεν εἰς τὰ τέκνα μας τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀγνὴν μουσικὴν, τὸν θεῖον τοῦτον ἐρμηνευτὴν τῶν Ὑψίστων τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας συλλήψεων καὶ νὰ προτρέψωμεν ταῦτα νὰ ἐπιδοθῶν μετ' ἀφοσιώσεως εἰς τὴν μελέτην καὶ

τὴν κατανόησιν αὐτῆς, ἵνα αἱ τρυφεραὶ καρδίαι τῶν αισθανθῶν παλμοὺς εὐγενεσιτέροις, ὁ νοῦς τῶν ἀναπτρωθῆ' πρὸς πνευματικὰς σφαιρας ὑψηλοτέρας, ὅπου φεγγοβολεῖ αἰωνίως τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ὠραῖον καὶ οὕτω ταῦτα καταστοῦν πνευματικώτερα καὶ χριστιανικώτερα.

Ὅλαι αἱ πράξεις τῶν τότε θὰ διατελοῦν ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς ἰδέας τῆς ἀρετῆς, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, περὶ δὲ τὰ μέτωπά των θὰ φωσφορίζῃ ἡ ἠθικὴ ὠραιότης ὡς οὐράνιον ἀκτινωτόν.

Τὴν ὠραιότητα ταύτην ἐρμηνεύει κυρίως ἡ Μουσικὴ, ἡ γόεσσα αὕτη τέχνη τῶν ἤχων, ἐκ τῶν ὁποίων πληροῦται τὸ παναρμόνιον Σύμπαν καὶ μετὰ τῶν ὁποίων εἶναι συνυφασμένη ἡ Θρησκεία τῆς ἀγάπης, ὁ Χριστιανισμός.

Ἄν καλλιεργήσωμεν, ἐπαναλαμβάνω, καὶ πάλιν εἰς τὰς ἀπαλὰς τῶν τέκνων μας καρδίας τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ὠραίαν ταύτην τέχνην, ἵνα δι' αὐτῆς εἰσδύσουσιν εἰς τὰς ἐνδοτέρας πηγὰς τοῦ ἠθικοῦ ὠραίου, ἐκ τῶν πνευματικῶν κρουσῶν τοῦ ὁποίου ἐκρέουσι ἀφθόγως αἱ εὐγενέστεραι αἱ γλυκύτεραι καὶ αἱ ἀγνότεραι ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς.

ΝΩΣΙΝ ΧΑΝΙΩΝ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΖΩΗΣ

Ὁ ἄνθρωπος, ἀξιότιμοι Κυρίαί καὶ Κύριοι, κατὰ τὸν ἐμπνευσμένον ποιητὴν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος Ἀριστοτέλην Βαλαωρίτην.

Στὸν πολυτάραχο γαλὸ τοῦ κόσμου, μιὰν ἡμέρα
διαβάτης ἀνυπόμονος περνᾷ, δὴν τὸν ἄγερα.
Τὸ πάτημά του ἐφάνηκε στὴν ἄμμο μιὰν αὐγὴ
ἄγριο τὸ κύμα πέρασε τὴν νύκτα καὶ τὸ δβεῖ.

Ὁ ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ
καὶ ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει.

Ἐτόνιδεν πολὺ πρὸ τοῦ Βαλαωρίτου ὁ ἐν κηθάρῳ ὕμνησας τὰ
θεῖα μεγαλεῖα, ὁ μέγας προφήτης Δαυὶδ.

Καὶ ὅτι μὲν ἐν τῷ ἀτελευτήτῳ παρόδῳ τῶν αἰώνων, ἐφήμερος
καὶ προσωρινὴ λογίζεται ἡ ἐπίγειος ἀνθρωπίνη ζωὴ, ἔστω καὶ ἐάν
ὑποτεθῆ ὅτι ἠρίθμει κατὰ κανόνα τὰ ἔτη τοῦ Μαθουσαάλα ἢ καὶ ἄλλων
ἀνδρῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦτο οὐδεμιᾶς χρήζει ἀποδείξεως ἢ
συζητήσεως.

Ἄλλὰ ἡ ἀνέκαθεν διαβιβρώσκουσα τὴν ἀνθρωπότητα **ἀπαισιοδοξία** καὶ ἡ τάσις πρὸς τὴν **μελαγχολίαν**, ἡ ὁποία κατατρῶγει ὡς σάραξ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ καλλιεργεῖ τὴν οκνηρωπότητα καὶ τὴν κατῆφειαν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν συγχρόνων γενεῶν καὶ πολλὰ ἐν γένει τῶν **δεινῶν** τὰ ὁποία συμπαραιοκλουθοῦσι τὸν ἀνθρώπινον βίον, θὰ πεισθῶμεν ἴσως, ἐὰν ἐξετάσωμεν βαθύτερον καὶ προσεκτικώτερον τὸ πρᾶγμα, ὅτι ὀφείλονται εἰς αἰτίας ἢ φαντασιώδεις καὶ ἀβασίμους ἢ παραλόγους καὶ ἐγκληματικά, τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἐδημιούργησαν, ἐπίστευσαν καὶ ἐπέβαλον εἰς ἑαυτοὺς, μετέδωσαν δὲ αὐτὰς καὶ εἰς τὰς ἐπομένας γενεὰς καὶ οὕτω βαθμηδὸν περιήλθομεν εἰς τὴν

ανάγκην νὰ θεωρῶμεν τὴν ζωὴν ὡς ἀπαρατηρήτως συνυφασμένην μετὰ τῆς κοκοδαίμονίας καὶ τῆς ματαιότητος ἢ τουλάχιστον ὡς ἐστερημένην σταθερῶν ἀγαθῶν καὶ πραγματικῆς εὐδαιμονίας. Ὑπομιμνήσκω ὑμᾶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὅσα ὀρθὰ καὶ ὠφελιμώτατα πράγματα ἀνέφερον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ὁ φίλιτος ὀμιλητὴς τῆς παρελθούσης Κυριακῆς περὶ τῶν καλῶν καὶ κακῶν σνηθειῶν, αἱ ὁποῖαι ὅταν καταντήσωσιν ἕξεις καλαὶ ἢ κακαὶ δυσκόλως πλέον δύνανται νὰ μεταβληθῶσιν ἢ νὰ ἐξαλειφθῶσι καθ' ὀλοκληρίαν. Διὰ τοῦτο ἄς ἐπιτραπῇ εἰς ἐμέ, ἀξιότιμοι κύριοι, νὰ μὴ σιγηχθῶ ἐπὶ τοῦ σίχου τούτου τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ, τοῦ σίχου τοῦ ἀπεικονίζοντος τὸ ἐφήμερον καὶ τὴν παροδικότητα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, οὔτε ἐπὶ τοῦ ἄσματος τούτου τοῦ Προφητιάνεκτος, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ἴσως ὑπὸ τὴν προσοωρινὴν ἐπίδρασιν λιποψυχίας τινὸς ἐτόκισεν, παραβάλλων τὰς ἐπὶ τῆς γῆς ἡμέρας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰς ἡμέρας τῶν χόρτων καὶ τῶν ἀνθέων τοῦ ἀγροῦ : Τοῦναντίον θὰ τολμήσω νὰ θίξω τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἀπὸ ἀπόψεως ὅλως ἀντιθέτου τ. ἔ. ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν πραγματικῶν καὶ σταθερῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ἐμπερικλείει αὕτη καὶ τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἀποβῶσιν ἀνεξάντητοι πηγαὶ εὐδαιμονίας τῆς ἐπιγείου ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὑπὸ τὸν ἀπαράβατον ὄρον νὰ διαγνώσῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ ἀνακαλύρῃ τὰς πηγὰς ταύτας, καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν χρῆσιν τὴν ὁποῖαν ὀφείλει νὰ κάμνῃ τῶν ἀγαθῶν τούτων. Καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐπικαλοῦμαι ἐπιεικῆ καὶ εὐμενῆ τὴν ὑμετέραν ἀκρόασιν.

Ὅτε ἡ Θεία Πρόνοια δημιουργήσασα τὸ Σύμπαν καὶ τὴν Γῆν παρήγαγεν τοὺς ὄρους ἐπὶ τοὺς ὁποῖους ἠδύνατο πλέον νὰ ὑπάρξῃ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ, εἶπεν πρὸς ἐπισιέγασιν τῶν ἔργων αὐτῆς· «ποιήσωμεν ἄνθρωπον καθ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον· (λέγει ὁ Μωϋσῆς, ἐν τῇ Γενέσει αὐτοῦ.) καὶ ἐφύτευεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ· καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον οὗ ἐπλασεν, καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν· καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς Γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ (εἶπεν ὁ Θεὸς) ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ

οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἐρπειῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἴδου δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον καὶ πᾶν ξύλον.

Ὁ δὲ ψαλμοδὸς Δαυὶδ ἀναφωνεῖ περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ εἰς μίαν τῶν οὐρανῶν του : « ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύτι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἕστεφάνωσας αὐτόν ».

Ἐκ τῶν λόγων τούτων ἐμφαίνεται ὅτι ὁ Θεὸς ἐπλασεν τὸν ἄνθρωπον βασιλέα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μέγαν προορισμὸν προώρισεν εἰς αὐτόν, τὴν ἀφομοίωσιν δηλαδὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν δημιουργόν του, καὶ ἄρα δὲν δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς ματαιότητα τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπολύτως, διότι τοῦτο θὰ ἀπετέλει, νομίζω, βαρεῖαν βλασφημίαν κατὰ τοῦ δημιουργήσαντος τὴν ζωὴν ταύτην καὶ θὰ παρίστανεν αὐτὸν τὸν δημιουργὸν ὡς ἄσκοπον καὶ χαιρέκακον.

Διὰ τοῦτο ὡς ἐφήμερος μόνον πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται, διὰ τὸ ὅτι εἶναι ὀλίγαι αἱ ἡμέραι αὐτῆς, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ στερηθῆται καὶ πολλῶν ἀγαθῶν δυναμένων νὰ καιαστήσωσι εὐδαίμονα τὴν ζωὴν ταύτην. Ἐὰν δηλαδὴ ἀποτινάξωμεν κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς μελαγχολικὰς σκέψεις καὶ τὰς ἐπιβλαβεῖς τάσεις καὶ πάντα διανοητικὸν σνοκατισμὸν, πράγματα τὰ ὁποῖα καλλιεργηθέντα ἀπὸ γενεῶν ἐκληροδοτήθησαν ὡς ἁμαρτήματα φυσιολογικὰ καὶ ψυχικὰ εἰς ἡμᾶς, θὰ ἀνακαλύψωμεν πληθὺς μέγα συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐτάχθησαν διὰ νὰ καθιστῶσιν εὐφρόσυνον καὶ εὐτυχῆ τὴν ἐπίγειον ἀνθρωπίνην ζωὴν.

Δὲν ὑπάρχει οὐδεμία σχεδὸν γωνία τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ φύσις νὰ μὴ ἐπεδαπίλευσεν ἐν μεγαλοπρεπεῖ ἀφθονίᾳ πάντα τὰ θέληγτρα αὐτῆς. Τὸ σεμνὸν τοῦτο μεγαλεῖον τῆς φύσεως προσκαλεῖ πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν εἰς ἔκστασιν καὶ νοερὰν λατρείαν, ἀρκεῖ νὰ θελήσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀνυψώσῃ ὀλίγον τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν μυστηριώδη καὶ υπερτάτην ἁρμονίαν, ἣ ὁποία κυριαρχεῖ εἰς τὸ σύμπαν.

Τὰ ἄγρια καὶ μεγαλοπρεπῆ ὄρη μὲ τὰς κοιλάδας καὶ τὰς χαράδρας των, τὰς ὁποίας χεῖρ ἀριστοτέχνις ἀοράτου γλύπτου ἐλάξεν ἢ γλανκῆ, γαληνιαία καὶ φιλοπαιγμων, ἢ, τοῦναντίον, ἀφρόεσσα μωκωμένη καὶ ἀγρίως ῥοχθοῦσα θάλασσα μὲ τὰς μυριάδας εἰς εἶδη καὶ

ποικιλίας τῶν κατοίκων αὐτῆς, αἱ πρασινοβολοῦσαι καὶ εἰωδιάζουσαι ἐκ παντὸς εἶδους καρπῶν πεδιάδες, ἡ φωνὴ τοῦ βοηλάτου γεωργοῦ, τοῦ ἐξασκοῦντος τὴν πολυτιμότεραν τῶν τεχνῶν, τὸ ἄσμα τοῦ ναυτίλου τὸ συγχεόμενον μὲ τῆς αὔρας τὸν ψιθυρισμὸν, ἡ βελάζουσα φωνὴ τοῦ προβάτου, ὁ βόμβος τῶν μελισσῶν, ὁ λαρυγγισμὸς τῆς Ἰαηδόνας, οἱ κελαρυσμοὶ τῶν ρυακίων καὶ αὐτῶν τῶν ἀκάκων τεττίγων οἱ τερετισμοὶ τὰ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ἡμῶν κατὰ τὴν πνοὴν τῶν ἀνέμων αἰωρούμενα ποικιλόχρωμα τίννεφα, τὰ προσλαμβάνοντα μυρίας παίγνιώδεις μορφὰς θεῶν τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, ὁ βανκαλίζων ἡμᾶς ποικιλόθερος κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ τοὺς τόπους ἀήρ, τὸ θελκτικὸν καὶ ἀπαλὸν κροτάλισμα τῆς βροχῆς ἐπὶ τῆς στέγης ἐν καιρῷ δριμυτάτου χειμῶνος καὶ καθ' ἣν ὥραν εἴμεθα συμμαζευμένοι περὶ τὴν οἰκογενειακὴν θεομάστιραν. οἱ ποικιλόσχημοι ἀστερισμοὶ μὲ τοὺς χορευτικῶς λαμπυρίζοντας ἐν καιρῷ εὐδίας νυκτὸς φωτεινοὺς λύχνους τοῦ σπερῶματος, τοὺς ὁποίους ἡ μάγος φαντασία τῶν προγόνων ἐδημοῦρησεν ἐκ θεῶν καὶ ἡμιθέων, ἡ μεγαλειώδης καὶ φαντασμαγορικὴ ἀνατολὴ καὶ δύσις τοῦ Ἥλιου ἡ πολλαχῶς κατὰ τόπους καὶ ἐποχὰς ποικιλλουσα, ταῦτα καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, τὰ ὄπρια πολλαπλασιάζονται καταπληκτικῶς εἰς γοητεיאὴν καὶ ἀπόλαυσιν διὰ τοὺς δυναμένους μάλιστα νὰ περιγηθῶσι περισσότερα μέρη τῆς γῆς, συναπαρτίζουσι μαγεיאὴν θεϊκὴν καὶ ἄρρητον κάλλος. παριστάνουσι τὴν φύσιν παραθέτουσαν ἀτελεύτητον εἰωχίαν καὶ δίδουσαν χορὸν ἀκατάπανστον, εἰς τὸν ὁποῖον προσκαλεῖ καὶ τὸ ἐξοχώτερον τῶν πλισμάτων τῆς, τὸν ἄνθρωπον νὰ λάβῃ τὸ προσῆκον μέρος. Εἶναι ὥραία ἀληθῶς ἡ εὐλογία αὕτη διὰ τοὺς θέλοντας νὰ τὴν κατανοήσουν καὶ προτοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὸτ' πλατήτην μας. ὀφείλομεν νὰ γνωρίσωμεν αὐτὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἐντελέστερον. ὀφείλομεν λαμβάνοντες ἔστω μόνον τὴν πρακτικωτέραν ἄπρην τοῦ πράγματος καὶ μύμουμένος κατὰ τοῦτο ἄλλους πολὺν περισσότερον ἡμῶν προσηγμένους λαοὺς, νὰ ἀγαπήσωμεν τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἑπαιθροῦ, τοῦλάχιστον κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀnéσεως καὶ ἀναπαύσεως ἡμῶν, ἀπαραιτήτως δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀργίας καὶ τῶν ἐορτῶν. Ὅφειλομεν νὰ ἀποβάλωμεν τὰς παλαιὰς ἔξεις καὶ σνρηθείας καὶ ἐπισχρόντες καὶ στερεοποιῶντες διὰ τῆς ἑπαιθρίου ζωῆς τοὺς ὀργανισμοὺς ἡμῶν νὰ ἀπο-

καθαίρωμεν καὶ τὴν διάνοιαν ἀπὸ τὸν οὐσακοισμὸν τὸν ὁποῖον συνεπάγεται ὁ καθιστικὸς καὶ ἔγκλειστος βίος καὶ νὰ προπαρασκευάζωμεν οὕτω φυλὴν ἀκμαίαν καὶ ἐνεργόν, οὐχὶ ἔκφυλον καὶ μαρσασιμῶδη, ἀλλὰ δυναμένην νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν γωνίαν ταύτην τῆς γῆς, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ οἱ πρόγονοι ἐπεκράτησον καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον λαὸν ἠὲδοκίμησαν, διότι ἀκριβῶς ἠγάπησαν τὸ ὑπαιθρον καὶ τὴν φύσιν ἀποκαλύψαντες οὕτω τὸ μυστικὸν τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς εὐρωστίας καὶ τῆς εὐτυχίας ἐνὸς λαοῦ.

Ὁ δὲ μέγας καὶ βαθύνους μελετητῆς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὁ Ἀριστοτέλης, ἐξετάζων τὰς ἀνάγκας καὶ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου εὕρισκε ὅτι οὗτος εἶναι «ζῶον κοινωνικὸν» δυνάμενον δηλ. μόνον ἐν τῇ ἀναστροφῇ μετὰ τῶν ὁμοίων του νὰ τελειοποιῆται καὶ νὰ διαστέλλεται ψυχικῶς καὶ διανοητικῶς καὶ ἐπομένως αἰσθάνεται ἀναπόδραστοε τὴν ἀνάγκην τῶν ὁμοίων του κατὰ τὰς ποικίλας ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Καὶ δὲν χρειάζεται, νομίζω νὰ ἐμβαθύνωμεν πολὺ εἰς τὸν ὅρον τοῦτον διὰ νὰ κατανοήσωμεν ἀπὸ πρακτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως τὴν ἀνάγκην ταύτην τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιθυμῶ μόνον νὰ ἐξάρω ἕνα σημεῖον τῆς κοινωνικότητος ταύτης τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἐν πολύτιμον καὶ ἀνεκτίμητον ἀγαθόν. προορισμένον νὰ ἐξυπηρετῇ ἡμᾶς ποικιλοτρόπως, τ. ἔ. τοὺς ἀγαθοὺς φίλους. Ὁθεῖς, νομίζω, εἶναι δυνατόν νὰ διέλθῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκην παροφιλῶν προσώπων, ψυχικῶς πρὸς οὐτὸν συγγενῶν, μετὰ τῶν ὁποίων νὰ δύναται ἢ ψυχὴ του ἐλευθέρως νὰ ἐπικοινωνήσῃ καὶ εὐχερότερον νὰ ἀνακλήσῃ τὰς σκέψεις του καὶ νὰ ἀνακουφισθῇ ἀπὸ ὀχληροὺς λογισμοὺς καὶ νὰ γίνῃ σοφώτερος ἑαυτοῦ καὶ εὐτυχέστερος. Συμφωνεῖ τότε κάθε ἀνθρώπος πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Κικέρωνος, ὅστις λέγει « οἱ ἀποσφύροντες τὴν φιλίαν ἀπὸ τῆς γῆς, φαίνοιντο ἀφαιροῦντες τὸν ἥλιον ἀπὸ τοῦ κόσμου· διότι τίποτε καλύτερον, τίποτε ὠραιότερον αὐτῆς δὲν ἐκληρονομήσαμεν ἀπὸ τοὺς ἀθανάτους θεοὺς » () Καὶ πάντες οἱ μεγάλοι ἄνδρες ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ μνησθέντος Κικέρωνος ἐξύμνησαν τὸ μέγα τοῦτο ἀγαθὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, τὸ πολύτιμον τοῦτο κόσμημα τῶν εἰγενῶν ψυχῶν. Τὰ κλασικὰ παραδείγματα τοῦ

Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Πατρόκλου, τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους τοῦ Λάμωνος καὶ τοῦ Φιντίου δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἰδιοτροπίας τινὸς ἀλλὰ ἐπὶ ψυχικῆς συγγενείας καὶ ὁμοιότητος καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρθου λόγου, ἐπομένως ἦσαν καταστάσεις πολύτιμαι καὶ συγχρόνως εὐχαριστίαι διὰ τοὺς φιλικῶς συνδεδεμένους. Ἡ φιλία εἶναι ἔννοια ἀγαθῆ, λέγει ὁ Σολομῶν εἰς τὰς παροιμίας αὐτοῦ, ἀνὴρ δὲ φρόνιμος θὰ εὖρη αὐτὴν (Κεφ. ΙΘ'). Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, λέγει ὁ πατήρ, τῶν φιλοσόφων Σωκράτης, ἐπιθυμοῦσιν ἄλλος μὲν οἰκίας γὰ ἀποκτᾶ, ἄλλος δὲ ἀγροῦς, ἄλλος δὲ ἵππους, ἄλλος δὲ χρυσίον καὶ ἀξιώματα. Ἐγὼ δὲ πρὸς μὲν ταῦτα πρῶτος ἔχω, πρὸς δὲ τὴν τῶν φίλων κτῆσιν πάνυ ἐροτικῶς δι-
 ἀκίμαι. Ἐλέγχων δὲ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι παραμελοῦσι τὸ μέγα τοῦτο ἀγαθόν λέγει ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων τὸ πλῆθος γνωρίζουσιν, ἂν καὶ εἶναι πολλὰ τῶν δὲ φίλων τὸν ἀριθμὸν ἂν καὶ εἶναι ὀλίγοι, ἀγνοοῦσιν, διότι καὶ δὲν ἔχουσιν φροντίσει ὥστε καὶ οἱ ὀλίγοι οὗτοι γὰ εἶναι φίλοι πραγματικοὶ καὶ τὰ μὲν δένδρα προσλαθοῦσι γὰ περιποιῶνται χάριν τοῦ καρποῦ, περὶ δὲ τοῦ παμφροωτάτου κτήματος, τὸ ὅποιον καλεῖται φίλος, γασθρῶς καὶ χαλαρῶς οἱ πλείστοι φροντίζουσιν.

Καὶ ὅμως, ἐξακολουθεῖ, πρὸς ποῖον ἐκ τῶν ἄλλων κτημάτων παραβαλόμενος φίλος ἀγαθὸς δὲν ἤθελεν ἀποδειχθῆ πολλὸν ἀνώτερος τούτου;

Καὶ ποῖος ἵππος ἢ οἰκία ἢ ἀξίωμα εἶναι τόσοσιν χρήσιμον τόσοσιν σταθερόν, τόσοσιν εἰνοϊκόν, τόσοσιν ἀγχορηγοτόν, ὅσον ὁ χρηστός φίλος; ὁ ἀγαθὸς φίλος τάσσει ἑαυτὸν πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων τοῦ φίλου, καὶ ἐὰν πρόκηται γὰ ἀναλάβῃ ἐπιχειρήσῃ τινα ὠφέλιμον ὑποστηρίξει αὐτὸν οἰκονομικῶς, καὶ ἐὰν διέρχεται δυσκόλους σιγμᾶς τὸν συμβοηθεῖ καὶ συμπράττει μετ' αὐτοῦ καὶ ἐὰν εἰτυχῇ ὁ φίλος μετέχει τῆς εὐφροσύνης, ἐὰν δὲ σφάλλεται ὁ φίλος ἐπανορθώνει αὐτόν. Καὶ ὅσας ἐπιηρεσίας προσφέρουσιν εἰς ἕκαστον αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὄτα, ταύτας εἰς πολὺ μεγαλειότερον βαθμὸν δύνανται γὰ προσφέρουσιν φίλοι ἀγαθοί. Φίλους καλεῖ τοὺς μαθητάς του ὁ Θεάνθρωπος καὶ φιλίαν δι' αὐτῶν ἐπαγγέλλεται ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ, ὡς μέγα καὶ ἀπόλυτον διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀγαθόν.

Καὶ ποῖος ἐξ ἡμῶν δὲν ἠδύνηθῃ πολὺ ἢ ὀλίγον τὴν θαλασσίην

καὶ τὸ ἠλιόφως τῆς φιλίας καὶ δὲν ἀντελήφθη ὀπὸ τὴν ἐλπίδρασιν ἀγαθῶν φίλων νὰ διανοίγεται εὐρύτερον, ὡς ἄνθος, καὶ νὰ ζωγραφίζεται ζωηρότερον καὶ σταθερότερον ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ; Τίτος ἢ χαρὰ δὲν πολλαπλασιάζεται διὰ τῆς συμμετοχῆς φίλων καὶ τίτος ἢ θλίψις δὲν μετριάζεται ἔταν μεριοθῆ μετ' ἄλλαν; Τὸ χαιρεῖν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων ἀπαλλάττουσι τοὺς ἀνθρώπους ἀμοιβαίως ἀπὸ σκοτούς σκέψεων δυσβαστάτου.

Ὁφείλομεν χάριν τῆς ἰδίας εὐτυχίας νὰ καλλιερῶμεν τὸ θεῖον τοῦτο δῶρον τῆς φιλίας καὶ ἐὰν εἴμεθα ἀντίξιοι τῆς τόσοῦ μεγάλης αὐτῆς εὐλογίας, τότε τὸ αἶσθημα τοῦτο, κατὰ τὸν Γάλλου Ἐνίσι, μῆς μεγαλύνει ἠθικῶς, προσδίδει εἰς τὸν βίον μῆς μεγαλυτέραν εὐτυχίαν καὶ χαράν, ἢ δὲ συνειδήσις ἡμῶν ἐξευγενίζεται καὶ ἐξυροῦται.

Μέγα ὡσαύτως ἀγαθὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἴσως τὸ βεβαιώτερον καὶ τὸ προγενέστερον τῶν ἄλλων, ἀγαθὸν ἄνευ τοῦ ὁποίου καὶ τὰ λοιπὰ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποκτηθῶσιν, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μόνον εἰς τὸν ἄπειρον θὰ ἐφαίμετο κάπως πρωτότυπον, δηλ. ἡ ἐργασία, ἡ διαβίωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐν μέσῳ **δράσεως** καὶ δὴ δράσεως **παραγωγικῆς**, δράσεως ἢ ὁποῖα ἀφήγει ἴχνη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον σαφῆ τῆς διαβάσεως ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν ἐκ τοῦ πλανήτου τούτου καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ὑπαρξις ἑνὸς ἐκάστου θὰ ἔσβηνεν καὶ θὰ συνεποσοῦτο εἰς τὸ μηδέν. Ἡ ἐργασία διὰ τὸν ἀνθρώπου εἶναι τὸ μεγαλυτέρον δῶρον καὶ ἡ μεγαλυτέρα εὐλογία τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἀπὸ ἀρητικῆς ἀπόψεως καὶ ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ πρῆγμα καὶ ἀπὸ θετικῆς.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος παραγγέλλει ὅτι ὁ μὴ ἐργαζόμενος δὲν δικαιοῦται οὔτε νὰ τρώγῃ. Οἱ σοφοὶ μὲς πρόγονοι ἔλεγον ὅτι ἡ ἀργία εἶναι ὄνειδος. τ. ἔ. ἐξεντελισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μήτηρ πάσης κακίας, ἡ ψυχολογία καὶ ἡ πείρα διδάσκει ὅτι ὁ μὴ ἐργαζόμενος εἴτε διότι ἔχει ἐξασφαλίσει τὰ πρὸς τὸ ζῆν, εἴτε διότι δὲν κατώρθωσε νὰ αἰσθανθῆ ὅποῖαν ἀπόλαυσιν παρέχει ἡ ἐργασία, βλέπει πρὸς πράγματα ἐπιβλαβῆ καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, ἐξάπτει τὴν φαντασίαν του καὶ δὴ κατὰ τὴν ἄωρον ἡλικίαν διὰ παραστάσεων ἐπιβλαβῶν, πολλάκις ὀλεθρίων, αἰτίτες ἐν τέλει διασαλεύουσι τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἰσορροπίαν καὶ καθιστῶσιν οὐτὸν οὐτιδανόν. «Ἦς ἄργος ἐν ἐπιθυμί-

αις ἐστίν» λέγει ὁ Σολομῶν ἐν ταῖς παροιμίαις αὐτοῦ (Κεφ. ΙΓ'.) Εἶ-
ναι καρδία δικαιοσυμμένη, ἐξακολουθεῖ ὁ ἴδιος, ἢ ὅποια τεκταινεται κακὰ,
εἰς πᾶσαν δὲ περιστάσιν ὁ τοιοῦτος ταραχὰς προκαλεῖ εἰς τὴν πόλιν, ἢ
πενία καὶ ἢ ἔνδεια συμπαρακολουθεῖ αὐτὸν ὡς κακὸς συνοδοιπόρος.
(Κεφ. Σ'.) Ὁ δὲ Γάλλος Ἀκαδημαῖζ' ἰς Jules Payot εἰς τὸ σοφὸν
σύγγραμμα αὐτοῦ «ἀγωγή τῆς βουλήσεως», ὡς ἐξῆς ἀποφαίνεται περὶ
τῆς μεγάλης εὐεργετικότητος καὶ τῆς χαρᾶς ἢ ὅποια συμπαρακολουθεῖ
τὴν ἐργασίαν : Δὲν ὑπάρχει σκέψις λυπηροτέρα ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὅποιαν
γεννᾷ ἢ ταχεῖα ῥοὴ τῆς ζωῆς· αἰσθανόμεθα νὰ φεύγουν ἀνεπιστραπτέ
αἱ ὄραι, αἱ ἡμέραι, τὰ ἔτη· ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι διασκορπίζουν τὸν χρό-
νον τῶν εἰς ἀσχολίας ματαίας καὶ δὲν ἀγίζουν ἔργα διὰ νὰ φαερόνουν
τὸν δρόμον τὸν ὅποιον διέτρεξαν, ἔταν ῥίφουν ἐν βλέμμα πρὸς τὰ ὀπί-
σω τῶν αὐτὸν λαμβάνονται ὅτι ἡ διαρρέουσα ζωὴ ὑπῆρξεν εἰς μάταιον
ἀνεῖρον· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἄγρια μετὰ τῆς ὅποιας διάγουσιν καθιστᾷ τὴν ζωὴν
τῶν ἀχαρῶν καὶ ἄγονον προστίθεται εἰς τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν περὶ τοῦ
παρελθόντος καὶ ἄλλη ἐντύπωσις λυπηροτέρα, ὅτι δηλ. καὶ αὐτὸ τοῦτο
τὸ παρὸν εἶναι ἐπίσης ὄνειρον. Ἡ ζωὴ τῶν τότε στερεῖται πραγματι-
κότητος καὶ ἄρα ἀποβαίνει ἀνυπόφορος. Ἡ καθημερινὴ φυγοποιία
ἀφαιρεῖ τὸ συναίσθημα τῆς ἐπιβίξεως καὶ ἀντικαθιστᾷ αὐτὸ δι' ἑνὸς
ἀνεῖρον ματαίου καὶ οὐτιδανῶν· ὁ ὀκηρὸς εἶναι ἕνας τύπος «αὐτοτιμω-
ρούμενος» ἕνας δῆμος τοῦ ἴδιου πνεύματος καὶ σώματος προκαλῶν
εἰς ἑαυτὸν βίαιαν καὶ λυπηρὴν ἀνίαν καὶ ἀηδίαν τῆς ζωῆς. Τούναντίον
ἡ ζωὴ τοῦ ἐργατικοῦ εἶναι βαθεῖα καὶ οὐσιαστικὴ. Ὁ εὐθυμὸς κόπος
ἢ ἥρεμος καὶ γόνιμος ἐργασία δίδει εἰς τὴν ζωὴν ὅλον τὸν χυμὸν αὐ-
τῆς. Ὁ ἐργαζόμενος ἔχει ἄδρον τὸ συναίσθημα τῆς ζωῆς ἐκ τῆς ὅποιας
ἀναβλύζουσι ἐν ἀγθονίᾳ αἱ χαρὰς τῆς ζωῆς· πᾶσα τέφρις εἶναι ἀχώρι-
στος ἀπὸ τῆς ἐνεργείας· ἡ ἐργασία μᾶς ἀνυψώνει ὑπερῶν τῶν ἄλλων
καὶ ἐισαφέρει τὸ κῦρος ἡμῶν ἀπέναντι ἐκείνων οἱ ὅποιοι μᾶς πλεσιάζουσι
καὶ μᾶς προπαρασκευάζει γῆρας περιβαλλόμεναν ἀπὸ εὐτυχίαν ἀπὸ τί-
μην ἀπὸ σεβασμῶν. Ὅπως λέγεται περὶ τῆς σοφίας ὅτι τὸ κυριώτερον
γνώρισμα αὐτῆς εἶναι ἡ διαρκὴς εὐχαρίστησις ὅτιω δύναται νὰ λεχθῇ
καὶ περὶ τῆς ἐργασίας ὅτι εἶναι ὄραία φαιδρὰ, κεκρηγμένη καὶ ἀδι-
άλκατος ἐχθρὰ τῆς δουρασεύσεως, τερπνὴ ἕμα καὶ εὐόδης. Ἀρκεῖ νὰ

ἀναφέρωμεν τὰ παραδείγματα ἀνθρώπων ἐργασθέντων πολὺ, εἰδοκιμησάντων εἰς τὸ ἔργον καὶ ζησάντων βίον μακρότατον, ἀπὸ τῶν τραγικῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἀπὸ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Πλουτάρχου μέχρι τοῦ Κοραῆ καὶ πολλῶν ἐρωπαίων σοφῶν καὶ πολιτικῶν, οἵτινες δρῶντες καθ' ὅλον τὸν βίον ἐκυβέρνησαν τὰ κράτη αὐτῶν καὶ ὑπὸ τὸ θαλερὸν γῆρας τῶν ἑβδομήκοντα καὶ πλέον ἔτων. Τὸ συμπέρασμα θὰ ἦτο ὅτι ὀφείλομεν γοιεῖς καὶ διδάσκαλοι καὶ ἄρχοντες νὰ διδάξωμεν μὲ κάθε τρόπον τοὺς νέους νὰ ἐθιοθοῦν ἐγκαίρως εἰς μίαν ἐργασίαν ουστηματικὴν, καιρικῶς ἐπαγαλαμβανομένην καὶ γανονιζομένην ὑπὸ τοῦ μέλου, ὥσον διὰ τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα αὕτη ἀποδιώκει, ὅσον καὶ διὰ τὰ μεγάλα ἀγαθὰ τῶν ὁποίων γίνεται πρόξενος.

Ἀλλὰ σὺντροφοὶ τῆς ἐργασίας ἀχώριστοι καὶ δὴ τῆς ἐργασίας τῆς πνευματικῆς, φίλοι τῶν ἀνθρώπων πιστοὶ καὶ ἀφρωσιωμένοι ὑπομονητικῶς παρέχοντες ἑαυτοὺς εἰς ἡμᾶς κατὰ πᾶσαν οἰκίαν, προθύμοι νὰ μᾶς δώσωσιν πᾶσαν πληροφορίαν νὰ μᾶς μεταφέρωσιν νοερώς εἰς χώρους ἀγνώστους, νὰ μᾶς ἀποκαλύψωσι τὸν βίον τῶν ὁμοίων μας καὶ ὡς σκέψεις πάντων τῶν σοφῶν τῆς γῆς, καὶ νὰ μᾶς διδάξωσι καὶ νὰ μᾶς νοσητέησωσι καὶ νὰ μᾶς καθιστώσι διαρκῶς καλυτέρους ἀπὸ ὅ,τι εἴμεθα, εἶναι τὰ βιβλία. Ταῦτα εἶναι οἱ φορεῖς τῆς σοφίας, ὅταν βεβαίως τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἀποκαλύπτῃ γνώσεις καὶ μεθόδους, αἵτινες βελτιώνουσι καὶ ἐξυψοῦσι βαθμηδὸν τὸν ἄνθρωπον ὑλικῶς καὶ πνευματικῶς. ἡ σοφία τὴν ὁποίαν τότε περιέχουσι, ἠχοδόμησεν οἴκους καὶ ἔθνη καὶ κράτη, κατὰ Σολομώντα, ἐνῶ ἡ ἀφροσύνη καὶ ἡ ἡμίωσι κρημνίζει αἰτιά· εἶναι πολυμετέτρα ἄργερον καὶ χρυσιῶν καὶ λίθων πολυμίμων, Ἄρχει νὰ ἴσχωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς καὶ θὰ ἴδωμεν πόσον βραδύται ηὐτῆς ἐξελίξις αὐτῆς ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχεν τὸ βιβλίον διὰ νὰ μεταδίη πᾶσαν γνώσιν καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους ἄρχει νὰ παρατηρήσωμεν ἀντιθέτως τὴν διάσωσιν τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ κίρως διὰ τῶν βιβλίων καὶ τελευταῖον τὴν καταπληκτικὴν ἀφύπνισιν αὐτῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας καὶ ἐπιτεθέν, ὥστε νὰ δυνάμεθα σήμερον κλεισμένοι εἰς τοὺς τέσσαρας τοίχους τοῦ γραφείου μας ἢ καθήμενοι εἰς σκιερὰν γωνίαν τοῦ

ὑπαίθρου νὰ ἐπικοινωνῶμεν νοερώς μὲ πάσας τὰς μεγάλας διανοίας ἢ
 καὶ τὰς μικράς, ὅσαι διήλθον ἢ διέρχονται ἀπὸ τὰς χώρας τῆς γῆς.
 Ὅσοις ζαλισμένοι ἀπὸ τὴν τύρβην τῆς ζωῆς θελήσωμεν ὀπωοθήποτε
 νὰ ἀπομονωθῶμεν καὶ νὰ συνέλθωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ὡς καταλ-
 ληλότατον ψυχικὸν φάρμακον θὰ εὐρωμεν ἕνα καλὸν καὶ ὠφέλιμον βι-
 βλίον· εἴτε στρατιωτικοὶ εἶμεθα εἴτε πολιτικοὶ εἴτε διδάσκαλοι εἴτε ἔμ-
 ποροὶ εἴτε γεωργοὶ ἢ βιομηχανοὶ θὰ ἔχωμεν τὸ κατάλληλον βιβλίον
 δηλ. τὸ ἰδιάζον διὰ τὸ ἐπάγγελμά μας ἀγαθόν. Ἐὰν θελήσωμεν θὰ
 εὐρωμεν θησαυρὸν δλόκληρον ἐκλεκτῶν βιβλίων, τὰ ὅποια θὰ μᾶς βο-
 υθοῦν νὰ ἀγωνιζώμεθα τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Ἀλλ' ἐπιτρέψατέ-
 μοι νὰ ἀναφέρω δύο περικοπὸς σοφῶν ἀνδρῶν περὶ βιβλίων, διὰ νὰ
 καταφανῆ ὅλη ἡ εὐεργεσία καὶ ἡ τέρεψις τὴν ὁποίαν παρέχουν ταῦτα
 εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον· «τὰ βιβλία, λέγει ὁ εἰς εἶναι οἱ διδάσκαλοι οἱ
 ὅποιοι μᾶς διδάσκουν χωρὶς ἐπιπλήξεις καὶ θυμὸν καὶ διδακτρα. Ἐὰν
 πλησιάσῃς αὐτὰ δὲν θὰ τὰ εὐρης κοιμισμένα ἔὰν τοῖς ἀποιεῖνης ἐρωτή-
 σεις τίποτε δὲν ἀποκρίπτον ἀπὸ σοῦ· ἔὰν πλανᾶσαι εἰς τὴν ἀντίληψιν
 τοῦ περιεχομένου των δὲν μεμνημοιοῦν διόλου· ἡ βιβλιοθήκη εἶναι
 πολυτιμότερα τοῦ πλούτου· ὁποιοσδήποτε ἐπαγγέλλεται τὸν θερμὸν ὀ-
 παδὸν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐπιστή-
 μης καὶ τῆς πίστεως, χρεωστῆ κατ' ἀνάγκην νὰ εἶναι φίλος τῶν βι-
 βλίων. « Ἐχω φίλους» λέγει ὁ ἄλλος· τῶν ὁποίων ἡ ἐπικοινωνία
 μοῦ εἶναι πολὺ εὐχάριστος καὶ οἱ ὅποιοι ἔζησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς
 καὶ εἰς διαφόρους χώρας· οὔτοι διεκρίθησαν ὁμοίως εἰς τὰς αἰθούσας
 καὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ ἐμιμήθησαν μεγάλως διὰ τὰς γνώσεις των περὶ
 τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν· εἶναι εὐπρόσοιτοι εἰς ἐμὲ διότι εἶναι πάνποτε
 εἰς τὴν διάθεσίν μου καὶ τοὺς δέχομαι εἰς ἐπίσκεψιν ἢ τοὺς ἀποπέμνω
 κατ' ἀρέσκειαν. Δὲν εἶναι δὲ ποτὲ ὀχληροὶ καὶ ἀπαιτοῦν εἰς κάθε ἐρώ-
 τημα, τὸ ὁποῖον ἀπευθύνω πρὸς αὐτούς· μερικοὶ ἐξ αὐτῶν μοῦ διη-
 γοῦνται συμβάντα παρελθόντων αἰῶνων, ἐνῶ ἄλλοι μοῦ ἀποκαλύπτουν
 τὰ μυστήρια τῆς φύσεως· μερικοὶ μὲ διδάσκουν τὸν τρόπον τοῦ ζῆν
 καὶ ἄλλοι τὸν τρόπον τοῦ ἀποθνήσκειν· μερικοὶ μὲ τὴν ζωηρότητά των
 διασκεδάξουν τὸς μερίμνας καὶ εὐφραίνουν τὴν καρδίαν μου· ἄλλοι ἐπι-
 χροῦν τὸν νοῦν μου καὶ μὲ διδάσκουν τὸ ὠραῖον μάθημα νὰ χαλινα-

γωγῶ τὰς ὁρέξεις μου καὶ νὰ ἐξαρτῶμαι ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου μοῦ ἀνοίγουν, συντόμως εἰπεῖν, τοὺς διαφόρους δρόμους τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ μοῦ δίδουν πληροφορίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων νὰ δύναμαι, χρειὰς τυχοῦσης, νὰ βασίζωμαι ἀσφαλῶς. Εἰς ἀντάλλαγμα ὅλων αὐτῶν τῶν ὑπηρεσιῶν δὲν ἀπαιτοῦν παρ' ἐμοῦ εἰ μὴ μόνον νὰ τοὺς τοποθετήσω καταλλήλως εἰς μίαν γωνίαν τῆς πενιχροῦς μου βιβλιοθήκης, εἶναι, λέγει ἄλλος, οἱ ὁδηγοὶ τῆς νεότητος καὶ αἱ τέχναι διὰ τὸ γῆρας· διζοκεδάζουν τὴν ἀνίαν κατὰ τὰς ὥρας τῆς μοναξιάς, μῆς κάμνουν νὰ λησμονῶμεν τὰς ἰδιοπροστασίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, μετριάζουν τὰς μερίμνας καὶ τὰ πάθη μας καὶ κοιμίζουσι τὰς λύπας, αἱ ὁποῖαι προσέρχονται ἐκ τῶν ἀποτυχῶν τῆς ζωῆς.

Ἄλλ' ἐκεῖ ὅπου δύναται νὰ καλλιεργηθῶσιν αὐστηματικώτερον τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, νὰ θερμοανθῶσιν περισσότερον καὶ νὰ ἐπιδράσωσιν ἐδωρετικώτερον ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἶναι ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία, αὕτη εἶναι τὸ θερμοκήπιον ἐν τῷ ὁποίῳ καλλιεργοῦνται αἱ ποικίλαι ἐκδηλώσεις τῆς ἀρετῆς, εἶναι τὸ πολύτιμον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀγαθὸν πρὸς τὸ ὅποιον οὗτος κατὰ θεῖους νόμους ὠθεῖται καὶ τὸ ὅποιον γίνεται ἢ δύναται τοῦλάχιστον νὰ γίνῃ αἷμιον καὶ πολλῶν ἄλλων. Ἄφ' ὅτου ἰδίως ἡ ἀποκάλυψις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἐπανέφερεν καὶ ὅλον ἐπαναφέρει τὸν ἀποπλανηθέντα ἄνθρωπον εἰς τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν τοῦ βίου, ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία ἀπετέλεσεν τὸν μόνον ἀληθινὸν λιμένα τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἀναπαύσεως, εἰς τὸν ὅποιον καταφεύγομεν μετὰ τὰς τρικυμίας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς ζωῆς.

Δὲν δύναται τις νὰ ἀπομανθῇ ἀλοκίαιτως, λέγει ὁ λόγος Lubbock ποῦν ἐκ τῶν δύο εἶναι περισσότερον εὐχάριστον : νὰ ἐκινήσῃ τις διὰ μίαν διασκέδασιν ἢ ὅποια ἐξησφαλισθῆ πληροφοσιὰτα, ἢ ἀφοῦ ἀπέλαυσε ταύτην νὰ ἐπιτρέψῃ καὶ νὰ εὐρεθῇ μετὰ νέας δυνάμεις καὶ προσφάτους ἀναμνήσεις κοντὰ εἰς τὴν ἐστίαν, μαζὺ μετὰ τὴν οἰκογένειαν, τοὺς φίλους καὶ τὰ βιβλία του, ἀναμνηστικῶς μέγα προνόμιον εἶναι, ἐξακολουθεῖ, τὸ νὰ δύναται τις νὰ περιηγηθῆ ξένας χώρας, ἀλλὰ διὰ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων αἱ περιηγήσεις γίνονται παρὰ τὴν ἐστίαν των καὶ ὅλαι αἱ ἀποδημίαι ἀπὸ τοῦ ἑτα δωματίου εἰς τὸ ἄλλο. Ἀνήμεθα καθήμενοι εἰς τὸ γραφεῖον μας, νὰ περιερεύομεν καὶ νὰ ἐξασφαλίζομεν εἰς τοὺς ἑαυ-

τούς μας ποικίλιαν ἀτελεύτητον χῶρϊς· νὰ ἐγκαταλείπωμεν τὴν ἐοτίαν μας. Καὶ ἀληθῶς, ἐκεῖ ὁ καταπεποιημένος πατήρ ἐν μέσῳ φαιδρῶν προσώπων καὶ φιλοσόφων περιποιήσεων ἀποβάλλει ὡς διὰ μαγείας τὸ αἶσθημα τοῦ κόπου· ἐκεῖ τὰ πάθη τοῦ βίου ἐξατμίζονται καὶ τὸ συνωφρυνμένον μέτωπον γαληνιάζει· ἐκεῖ τὸ ἰλαρὸν μεϊδίωμα τῶν οἰκείων καὶ τὰ ἀμοιβαία βλέμματα καρδιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τελείαν ἐμπιστοσύνην πρὸς ἀλλήλας, ἐκεῖ ἀντηχεῖ ἡ χροά καὶ ἡ ἀγγελικὴ ἄφωνή τῶν τέκνων, ἐκεῖ εἶναι τὸ αἶσθημα τῶν ἀδόλων αἰσθημάτων κατὰ τὸν ἄγγλον Lubbock. Ἐκεῖ τὰ πρῶτα παιξίματα καὶ αἱ πρῶται σκηναὶ τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας, ἡ ἀνάμνησις, τῶν ὁποίων κατὰ τὴν ὄριμον ἡλικίαν ἀποτελεῖ μίαν τῶν τετριωτέρων ἀπολαύσεων.

Ὅταν, λέγει ἄλλος τοῦ βίου παρατηρητῆς, ὅλα ἔξω εἶναι μαῦρα καὶ κρῖα καὶ ὄραυι τὰ χιόνια πέφτουν εἰς τοὺς δρόμους καὶ μέσα εἰς τὸ σκοτιάδι λυσομοανάει ἡ φουροτοῦνα, ἐξηπλωμένος εἰς τὴν πολυθρόνῃν του ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας μετὰ τὰς ἀσχολίας τῆς ἡμέρας καὶ σγναμιλῶν μετὰ τινος πιστοῦ φίλου τ. ἔ. βιβλίον, καὶ ἡ ἐνάρετος γυνὴ πηγανοερχομένη ἰλαρὰ καὶ ἐτοιμάζουσα τὰς πρὸς τὴν οἰκογένειαν ὑπερσεσίς τῆς καὶ τὰ τέκνα βομβοῦντα μετὰ τὰς ἰδικὰς τῶν ἀσχολίας καὶ ἡ θερμότης τῆς ἐοτίας καὶ αὐτὸς ὁ κοχλασμὸς τῆς χύτρας καὶ τὸ τριξίμον τῶν κειομένων ξύλων, στυπαριτίζουν τέρψεις τὰς ὁποίας οὔτε εἰς τὸ ὄνειρόν των βλέπουν ὅσοι δὲν συνηθάνθησαν ἐν τῇ πραγματικότητι αὐτός. Ἐκεῖ τέλος παρὰ τὴν ἐοτίαν ἀναπτύσσειαι ἡ συμπάθεια τοῦ Ἀποστολοῦ Παύλου, ἡ ὁποία πάντα στέργει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἡ ἀνθρωπότης ἐπλανῆτο εἰς τὸ σκοτίος τῆς θρησκευτικῆς ἀμαθείας ψηλαφῶσα ματαίως κατὰ πῦσαν διεύθυνσιν διὰ τῶν ποικίλων φιλοσοφικῶν συστημάτων αὐτῆς, νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ δυναμένη νὰ ἀποκαλύψῃ ταύτην ἐξοριπτόζετο ἐν μέσῳ τοῦ σκεπτικισμοῦ, καὶ τῆς ὀδυνηρᾶς ἀμφιβολίας καὶ ἐκλυδωνίζετο ὡς σκάφος ἄνευ πηδαλίου μέσα εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀβεβαιότητος περὶ τῆς προελεύσεως καὶ τοῦ περιορισμοῦ ἑαυτῆς, ἡ ἀξία τῶν ἀγαθῶν, ἕτινα ἀναφέραμεν προηγουμένως ἐμειοῦτο σημαντικῶς, διότι ἔλειπε ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀκριβῶς τὸ ἀγαθὸν ἐκείνο τὸ ὁποῖον θὰ ἐπέφερε

τὴν πλήρη γαλήνην καὶ τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ ἐπομένως τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, δηλαδὴ αἱ σταθεραὶ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις Ἄλλὰ πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀνέτειλεν ἐξ ἀποκαλύψεως τὸ θεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ φῶς, διεσκεδάσθησαν τὰ σκόδη τῆς ἀμφιβολίας καὶ ἡ ἀπαγοίτευσις τῶν πλανωμένων ἔπαυσεν, ἡ γῆ τῶν δακρύων καὶ τῶν στεναγμῶν προσέλαβεν τὴν ὄψιν νέας χαρμωσύνους διὰ τὸν ἄσθροπον ἀγῆς ἔκπληκτοι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἤκουσαν νὰ χαρακτηρίζωνται ἐν τῇ νέᾳ θρησκείᾳ πάντες ὡς ὄδελφοι. Ὅρίζονται διὰ τῆς θρησκείας ταύτης αἱ πράξεις ἡμῶν πρὸς τοὺς ἄλλους τοιαῦται, ἵποια ἀκριβῶς θὰ ἠθέλωμεν νὰ εἶναι καὶ αἱ πράξεις τῶν ἄλλων πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ μεγάλη εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων, ἢ εἰάν θελήσωσι νὰ κατανοήσωσιν ὅτι τηροῦντες τὴν ἐντολὴν ταύτην ἐργάζονται ὀλιγότερον διὰ τὸ συμφέρον τῶν ἄλλων καὶ περισσότερον διὰ τὸ συμφέρον τὸ ἰδικόν των· εἰάν θελήσωσιν νὰ κατανοήσωσιν ὅτι ἡ θρησκεία ἐφαρμοζομένη τοιοῦτοτρόπως εἶναι προσωρισμένη νὰ φέρῃ «ἐπὶ τῆς γῆς εἰρήνην καὶ ἐν ἀνθρώποις εἰδοκίαν.» Ἄλλὰ πλὴν τῆς πρακτικῆς τῆς ἀπόψεως ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία καὶ Πίστις, ἐπεὶ συμπληρῶνει τὰς γνώσεις, ὅσας ἡ πεπειραμένη διάνοια δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ καὶ ἐπε δὴ ἀποκαλύπτει τὸ μέλλον. ἀπεργάζεται τὸ μέγιστον διὰ τὸν ἀνθρώπον ἀγαθόν. (ὡς μοῦ ἐπιτραπῆ δὲ νὰ ἀναφέρω, ὡς ἐν παρόδῳ τὴν γνώμην τοῦ Spenser, κατὰ τὴν ὁποίαν (ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη εἶναι κατ' ὁμοίαν θρησκευτικῆ).

Ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς θὰ παραμείνῃ αἰωνίως μυστήριον διὰ τοὺς προσπαθοῦντας νὰ ἐξημερῶσωσιν αὐτὴν ἐξελικτικῶς (καὶ συμπωματικῶς, ἐνῶ διὰ τοὺς πιστεύοντας τὸ ζήτημα εἶναι ἀναμφοβητικῶς λελυμένον. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει τὰς δυσχερείας τῆς, ἔχει τὰς θλίψεις, τῆς ἔχει τὰς ἀντιξόους καὶ ὀδυνηρὰς στιγμὰς τῆς, ἀλλὰ τὴν ἀπαγοίτευσιν καὶ τὴν ἀνιαρρότητα καὶ τὴν πληξὴν καὶ τὴν ἀποθάρσυνον μόνον διὰ τοὺς στερομένους θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ἔχει ἐπιφυλίξει· ἡ ζωὴ δι' αὐτοὺς καταντῆ βάρος εἶναι κοπιωδῆς ὀδοιπορία χωρὶς τέμα καὶ σκοπόν. Τοῦναντίον ἡ πίστις καὶ τὰ θρησκευτικὰ ἐν γένει συναισθήματα κατισχύουσι τῶν δυσκόλων περιστάσεων, τῶν ἀδλιότητων καὶ τῶν συμφορῶν καὶ διαβεβαιωνοῦσιν κατὰ τὸν Ἀπόστ.

Παῦλον ὅτι, ὅταν ἡ ἐπίγειος οἰκία, δηλ. τοῦ σώματος, καταλυθῇ, ἔχομεν οἰκοδομὴν ἀχειροποίητον, αἰώνιον, ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Καταπαύοντες τὰς σκέψεις ἐπὶ ζητήματος τόσοῦ σπουδαίου καὶ μεγάλου, τὸ ὁποῖον μόνον βαθὺς φιλόσοφος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαντλήσει ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι : τὸ μέγα βιβλίον τῆς φύσεως, ἐν τῷ ὁποίῳ διαφαίνεται κυβερνητικὴ δύναμις καὶ συντονίζεται ἡ ὑπερτάτη ἁρμονία, ὁ ἱερός δεσμός τῆς φιλίας καὶ ἡ ἀδελφικὴ διαβίωσις ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἡ πρόθυμος καὶ ουστηματικὴ ἐργασία, ἡ τροφοδοτοῦσα τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἐξισώρονα τὰ ἄτομα καὶ τὰ ἔθνη, ἡ συγχρῆ χρησιμοποίησις τῶν καταλλήλων βιβλίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδρίσκομεν ἕτοιμα, ὅσα οἱ ἄλλοι ἐκοπίασαν πολὺ διὰ τὰ ἀνακαλύφειν καὶ μᾶς ἐτοιμάσουν, τὰ ἄγνὰ συναισθημάτων τῆς στοργῆς καὶ τοῦ φίλτρου, τὰ καλλιεργούμενα εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας, καὶ τέλος αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις αἱ καθοδηγοῦσαι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς πράξεις του, αἱ καταπραΰνονσαι τοὺς πόνους τῆς ζωῆς καὶ προλέγουσαι εὐτυχέστερον τὸ μέλλον, ταῦτα πάντα ἀναγγέλλουσι σκοπιμότητα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ἀποκαλύπτονται πηγὰς, ἐκ τῶν ὁποίων δύναται νὰ πηγᾷ ἡ εὐτυχία αὐτῆς.

Ἀπηγγέθη τῇ 5 Ἀπριλίου 1925, Κυριακῇ ἐν τῷ Χρυσοστόμῳ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΕΡΙ ΗΘΙΚΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

Ὁ ἀξιότιμος ἀγορητὴς τῆς παρελθούσης Κυριακῆς ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἀνέμνησεν ἡμᾶς ἡμερῶν εὐκλείας καὶ δόξης, ἀλλὰ καὶ ταπεινώσεως καὶ κατεξευτελισμοῦ τῆς κοινῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἐν γένει, καὶ κατέληξεν ὑπομνήσας τὸ τοῦ Ξέρξου. **ἜΛ- λην, μέμνησο τῆς ἀτυχευάδος πατρίδος.** Τὰς σοφὰς δὲ ταύτας ὑποθήκας τοῦ σεβασμίου γέροντος συμπληρῶν ἐγὼ σήμερον, ἔρχομαι νὰ προσθέσω, ὅτι **«ὄν τῇ ἀναμνήσει τῶν κακῶν, ὄν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει» «Βοῦθα με Ἀῖ Γεώργι μου, μὰ δὲ καὶ ὄν τὰ πόδια σου».** Ἀντὶ ἐῆλαδὴ νὰ ψάλλωμεν Ἱερεμιάδας, ἀντὶ νῆ μνημονεύομεν τοῦ κλέους καὶ τῆς ταπεινώσεως τῆς προγονικῆς, ἀνάγκη καὶ νὰ ἐργουθῶμεν. **«Ora et labora»** ἔλεγον οἱ Λατίνοι **«Προσεύχου, ἀλλὰ καὶ ἐργάζου»** ἐνηγοῦντες διὰ οὗτου ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ συνδιασμός ἀμφοτέρων. Καὶ νὰ μνημονεύομεν τῆς προγονικῆς εὐκλείας, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ ἀποκαριεθῶμεν. Νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ νὰ γαργαλίζωμεν τὰ ὄπλα, νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἠθικὴν ἡμῶν ἀνόρθωσιν, νὰ προπονώμεθα καὶ γοηγορῶμεν, ἀφ' οὗ γνωστὸν τυγχάνει τὴ λέγει ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ὁ λαός.

«Ὁ Γληγόρις ἐγληγόρει κι' ὁ Μελέτις ἐμελέτα κι' ὁ Γληγόρις τὴν ἐπῆρε τοῦ Μελέτι τὴ γυναῖκα». Ἀνάγκη λοιπὸν ἐργασίας καὶ ἀγαγενήσεως. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἀναμόρφωσιν βασίζω **«ἐπὶ τῆς ἠθικότητος τῆς νεολαίας»** ἀφ' οὗ ἐπ' αὐτῆς στηρίζονται τὰ χρυσᾶ ὄνειρα τοῦ γένους καὶ τῆς φυλῆς, ἅτινα οὔτε ἡ Ἑυρωπαϊκὴ διπλωματία, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ περιφήμος ἀνταλλαγὴ τοῦ πληθυσμοῦ δύνανται νὰ καταπνίξωσι, προῦτινα ἀντὶ παντὸς ἄλλου θέματος νὰ ἀποσχολήσω Ἐμᾶς σήμερον διὰ τοῦ θέματος τούτου, διότι τὸ θεωρῶ ὡς τὸ οὐσιῶδες καὶ πρωτεῦον καὶ οὐ

μύνον ἐγὼ ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ὑγιῆς μερὶς τῆς κοινωνίας μας, ἣτις καὶ προέβη ἤδη εἰς τὰ κατάλληλα διαβήματα πρὸς ἀναχαίτιον ἐκ τοῦ βαρῆθρου εἰς ὃ φέρεται ἡ νεότης μας. Ἐπίκαιρον μὲν καὶ σπουδαῖον τὸ θέμα, ἀλλὰ καὶ ἐργῶδες, ὅπερ ἀναλαμβάνω διὰ τὸ καλόν, ὅπερ ἐλπίζω, ὅτι θέλει προέλθῃ διὰ τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων καὶ μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι θέλω τῷ χει ὑμῖν ἐπεικῶν καὶ ἐν ταῦτις ἐδμενῶν κριτῶν.

Ὁ ἄνθρωπος, τὸ εὐγενέστερον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς πλασμάτων φιλοσοφῆσις κατενόησεν, ὅτι τὸ σῦμπαν διέπει οὐχὶ τυφλὴ τις τέχνη, ἀλλὰ τοὺς ἀνώτερος, ὅστις ἐρρῦθμισε καὶ ἐφιλοτέχνησε τὸ ἄριστον καὶ τὸ τέλειον. Τὸ ἔργον τοῦ πασόφου δημιουργοῦ αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀπεκάλεσε **Κόσμον, Τάξιν** δηλαδὴ ἐρρῦθμίαν καὶ ἐναρμυοστίαν. Καὶ ὄντως τὰ πάντα ἦσαν καλὰ λίαν. « **Ἔμεγαλύνθη τὰ ὄργα σου, Κύριε,** » ἀναφωνεῖ ὁ ψαλμωδός. **Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.** » Ὁ ἀριστοτέλης ὅμως καὶ ὁ κοσμοπλόκος Θεός, ὁ τὸν κόσμον πλάσας καὶ τὴν τάξιν δημιουργήσας, ἐσκόπει, ὅπως διδόξῃ τῇ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν πλάσμα του τὸ αὐτό, νὰ εἶναι δηλαδὴ καὶ αὐτὸς τακτικὸς καὶ κόσμιος, διότι δι' αὐτῶν θὰ τύχῃ τῆς τελειότητος. Πρὸ παντὸς κατέδειξεν, ὅτι ὅπως ὑπάρχει τάξις καὶ συμφωνία τῶν δύο δυνάμεων, ἵνα ὑπερφρῶς πως συνήνωσε, δηλαδὴ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, οὕτω πρέπει καὶ αὐτὸ νὰ διάγῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τάξει καὶ ἐρρῦθμίᾳ πρὸς ἐπίτευξιν ὑψηλοτέρου καὶ ἀνωτέρου τινὸς ἰδατικοῦ.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα « **Πᾶς ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου δεῖται ἐρρῦθμίας καὶ ἐναρμυοστίας.** » Δηλαδὴ νὰ συνηθίσωμεν εἰς τὴν τάξιν καὶ τὸ καθῆκον τὴν ἀρετὴν, ἣτις περικλείει ἐν ἑαυτῇ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἅτινα θὰ ἐπιδράσωσι καὶ θὰ φέρωσι τὸν ἄνθρωπον εἰς συναίσθησιν ἑαυτοῦ καὶ ἅτινα ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἵνα ὑπάρχωσιν ὡς στολισμὸς πόλεων καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγῶν. Ὁ Θεὸς, ὡς βλέπομεν, ἀπαιτεῖ τὴν ἐντροπὴν καὶ τὸ δίκαιον « **δικαιοσύνην μάθετε οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς** » λέγει ὁ Θεός. **Καῦμεῖς του ποῦ δὲν τρέπεται λέγει καὶ ὁ λαός.** » Τὸ θεῖον ταῦτο δῶρον τοῦ Θεοῦ μόνον μετὰ πάροδον χρόνου κατενοήθη ἐπαρκῶς καὶ διὰ τοῦτο ἐπεξητήθη ὑπὸ πάντων ἢ τήρησις τῆς ὑψηλῆς ταύτης παρακαταθήκης, τοῦ

Ιεροῦ Παλλαδίου, ὅπερ ἐν πολλοῖς διέκρινε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ ἄλο-
γον ζῷον. Ἐρωτᾶται ὁμοῦς ἐτηρήθη ὑπὸ πίντων ἢ ἰσρὶ αὐτῆ ἐντολή;
δυσιωχῶς οὐχί. Ἐδρέθησαν πολλοὶ μιμηταὶ τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐπετέ-
λεσαν ἄθλους βαρεῖς καὶ δυσβαστάκτους, θοριαμβεύσαντες ἐν τέλει. Ἄλ-
λὰ καὶ πολλοὶ δὲν ἀνταπεκρίθησαν, δὲν ἀντέστησαν εἰς τὸν πονηρὸν
καὶ ἐγένοντο ὑποχείριοι καὶ κατενικήθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Οἱ ἐθιοθέντες
εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐβάδιον τὸν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἐχάραξαν ἀρχάς, πα-
ραγγέλματα καὶ ἀξιώματα, ἀτινα ἐθεμελίωσαν τὴν **Ἡθικὴν**. Ἡ
ἐννοια αὕτη τῆς ἠθικῆς ὅσον εὐθεία καὶ ἀόριστος καὶ ἂν ὑποτίθεται ὑπὸ
τῶν πολλῶν, δὲν πρέπει νὰ ταράττη ἡμᾶς καὶ ἐν τῇ ζήλῳ ἡμῶν νὰ
φαντασθῶμεν ἀδύνατον καὶ δύσκολον τὴν ἐμβάθυνσον εἰς αὐτήν. **Ἡ**
ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίγεται ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔδουκε
μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη
(Ἀριστ. Ἡθικ. Νικομ. Β' Ι) Ἡ ἠθικὴ δὴ λαθὴ εἶναι μία συνήθεια
καὶ ἐκ τῆς συνηθείας ἐξ ἔθους ἔλαβε τὸ ὄνομα. Κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον
(Πλουτάρχ. Παίδ. ἀγωγ. 4, 63α') «**Τὸ ἦθος ἔθος ἐστὶ ποι-**
λυχρόνιον, καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς, ἔθικὰς ἄντις λέ-
γη οὐκ ἄντι πλημμελεῖν δόξειεν.» Τὸ ἦθος, λέγει εἶναι
ἔθος συνήθεια διὰ τοῦ χρόνου ἀποκιωμένη καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ἐ-
πομένως, δυνάμεθα καὶ **ἔθικὰς** δηλαδὴ ἐκ συνηθείας γινόμενας κτή-
μα μας νὰ ἀποκαλέσωμεν. Ὡστε ἡ ἐννοια ἠθικὴ, ἡ ἀόριστος καὶ πρὸ
στιγμῆς ἀσαφῆς, ἰδοῦν, ὅτι ἀπεδείχθη, ὅτι εἶναι σαφῆς καὶ εὐκλεος.
Εἶναι μία συνήθεια, συνήθεια κτωμένη διὰ τοῦ χρόνου. Τὴν συνήθει-
αν ταύτην πῶς πρέπει νὰ φαντασθῶμεν, μόνον ὡς ἀγαθὴν ἢ καὶ κα-
κὴν; βέβαια καὶ ὡς ἀγαθὴν καὶ ὡς κακὴν. Τίς συνηθίζει καὶ ἐξοικαι-
οῦται καὶ σαραδειγματίζεται ὁ νέος ἢ ὁ γέρον; ἀμφότεροι. Ὁ νέος ὁ-
μως ἐνκολώτερον ὅστις ὡς χάριτος ἀγραφος «*tabula rasa*» γράφεται
ὡς πλᾶξ τοῦ φωνογράφου καὶ γράφεται ἀναλόγως τῆς φωνῆς, ἥτις θέ-
λει ἀποτυπωθῆ ἔω' ἀνῆς. Ἀπομιμῆται, γράφεται, ἐθίζεται καὶ διδάσ-
κται πᾶσα ἡλικία διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σόλων διδασκόμενος τὴν κινθάραν τίς
προβεβηκυῖαν ἡλικίαν καὶ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τινος περιέργου «*Κιθαρίζει*
ὦ Σόλων; ἀπήντησε «*γυροῦσκω ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος*»
Τὴν ἀπομίμησον ὁμοῦς ἐθροσκομεν μάλιστα εἰς τὸν ποῖδα τὸν ἔφηβον,

τὸν νεανίαν καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὸν ἄνδρα καὶ γέροντα ὅστις παλίμπαις
 γιγνόμενος πολλάκις, ὡς λέγομεν **παιδιαρίζει** μιμείται καὶ λέγει,
 καὶ πράττει μικρὸν τοῦ παιδὸς διαφέρον, πάντοτε ὅμως μιμούμενός τι.
 Ὅποτε ἡ ἡλικία ἡμῶν ἔχει ἀνάγκη ἔθους, εἶναι ἡ παιδική, ἡ ἐφηβική
 καὶ περὶ αὐτὴν πρέπει νὰ στραφῶμεν **περὶ τὸ ἄνθος τὸ ἐρατει-
 νὸν** κατὰ τὸν Μίμνερμον. Πᾶσα πράξις πᾶσα εἰς ἐργεῖα ἡμῶν ἐν γένει
 πρέπει διὰ τῆς ἠθικῆς νὰ ἐπισφραγίζηται καὶ εἰς αὐτὴν νὰ περιστρέφηται
 καὶ τότε θεωρεῖται ἐχοῦσι κῆρος καὶ σπουδαιότητα. Διὰ τοῦτο ἀκούομεν
 πολλάκις λεγόμενον «Ὁ νέος οὐτως εἶναι ἡθικός;» ἢ γνῶσις ἢ ἔχω καὶ
 ἢν στηρίζω ἐπὶ τῆς ἠθικῆς εἶναι ἠθική. Ἡ συνειδήσις εἶναι ἠθική καὶ
 ἀντιθέτως ἀνῆθικός. Πῶς διαμορφοῦται τὸ **ἔθος** θὰ μάθωμεν, εὖν λά-
 βωμεν ἐκ τῆς ψυχολογίας ἐν παραδείγματι. Ἐν τῷ γυμνασίῳ ἐφυνεύσα-
 μεν μίαν μηλέαν, ἣτις παρήγαγεν ἔν καὶ μόνον ὄρατον καιτακκόκινον μῆ-
 λον, ὁσημέραν ἐφελκύνον τοὺς μαθητὰς μας, οἵτινες περιπαθῶς ἠτένιζον
 τσῦτο. Δύο μάλιστα φίλοι μῦς καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως περιπατοῦντες, ὡ-
 νεζήτουν καὶ ἐοχεδιάζον πῶς θὰ ἀποφύγῃσι τὴν προσοχὴν τοῦ γυμνα-
 σιάρχου καὶ τοῦ παιδονόμου, ὥστε νὰ ἀπολαύσωσιν αὐτοῦ Ἐκ τῶν
 δύο ὁμοῦς τούτων αἴφνης ὁ εἰς μετέβαλε γνώμην, διότι ἠθέλε μόνον νὰ
 βλέπῃ τὸ μῆλον καὶ νὰ ἀπολαύῃ αὐτοῦ ἐν τῇ μηλέᾳ εὐρισκομένου, ἐπὶ
 ὁ ἕτερος ἐβουλήθη νὰ κλέψῃ τὸ μῆλον, καίτοι ἐγίνωσκεν ὅτι ἡ κλοπὴ
 εἶναι κακὸν πράγμα. Μίαν πρώτῃαν εὐρῶν ἐγκαίρῃαν μόνος ἔκοψε καὶ
 ἀφήρσε τὸ μῆλον. Παρατηροῦμεν λοιπὸν, ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀπολαύσε-
 ως τοῦ μῆλου εἶναι ἰσχυροτέρα τῆς **ἠθικῆς γνώσεως**, ὅτι δὲν
 πρέπει νὰ κλέψῃ δι' αὐτὸν ἡ ἠθικὴ γνῶσις δὲν ἀσχεῖ οὐδεμίαν ἐπιθ-
 ρασιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν προβαίνει οὗτος εἰς τὴν κακὴν πράξιν. Περὶ
 τοῦ παιδὸς τούτου θὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν εἶναι **ἠθικός ἐλεύθερος**
 διότι αἱ πράξεις του δὲν καθορίζονται ὑπὸ τῆς ἠθικῆς του συνειδήσεως
 ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ πάθους. Ἀντιθέτως ὁ ἕτερος δὲν προ-
 ἔβη εἰς τὴν πράξιν ταύτην, διότι ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως λέγει αὐτῷ,
 ὅτι ἡ κλοπὴ εἶναι κακὸν, δὲν πρέπει νὰ εἶναι δοῦλος τῆς ἐπιθυμίας τῆς
 λαίμαργίας. Ὑποτάσσει ταύτην εἰς τὴν **ἠθικὴν συνειδήσιν**. ἡτις
 εἶναι ἰσχυροτάτη. Τὰς ἠθικὰς ὅμως γνώσεις πῶς καὶ πόθεν πορίζεται τις;
 Τίς ὁ χορηγὸς καὶ ὁ συντελεστὴς τούτων; Εἰς τὸ ἐρώτημά μας ἀπαντᾷ

ὁ Πλάτων εἰς τὸν Πρωταγόραν (κεφ. χν) « Ἐκ παίδων » λέγει ἀρξάμενοι καὶ τροφός καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγός καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ δι-
 αμάχονται, ὅπως βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, διδάσκοντες πᾶρ' ἕκαστον καὶ
 ἔργον καὶ λόγον καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον καὶ
 τόδε μὲν καλόν, τόδε δὲ αἰσχρὸν καὶ τόδε μὲν ὄσιον, τόδε δὲ ἀνόσιον, καὶ
 τόδε μὲν ποιεῖ, τόδ᾽ ἐμὴ ποιεῖ. Παραστατικώτατον καὶ διδακτικώτατον
 τὸ χωρίον τοῦτο καὶ μετ' ἀκριβείας καθορίζον τὴν ἐξέλιξιν καὶ διαμόρ-
 φωσιν τοῦ παιδός.

« Παιδί μου », λέγει κατὰ πρόωτον ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ αὐτὴ ἡ
 τροφός κατὰ τὰ πρόωτα διαβήματά του, « αὐτὸ εἶναι καλόν, αὐτὸ κακόν,
 αὐτὸ νὰ κάμνης καὶ ἀπ' αὐτὸ νὰ ἀπέχης. Παιδί μου πρόσχεε τοὺς φίλους
 σου, τὴν παρτέαν σου, τὰς συναστροφάς σου ». Ὁ πρόωτος συμβούλος
 εἰς τὴν ἠθικὴν εἶναι οἱ γονεῖς καὶ ὁ ἑυθμιστὴς τῆς ἠθικῆς κατεθύνσε-
 ως τοῦ παιδός. « Καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν πείθῃται », συνεχίζει τὸ χωρίον, « εἰ
 δὲ μὴ ὥσπερ ξύλον διατρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνουσι ἀπειλαῖς
 καὶ πληγαῖς » Φυσικὸν δὴ ἡλαδὴ εἶναι νὰ ὑπάρχωσι καὶ δύστροποι παῖδες
 δύσῃνοι καὶ ἄγριοι. Τοὺς τοιοῦτους ὅμως εὐθύνουσι, ντριεθνοῦσι, ὡς
 κοινῶς λέγεται, δι' ἀπειλῶν καὶ ληγῶν. « Μετὰ ταῦτα » συνεχίζει ὁ
 Πλάτων, « Πέμποντες εἰς διδασκάλων πολλῶν ἄλλον ἐπιτέλλονται ἐπιμελεῖσθαι
 εὐκοσμίας τῶν παίδων, γραμμάτων τε καὶ καθαρσίσεως. οἱ δὲ διδασκάλοι
 τοῦτων ἐπιμελοῦνται καὶ σωφροσύνης καὶ ὅπως ἂν μηδὲν κακοεργῶ-
 σιν » Μετὰ τοὺς γονεῖς δὴ ἡλαδὴ ἔρχεται ἡ σειρά τῶν διδασκάλων, οἵτινες
 φροντίζουσι μὲν περὶ τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς σωφροσύνης
 καὶ πῶς νὰ μὴ κακοεργῶσιν, ἀλλὰ νὰ ἀποβῶσιν ἠθικοὶ καὶ ἐνάργοι.
 « Ἐπειδὴν δὲ ἐκ διδασκάλων ἀπαλλαγῶσιν, » συνεχίζει τὸ χωρίον « Ἡ
 πόλις αἰ τοὺς τὲ νόμους ἀναγκάζει μανθάνειν καὶ κατὰ τοῦτους ζῆν
 καὶ κατὰ τοῦτους ἄρχεσθαι καὶ ἄρχεσθαι ὅς δ' ἂν ἐκτὸς βάλῃ τούτων κολά-
 ζει » Ἡτοι μετὰ τοὺς διδασκάλους ἀνδρούμενοι πλέον καὶ ὄριμοὶντες
 ἐξέρχονται εἰς τὴν κοινωνίαν, ἡμεῖς ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ μανθάνωσι τοὺς
 νόμους καὶ κατ' αὐτοὺς νὰ ἄρχωσι καὶ νὰ ἄρχονται καὶ ὡς εἶναι φυ-
 σικὸν κολάζει πᾶσαν παράβασιν καὶ παρακρῆν αὐτῶν. Ὅποτε κατενοή-
 θη, ὅτι οἱ τρεῖς παράγοντες καὶ συντελεσταὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδός εἶ-
 ναι ἡ οἰκογένεια, τὸ σχολεῖον ἢ κοινωνία, οἵτινες βαθμη-

δὸν καὶ κατ' ὀλίγον διαπλάσσουν, ἐθίζουσι καὶ προάγουσι τοῦτον. Καὶ οἱ τρεῖς ὅμως ἄς μὴ ἐκλάβῃ τις, ὅτι ἀπεργάζονται τὴν ἠθικὴν κεχωρισμένως καὶ ἀνεξαρτήτως, τοῦναντίον συμπράττοντες καὶ συνεργαζόμενοι καὶ μάλιστα ἡ οἰκογένεια μετὰ τοῦ σχολείου, διότι ἐν ἐναντία περιπτώσει θὰ ἔχομεν καὶ ἐναντία τὰ ἀποτελέσματα. Οἰκογένεια ἐπὶ παραδείγματι ἐν γονέων ἠθικῶν καὶ ἐναρέτων θὰ γαλουχήσῃ διαμορφώσῃ καὶ διαπλάσῃ τὸ νεαρὸν φυτώριόν της ἐπ' ἴσης ἠθικῶς ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. Θὰ θέσῃ καὶ μάλιστα ἡ μήτηρ τὰς πρώτας ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἠθικὰ ἀξιώματα ἐκ τῶν ὁποίων διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ σχολείου θὰ προέλθῃ ἡ ἠθικὴ βούλησις, ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ. Παρά τινος φίλου ἀξιωματικοῦ ἐκ τῶν ἐν gorlitz ἤκουσα διηγούμενον τὸ ἐξῆς ὠραῖον ἐπεισόδιον. Εἰς ἐκ τῶν ἡμετέρων Ἑλλήνων εὐρεθεὶς ἐν μέσῳ δένδρων ἤναψεν ἐν πυρεῖον διὰ νὰ κάπνισῃ, παρὰ τὰς ἀπαγορευτικὰς διατάξεις, ὅτι τὸ κάπνισμα ἐν δάσει ἀπαγορεύεται. Δύο μικροὶ γερμανόπαιδες, ἡλικίας οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν 5 ἐτῶν, τυχαίως ἀντιληφθέντες τὸν Ἑλληνα ἤρχισαν φανάζοντες « Σιγάρον-Φωτιλὸν » τὶ δηλαδή ἐξάγεται ἐκ τοῦτου; ὅτι τὰ μικρὰ παιδιὰ εἶχον διδαχθῆν ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν ὅτι τὸ πῦρ εἰς τὸ δάσος καταστρέφει καὶ διὰ τοῦτο ἀπαγορεύεται. Εἶδον τὸν μεγαλόσχημον Ἑλληνα ὅτι δὲν ἐτήρει τὸν κανονισμόν καὶ ὅτι ἠπειλεῖτο νὰ μεταδοθῇ πῦρ καὶ ἐφώνησαν κίνδυνος πυρπολήσεως τοῦ δάσους, τρέξατε προλάβετε. Βλέπετε ὅποιον διδάγμα εἶχον λάβει παρὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦναντίον οἱ μεγάλοι καὶ ἀνάγωγοι εἰς τι προέβαινον. Καὶ πόσα ἄλλα ἐπεισόδια συνέβαινον, ὁσάκις ἀπειριῶντο νὰ οὐρήσωσι ὅπου εὐρισκοντο διότι ἐξελάμβανον τὸ ξένο μέρος ὅμοιον μὲ τὴν Ἑλλάδα μας ! Εἰς χεῖρας δηλαδή τῶν γονέων ὁ παῖς εἶναι ἡ ζύμη καὶ ὁ πηλὸς τοῦ κεραμέως, ὃν πρὸ τοῦ εἰσάγῃ οὗτος εἰς τὴν κλίμακον πλάσσει κατὰ βούλησιν, ἅπαξ ὅμως τὸν ἔθηκεν ἐντὸς αὐτῆς ἀμετάπλαστος γίγνεται καὶ ἐὰν μετανόσῃ καὶ δοκιμάσῃ ἄλλοίαν μορφήν νὰ προσδώσῃ ματαιοπονεῖ, διότι ἀμετάπλαστοι γίνονται. Τὸ πᾶν λοιπὸν εὐρηται εἰς χεῖρας τῆς οἰκογενείας. ἦτις ἢ δαίμονας ἢ ἀγγέλους σὺν τῷ χρόνῳ θὰ διαμορφώσῃ. Μέχρι τοῦ χρόνου ὅμως τῆς φοιτήσεως τοῦ παιδὸς εἰς τὸ σχολεῖον, δηλαδή μέχρι τοῦ ἕκτου ἔτους, οὗτος ἔρχεται εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ μετ' ἄλλων ὁμηλικίων. οἷνιες θὰ συνεργήσωιν εἰς τὰς

τὰς προσπαθείας τῆς οἰκογενείας καὶ θὰ μεταβάλλωσι ταύτας καὶ ἐπὶ τὰ χεῖρω καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω. Βλέπει ἐπὶ παραδείγματι τὸ παιδάκι ἄλλα μεγαλύτερα ἢ μικρότερα του νὰ πετώσι τὸν ἀετὸν, παίρνει καὶ αὐτὸ ἓνα χαρτάκι τὸ δένει μὲ μίαν κλωστήν. καὶ τρέχει ἐπάνω καὶ κάτω. Παίζουσι ἐπ' ἴσης τὸ γνωστὸν πανηγύδι «τὸν καλόγερον» καὶ τὸ βλέπει καὶ αὐτὸ καὶ πηδᾷ, ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ποδὸς στηριζομένου. Ἀπομυμνῆται τὸν κουλουργᾶν, τὸν μαγάβην, ὡς ὁ ψιττακὸς ψιττακίζει καὶ λέγει καὶ πράττει κατ' ἀπομίμησιν. Τὸ περιβάλλον λοιπόν, ἡ συννααστροφή ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν, φθίρει ἐφ' ὅσον εἶναι κακὸν καὶ ταύναντιον ἠθικοποιεῖ, ἐφ' ὅσον εἶναι ἠθικόν. Ἔρχεται τέλος ἡ ἡλικία καθ' ἣν θὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐκεῖ συναντᾷ διαφόρους ὁμήλικας καὶ διαμορφοῦται, καὶ ἐξελεύσασθαι, Ἡ ἀγωγή ἐπιδραῖ ἐπὶ τὸν ἄσωρον ἄνθρωπον, τὸν ἄνθρωπον τὸν εὐρισκόμενον ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτοῦ, τὸν ἄνθρωπον, οὗτινος ὁ νοῦς τὸ θυμικὸν καὶ ὁ χαρακτῆρ δὲν ἔχουσι λάβει εἰσέτι σταθερὰν μορφήν. Τὸ σχολεῖον θὰ προαγάγῃ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὕλικὰ καὶ τὰ πνευματικὰ 1) **τὴν ἠθικότητα** ἦτοι τὸ σύνολον τῶν ἰδεῶν, αἵτινες ρυθμίζουσι τὰς σχέσεις ἐκάστου ἀτόμου τῆς κοινωνίας πρὸς τὰ λοιπὰ ἄτομα, πρὸς τὰς διαφόρους κοινωνικὰς ομάδας, τέλος πρὸς τὴν ὅλην κοινωνίαν Ἡ ἠθικότης εἶται σπουδαῖον στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ, διότι ἄνευ ταύτης εἶναι ἀδύνατος ἡ συντήρησις τῆς κοινωνίας. Θὰ προαγάγῃ δεύτερον τὸ σχολεῖον **τὴν θρησκευτικότητα** ἦτοι τὸ σύνολον τῶν ἰδεῶν, περὶ τοῦ ὑψίστου Ὁποῦ καὶ περὶ τῶν σχέσεων ἡμῶν πρὸς τοῦτο. Διὰ τῆς θρησκευτικότητος σὺντελεῖται καὶ ἡ ἠθικότης 3) θὰ μεταδώσῃ **γνώσεις**. 4) θὰ διαδιαμορφώσῃ **τὴν γλῶσσαν** δι' ἧς θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν σκέψεων, τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν βουλήσεων τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀνάπτυξις παντὸς στοιχείου τοῦ πολιτισμοῦ. 5) Θὰ διδάξῃ **τὴν καλαισθητικότητα** ἧτις εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἰδεῶν, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν τινὶ κοινωνίᾳ περὶ τοῦ ὄμοιου, ὡς τοῦτο ἐκδηλοῦται ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ τέχνῃ. Ἡ καλαισθητικότης θὰ διδάξῃ τὸν παῖδα νὰ λησμονῇ πρὸς στιγμήν τὸς ταπεινότητας καὶ τὰς ἀσχημίας τοῦ καθημερινοῦ βίου ὑποφύμενος δὲ εἰς εὐγενεστέρας ἀπολαύσεις νὰ λαμβάνῃ ὑψηλοτέραν

ἀντίληψιν τοῦ βίου. Ἡ εὐχαιοθητικότης θὰ προαγάγῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἠθικότητος. Ὅσοι ἅπανα ἡ ἀγωγή περιστρέφεται καὶ καταλήγει εἰς τὴν ἠθικότητα. Τὸ σχολεῖον σκοποὶν ἔχει νὰ κατευθύνῃ τὴν βούλησιν τῶν παιδῶν ἐπὶ τὰ διάφορα πνευματικὰ ἀγαθὰ τῆς κοινῆς ἐν ἧ ζῶσιν. Καὶ νῦν ἐρωτᾶται πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς ὁποῖόν τι ἀπαιτεῖται; Καὶ περὶ τούτου ἀπαντᾷ ὁ Πλάτων, ὅτι συντελεστὴς τῆς ἀγωγῆς εἶναι καὶ ὁ **Νόμος** τῆς Πολιτείας, τὸ εὖρημα ἀγαθῶν καὶ παλαιῶν νομοθετῶν, ἧς ἀναγκάζει τὸν νέον **μανθάνειν τούτους καὶ κατὰ τούτους ζῆν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν εἰκῆ πράττωσιν.** Καὶ ὁ μὲν νόμος εἶναι σοφός εἶναι εὖρημα ἀγαθῶν καὶ παλαιῶν νομοθετῶν, ἅς ἴδωμεν ὅμως τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς του. Ἐν πρώτοις ἅς μὴ ἐρυνθιάσωμεν λέγοντες, ὅτι ὑπάρχοντι Νόμοι σοφοὶ καὶ ὡραῖοι, ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον εἰς τὸ χαρτί, διότι ἐν τῇ πραγματικότητι θεωροῦνται χάριτος ἀγραφος. Εἰς πίστωσιν τῶν λεγομένων μου θὰ φέρω ἕν μικρὸν παράδειγμα. Ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει φοιτήσις ὑποχρεωτικῆ; Κολάζει ὁ Νόμος διὰ προστίμου τὸν δυστροποῦντα γονεῖα νὰ στείλῃ τὰ παιδί του εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐρωτῶ ὅμως **ποῦ** καὶ πότε εἰσπεράχθησαν τὰ πρόστιμα ταῦτα; Ἀντιθέτως εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ εὐσυνείδητος διδάσκαλος ὁ καταλογίζων εἰς βῆρος τοῦ γονέως τὸ πρόστιμον τῆς ἀτάκτου φοιτήσεως τοῦ τέκνου του πέμπων τὸν κατάλογον εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἀρχὴν πρὸς ἐκτέλεσιν καὶ εἰσπραξίν τοῦ ποσοῦ ἐπαινεῖται καὶ..... μετατίθεται καὶ πρὸς τὰ μέρη τῆς Μακεδονίας πρὸς.....σύνταξιν τῶν αὐτῶν καταλόγων, διότι πρόκειται φαίνεται.....,..... περὶ στατιστικῆς.

Τι συμβαίνει ὅμως τότε; Ἡ κοινῆ γέμει ἀμαθῶν, ἀέργων, ἀλητῶν, οἴτινες, ἀνδρούμενοι γίνονται οἱ λυμεῶνες ταύτης. Ἡ ἀργία ὡς γνωστόν, **εἶναι μήτηρ πάσης κακίας.** Διὰ τοὺς ὀλίγους οἴρους καὶ αἴγας ἀποφεύγεις ἄνθρωπέ μου, νὰ μάθης δύο γράμματα νὰ παιδίσου καὶ γίνεσαι ἡ καταστροφὴ καὶ τούτου καὶ τῆς κοινῆς καὶ τοῦ ἔθνους ὅλου. Δυστυχῶς ὁ μικρὸς υἱός σου δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν τῶν γραμμάτων, ὅταν πρέπει, σὲ ἀκούει, βλέπει τὴν δξὰ καὶ τοὺς χοίρους σου, ὅταν δὲν πρέπει καὶ ὅταν πρέπει γίνεται ὁ μεγαλύτερος ἀνατροπὴς πάλιν τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ἑαυτοῦ **του.** ἔρχεται εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς στρατεύσεως καὶ ἐπιστρέφει ἀφυπρηξτῶν εἰς

τὸ χωρίον του. Πι νὰ κάμη; Νὰ ἐργασθῆ; Μὰ εἶναι ἐντροπή νὰ μένη μακρὰν τῆς πόλεως πρέπει νὰ ζήσῃ εἰς τὰ Χανιά π. χ. Ὅντως ἔρχεται εἰς τὴν πόλιν, ἀνοίγει ἕνα ταβερνάκι ἢ καφεενεδάκι ὅπως λέγεται, ἢ πουλεῖ ἀγὰ καὶ κοτόπουλα. Τρῶγει καὶ τὰ ὀλίγα χρήματά του καὶ ὕστερα ; Ὑστερα φωνάζει ὅτι εἶναι ἄδικον νὰ ἔχη ὁ Α' χρήματα καὶ ὁ Β' μετόχια καὶ σπῆμα. Πρέπει νὰ τὰ μοιράσωμεν. Διατὶ αὐτὸς νὰ ἔχη καὶ ἡμεῖς νὰ ὑστερώμεθα; Τὸ Εὐαγγέλιον δὲν λέγει αὐτὸ ἔχων δύο ὑποκάμισα νὰ δίδῃ καὶ εἰς τὸν μὴ ἔχοντα ; Ἐδῶ ἐνθυμεῖται ὡς βλέπετε καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν φωνάζεται ἀρχιμπολοεβίκον !!! Ζήτω λοιπὸν ἢ Α' ἢ ἢ Β' αἵρεσις. ἦτις ζητεῖ τὴν διανομὴν καὶ τὴν..... ἰσότητα. Κομμουνισμὸς ἢ Σοσιαλισμὸς ὀνομάζεται. Εἰς τὰ κυλλαλητήρια καὶ τὰς ἀπεργίας θὰ πρωτοστατῆ. Μέχρι οὗ ὅμως τύχῳσιν ἐφαρμογῆς τὰ ἀνατρεπτικὰ σχέδιά του ἐξήντησε καὶ τὸν τελευταῖον του ὄβολον καὶ τότε ποῦ θὰ καταλήξῃ. Εὐκόλον νὰ νοηθῆ. Ὁ μεγαλύτερος διαρρήκτης; ὁ μεγαλύτερος κακοῦργος, ὁ διάσημος ληστής καὶ ὁ ἀνατροπεὺς τῶν θεμελιῶν τῆς Πολιτείας, ἦτις εἶναι καὶ ὁ ἠθικὸς αὐτουργός, διότι ἐὰν ἐφήρμοζε τὸν Νόμον, τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, θὰ ἐμάνθανε δύο γράμματα καὶ κατόπιν θὰ ἐπεδίδετο εἰς τὴν ἐκμάθησιν τέχνης τινὸς καὶ θὰ ἔζη ὡς ζῶσι τὰ ὑγιᾶ καὶ νομοταγῆ στοιχεῖα, ἀλλὰ τώρα ; Ἴδού ποῦ καταλήγει ! Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φοιτῶσαν νεολαίαν καὶ ἐξετάσωμεν τὸν Νόμον καὶ τὴν οἰκογένειαν πῶς πολιτεύονται καὶ κατὰ πόσον συμπράττουσιν ἢ ἀντιπράττουσιν. Ὁ μικρὸς χωρικὸς, ὁ ἀγνὸς, ὁ ἠθικὸς ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τῆς μητρὸς του καὶ συναντᾷ πάσης τάξεως καὶ παντὸς φυχράματος συναδέλφους του. Βλέπει τὴν μόδαν, βλέπει τὸν κομψευόμενον συνάδελφόν του τῆς πόλεως, ὅτι ἔρχεται εἰς τὸ σχολεῖον μύροις ἀηλιμμένους καὶ κάμνει καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον. Τὸ μαντηλάκι τὸ πολύχρωμο καὶ κτυπητὸ πρέπει νὰ φέρῃ καὶ αὐτός. Νὰ ξυρίσῃ τὸ μουστακάκι διότι τὸ ἐπιβάλλει ἢ μόδα καὶ κατὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ὑστερήσῃ. Νὰ κόψῃ ὅμως τὰ μαλλιά του, ἄπαγε τῆς βλασφημίας ! Στρατιολογεῖ τοὺς Ἱατροὺς τῆς πόλεως, οἵτινες πιστοποιοῦσιν, ὅτι ἂν θὰ κόψῃ τὰ μαλλιά του θὰ..... πάθῃ ὑπερδιέγερσιν τῶν..... νεύρων, θὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ὑγείας του. «Πιστοποιῶ ὅθεν» λέγει ὁ Ἱατρός «ὅτι δὲν πρέπει νὰ κόψῃ τὴν

κόμην τῆς κεφαλῆς του» Ἐκείνου, ὅτι εἰς τὸ χωρίον του τὰ ἔκοπτεν καὶ μάλιστα μὲ τὴν ψαλίδα μὲ τὴν ὁποίαν ἐκούρευε τὰ κρόβατα καὶ τὰς αἴγας, καὶ σήμερον θὰ πάθῃ ἡ ὑγεία του.... κατὰ τὸν κ. Ἰατρόν!

Ἄλλος πιστοποιεῖ; ὅτι θὰ προκληθῇ **ἀναιμία**, ἄλλος, ὅτι τὸ κόψιμον τῶν μαλλιῶν θὰ προκαλέσῃ... διαταράξεις μίπως κοιλιακὰς; ὄχι πνευματικὰς; Θέλετε νὰ θίξω τὸ ζήτημα τῆς καθαριότητος; Δὲν πρέπει νὰ λουσθῇ, πιστοποιεῖ καὶ πάλιν ὁ ἰατρός ἢ καὶ αὐτὴ ἡ οἰκογένεια, διότι... θὰ πάθῃ ἡ ὑγεία του, ἀδιάφορον, ὅτι εἰς τὸ χωρίον του ἐλούετο σὲ κανένα ποταμῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς περιπλανήσεώς του μεσημεριῶν, ὅπως λέγεται, εἰς τὴν πόλιν δὲν κάμνει νὰ λουσθῇ διότι θὰ πάθῃ ἡ ὑγεία του θὰ χρονολογήσῃ! Δὲν θὰ χρονολογήσῃ ὅμως ξενυχτῶν καὶ ἀσχημονῶν. Νὰ εἶπω καὶ περὶ τοῦ καπνίσματος; Θὰ τὸ πιστεύητε, ὅτι νέος εἰς τὸ χωρίον του ἀκόμη ἐκάπνισε κόπρον ζέφου καβαλινῶν ὡς κοινῶς λέγεται; Δὲν ἀγοράζει τὰ ὠρισμένα βιβλία τοῦ σχολείου διότι..... δὲν ἔχει χρήματα. Ἔχει ὅμως χρήματα νὰ ἀγοράξῃ **μυθιστορήματα**, ἅτινα δυστυχῶς ὁ Νόμος οὐ μόνον δὲν ἀπαγορεύει, ἀλλὰ καὶ τιλοφοροῦσι διαφημιζόμενα διὰ διαφημίσεων κτηνητῶν καὶ πομπωδῶν. Γνωρίζει τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν, ἣν ἀσκοῦσι τὰ μυθιστορήματα ταῦτα καὶ ὅμως τὰ ἀναγινώσκει τὰ ἀνήθικα καὶ ξετοπωμένα ταῦτα, ἀδιάφορον, ὅτι καὶ ὑστερούμενος τὰ ἀγοράζει. Συνελίβομεν μικρὸν μαθητὴν ἀναγινώσκοντα μυθιστόρημα καθ' ὁδὸν καὶ τὸσοῦτον ἀπεροφημένον, ὥστε νὰ μὴ ἀντιληφθῇ ὅτι ἐγὼ ἤρχομην ἀντιθέτως καὶ νὰ κινδυνεύῃ νὰ καταπατηθῇ ὑπὸ ἀμόξης ἢ αὐτοκινήτου.

Ἐνταῦθα ἰδέαι ἀνεφάρμοστοι παράτολμα καὶ ρισκοκίνδυνὰ σχέδια παρουσιάζονται πρὸ ἡμῶν καὶ ἀποξενούμεθα τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ λογικοῦ καὶ ἀντ' αὐτοῦ τείνομεν νὰ θανατώσωμεν τοὺς ἀκαταλόγιστους ἤρωας, οὓς ἀναγινώσκομεν, ἀδιάφορον, ὅτι ἴναι οὐτοπία καὶ χίμαιρον ὅ,τι ἀναγινώσκομεν. Φερόμεθα εἰς τὸ βάρανθρον καὶ πίπτουμεν ἐντὸς αὐτοῦ. Πρὸ τῆς πτώσεώς μας ὅμως ἀποστρεφόμεθα τὰ ὑγιᾶ στοιχεῖα, ἀποδοκιμάζομεν τὸ καλὸν καὶ ἴεπομεν εἰς τὴν ἀσέλγειαν καὶ τὸ ταπεινὸν ἰδεῶδες, ὅπερ μᾶς ἐγέννησεν ἡ ἀνάγνωσις ἡ Χιμαιρικῆ.

Ἡ σύνεσις καὶ ἡ πραγματικότης πρέπει νὰ μᾶς ρυθμίζωσι καὶ οὐχὶ ἡ ἀχαλίνωτος φαντασία, ἣτις εἰς τὸν ὀλεθρον καὶ τὴν ἐξαχρείωσιν ἄγει.

Ἐχομεν τὸ θέατρον, τὸ δεύτερον σχολεῖον τῶν ἀρχαίων, τὸ ὁποῖον τότε μόνον συχνάζεται, τότε πληροῦται ἀσφυνκτικῶς, ὅταν παραστήσῃ ἔργον ἐπιγραφόμενον «ἀκατάλληλον διὰ δεσποινίδας». Ὁ Νόμος ὅμως ὄχι μόνον δὲν ἀπαγορεύει, ἀλλὰ καὶ φαίνεται ἀγνοῶν τὸν τρόπον τῆς ἐπιβολῆς τιμωρίας εἰς τοὺς συντάκτας τῶν τοιούτων ἔργων. Καὶ οἱ νέοι μας, ἀνθρώποι βέβαια καὶ αὐτοὶ θὰ προσέλθωσιν ὡς καὶ εἰς τοὺς κινηματογράφους καὶ καταγγελλόμενοι πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ σχολείου προσκομίζουσι σχετικὴν βεβαίωσιν, ὅτι ἐν γνώσει αὐτῶν γυγχνάνει, ὅτι μετέβη. Καὶ ἡ Ἀστυνομία τί κάμνει ἐν προκειμένῳ; Πότε συνέλαβε μαθητὴν ἢ νεανίαν παρακολουθοῦντα τὰ ἄσσενα καὶ ἀνήθικα ταῦτα θεάματα; Πότε κατεδίωξεν ἢ κατήγγειλε μαθητὴν φοιτῶντα εἰς καφενεῖον; Ἐξεδόθησαν ὅμως καὶ ἐκδίδονται διαταγαὶ ἀσθηραὶ ἀσθηρόταται ὅσας φωραθῆ ἴερον τῆς ἀπηγορευμένης ὥρας καθ' ὁδὸν θὰ τιμωρῆται καὶ θὰ...,... θὰ δυστυχῶς μόνον θὰ καὶ σὶθὲν τὸ θετικὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν. Δὲν εἶναι δίκαιον ὅμως, ὅπως ἐπιρροίπτωμεν τελείως τὴν εὐθύνην καὶ εἰς μόνην αὐτήν, διότι παραδείγματα ἀπέδειξαν, ὅτι τὰ αἴτια εἶναι ἀνώτερα καὶ ἡ Χωροφυλακὴ καὶ ἂν ἤθελε καὶ ἂν ἐνήργησεν ἐδεσμεύθη διὰ τῆς ἐλεμβάσεως παραγόντων μεσαζόντων, ἃς ὀνομάσωμεν οὕτω αὐτεῦς, διότι δὲν ἔχομεν προχειροτέραν λέξιν. Ἐχομεν πρόσφατον τὸ εἰς τὴν γείτονα πόλιν συμβὰν ἐπεισόδιον, ὅτι ἐνήργησεν ἡ Χωροφυλακὴ ἀνδροπροεπῶς, φυλακίσασα κομμενύμενόν τινα νέον, ὀναιδῶς ἀποπειραθέντα νὰ προσβάλλῃ τὰ ἤθη τὰ χρησιτὰ ἐντιμῶν ἀ.θρῶπων. ἐλεμβάιτων ὅμως τῶν μεσαζόντων ἀπεφυλακίσθη οὗτος, διότι ἐξαρακιηρίσθη ὡς ἐκτὸς ἐαυτοῦ ὢν ὁ κομμενύμενος οὗτος.

Νομίζομεν, ὅτι καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ κενὸς καὶ ἐνὸς ἀξιοματικοῦ τῆς πόλεως μας εἶναι ἀρκετὰ διδακτικόν. Ὁ καταβασανίας τὸν κῦνα παῖς δὲν ἐδιδάχθη νὰ ἀγαπᾷ τὰ ζῶα καὶ προσέβη εἰς τὴν ἀγριότητα εἰς ἣν προσέβη, ἐπὶ τοῦναντίον ὁ εὐγενὴς ἀξιοματικὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῆ πατάξας τὸν ἀνάγωγον τοῦτον.

Εἶναι ὑψηλός, ἰεμὸς καὶ ἄγιος ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου, δυστυχῶς ὅμως δὲν ὑποστηρίζεται οὔτε ὑπὸ τῆς οἰκογενείας, οὔτε ὑπὸ τῆς πολιτείας. Ὁ διδάσκαλος διδάσκει «Νὰ σέβηται ὁ τρόφιμος τὸν ἠθικὸν

Νόμον «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἀγαπήσεις κύριον τὸν Θεὸν σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σὲ αὐτόν. **Νὰ ἀγαπᾶς τὴν ἐκκλησίαν, Νὰ ἀγαπᾶς τὴν ἐργασίαν: Νὰ μὴ ὀρκίζῃσαι, Νὰ ἀγαπᾶς τὴν ἀλήθειαν, Νὰ φυλάττῃς τὴν τιμὴν σου. Ἡ τιμὴ τιμὴ δὲν ἔχει καὶ χαρὰ** ὅτον πού τὴν ἔχει λέγει ὁ λαός. Εἰς αὐτὴν νὰ στηριζῃσαι καὶ νὰ ἀρκεῖσαι καὶ σὺ εἰς ὅ,τι λέγεις καὶ εἰς ὅ,τι ἀκούεις καὶ ὄχι νὰ ζητῆς βεβαιώσεις ἔξωθεν. Εἰς αὐτὴν νὰ στηριζῃσαι καὶ νὰ ἀρκεῖσαι καὶ σὺ εἰς ὅ,τι λέγεις καὶ εἰς ὅ,τι ἀκούεις καὶ ὄχι νὰ ζητῆς βεβαιώσεις ἔξωθεν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ μιμῆσαι τοὺς "Αγγλους οἵτινες **Ναί** λέγοντες λέγουσαν ὅτι αὐτὴ καὶ μόνει εἶναι ἡ ἀλήθεια. Νὰ προσέχῃς εἰς τὰς συναναστροφὰς σου καὶ ν' ἀποφεύγῃς τὸν κακὸν ἄνδρα ὡς φεύγεις τὸν κακὸν λιμένα ἐν ὥρᾳ τρικυμίας. Νὰ μὴ γυριῆς ἄνευ λόγου εἰς τοὺς δρόμους πέραν τοῦ ὀρισμένου χρόνου, διότι ἡ ἄτακτος ξενυκτία θὴ ἔχῃ ἐπίδρασιν, ἣτις θὰ ἐκσπάσῃ εἰς σὲ αὐτόν. "Αφες τοὺς χοροὺς καὶ τὰς διασκεδάσεις, αὐτὰ μόνον εἰς τοὺς ὀρίμους τὴν ἡλικίαν ἀρμόζουσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἐν μέτρῳ.» Ταῦτα ἔκαι ἄλλα παρόμοια λέγει τὸ σχολεῖον ἀπὸ πρωΐας μέχρι νυκτός. Ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴν, θεραπεύει τὴν ἠθικότητα ἀγωνίζεται ἀγῶνα ἄγιον, Τίμιον, ἀνηγάξει τὰς ψυχὰς νὰ οἰκειῶνται, ἵνα ᾧσιν ἡμερώτεροι καὶ ἐναρμοστώτεροι ἐν καιρῷ, τόσον εἰς τὸ λέγειν ὅσον καὶ εἰς τὸ πράττειν. Ὑψηλὸς μέγας ὁ προσορισμὸς τοῦ σχολεῖον. Ὑψηλότερος ὅμως καὶ ἀγιώτερος θὰ ἦτο, ἐὰν μὴ ἀπεμονοῦντο, ἐὰν μὴ περιοριζέτο ἡ ἐναρμοστία καὶ ἡ ἐπιδιωκομένη εὐρυθμία μόνον εἰς τὸ σχολεῖον. Τὸ ἔργον θὰ ἦτο τελειότερον καὶ θὰ ἦγετο εἰς πέρασ αἰσιώτερον, ἐὰν ἡ κοινωνία καὶ ἡ οἰκογένεια συνέτρεχον ἀφιλοκερδῶς πρὸς τοῦτο. Δυστυχῶς μόνον κινήσεις ἄνευ ἀποτελέσματος ὅμως, βλέπομεν, διότι κινῶνται καὶ φαίνονται ἐργαζόμενοι πάντες μόνον ἐν κινδύνῳ ὄχι ὅμως ὀμαλῶς καὶ καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων. Εὐρίσκουσιν, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ἐργασία τις, ὅταν ὅμως πάθωσιν καὶ δὲν ἔχωσιν ἄλλην καταφυγὴν. Ἐὰν κακοπαθῶμεν τὸ ἀποδίδουσιν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ὄχι εἰς ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν ὅλην. Ἡ ἰδέα τῆς ἀρετῆς νομίζεται μόνον **ἔτεροβαρής**. Ὅχι ὅμως δὲν πρέπει οὕτως νὰ ἐκλαμβάνηται, διότι καὶ οἱ τρεῖς ποράγοντες, **οἰκογένεια, σχολεῖον καὶ κοινωνία** πρέπει νὰ συν-

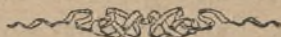
εργασθῶσι διὰ τὸν νέον τῆς σήμερον τὸν πολίτην τῆς αἰῶνος. Νὰ μὴ κρημνίσῃ ὁ μὲν ὅ,τι ἰδρύει μετὰ μόχθου καὶ κόπου ὁ ἕτερος. Ἐκαστὸς εἰς τὸν κύκλον του προσκαλούμενος δὲν πρέπει νὰ ἀρνήται τὴν συμβολὴν τῆς διαμορφώσεως λόγῳ καὶ ἔργῳ. Τοὺς ἀέργους, τοὺς κηφήνας, τοὺς ντεμπέληδες καὶ θαμῶνας τῶν καφενείων νὰ τοὺς περιορίσωμεν. Πῶς; Ἄς σκεφθῇ πᾶς τις ἐξ ὑμῶν καὶ ἄς ὑποδείξῃ τὸ ὀρθόν τι πρέπον πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἐπαπειλοῦντος κινδύνου. Ἀνερευθριάτως πρέπει πάντες νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐξεπέσαμεν τῆς ἠθικῆς μικροὶ καὶ μεγάλοι. Ὑψίστην ἕπηρεσίαν ὄθεν προσφέρει πᾶς ὅστις ἠθέληεν ἐργασθῆ ὑπὲρ ἐξυγιάνσεως τῶν νοσοῦντων. Καὶ τό μὲν σχολεῖον πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἐργάζεται ἢ τουλάχιστον ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἐργασθῇ. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παύσῃ ἡ συνεργασία πάντων τῶν παραγόντων πρὸς τοῦτο, διότι καταδικάζεται ἡ ἐργασία ἡμῶν τῶν λοιπῶν. Ἄς μὴ φωνασκῶμεν τότε, ἄς μὴ κοπιώμεθα. Πταίσομεν πάντες. Ἀνυάμεθα νὰ ἐπινοήσωμεν, δυνάμεθα νὰ ἐπιτελέσωμεν πολλὰ, ἀρκεῖ νὰ θέλωμεν. Τύχη ἀγαθῇ ἐνέργειαι πατεβλήθησαν καὶ ἡ ἀπαρχὴ ἐγένετο. Ἄς ἐμβολιάσωμεν καὶ ἐνοσταλάξωμεν εἰς τὴν νεότητα χυμοὺς παγωγικοὺς, χυμοὺς εὐχήμεους. Ἄς ἐπιδιώξωμεν τὴν ἐξυγιάνοιν, τὸν ἐξευγενισμόν ἐξιδανίκευσιν καὶ καλλιεργίαν τῶν ἀγνῶν, τῶν καθαρῶν ἐθίμων. Οἱ πάντες ἄς εὐχόμεθα στερεῶς τῆς ἠθικῆς μακρὰν πάσης ἰδιοτελείας. Ὅταν καταβληθῶσιν ἐνέργειαι καὶ ἀφοσιωθῶμεν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου σκοποῦ, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι θὰ ἔλθωμιν εἰς ἐπίγνωσιν ἡμῶν. Θὰ καθώμεθα ἐπὶ αὐταγαθία, θὰ βαδίσωμεν τὴν λεωφόρον τὴν ἄγουσαν πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ τῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν, ἅπαντα οὕτω καὶ μόνον ἐξυπηρετοῦνται. Ἡ ἀναδιοργανομένη νεότης θὰ εἶναι διὰ τοὺς χειμασθέντας Ἑλλήνας ἡ παρήγορός ἐλπίς, ὅτι δι' αὐτῆς νὰ ἀνατείλωσιν νέαι ἡμέραι εὐκλείας δόξης καὶ ἀναγεινήσεως τῆς δοκιμασθείσης Πατρίδος, ἥτις προῶρισται νὰ ζήσῃ καὶ θῆ ζήσῃ. Μεθ' ὅλον τὸν ὄλισμόν καὶ τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν θὰ εὐρεθῶσι καὶ στοιχεῖα ὑγιῆ καὶ φιλόνομα, ἅπαντα συγκεντροῦντα ἐν ἑαυτοῖς τοὺς λοξοδρομήσαντας θέλουσι συντελέσει εἰς τὸ νὰ ἐπανίδῃ ἡ Πατρίς νέας ἡμέρας δόξης. Πρὸ τοῦ 1912 ἐκύπτωμεν δουλικῶς, μέχρι τοῦ 1920 προκλητικῶς ἐβροντοφωνήσαμεν «Μολὼν Ἀεθὲ» καὶ γενι-

κήκαμεν καὶ κατὰ τὸ 1925 καὶ 1926 θὰ ἀπαρνηθῶμεν τὰς δάφνας
μας; Τοὺς ποδοπατονμένους τάφους τῶν ἀδελφῶν μας; Οὐαί. Τὸ αἶμά
τωνκαὶ ὁ ἀπηγῆς διωγμὸς παντὸς ἑλληνικοῦ θὰ συνειτίσῃσι καὶ θὰ ἐπι-
φέρῃσι, μετὰ τὴν ἐξουγιανοῖν, τὴν κἀθαροῖν τῆς ὅλης τραγωδίας.

Ἡ Σμύρνη μας ἢ Πόλις μας καὶ ὅλη ἢ Ἰωνία
Θὰ μὰ σὲ περιμένῃσι μὲ κλάδους καὶ βατὰ
Καὶ ὡσανῶ θὰ κρᾶξῃσι καλῶς τοὺς ἀδελφούς μας
μ' ὄλες τὲς πίκρες καὶ καῦμούς δὲν βγῆκετ' ἀπ' τὸ νοῦ μας.

Ἐξερωνίθη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν Χανίοις τῇ 29 Μαρτίου 1925

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ
ΠΕΡΙ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΣ

*Κύριοι Αντιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Στρατοῦ*

Κυρίαὶ καὶ Κύριοι,

Πρὸ ἕξι μηνῶν ἔλαβον ἀντίτυπον τοῦ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ παρὰ τοῦ ἐν Χανίοις Ὀρησκευτικοῦ Συλλόγου Ἀποστόλου Τίτου,

Δὲν ἠρκέσθη ἐν εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ ἀλλὰ προσεπάθησα καὶ ἐπληροφόρηθην περὶ τῆς ἕλης δράσεως τοῦ ἐκδίδοντος τὸ περιοδικὸν Ὀρησκευτικοῦ Συλλόγου. Ἐκτοτε ἐγενόμην συνδρομητὴς αὐτοῦ.

Πρὸ τινος ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ κληθῶ μετ' ἄλλων κυρίων εἰς τὰ Ἐπισκοπικὰ γραφεῖα διὰ νὰ συσχεφθῶμεν περὶ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν διακοπεισῶν, διὰ γνωστοῦς ὑμῖν λόγους, διαλέξεων ἑνὸς ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ συλλόγου αὐτοῦ ἐπιδικωκομένων σκοπῶν. Μᾶς ἀνεκοινώθησαν παρὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου μας αἱ προκαταρκτικαὶ ἐνέργειαι καὶ μᾶς ἐδόθη νὰ νοηθῇ, ὅτι δὲν ὑπολείπεται τι ἄλλο, ἀλλὰ νὰ δηλώσωσιν ὅσοι ἐκ τῶν κληθέντων ἐπεθύμουν νὰ ὀμιλήσωσιν, ἀπὸ τῆς ἕδρας αὐτῆς.

Δὲν μοι ἐπετρέπετο νὰ ἀποποιηθῶ καὶ ἐξαίρεσιν ἀποτελέσω.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐσκέφθη, ποῖον εἶναι τὸ θέμα τὸ ὁποῖον θὰ διαπραγματευθῶ, σχέσιν δ' ἔχον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐπιδικωκόμενον σκοπὸν. Παρακαλῶ νὰ βεβαιωθῆτε, ὅτι δὲν ἐβράδυνα νὰ ἀποφασίσω, μετὰ τὴν ἀναπόλησιν εἰς τὴν μνήμην μου τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τῆς δημιουργηθείσης διὰ τῆς ἐμπολέμου τοιαύτης

Κατὰ τὸ μικρὸν χρονικὸν διάστημα τῆς σκέψεώς μου ἔβλεπον ἀπ. ἐμπρὸς μου νὰ διέρχονται μὲ ἐπίσημα ἐνδύματα γνωστοῦς μου

ἐπὶ ἔτη ἐργαζομένους πρότερον καὶ οἵτινες μόλις ἠδύναντο νὰ ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς ἀναγκαίας καθημερινὰς δαπάνας των, ἐτέρους ρακενδύτους καὶ κρατῶντας εἰς τὰ χέρια ἀνεπιδέκτους ἀμφισβητήσεως τίτλους περιουσίας καὶ μορφώσεως καὶ ἄλλους ἀπογοητευμένους ἐπιτιδομένους, ὡς καὶ προπολεμικῶς, εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς λόγῳ τῆς ἐκτελέσεως τῶν εἰς τὴν πατρίδα ὑποχρεώσεων των διακοπῆς ἐργασίας των, μέ τὴν σκληρὰν τῆς ζωῆς δοκιμασίαν.

Ἐβλεπον νὰ διέρχωνται ἀνικάνους καταστάτας μαχητὰς νήπια καὶ βρέφη ἔρημα. τῶν ὁπίων ὄχι μόνον ὁ πατήρ ἐφρονεῦθη ὑπὲρ τοῦ πάντων τιμωτέρου, ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ ἀπὸ δυσμενεστάτην τῆς μοίρας ἐκδηλίωσιν συνξέλειπεν.

Ταῦτα ἀναπολῶν τις βεβαίως θέλει καταλήξει εἰς τὸ ἐρώτημα καὶ ποῖα μέριμνα ὑπὲρ τῶν τελευταίων αὐτῶν ἐλήφθη καὶ λαμβάνεται παρά τε τῆς Πολιτείας καὶ τῶν τῆς κοινωνίας δυναμένων καὶ ποῖαι αἱ ἀμφοτέρων ὑποχρεώσεις.

Διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὄρων δημοσία καὶ κοινωνικὴ ἀντίληψις δ' ἀπαντήσω ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος αὐτοῦ ἐπικαλούμενος τὴν ἐπιεικῆ κρίσιν σας.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ

I Δυσδιάκριτα τὰ ὄρια δημοσίας καὶ κοινωνικῆς Ἀντιλήψεως

Μᾶλλον παραδεδειμένον ὅτι ἡ διὰ πιστώσεων ἀναγεγραμμένων ἐν τῷ γενικῷ προϋπολογισμῷ τῶν ἐξόδων τῆς Πολιτείας παρεχομένη εἶναι δημοσία ἢ δὲμῆ διὰ θεσμοθετημένων ἐπιβαλλομένη κοινωνικὴ. Ὅθεν εἰς τὴν κοινωνικὴν δέον νὰ ὑπαγάγωμεν καὶ τὴν ἀντίληψιν τὴν παρεχομένην ὑπὸ διαφόρων σωματείων, ἐθνικῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν διαφόρων διαθετῶν, διὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν συνιστωμένων νομικῶν προσώπων. Κατὰ τοῦτο δὲ προτιμωτέρα ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ὄρου κοινωνικὴ, ὡς γενικωτέρου τοῦ τοιοῦτου ἰδιωτικῆ. Εἰς οὐδεμίαν ὁμοιωτῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ ὑπαγάγωμεν τὴν δημοτικὴν ἀντίληψιν, ἀσφαλῶς δὲ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι αὕτη εἶναι ὁ συνδετικὸς κρίκος τῆς δημοσίας καὶ κοινωνικῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀσφαλὲς ὄρητήριον, τοῦλάχιστον εἰς τὴς πόλεις τοῦ ἀντιλήψεως δεομένου.

Ἡ δημοτικὴ ἀντίληψις οὐδέποτε ἀπετέλεσεν ἴδιον κεφάλαιον ἐρεῦνης καὶ μᾶλλον συνυφασμένη φέρεται πρὸς τὴν δημοσίαν τοιαύτην. Μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν ὅμως τῶν διατάξεων αὐτοδιοικήσεως ἡ δημοτικὴ ἀντίληψις δὲν δύναται νὰ παραμῆνῃ ἀνερεῦνητος. Ἀσφαλῶς τὰ πρῶτα Νομαρχιακὰ Συμβούλια, ἅτινα θέλουσι ἀναλάβει εἰς τὴν διευθέτησιν τῆς ὑπὸ τῶν Νομῶν παροχῆς τῆς δημοσίας ἀντιλήψεως τὸ διὰ τὴν αἰτίαν αὐτὴν βᾶρος τῶν προϋπολογισμῶν τῶν Νομῶν θὰ θελήσωσι νὰ ἐπιρροήσωσιν εἰς τοὺς πράγματι ὑποχρεοῦν δήμευσι, ἢ ὑπόχρεα δὲ πρὸς παρακολούθησιν τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν τῶν διαμερισμάτων των καὶ προστατεύοντα αὐτοὺς τὸ μέχρι τοῦδε ἡθικὸν δικαίωμα τοῦ πένητος εἰς ἐνοχικὸν θὰ ζητήσωσι νὰ μεταβληθῇ.

Ἀνάγκη ὅθεν νὰ ἐρευνήσωμεν καὶ θὰ οἷς παρακαλέσω νὰ δεχθῆτε δι' ὀλίγων καὶ προοιμικῶς νὰ οἷς ἀπασχολήσω μὲ τὰ περὶ δημοτικῆς ἀντιλήψεως.

II. Δημοτικὴ Ἀντίληψις

Πάντες οἱ Νομοθέται ρυθμίζοντες διὰ τῶν δημοτικῶν Νόμων τῆς ὑπαρχεώσεως τῶν δημοτῶν δὲν παρέλειψαν ἀναγράψωσι καὶ καθορίσωσι καὶ τὰ δικαιώματα αὐτῶν.

Εἰς τὸ α'. ἐδάφ. τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ παλαιοῦ Νόμου περὶ Δήμων τῆς Π. Ἑλλάδος ὁ Νομοθέτης τοῦ 1833 ἀνέγραψεν, ὅτι «Πᾶς δημότης ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτῇ παρὰ τοῦ Δήμου διαμονὴν καὶ εἰς περιπτώσιν ἐνδείας καὶ ἀποδεδειγμένης ἀνικανότητος τοῦ ἐργάζεσθαι ἀναγκαίαν περιθάλψιν».

Ἐπίσης ὁ Νομοθέτης τοῦ 1912 εἰς τὸ ἄρθρον 134 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Νόμου ΔΝΖ «περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων» τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἐπαναλαμβάνει «πᾶς δημότης δικαιοῦνται ν' ἀπαιτῇ παρὰ τοῦ Δήμου διαμονὴν καὶ εἰς περιπτώσιν ἐνδείας καὶ ἀποδεδειγμένης ἀνικανότητος τοῦ ἐργάζεσθαι ἀναγκαίαν περιθάλψιν.»

Τέλος ὁ Νομοθέτης τῆς Κρητικῆς Πολιτείας ἐν τῷ ὑπὸ κατάργησιν Νόμῳ «Περὶ σχηματισμοῦ τῶν Δήμων» εἰς ἄρθρον 9 περὶ δικαιωμάτων τῶν Δημοτῶν ἐδάφ. γ'. ἀνέγραψεν, ὅτι, «δικαίωμα διὰ τοὺς ἀπόρους εἰς ἰατρικὴν περιθάλψιν, χορηγίαν φαρμάκων καὶ διατροφῆν ἐν περιπτώσει φυλακίσεως εἰς βᾶρος τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου».

Ἐνῶ ὁμως τοιαῦται ρητὰ διατάξεις ἀναγράφονται ἐν τε τῇ παλαιᾷ καὶ ἰσχυροῦση δημοτικῇ μας νομοθεσίᾳ, ἔχει δοθῆ ἔρμηνεία, ὅτι πρόκειται περὶ ἠθικοῦ δικαιοῦματος, δῆμος δὲ στεροῦμενος ἰδρύματος δὲν ὑποχρεοῦται τὰ καταβάλλῃ τὰ ἔξοδα μειωγῶν καὶ τὰ νοσήλεια τοῦ πένητος ἀσθενεῦς εἰς ἴδρυμά τι πρὸς θεραπείαν του. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπάρχη τοιοῦτον ἴδρυμα ἐν τῷ Δήμῳ, θεωρεῖται, ὅτι εἶναι εὐκόλος ἢ εἰσοδος τοῦ ἀπόρου δημότου ; Πολλὰ διατυπώσεις χρειάζονται καὶ πολλὰ κωλύματα. Πάντοτε τὰ κρεββάτια εἶναι κατελλημένα.

Οὕτω αἱ ρητὰ καὶ σαφεῖς διατάξεις κοσμοῦσι τὴν δημοτικὴν μας Νομοθεσίαν καὶ παρουσιάζουσιν ἡμᾶς ὡς πεπολιτισμένον Κράτος. Τὸ τοιοῦτον ὁμως εἶναι ἀνταπάτη, διότι ὁ πολιτισμὸς Κράτους τινὸς δὲν βεβαίωται ἐκ τῆς ἀναγραφῆς ἐν τῇ Νομοθεσίᾳ του διατάξεων μεσιῶν ἐννοιῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ὑπάρξεως φιλανθρωπικῶν καὶ κανονικῶν λειτουργούντων ἰδρυμάτων.

Τ' ἀληθὲς ὅτι, πολυδάπανος εἶναι ἡ οὐκ ἐπιτήρησις τοιούτων ἰδρυμάτων καὶ ἂν ἡ ἀντίληψις ἐπὶ τῶν ἀπόρων δημοτῶν ἀνυπερῆ ἔξ ὀλοκλήρου εἰς τοὺς Δήμους, οὗτοι δὲν θὰ δυνηθῶσιν ν' ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς ἀναγκαίους τῶν δαπάνων. Ἀρκεῖ γὰρ σημειωθῆ, ὅτι ὁ Δήμος Χαρίων μόνον διὰ τὸ Νοσοκομεῖον δαπανᾷ τὸ ἕκτον τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων του.

Ἄλλ' ὑπάρχει μία πλάνη καὶ ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι τὰ πρῶτα Νομαρχιακὰ Συμβούλια καὶ τὰ δημοτικά τοιαῦτα τῶν πρωτεύουσῶν τῶν Νομῶν θέλουσι λάβει αὐτὴν ὑπ' ὄψει. Ἀνοτιχῶς τὰ βάρη ἐπὶ τῶν ἀπόρων ὀλοκλήρου τοῦ Νομοῦ φέρει μόνον ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ, ἣτις βεβαίως δὲν δύναται ν' ἀνταποκριθῆ. Ἐὰν ὁμως πάντες οἱ Δήμοι καὶ Κοινότητες οὐνεισφέρωσιν ἀναλόγως τῆς οικονομικῆς δυνάμεως αὐτῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων, εἰς οὐδὲν θέλει προσκόψει ἡ λειτουργία τῶν ἰδρυμάτων. Δὲν δύναται γὰρ νοηθῆ, διατὶ θέλει βαρύνεται ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, ἐφόσον εἰς τὸ ἐν αὐτῇ Νοσοκομεῖον, ἐκθετοτροφεῖον, ὀρφανοτροφεῖον κλπ. ἐνδιδαιτῶνται καὶ οἱ ἄποροι ἑτεροδημόται.

Ἐπίσης μεταξὺ γεινιαζόντων Νομῶν, ὡς μεταξὺ Χαρίων καὶ Πεθύμνης, Ἡρακλείου καὶ Λασηθίου δύναται γὰρ γίνῃ συνεννόησις, ἐκ-

τὸς τοῦ Νοσοκομείου ἀπαραιτήτου εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐκάστου Νομοῦ, ἰδρύματα κατηγοριῶν μὲν τινων διὰ κοινῶν εἰσφορῶν λειτουργοῦσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἐνὸς καὶ ἕτερα εἰς τοῦ ἄλλου.

Ἐπὶ παραδείγματι ἐκθετοτροφεία οὐδερμία ἀνάγκη νὰ συσταθῶσιν ὅσα καὶ Νομοί, ἀφ' ἑτέρου ὅμως δὲν δύνανται οἱ τέσσαρες Νομοὶ νὰ στεροῦνται τοιούτων τὰ δὲ ἔκθετα ἀνεπίβλεπτα νὰ παραδίδονται εἰς τὰς τροφούς.

Ἐπιτρέτουν εἰς τινὰ Νομαρχίαν τῆς Πελοποννήσου, τῆς ὁποίας τέσσαρες γεινιάζοντες Νομοὶ στεροῦνται ἐκθετοτροφείου καὶ τὰ ἔκθετα παραδίδονται ἐπιμελείᾳ τῶν Δημάρχων τῶν Πρωτευουσῶν εἰς τροφούς ἀγτὶ μηνιαίων τροφείων.

Εἰς τὴν Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ ἔνθα ὑπηρετοῦν, εἰ τροφοὶ ἐζήτησαν ἡμέραν τινὰ αὐξήσιν τῶν τροφείων λόγῳ τῆς ἀποτόμου ὑψώσεως τῆς τιμῆς τοῦ συμπεικνωμένου γάλακτος. Ἡ ζητηθεῖσα ὅμως αὐξήσις δὲν ἦτο εἰκόλος, διότι ἦτο ἀνάγκη νὰ συγκληθῇ τὸ Δημοτικὸν Σύμβούλιον καὶ νὰ τηρηθῶσι διάφοροι διατυπώσεις.

Τὸ ἀπόγευμα 27 ἔκθετα ἐναπετίθεντο ὑπὸ τῶν τροφῶν εἰς τὴν ἐξώθυρον τῆς οἰκίας τοῦ Δημάρχου. Ὀλόκληρος ἡ Χωρ(κ)ῆ ἐπὶ ποδὸς ἕκαστος Χωρ(κ)λαξ ἔλαβεν ἀπὸ ἐν ἔκθετον καὶ ἔτρεχε νὰ ἐξεύρη τὴν τροφὸν καὶ διαβεβαιώσῃ αὐτὴν ἐκ μέρους τοῦ Δημάρχου, ὅτι ἡ ἀξίησις τῶν τροφείων ἐγένετο συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν των. Ἄλλ' αὐτὸ εἶχε τὰς συνέπειας του. Ὁ Δήμαρχος ἔκτοτε ἐπ' οὐδενὶ ἐδέχετο τὴν συντήρησιν ἐκθέτων εὐρισκομένων ἐκτὸς τῆς περιφερείας τοῦ Δήμου του. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας προσῆλθεν εἰς τὴν Νομαρχίαν Πρόεδρος Κοινότητός τινος μὲν ἐν ἔκθετον. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ Γραφεῖον μου μὲ τὸ ἔκθετον εἰς τὰς χεῖρας του καὶ μοι ἐξέθεσε πῶς εὐρέθη καὶ ὅτι διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῇ τὸ χωρίον του νύκτα ἔφυγε καὶ ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη ν' ἀναλάβῃ ὁ Δήμος τὴν συντήρησιν τοῦ ἐκθέτου, διότι ἡ Κοινότης ἔστρεψεν τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης. Ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κοινότητος, ὅτι ὁ Δήμος οὐδεμίαν ἔχει ὑποχρέωσιν καὶ ἀνάγκη νὰ ἐπιστρέψῃ μὲ τὸ ἔκθετον εἰς τὸ χωρίον του, τηλεγραφικῶς δὲ θὰ ἐζήτησιν τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐκθέτου εἰς τὸ Βρεφοκομεῖον Ἀθηνῶν. Ἡ δοθεῖσα ἀπάντησις δὲν ἐθωρορήθη ἱκανοποιητικῇ, διότι οὕτω θὰ ἐ-

ξετίθετο τὸ χωρίον, ὃ δὲ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος, ἀφοῦ μοι ἔκαμε τὴν δήλωσιν, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἠξίωσε νὰ πιάσῃ στὰ χέρια τοῦ δικό του παιδί - γεροντοπαλλήκαρο - μοι ἐχάρισε μαζί μὲ τὸ ἐκθετον καὶ τὸ τιμητικὸν ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω πιστοποιεῖται, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ὑπάρχει Δημοτικὴ ἀντίληψις, μόνον δὲ οἷς ἀπησχόλησα ἵνα δι' ὀλίγων ἀποδείξω τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν τρόπον τῆς μελλοντικῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς.

Ἦδη εἰσέρχομαι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κυρίως θέματός μου καὶ πρῶτον περὶ τῆς δημοσίας ἀντιλήψεως.

III. Δημοσία Ἀντίληψις

Ἡ δημοσία ἀντίληψις παρείχεται μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1917 διὰ τῆς παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐξωτερικῶν Διευθύνσεως Δημοσίας Ὑγείας καὶ Ἀντιλήψεως.

Διὰ δεκάδων τινῶν χιλιάδων δραχμῶν μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου ἡ Πολιτεία ἐνήργει τὴν δημοσίαν ἀντίληψιν καὶ τοῦτο διὰ τὴν μὴ ὑπαρξίν πολλῶν δεομένων ἀντιλήψεως, Μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου, δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ἡ δημοτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀντίληψις ἐκάλυπτον τὴν δημοσίαν τοιαύτην.

Ἡ ἐμπόλεμος ὁμως κατάστασις, ἣτις παρείληθε καὶ δὲν ἐφαίνετο ἐγγὺς ὁ τερματισμὸς ἠῦξεν ἄς ὑποχρεώσῃ τῆς Πολιτείας, ἡ δὲ κανονικὴ περιθάλψις τῶν οἰκογενειῶν τῶν εἰς τὰ παιδιά τῶν μαχῶν ἐφάρδρων καὶ τῶν εἰς αὐτὰς περὸντων ἀηγήτει τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας τῆς ὑπαρχούσης Διευθύνσεως καὶ ἐπέβαλε τὴν σύστασιν τοῦ Ὑπουργείου Περιθάλψεως.

Διὰ τῆς συστάσεως τοῦ Ὑπουργείου δὲν κατηγορήθη ἡ Διεύθυνσις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνο ἀνέλαβε τὴν πρὸς τὰς οἰκογενείας τῶν πολεμιστῶν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τῆς Πολιτείας, ἥτοι τὴν πληρωμὴν ἐπιδομάτων καὶ καθορισμὸν συντάξεων ἡ δὲ δημοσία ὑγεία ἐξ ὀλοκλήρου καὶ τὸ ὑπάρχοντα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα παρέμεινον ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς οἰκείας Διευθύνσεως τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ἐφόσον ὁμως ἡ διατήρησις τοῦ συσταθέντος Ὑπουργείου ἐπε-

βλήθη, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν συμφορὰν, καὶ αὐτὴ δὲ ἢ ἐπὶ τῶν Οἰκονομῶν Ἐπιτροπῇ ἀνεγνώρισε τὴν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως αὐτοῦ, ἐπεβάλλετο καὶ κατὰ Δίτριον τοῦ 1922 πᾶσαι αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Δημοσίας Ὑγείας καὶ Ἀντιλήψεως ὑπῆχθησαὶ εἰς αὐτό.

Ἐ ἀληθὲς εἶναι, ὅτι τὸ νεοσύστατον αὐτὸ Ὑπουργεῖον εἶχε μέγιστον κύκλον ἐνεργείας καὶ εἶχεν ἀνάγκην περισσότερον παντὸς ἐτέρου Ὑπουργείου ἐμπείρων ὑπαλλήλων. Ἡ πρόσληψις ὁμοῦ τοιούτων ἐκ τῶν ἄλλων Ὑπουργείων δὲν ἦτο δυνατὴ. Λόγω τῆς πολεμικῆς περιόδου καὶ τῆς στρατεύσεως πολλῶν ὑπαλλήλων ἠδῆθήσαν αἱ ὑπηρεσίαι καὶ δὲν ἐπλεόναζεν προσωπικόν.

Ἐπίσης διοικητικὴ τῆς Σχολῆς, ἐξ ἧς θὰ ἐλάμβανε τοῦλάχιστον τὸ βοηθητικόν προσωπικόν δὲν ἐλειτούργει, διότι αἱ πολεμικαὶ καὶ ἀνώμαλοι πολιτικαὶ περιόδοι ἀπὸ τοῦ 1910, ἀφ' οἷου τὸ κράτος ἤρξατο ἀναδιοργανούμενον, δὲν ἐπέτρεψαν τὴν σύστασιν τοιαύτης Σχολῆς, καί-τοι ἔδει νὰ κατανοηθῆ, ὅτι ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς αὐτῆς ἐπεβάλλετο ἴσως δὲ οὐχὶ δι' ὀλιγώτερον σοβαροῦς λόγους τῶν ἐπιβαλλόντων τὴν λειτουργίαν τῶν Στρατιωτικῶν Σχολῶν. Ὡς ἐκ τοῦ τούτου τὸ προσωπικόν ἰοιρατολογηθῆ ἄνευ οὐδενὸς προσόντος καὶ τμήματα ὀλόκληρα διητυθύνοντο ἀπὸ Ἀθῶν, μὴδὲ τοῦ Ἀρσακείου ἀποφοίτους, καὶ ἐν γένει ὑπῆρξε τὸ Ὑπουργεῖον αὐτὸ τὸ καταφύγιον τῶν ἀργομίσθων.

Ἐν τούτοις, μὲ τοὺς ἐλαχίστους ὑπαλλήλους ἐκ τῶν δυνηθέντων ν' ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς ὑπηρεσιακὰς ἀνάγκας τοῦ Ὑπουργείου αὐτοῦ ἐν τῷ χρόνῳ καταρθώθη νὰ μετριασθῶσι τὰ παράπονα, νὰ συσταθῶσιν εἰς τὰς Νέας Χώρας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Μακεδονίαν οἰκοτροφεῖα, ἐν οἷς ἑκατοντάδες ὄρφανῶν πολέμου περιθάλπονται καὶ ἤδη ἀξιοθαυμάστως ν' ἀξάνη ἡ δρᾶσις των

Ἀποφεύγω νὰ οἷς μεταδώσω σταιοτικὰς πληροφορίας, ἵνα μὴ περισσότερο σὰς κουράσω καὶ ἀρκοῦμαι νὰ σὰς ἀνακοινώσω, ὅτι κατὰ τὸ λήξαν οἰκονομικὸν ἔτος 1924-1925, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ Γεν Προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους, διατίθενται δραχ. 214.591, 887. Εἰς τὸ ποσὸν δ' αὐτὸ πρέπει νὰ προσοθήῃ τις καὶ τὰ ἐξ ἐιδικῶν φορολογικῶν εἰσπραττόμενα καὶ ὑπὲρ τῶν ὄρφανοτροφείων διατιθέμενα Ἰὰ τῆς συγκρίσεως τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ πρὸς τὰ διατιθέμενα πρὸ τοῦ

917 εις τὰ ὁποῖα συμπεριλαμβάνοντο καὶ τὰ ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐοτραιτευμένων ἐπιδόματα, ἐνῶ ἤδη τοιαῦτα δὲν διατίθενται θὰ πεισθῶμεν ὅτι, ἡ Πολιτεία παρ' ὅλης τᾶς οἰκονομικᾶς δυσχερείας ἐπεξέτεινε τὴν ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν μελῶν τῆς δρᾶσίν τῆς καὶ προσπαθεῖ διὰ τῆς παροχῆς βοηθημάτων, ἰδρύσεως ὀρφανοτροφείων, λαϊκῶν-ιατρείων, φθισιατρείων καὶ παντὸς εἶδους ἰδρυμάτων νὰ μετριάσῃ τὸν τῆς δυστυχίας πόνον.

Τὰ μεγαλείτερα ὅμως κεφάλαια τῆς Δημοσίας Ἀντιλήψεως ἐν τῇ περιόδῳ αὐτῇ εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῶν προσφύγων καὶ τὰ ληφθέντα καὶ ληφθησόμενα μέτρα ὑπὲρ τῶν ἐφένδρων. Τὰ κεφάλαια αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ἐξετασθῶσιν μόνον ὀπὸ ἀπόψεως Ἑθνικῆς Οἰκονομίας καὶ Ἑθνικῆς Ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ καὶ Δημοσίας Ἀντιλήψεως. Παροχόμενος τὰ ἐκτὸς τοῦ θέματός μου θὰ εἶμι ἀπασχολήσω δι' ὀλίγων ἐκθέτων τὴν ὑπὲρ τῶν δύο προαναφερθεῖσων τάξεων δημοσίαν ἀντιληψιν.

Κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν συμφορὰν μας πλέον τοῦ ἑκατομμυρίου ἀδελφοί μας ἐξηναγκάσθησαν εἰς ἑκπατριισμόν, ἵνα ἀποφύγῃσι τὴν θρᾶσειαν καταστάσασιν μάχαιραν τοῦ εἰς ἀλλόφρονα μεταβληθέντος βαρβύρου ἐκ τῆς ἀπιστεύτου νίκης του.

Τέσσαρα ἑκατομμύρια γηγενοῦς πλῆθυσμοῦ ὑπεχρεώθησαν νὰ δεχθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας των καὶ περιθάλωσι τὸν ἀνωτέρω ἀριθμὸν ρακενδύτων καὶ μαρτυρικώτατα βασανισθέντων προσφύγων.

Μεγίστη ἦτο ἡ δυσαναλογία, ἀλλ' ἀπεδείχθη καὶ αὐθις, ὅτι οὐδὲν τὸ ἀκατόρθωτον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν.

Κατεφύγομεν εἰς τὰ ἕνα κεφάλαια καὶ πάντα τὰ ἔσοδά μας ἐπροθυμοποιήθημεν νὰ παραχωρήσωμεν ὑπέγγρα. Μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἀποῦ κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν χρονικὸν διάστημα ἀπεδείχθη καὶ οἱ δανεισταί μας ἐπεισθησαν ὅτι ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξε καὶ θὰ εἶναι ἐντιμος ὅτι αἱ ἀναληφθησόμεναι ὑποχρεώσεις ἐλάχιστοι εἶναι ἐναντι τῆς θελήσεώς τῆς, κατωρθώθη εἰς μεγαλείτερον μάλιστα τοῦ ζητουμένου ποσὸν νὰ συναφθῇ τὸ προσφυγικὸν δάνειον.

Διὰ τοῦ δανείου αὐτοῦ καὶ διὰ διαθέσεως οὐκ' ὀλίγων πιστώσεων ἐκ τῶν τακτικῶν ἐξόδων παρεσχέθη παραδειγματικῶς ἡ εἰς τοὺς

πρόσφυγας μας Δημοσία αντίληψις. καίτοι διὰ τῆς ἁρμοδίας ὑπηρεσίας δύνανται νὰ ἐπαναληφθῶσι τὰ ὄσα καὶ διὰ τὸ προσωπικόν τοῦ Ὑπουργείου Παριθάλψεως ἐλέχθησαν. Καὶ αἱ ὑπηρεσίαι αὗται δὲν ὤργανώθησαν δι' ἐμπείρων ὑπαλλήλων.

Ἄς ἐλπίσωμεν εἰς τὴν μελλοντικὴν ὁργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν καὶ τὴν ὅλην τοῦ δυσκολωτάτου αὐτοῦ ἔργου συστηματοποιεῖν ἵνα εἴη ἐπιωφελεστερά ἀποβῆ ἢ ὑπὲρ τῶν προσφύγων δημοσία αντίληψις κατὰ ὑπόλοιπον τοῦ πρόσφυγικοῦ δανείου διατεθῆ ἵνα καταστῆ αὐτῆς καὶ ὁ ἄστικὸς προσφυγικὸς πληθυσμὸς.

Ἐὰν ἡ ἐν γένει Πολιτεία μας πρὸς τοὺς τελευταίους συμπολίτας μας, προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν πάντων τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν καὶ ἐξαιρῶνται ἡ οἰκονομικὴ μας ἀντοχὴ, ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ἡ δημοσία αντίληψις ἐπέτελεσε τὴν φιλάνθρωπον δρᾶσιν τῆς καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἐφεδρῶς μας.

Ἀπενεμήθησαν, ἔστω καὶ ἀργὰ συντάξεις εἰς τοὺς τετημημένον τραυματίας μας καὶ τὸς ἀπορφανισθείσας οἰκογενείας, παρημελήθησαν ὅμως οἱ εὐτυχισαντες νὰ ἐπανίδωσι μετὰ δεκαετῆ εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν διαμονὴν τὰς προσφιλεῖς οἰκογενείας των, ἀλλ' οἱ-τινες ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐπέστρεψαν συντετριμμένοι. Ἐύρον οὗτοι τοὺς συνομιλικούς των τοὺς μὴ συμφῶνας πρὸς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας μας στρατευθέντας, ἐὰν ὄχι πλουσίους, πάντως ὅμως δυναμένους ἀνέτως νὰ ζῶσιν. Ἐπόμενον ἦτο τὸ αἰσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως νὰ γεννήσῃ τὸ συναίσθημα τοῦ φθόνου καὶ τῆς ἀντιζηλίας. Πρὸς ἄρῳν αὐτῶν ἐκαλεῖτο ἡ πολυάσχολος, ἡ ἀπειρορροφημένη εἰς τὴν λύσιν τοῦ πρόσφυγικοῦ ζητήματος, ἡ ἐπιμελουμένη τὴν ἀναδιοργάνωσιν Πολιτεία. Μακρὸν ἀπηρείτο τὸ διὰ τὰς ἀνωτέρω αἰτίας χρονικὸν διάστημα, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ οἱ ἐφεδρῶν ἠρξάντο ὀρφανοῦμενοι ἀπαιτητικώτεροι νὰ καθίστανται.

Ἡ βραδύτης τῆς Πολιτείας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς τοὺς ἐφεδρῶν ὑποχρεώσεων τῆς παρηρηγημένη καὶ αἱ ὁργανώσεις των ἐθωρήθησαν ἐδάλωτοι παρὰ τῶν ξένα δανύμνια ἐπιθυμούντων νὰ εἰσαγάγῳσιν εἰς τὴν Πολιτείαν μας, ἔναντι ὅσον μεγίστου τόσον καὶ ἐπονειδίτου τιμήματος,

Ὁ γέρον σοφὸς Νομοδιδάσκαλος μας κ. Γ. Ἀγγελόπουλος λέγει εἰς τὸ σύγγραμμά του περὶ διοικητικῷ δικαίον, ὅτι διοικητικὰ συστήματα εἶναι οἱ τοιοῦτοι ἢ τοιοῦτοι μεθοδικοὶ τρόποι τῆς Διοικήσεως ὠρισμένου Κράτους, "οἵτινες ἐντυποῦσι τὴν ἑαυτῶν σφραγίδα ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ καθιστῶσιν εὐδιάκριτον ἀπὸ τῶν λοιπῶν.

Ἐὼν ὁμως, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὀρισμοῦ καὶ παραδε-
δεγμένον τυγχάνη ὅτι τοιαῦτα διοικητικὰ συστήματα ὑπάρχουσιν ὅσα καὶ
Κράτη, πῶς δυνάμεθα νὰ ἀρηθῶμεν, ὅτι καὶ τοσαῦτα κοινωνικὰ
συστήματα ὑπάρχουσιν ὅσοι Κράτη ἀλλὰ καὶ διαμερίσματα
Κρατῶν, ἐφόσον αὐτὰ ἤρτηται ἀπὸ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ
τὴν ἐπίδρασιν τῆς θρησκείας ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις συνταγματικὰς δια-
τάξεις, ἀπὸ τοὺς ὁγράφους ἀλλὰ καὶ ἀπαραγράπτους Νόμους τὰ ἦθη
καὶ τὰ ἔθιμα ἐκάστον διαμερισματος ;

Τὸ ἐν Ἑλλάδι κοινωνικὸν σύστημα δὲν δυνάμεθα ἀκινδύως νὰ
ὑπαγάγωμεν εἰς ἑνῶν δύο ἐπικρατετέρων συστημάτων τοῦ καπιταλισμοῦ
καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ. Αἱ πρὸς ὑπαγωγὴν ἀβασίαι θέλουσιν εἶναι μέ-
γιστα, ἐπιβαλλόμενα δὲ θέλουσιν ἐπιφέρει τὴν ἀποσύνθεσιν. Δὲν δύ-
ναμαι περισσότερον νὰ ἐπεκταθῶ, διότι κατὰ πολὺ θὰ παρεκλίνο
τοῦ θέματός μου. Οἱ λέγοντες ὁμως, ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχει κεφαλαιο-
κρατία ὁμιλοῦσι βασιζόμενοι ἐν γνώσει ἐπὶ ἐξαιρέσεων καὶ δὲν λαμβά-
σιν ὑπ' ὄψει, ὅτι τὸ σύνολον ἀποτελεῖται ἀπὸ μικροῖδιοκτητίας, οἵτινες
ἐπὶ εἴη ἠγωνίσθησαν νὰ ἀποκτήσωσι τὰς μικρὰς αὐτῶν περιουσίας, αἴ-
τινες εἶναι καὶ θὰ μείνωσι πάντοτε ἐν Ἑλλάδι, ἰδίᾳ δ' ἐν Κρήτῃ σεβα-
σταί. Ἐνῶ γνωρίζουσιν, ὅτι οὐδεμία κοινωνικὴ ἐπαναστάσις δύναται νὰ
ἀπαγορεύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀμύλης, ἧς προῖόν εἶναι ἡ ἰδιοκτησία
ἀρέσκονται νὰ συζητῶσι περὶ κεφαλαιοκρατίας, λησμονοῦντες ἐξ ἄλλου
τοὺς καταθλιπτικοὺς ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου ἀμέσους φόρους, ἵοῖτινες καθημερι-
νῶς ἀξάνουσι καὶ ἐξ' ὀλοκλήρου θὰ ἀντικαθίστων τοὺς ἐμμέσους τοι-
οῦτους, εἰάν οὔτοι δὲν ἦσαν ὑπέγνοι, λησμονοῦντες τὸ οπουδαίτερον,
τὴν διὰ τὴν κληρονομίας κατάτμησιν τοῦ κεφαλαίου, λησμονοῦντες ὅτι
αὐτὸς ὁ Χριστιανισμὸς διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ Ζακχαίου ἐπιτρέπει τὴν
ἀπόκτησιν περιουσίας.

Ἐξεταστέον ὁμως, ὅτι ταῦτα λέγοντες εἶναι Ἑλληγες, ῥέει εἰς

τὰς φλέβας αὐτῶν ἑλληνικὸν αἷμα; Δὲν δυνάμεθα, Κύριοι νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἐν Τρικάλαις ἀκουσθεῖσα φωνή, πόρνη πατρὶς, ἦτο Ἑλληνική. Αὕτη ἀνῆκεν εἰς Χαβιὲ ξένης προπαγάνδας, ἣτις ἐφθόνησε τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν ἀκμαιοῦτητα τῆς Πατρίδος μας. Δὲν ὑπάρχουσιν Ἑλληνες πιστεύοντες εἰς τὴν κρατοποίησιν τῶν πάντων, ὅλοι δὲ γνωρίζομεν, ὅτι ἄλλοια εἶναι τὰ κοινωνικὰ συστήματα καὶ ἰσάριθμα πρὸς τὰ διαμερισματα τῆς Πολιτείας μας, καὶ ἅτινα εἶναι μὲν ἐπιδεικτικὰ βελτιώσεως οὐχὶ ὅμως καὶ τῆς βίαιας ἀνατροπῆς.

Εἰς τὰς ξένας ὅμως προπαγανδιστικὰς ἀπειλάς ὑποχρεούμεθα νὰ μὴ συγκαταλέξωμεν καὶ τὸς ἐπικλήσεις τῶν ἐφένδρων μας, αἵτινες ὡς δίκαιαι καὶ ἐπιβεβλημένα θὰ πραγματοποιηθῶσιν.

Οἱ ἐφένδροί μας ζητοῦντες γεωργικὸν κλῆρον καὶ βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς των ἦν δὲν ἐπέτυχον ὡς οἱ ἕτεροι πολῖται, λόγῳ τῆς ἐπισειρὰν ἐτῶν παραμονῆς των εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν δὲν δύνανται νὰ κατονομασθῶσι σύντροφοι, οἱ διὰ γνωστοὺς δὲ λόγους δῆθεν ὑποστηρικταὶ τῶν αἰτημάτων τῶν ἐφένδρων φερόμενοι Πανσανῖαι, ταχέως θὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ ἐξίλαστήριον ἔνθα θὰ ὑποσιῶσιν τὸν τῆς ἀτιμίας θάνατον φρασσομένης ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐφένδρων πάσης ἐξόδου των.

Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐπισπευθῇ ἡ λήψις ἀποφάσεων ἐπὶ τῶν αἰτημάτων τῶν ἐφένδρων καὶ ἰδίᾳ ἡ παροχὴ γεωργικοῦ κλήρου. —

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τὸν διωγμὸν φεύγοντες τὰς κτηματικὰς των περιουσίας εἰς τὰς Μονὰς πορρωχώρησαν, ἐκεῖθεν δὲ ἡ μεγαλυτέρα περιουσία αὐτῶν. Ἦδη ὅμως ὅποτε αὐτοὺς ὁ φόβος ἐξέλιπε τί δικαιώτερον ν' ἀποδοθῶσιν αὐταὶ εἰς τὸν νόμιμον κύριόν των; Καὶ τίς ἐπ' αὐτῶν μεγαλειότερα δύναται νὰ ἔχει δικαιώματα τοῦ ἐφένδρου ὅστις θέλει χρησιμοποιοῦσιν τὴν ἀξίτην καὶ τὸ δρέπανον, μεθ' ἧς μάνλῃχερ ἰκανότητος;

Ἐἴν προοδεδεμένοι εἰς τὸ ἄρμα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς δὲν ἠθέλησαμεν νὰ διδαχθῶμεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν μας καὶ ἀπεστερήσαμεν τοὺς ἐφένδρους μας ἀπὸ τὰς κατακτηθείσας μὴ χριστιανικὰς ἐν Μ. Ἀσίᾳ περιουσίας, ὅποτε ἀμφιβάλλω, ἐὰν θὰ κατελήγομεν εἰς τὸ σήμερον

κατάντημά μας, ὅσα δῆποτε καὶ ἂν ὑπῆρξαν τὰ λοιπὰ σφάλματα μας, δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν εἰς αὐτοὺς γαλας διωξοῦς ἀπὸ ἐργατικὰς χεῖρας. —

Εἶναι ἀναγκαστικὸς νὰ λέγωμεν ὅτι, ἡ τάδε Μονὴ ἔχει τόσας χιλιάδας στρεμμάτων ἐκτάσεις καὶ ἐξ' αὐτῶν ἀποζῶσι μόνον ἐλάχιστος ἀριθμὸς Μοναχῶν, ἐνῶ ἀπ' αὐτὰς καλλιεργουμένους θ' ἀποζήσωσι ἑκατοντάδες οἰκογενειῶν ἐφέδρων.

Τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ μόνον ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ νὰ ἔχει ἐξετασθῆ καὶ ἤδη δὲ ἀπὸ ἀπόψεως δικαιοσύνης ἐπιβάλλεται ὑπὲρ τῶν ἐφέδρων ἀγροτῶν νὰ διακανονισθῆ. Ἐξἄλλου αὐτὴ ἡ Ἱεραρχία πλέον τῆς Κρήτης ἔλαβε τοιαύτην ὑπὲρ τῶν ἐφέδρων ἀπόφασιν ἐν τῇ πρὸ ἡμερῶν συνεδρίᾳ.

Μεγάλῃ ὁμως ἐπιβάλλεται προσοχή, ἵνα μὴ ἔτι δυσχερανθῆ ἡ ἐπιβεβλημένη ἀξιοπρεπῆς παράστασις τοῦ κλήρου. Φρονῶ ὅτι ὁ περιορισμὸς εἰς τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν καὶ Μοναχῶν καὶ ὁ συνδιασμὸς τοῦ ἱερατικοῦ καὶ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος θέλει μᾶς δώσει τὴν καλλιτέραν διέξοδον. Ἀπαιτεῖται ὁμως μεγάλη προσοχή εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν εἰσερχομένων εἰς τὰς ἱερατικὰς καὶ διδασκαλικὰς αὐτὰς σχολὰς ἐφ' ὅσον ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ θὰ ἔχωμεν, τὸν ὡς ἱερεῖα προκαθήμενον, τὸν ὡς διδάσκαλον πνευματικὸν πατέρα τῶν τέκνων μας, τὸν ὡς γραμματεῖα τῆς κοινότητος, κυριώτερον ὄργανον τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ἐλπίζομεν ὅτι, ἡ μεταβατικὴ αὕτη περίοδος τῆς δημοσίας ἀντιλήψεως ὑπὲρ τῶν προαναφερθειῶν δύο κοτηγοριῶν τῶν προσφύγων καὶ ἐφέδρων θέλει ἀποδώσει τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ὅποτε αὕτη θέλει περιορισθῆ εἰς τὸν καθωρισμένον κύκλον τῆς ἐνεργείας τῆς. —

Ἐὰν ὁμως ἐξετάσωμεν τὸν προϋπολογισμὸν τῆς τρεχούσης χρήσεως καὶ λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὰς ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει δηλώσεις καὶ τοὺς λόγους τοὺς ἐπιβάλλοντας τὴν οὐσίαν τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Οἰκονομῶν θὰ καταλήξωμεν, ὅτι καὶ διὰ τὴν συνήθη δημοσίαν ἀντίληψιν δὲν δύναται ὁ προϋπολογισμὸς νὰ ἐπιβαρύνηται μὲ τριακόσια περίπου ἑκατομύρια ετησίως. Κατ' ἀνάγκην δὲ τὰ ἰδρύματα θὰ περιορισθῶ-

σιν εἰς τὸν ἐλάχιστον ἀριθμὸν, τὴν δὲ μὴ ἐπαρκοῦσαν δημοσίαν ἀντίληψιν θέλει κληθῆ νὰ ἐνισχύσῃ ἡ κοινωνικὴ τοιαύτη.—

ΙΥ. Κοινωνικὴ ἀντίληψις

Ἡ ὀφειλομένη ἀντίληψις εἰς πάντας ἐκείνους, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς ἀνυχῶς ἐν ἧ εὐρίσκονται καταστάσεως δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ πρὸς συντήρησιν, δὲν ἐπαύσαιτο συγκινοῦσα τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Δι' αὐτὴν ἐθουσίασαν ἑαυτοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐμπνευσμένοι μάρτυρες ὑψώσαντες τὸ ἀνίστημά των ἐνώπιον τοῦ χαλυβδίνου καὶ ἐγωϊστικοῦ καθιστώτος κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους.—

Τὸ συγκινητικὸν ὅμως βῆμα τῆς κοινωνικῆς ἀντιλήψεως ἐγένετο σταθερὸν καὶ ἐταχύνθη ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ λόγοι τοῦ μεγάλου Ἀλτρούιστου, ἐὰν δὲν συνετέλεσαν εἰσέτι παρὰ τὸν Νάον τοῦ Κυρίου νὰ πισθῇ τὸ Μέγαρον τῆς ἀνακουφίσεως τοῦ πόνου, ἀνέπτυξαν ἐν τούτοις τὴν ἀλληλεγγύην καὶ ἐμείωσαν τὰς μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων διενέξεις καὶ ἀντιζηλίας.—

Αἱ δύο λέξεις Ἐκείνου, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, δὲν ἀπέμειναν ἀνευ ἀποτελέσματος.

Ὁ βαθμὸς τῆς κοινωνικῆς ἀντιλήψεως δὲν δύναται δυοιυχῶς νὰ καθορισθῇ.

Ὅσον καὶ ἂν ἡ κοινωνικὴ ἀντίληψις εἶναι ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ὑπάρξεως κοινωνίας, ἡρηται, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιβάλλεται ὡς δημοσία, ἀπὸ τὸν παροδικὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν συγκίνησιν, ἡρηται ἀπὸ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἐκάστου Ἐθνους.

Σᾶς ἐπαναφέρω εἰς τὴν μνήμην σας τὰς τραγικὰς ἡμέρας τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Σᾶς ἐπαναφέρω εἰς τὴν μνήμην σας τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων μας. Ποία, ἀπαθὴς μέχρι ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἔσαν τῶν ἐλαχίστων ἐχόντων ἀνάγκην περιθάλψεως, ἑλληνικὴ ψυχὴ δὲν συνεκινήθη, δὲν ἐτρεξε νὰ ἴδῃ τοὺς πρόσφυγας μας, νὰ παραλάβῃ ὅσους ἠδύνατο καὶ μέρος τοῦ ἄρτου του δι' αὐτοὺς νὰ στερηθῇ; Ποῖος δὲν προσέφερε τὸν ἕνα τῶν χιτῶνων του;

Οἱ πρόσφυγες μας δὲν θὰ λησμονήσωσι ποτε τὴν τρυφεράν ἀγ-

κάλην ποῦ περιέβαλεν αὐτούς κατὰ τὴν ἄφιξίν τους ἰδίᾳ οἱ ἐν τῇ Νήσῳ αὐτῇ τῶν ἤδη συμπολιτῶν των Κρητῶν. Πολλὰ, Κύριοι, ἐδιδάχθητε κατὰ τὰ διασημὰ τῆς προσφυγίας σας καὶ τίποτε δὲν ἠρηθήητε εἰς τοὺς ἀνυχίσαντας.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι οἱ γεωργοὶ Κρηῖτες ἀνέμενον μίαν ἡμέραν τὰ Μουσουλμανικὰ ἀγροικὰ κτήματα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς αὐτοὺς ὡς νομίμους κυρίους. Ὁ γέρον ὀπλαρχηγὸς Κρηῖς ἠγωνίσθη διὰ τὴν γενικὴν του ἐλευθερίαν, ἠγωνίσθη ἵνα μίαν ἡμέραν τὰ παιδιὰ του δυνηθῶσι καὶ δικαιοματικῶς ἀνοίξωσι τὴν θύραν τοῦ μετοχίου τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκλειψεν ὁ βάρβαρος κατακτητὴς Ἄλλ' ἡ ἐθνικὴ συμφορὰ τὸν ἐσταμάτησε, τοῦ διέφευον ὅλας του τὰς ἐλπίδας καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑποκλιθῇ καὶ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν του εἰς τὸν περισσότερον ἀπ' αὐτὸν δυστυχῆ.

Οὐδεὶς τῶν γεωργῶν Κρητῶν ἐγώγγισε καίτοι διὰ παντός ἐξέλπεν ἀτιμῶ καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐλπίς καὶ ὑπερθεύτο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἄνευ οὐδενὸς ἐρείσματος ἀγῶνα τῆς δοκιμασίας. Ἠρκέσθη εἰς τὸ στερῶν φάνωμα τῶν ἀγῶνων του διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν βασιτισθέντων. Δι' αὐτῶν κατὰδηλον καθίσταται ὅτι ὁ ἀγρότης Κρηῖς οὐ μόνον δ,τι ἠδυνήθη ἐκ τῶν ἰδίων του προσέφερε, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἐλπίδας περὶ βελτιώσεως τῶν ὄρων τῆς ζωῆς τῶν τέκνων του. Ἐπίσης ὅτι καὶ ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς προθύμως προέτεινε τὴν εὐεργετικὴν του χεῖρα καὶ ἐκόμισε τὸ φάρμακον καὶ τὴν τροφὴν εἰς τὴν ἐκ τῶν βασάνων καὶ τῆς διώξεως εἰς τοὺς ὀδόντας τὴν ψυχὴν κρατοῦντα.

Δὲν δύναται τις νὰ παρίδῃ τὴν εὐεργετικὴν δρῶσιν τῶν Κυριῶν, αἰνῶς ὡς οἶκον των πλέον ἔχουσι καθορίσει τὸ ἴδρυμα ἐντὶ ὑπομονητικῶς ὑπηρετοῦσι καὶ πᾶσαν πληγὴν προσδέουσιν. Ἐπίσης οὐδενὸς διαφεύγει τὴν προσοχὴν ἢ εὐχαρίστησιν, ἢν πᾶς Ἕλλην ἠσθάνθη ἐπὶ τῇ συνάψει τοῦ προσφυγικοῦ δανείου μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι καὶ ὁ ἀστικὸς προσφυγικὸς πληθυσμὸς θὰ δυνηθῇ νὰ γίνῃ αὐτάρκης καὶ νὰ μὴ τείνῃ ἐπαίτιδα τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καίτοι ἐγνώριζεν ὅτι εἰς τὴν μεγαλειέταν οἰκονομικὴν ὑποδοῦλωσιν ὑποβάλλεται. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι μόνον τὸ Ταμεῖον Χανίων, οὗτινος αἱ εἰσπράξεις τελωνείου χαρτοσήμου καὶ καπνοῦ ἐτέθησαν ὑπέγγυοι ἔχει ἀνάγκην ἐπισχύσεως διὰ τριῶν ἑκατομ-

μυρίων δοχ. μηνιαίως, ἐνῶ πρότερον περὶ τὸ ἑκατομύριον ἀπέτελλε μηνιαίως εἰς τὸ Κεντρικόν.

Ἡ τοιαύτη ὄμως ἀξία παντὸς θανμασμοῦ δοῦσαι τῆς κοινωνικῆς μας ἀντιλήψεως, ἣτις παρατηρεῖται εἰς δυσκόλους Ἐθνικὰς στιγμὰς θ-φείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν παρέχεται κατὰ τὴν ὁμαλὴν σταδιοδρομίαν τῆς πόλιτείας μας.

Ἄλλ' ἐφ' ὅσον ἡ παρ' ἡμῖν κοινωνικὴ ἀντιλήψις ρυθμίζεται ἀπὸ ἐνθουσιαστικά καὶ συγκινητικά περιστατικά δὲν ἀπέβη δὲ κτήμα διδασχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τόν τόνον τῆς φωνῆς τοῦ κρούοντος τὴν θύραν μας διψῶντος καὶ πεινῶντος, οὕτως τὸ ἀνθρώπινον ἐγὼ του ποδοπατεῖται ἀπὸ τὸν ὅμοιον του ἔναντι ἐνὸς δεκαλέπτου, δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν παρὰλογον ἀπαίτησιν εἰς τὰς μεγάλας μας συμφορὰς νὰ ἐνισχυθῶμεν παρὰ ξένων πρὸς τὸν οἶκόν μας. Τὴν θύραν τοῦ Ἀμερικανοῦ δὲν ἔκρουσεν ὁ πρόσφυξ Μικρασιάτης καὶ ἐν τούτοις εἰς τὴν δυστυχίαν τοῦ ἐκεῖνος ἔτρεξεν, διότι πάντα ἀνθρώπον θεωρεῖ πλησίον του. Μάλιστα δὲ προσέτρεξε πάσης τάξεως Ἀμερικανὸς καὶ αὐτὸ ἐνέχει τὴν μεγαλειέταν σημασίαν.

Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἀμερικανικῶν ἐνδυμάτων παρατηρήσαμεν ὅτι εἰς τὰ δέματα ἐκεῖνα δὲν ὑπῆρχον μόνον ἐνδύματα πλουσίων ἀλλὰ καὶ τοιαῦτα ἅτινα προήρχοντο καὶ ἀπὸ τὰς μὴ πολὺ εὐπορούσας ἀμερικανικὰς τάξεις προήρχοντο ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῶν καὶ αὐτὰ ἀκριβῶς αἱ προσφοραὶ εἶναι ἀξιαί μιμήσεως, εἶναι τὰ δύο λεπτὰ τῆς πτωχῆς χήρας, ἣτις πλέον πάντων βέβληκεν εἰς γαζοφυλάκιον, διότι πάντες μὲν ἐκ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον αὐτῇ δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς.

Ἐξ' αὐτιθέτου ἐκ τοῦ κατωτέρω θὰ μορφώσητε ἀσφαλῆ γκάμην, ὅτι μόνον εἰς συγκινητικὰς περιστάσεις ἢ ἡμετέρα κοινωνικὴ ἀντιλήψις δοῦ.

Ὡς Διευθυντῆς Νομαρχίας ἔλαβον ἐγκύκλιον δι' ἧς παρεγγέλλετο ἡ σύστασις ἐπιτροπῶν κατὰ Δήμους καὶ Κοινότητας καὶ διὰ θερμοῦς ἐκκλήσεως πρὸς τοὺς Δημάρχους καὶ Προέδρους Κοινοτήτων ἢ διενέργεια ἐργάνων καθ' ἅπαντα τὸν Νομὸν ὑπὸ τῶν σεισμοπαθῶν Ἰαπώνων. Ἠσχολήθη καὶ συνέταξα τὴν σχετικὴν ἐκκλήσιν καὶ προ-

σήγαγον μονογράφας αὐτὴν εἰς τὸν Νομάρχην μου πρὸς ὑπογραφήν
"Ὅταν ὅμως εἰς ἐρώτημά του ἀπήντησα, ὅτι θὰ χρειασθῆ καὶ δαπάνη
τις διὰ τὴν ἐκτύπωσιν παρηγγέλθην νὰ τεθῆ ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπου-
ργείου εἰς τὸ Ἀρχεῖον ὅτι ἀδίκως θὰ διετίθετο ἢ πρὸς ἐκτύπωσιν
τῆς ἐκκλήσεως δαπάνη. Λὲν ἀπήντησεν ὁ Νομάρχης εἶχε δίκαιον, ἐ-
γνώριζεν ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ οὐτινοῦς διάκει διαμερισματος δὲν θὰ συ-
νεκινούνητο διὰ τοὺς σεισοπαθεῖς Ἰάπωνας.

Ἐξεφωνήθη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν Χαρῖοις τῇ 29 Μαρτίου 1925

ΥΓΕΙΟΝΟΜ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Θεοφιλέστατε!

Ἐξοχώτατε κ. Γεν. Διοικητά!

Κυρίαί καί Κύριοι!

Ὅταν πρό τριμήνου καί πλέον μία πρόσκλησις τοῦ Θεοφιλεστάτου ἡμῶν Ἐπισκόπου μέ ἔφερεν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν μέγαρον ἐν μέσῳ ἑνὸς ὁμίλου διακεκριμένων καί προοδευτικῶν μελῶν τῆς κοινωνίας μας ἡ πρώτη ἐντύπωσις ποῦ μοῦ προεκλήθη ὑπὸ τύπον διασθήσεως ἦτο, ὅτι καί τι τό κοινῶς ὠφέλιμον θὰ συζητηεῖτο, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ ἀπησχόλει τὴν μικρὰν συγκέντρωσιν δέν θὰ ἦτο ἄσχετον μέ τὴν σημερινὴν ἠθικὴν εἰκόνα τῆς κοινωνίας, ὅτι ἐπομένως ἡ συζήτησις θὰ ἐστρέφετο περὶ τὸ μεταπολεμικὸν κοινωνικοπλαστικὸν ρεῦμα, τὸ ὅποιον ἔχει κατακλύσει, ἂν μὴ ὅλην, τὸ πλεῖστον ὅμως μέρος τῆς ἀνθρωπότητος καί τὸ ὅποιον ἐκπηγάσαν ἀπὸ ψυχᾶς ἠγανακτησάμενας καί κουρασάμενας τὴν ἐπομένην τοῦ φρικαλεωτέρου τῶν πολέμων καί ἀπὸ τὴν τεταραγμένην διεθνῆ συνείδησιν, δηλαδὴ ἀπὸ καταστάσεις ὄλους ἐκτάκτους καί ἀνωμάλους, ἀνώματος καί τεταραγμένη ἔιναι ἡ κατεύθυνσις αὐτοῦ καί ἔξω παντός κανονικοῦ ἐξελικτικοῦ τύπου, ὃ ὅποιος χαρακτηρίζει πᾶσαν ἐν εἰρήρῃ καί ὁμαλῇ καταστάσει πρόοδον τῶν κοινωνιῶν ἐντε τῇ πνευματικῇ καί ψυχικῇ ἐκφάνσει αὐτῶν.

Μακρὰ ὀπωροδήποτε καί βαθεῖα σιγή μετὰ τῶν ἀξιοτίμων κυριῶν προηγηθεῖσα τῆς συζητήσεως ἐν τῷ ἀπερίτῳ καί ἡρεμοῦντι κατὰ τὴν ὄραν ἐκείνην ἐπισκοπικῷ γραφείῳ ἐπρόβιδε μίαν ψυχικὴν ἐπικοινωνίαν περὶ τὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα τοῦτο. Ὡς βαδίζομεν μέ τὰς περὶ

ἀτομικῶν καὶ κοινωνικῶν καθηκόντων ἀντιλήψεις τῆς σήμερον ποία θὰ εἶναι ἡ ἠθικὴ τῆς κοινωνίας κατάστασις αὐριον;

Δὲν ἤρρητος νὰ λυθῇ ἡ σιγή καὶ ἡ περίφοβος συνειδήσις ἡμῶν, ἡ ἐκπροσωποῦσα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην κατὰ τεκμήριον καὶ τὴν ἔξω τοῦ χώρου ἐκείνου κοινὴν συνειδήσιν ἀπὸ τῆς ὑπαρξίν κοινῶν ἀπαισιοδόξων συναισθημάτων, δὲν ἤρρητος νὰ ἀκούσῃ παρὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου τὴν φωνὴν τοῦ καθηκόντος, τὴν ὑποχρέωσιν καθε δυναμένου νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τῶν νεωτέρων μεταπολεμικῶν τάσεων, αἰνιτες πλήττουσαι ἀπὸ βίσεως πᾶσαν ἠθικὴν ἀρχὴν, εἴτε ἀποδεδειγμένως ἐξειδικωμένην εἰς φυσικοκοινωνικοὺς νόμους, εἴτε καθιερωμένην κατ' ἐξέλιξιν διὰ τῶν προσπαθειῶν προνομίχων ἐν τῷ κόσμῳ πνευμάτων καὶ ὕγιων ἐκπολιτιστικῶν κοινωνικῶν ἀγώνων, σκοπὸν ἔχουσι αἱ τάσεις αὗται τὰ προσδώσωσιν ἀποτόμως καὶ ἐπομένως ἀντιφυσιολογικῶς εἰς τὰ ἄτομα καὶ τὰς κοινωνίας ἕξεις, δι' ἃς αἱ ὕγιεις κοινωνικαὶ μάζαι, αἱ ἠθικαὶ κοινωνικαὶ δυνάμεις ἤρχισαν νὰ θορυβοῦνται καὶ νὰ ρηγγύουν τὴν κραυγὴν τοῦ κινδύνου, διότι διαισθάνονται τὰ φρικιαστικὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἐκφυλιστικῶν αὐτῶν ἕξεων, τὴν ἠθικὴν δηλαδὴ συνολικῶς σηπαιδῶνα.

Ἐβρέθημεν ἐνώπιον τῆς ἐπικλήσεως τοῦ κυριωτέρου ἐργάτου τοῦ Συλλόγου «Ὁ Ἀπόστολος Τίτος», τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ οἶσ εἴπω ποία εἶναι ἡ ἠψηλὴ ἀποστολὴ ἡ τόσον καρποφόρος ἀσχομένη ἐν μέσῳ ἡμῶν. Δὲν ἦτο δυνατὸν βεβαίως νὰ μὴ ἐκτιμῶμεν ἀναλόγως ταύτην, ὑπὸ τὰς πρῦποθέσεις μάλιστα, ὑφ' ἃς ἐγένετο, πάντες ἐσθάνθημεν τὴν ὑποχρέωσιν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ προβληθῇ ἀρνησις ὑπηρεσιῶν παρ' οὐδενὸς εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅστις σκοπὸν ἔχει νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ ἰδεῶν αἰνιτες ἀπειλητικῶς ἀπλοῦνται καὶ δι' ἃς, εἰάν ἐν τέλει ἐπικρατήσουν δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ὑπερβολή, εἰάν εἴπω, ὅτι θὰ ἔχουν ὡς γέρας τὴν ἠθικὴν ἀποσύνθεσιν τῶν τε ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν.

Ὅτιω καθιερώθησαν αἱ ἐφετεῖναι διαλέξεις κατ' ἀνάγκην μὲ σκοπὸν κύριον, τὴν ἄμυναν μὲ τὰ ὅπλα τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπισιήμης ὑπὲρ τοῦ ἠθικοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, τὸ ὁποῖον διὰ μέσου ἱστορικῶν πολιτικοκοινωνικῶν γεγονότων, ἐν τῇ ροῇ τῶν αἰῶνων διαμορφωθὲν ἐξελι-

κτικῶς καὶ ἡρέμα διαπλασσομένον φέρεται πρὸς τὴν ὑγιᾶ κατεύθυνσιν ἦν ἐνέπνευσαν αἱ λογικῶς ἀδιόσειστοι καὶ διανυγείς παρατηρήσεις τῶν μεγάλων τῆς ἀρχαιότητος Ἑλλήτων φιλοσόφων, καθιέρωσάν ἀκολουθῶς αἱ βαθυστόχαστοι μελέται τῶν σοφῶν τῆς Δύσεως κοινωνιολόγων, ἀλλὰ τελεολογικῶς ὑπέδειξεν ἡ θεία διάνοια τοῦ Μεγάλου Ναζωραίου.

Κληθεὶς καὶ ἐγὼ νὰ συμμετάσχω εἰς τὴν ἀπεφασισθεῖσαν κίνησιν ταύτην, τὴν οὐχὶ ἄνευ σημασίας ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, προσέρχομαι σημερὸν. Κυρίαί καὶ κύριοι, προσκομίζων λιθάρια τινα διὰ τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀληθείας τὸ ὁποῖον ἀπὸ μηνῶν ἤδη ἀριστεῖς παρ' ἡμῖν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ σεμινοῦ τούτου βήματος μὲ τοὺς ὀγκολίθους τῆς πείρας καὶ τῆς μαθήσεως, μὲ τὴν ἀδέκαστον δηλαδὴ καὶ ὀρθὴν τῆς ἱστορίας κρίσιν, τὸ ἀδιαφιλονίκητον τῶν ἐπιστημονικῶν δεδομένων, τὴν ἀνυστερόβουλον παρατήρησιν τῶν συγχρόνων γεγονότων καὶ τὴν ἐπὶ τούτων ἤρεμον συγκριτικὴν μελέτην, μοχθοῦσι νὰ ἀνυψώσωσιν ὡς ἓνα ἐμπόδιον εἰς τὴν σημερινήν ἀνατρεπτικότητα τῶν ἠθικοκοινωνικῶν ὄρων, ἥτις ἔχει κατακλύσει ὅλα τὰ κοινωνικὰ στοιχίματα καὶ τείνει νὰ μεταβάλλῃ καὶ ρευστοποιήσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ αἰτόμου.

Ἐθεώρησα ἀναγκαίαν τὴν προεισαγωγικὴν οὕτως εἰπεῖν παρέμβασιν ταύτην διὰ νὰ δικαιολογήσω τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματός μου.

Ἐφ' ὅσον ἐν τῶν κυριωτέρων γνωρισμάτων τῶν καινοφανῶν κοινωνικῶν τάσεων εἶναι ἡ ἠθικὴ ἀδιαφορία εἰς τὰς μεταξὺ τῶν αἰτόμων κοινωνικὰς σχέσεις ἐνόμισα, ὅτι μία ἀνάπτυξις ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου, ὄχι μὲ ἐπιχειρήματα ὑπὸ τύπον ἀφοριστικῶν συλλογισμῶν ἠθικοθησκευτικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ μὲ ἀνάλυσιν ἐπιστημονικὴν καὶ ἀπέδειξιν τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν, ἃς ἔχει ἐπὶ τῆς φυσικῆς ὀργανικῆς καταστάσεως τοῦ αἰτόμου, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς υγείας του, λαμβανομένου τούτου ὡς κοινωνικῆς μονάδος, ἢ **γιατὰ ἐκτροπὴν τῶν περὶ ἠθικῆς ἀντιλήψεων ἀπὸ τῶν φυσικῶν τῶν πραγματικῶν βάσεων αὐτῆς**, ἐν οὐσχετίσει πρὸς τὴν ἄλλην ἀρχήν, ὅτι ἐν τῷ ὑγιῶς ἔχοντι, ριפוῦνται καὶ ἀνοπτύσσονται κανονικώτερον αἱ ὀρθαὶ περὶ ἠθικῆς ἀντιλήψεις, ἐνόμισα λέγω

ὅτι μία τοιαύτη ἀνάπτυξις δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπος.

Τὸ θέμα μου λοιπὸν θὰ εἶνε **ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀληθοῦς ἠθικῆς ἐπὶ τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰνάπα-
λιν.**

Πρὶν εἰσελθῶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματός μου τούτου ἐπιθυ-
μῶ καὶ ἐλπίζω νὰ ἔχω τὴν εὐμενῆ ὑμῶν κρίσιν εἰς τὴν προοπάθειαν
μου, ὅπως συντείνω καὶ ἐγὼ ἐν τῷ μέτρῳ τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμειον
εἰς τὴν εὐδόξω ἐνός σκοποῦ ἐξόχως κοινωφελούς.

Ἡ ζωὴ ἐν τῇ φύσει τῶν διαφόρων ὀργανικῶν ὄντων χαρακτηρί-
ζεται διὰ τῆς ἀνοπαραγωγῆς, ἣτις συμβάλλει εἰς τὴν διαιώνησιν αὐ-
τῶν καὶ τῆς ἀπαύστου ἐναλλαγῆς τούτων, ἣτις δημιουργεῖ τὴν λεγομέ-
νην βελτιώσιν τοῦ εἶδους. Δὲν θέλω νὰ εἰσελθῶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν
αἰτίων τῆς τοιαύτης μεγάλης προοπάθειας τῆς φύσεως, διότι ἡ μελέ-
τη αὕτη θὰ μὲ ἔφευγεν ἔξω τοῦ θέματός μου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐξ-
λεκτικῆς θεωρίας τοῦ Δάρβιν. Σημειῶ μόνον τὰ δύο ταῦτα φυσικῶδη
καὶ ἐπιστημονικῶς ἀδιάσπιστα γνωρίσματα πάσης ζωϊκῆς κινήσεως ἐν
τῇ φύσει διὰ τὴν εὐχερεσιέραν κατανόησιν τῶν ὄσων θέλω εἰπεῖ σχετι-
κῶς πρὸς τὴν τάσιν τῶν ἀνωτέρων μάλιστα ὀργανικῶν ὄντων καὶ δὴ
τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ὀλονέν καὶ καλύτεραν πάντοτε ψυχικὴν των δια-
μόρφωσιν.

Αἱ δύο αὗται ἐνέργειαι τῆς φύσεως ἢ τῆς ἀναπαραγωγῆς δηλαδὴ
καὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ εἶδους, ἐνῶ ἔχουσι τὴν ἀφειρηθῆσαν ἀπὸ μυστη-
ριώδη ταύτης ἐπιταγῆν, διαφέρουσι ἐν τῇ διαδρομῇ τῆς ζωολογικῆς
κλίμακος ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῶν. Εἶναι ἀπλοῦς ὁ
τρόπος τῆς ἐκδηλώσεώς των εἰς τὰ κατώτερα ζῶα, γίνεται μᾶλλον πο-
λυσύνθετος, καθ' ὅσον πρόκειται περὶ τελειότερων ὀργανικῶς ζῶων.
Καὶ διὰ νὰ δ.ασαφηνοθῇ κάλλιον πᾶσαι αἱ ὀργανικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν
ζωϊκῶν ὀργανισμῶν καὶ συνεπῶς καὶ αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν βελτιώσιν
αὐτῶν ἀποδεδειγμένον εἶναι, ὅτι εἰς μὲν τὰ κατώτερα ζῶα εἶναι ἐκδη-
λώσεις κατ' ἐνοτικίον, ἥτοι κατὰ παρόρμησιν τῆς φύσεως, καθόσον δὲν
ἀνερχόμεθα τὴν ζωολογικὴν κλίμακα βλέτομεν εἰς ταύτας νὰ μετέχη
καὶ τὸ λογικὸν καὶ τέλος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸν ἰστάμενον ὡς γνωστὸν
εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ὑπὸ ἔποψιν λειτουργικῆς τελειότητος, βλέ-

πομεν εις πάσης τὰς ἐκδηλώσεις τῶν λειτουργῶν ἐκείνων αἰτινας ἀποβλέπουσιν εις τὴν βελτίωσιν του νὰ ὑποκαθίσταται εις τὸ ἔνστικτον ἢ συνείδησις.

Τι συνάγεται ἀπὸ τὴν συγκεκριμένην ταύτην παρατήρησιν; Ἐσκόλον νομίζω εἶναι νὰ νοηθῇ. Ἀνεξιχνίαστος δύναμις ἐν τῇ φύσει ὡθεῖ τὰ τελειότερα ἰδία συνθέσεως ὀργανικὰ ὄντα καθ' ὅλας τὰς μορφὰς τῆς ζωικῆς των ἐκδηλώσεως εις διαρκῆ μεταβολὴν ἐπὶ τῆς βελτίω οὐχὶ κατ' ἄλματα ἀλλὰ κατὰ ὁμαλὴν καὶ βραδείαν ἐξέλιξιν. *Natura non facit salta.* Ἡ τοιαύτη ἐργασία τῆς φύσεως καλυπτομένη εις τὸ χάος τῶν αἰώνων καὶ διαφεύγουσα τὴν παρατηρητικότητα τοῦ ἀνθρώπου, λόγῳ τῆς στιγμιαίας διελεύσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ κόσμου ἐν σχέσει πρὸς τὴν αἰωνιότητα τούτου, θὰ ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον ἡ σκαπάνη τοῦ παλαιοντολόγου καὶ ἡ ἔρευνα τοῦ ἀρχαιολόγου.

Ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν ταύτην, εἴναι εἶναι ἀπόλυτος ἡ ἰθνητήριος ἐπίδρασις τῆς φύσεως διὰ τὰ ὄντα τὰ ἔχοντα τὴν διανόησιν κατωτέραν τῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ στερούμενα ψυχικῶν λειτουργιῶν ἢ ἐν ὑποὐπώδει κατάσιάσει ἔχοντα ταύτας, δὲν δύναται νὰ εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὃ ὁποῖος παρουσιάζων ζωικὴν ὑπόστασιν ἰδίαν, πολὺ ἀπομεμακρυσμένην τῆς τῶν ἄλλων ἐν τῇ γῆ ὄντων, λόγῳ τῆς πνευματικῆς του ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἰδίας του ψυχοσυνθέσεως θέτει ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτοῦ καὶ τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικῆς του δυναμικότητος. Ὅτιω δυναμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν κατὰ καιροὺς ἐμφάνισιν ἐν τῷ κόσμῳ τῶν διαφόρων οὐσιμημάτων διὰ τὴν πνευματικὴν του ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ψυχικὴν του τελειοποίησιν ἦτοι τὰ διάφορα θρησκοεῦματα καὶ τοὺς διαφόρους πολιτισμοὺς.

Ἄλλ' ἕνεκα τῆς παρεμβολῆς εις τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ τοῦ παρόγοντος τῆς προσωπικῆς του δυναμικότητος ἢ βελιωτικῆ πορεία τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ πνευματικῇ καὶ ψυχικῇ σφαιρᾷ δὲν εἶνε βραδεία, εἶναι ὀπωσθήποτε γοργή, ὥστε νὰ φαίνεται ὁ ἄνθρωπος ὃ πολιτισμένος τῆς σημερινῆς ἐποχῆς κατὰ μάζας κοινωνικῶς καὶ εις μεγίστην περιοχὴν ἐν τῇ γῆ κατὰ πολὺ διαφόρων ὡς πρὸς τὰς ὑψηλὰς ἐκφάνσεις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς τῶν ὑστερημέτων κατὰ μάζας ἐπίσης συγχρόνων δ-

μοίων του. Δέν φοβοῦμαι νὰ θεωρηθῶ, ὅτι ἐκφράζω ἀνθαίρετον σκέψιν, ἢ λέγω παραδοξολογίαν τινα, Ἀδὲν ἢ ἡ ἱστορία μᾶς δίδει την κατάστασιν τῆς πολλῆ ἀπομεμακρυσμένης ἐποχῆς. Ἡ κατάστασις ἐκείνη ἔφερε τὸν ἄνθρωπον πλησιέστερον πρὸς τὰ ζῶα καὶ παρομοίαιζε αὐτὸν πρὸς μερικὰς ὑστερημένας συγχρόνους ἀνθρωπίους μύζας τῆς γῆς τοὺς ἀγρίους τῶν Ἡπειρῶν. Τὸ παρορμητικὸν ἐνστικτιον καὶ εἰς τοὺς καλεῖς ἐκείνους, ὅπως εἰς τὰ ζῶα, χαρακτηρίζει ὅλας σχεδὸν τὰς πράξεις αὐτῶν. Τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Ἐύας, ἡ ἀδελφοσκοτία τοῦ Κάϊν καὶ ἡ ἀναίτιος ἐπίθεσις τοῦ σημερινοῦ ἀγρίου εἶναι κοινότατα ψυχικαὶ παρορμήσεις ἄνευ οὐδεμιᾶς ἠθικῆς σκέψεως καὶ ἐν συνεχείᾳ, καθ' ὅσον προχωροῦμεν εἰς τοὺς πολιτισμοὺς ἔχομεν τὴν ἄλλην ὄψιν, τὸ παράδειγμα τοῦ Λεωνίδου τῆς Σπάρτης, τὴν μεταστροφὴν τοῦ Γιάννη Ἀγιάννη, τὴν ἀπάθειαν τοῦ Νεκλούδωφ εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Τολοτῆ τέλος τὴν σύγχρονον ὁμαδικὴν ἀλτροῦτιστικὴν κίνησιν τῶν προσηγμένων λαῶν, ἧς δειγμάτια εἶχομεν εἰς τὴν δυστυχίαν τῶν προσφύγων μας;

Δι' ὅσον εἶπον φέρομαι εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ τὴν εδτυχίαν του κέκτηται ἐκ φύσεως τὴν δύναμιν τῆς αὐτοβελτιώσεώς του καὶ τῆς αὐτοεξυψώσεώς του τῆς ψυχικῆς κατὰ πορείαν βραδείαν μὲν, ἀλλ' ὀμαλὴν καὶ ὅτι, ἐὰν που εἰς τὴν δίνην τῶν αἰώνων ἡ πρόοδος του ἐφάνη, ὅτι ἀνεκόπη ἢ ὀπισθοδρομήσεν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ πίεσιν ἐξωτερικῶν αἰτίων, ἡ δυναμικότης του πρὸς τὴν πρόοδον ἐν τέλει ὑπερίσχυσε διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τὴν ἀνακοπίεσιν προσκαίρως πορείαν του πρὸς τὰ πρόσω.

Ἄλλ' ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν πρὸς τὸν ὅμιον του κοινωνίαν εὐρίσκει φύσει τὴν πλήρωσιν τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν αἰσθητικῶν ἀπαιτήσεων δὲν ἠδύνατο βεβαίως τὰ διαμρφώσῃ ἑαυτὸν πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς, εἰ μὴ κατὰ τρόπον καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ ἢ μετὰ τῶν ὁμοίων του κοινωνία θὰ ἀπέδιδε τὴν μείζονα δυνατότητα εὐτυχίαν εἰς ἕκαστον καὶ θὰ προσεπόριζεν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς γῆς βίον αὐτοῦ τὰς δυνατάς ἀληθεῖς εὐχαριστήσεις.

Ὅτιω ἔχομεν μαζὺ μὲ τὴν προοπτικὴν τῆς βελτιώσεως τῶν ὄρων τῆς ἀτομικῆς ζωῆς, ἦν διὰ μέσον τῶν αἰώνων εὐρίσκομεν εἰς

τὰς κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν διαγραφὴν τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων, ἦτοι τῶν σχέσεων τῶν ἀτόμων πρὸς ἄλληλα, ἐνεργεῖαν δηλαδὴ ἣτις ἐγένετο καὶ ἡ πηγὴ τῶν εὐγενεσιτέρων τῆς ψυχῆς συγκινήσεων, αἵτινες ἀποδίδονται μὲ τὴν λέξιν «ιδεώδη.»

Κατὰ τὴν σειρὰν ταύτην τῶν σκέψεων φθάνομεν εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ὅτι σήμερον καλοῦμεν ἀτομικὴν ἠθικὴν, κοινωνικὴν ἠθικὴν γενικῶς πρόοδον πολιτισμὸν.

Κατὰ τὴν βίαν, ἣτις ἐτέθη, τὸ σημερινὸν ἠθικοκοινωνικὸν καθεστῶς, τὸ ὁποῖον ὀνομαστικῶς πλήσσειται, δὲν εἶναι τι ὅλως τυχαῖον, ἀλλὰ εἶναι σταθμὸς ἐξελικτικῆς σειρᾶς ὅλης προοπανθειῶν καὶ ἀγῶνων τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς ἐξύψωσιν ἑαυτῆς κατὰ ἐ. ὀρμησιν εὐγενῆ πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ καθεστῶς τοῦτο δὲν εἶναι ὁμοιόμορφον, ὅτι ἡ ἠθικὴ κατάστασις καὶ ἡ ἀτομικὴ πρόοδος εἰς ὅλας τὰς κοινωνίας δὲν εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου. Τοῦτο οὐδόλως δύναται νὰ κλονίσῃ τὴν θέσιν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ζητήματος. Διότι, ἐὰν ἡ διαφορῶτης εἰς τὴν ἠθικὴν σύνθεσιν τῶν κοινωνιῶν ἔχει σχέσιν μὲ αἷτια ἐντὸς τῶν κοινωνιῶν ὑπάρξαια, ὧν ὑπέστησαν αὐταὶ τὴν ἐπίδρασιν, ἢ καὶ ἔξω τούτων, τούτοις ἐρχεται μᾶλλον νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς παράγοντος εἰς τὴν βελτιώσιν του, ἣτις ὡς τὰς εἰς ὅλας τὰς κοινωνίας σημειοῦται.

Τὰ ἦδη καὶ ἔθιμα τῶν ἀνθρώπων εἰς ἐποχὰς προοκειμένης τῇ πρώτῃ ἐμφασιάζει αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἅτινα εἰκάζομεν ὑπὸ τὰς ἐνεργείας καὶ πράξεις τῶν ἀγρίων τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, τῆς Πολυνησίας καὶ ἄλλων μερῶν, ἀπὸ τὸ σημερινὸν δηλαδὴ ἀντιπροσωπευτικὸν τύπον τοῦ ἀρχηγόνου ἀνθρώπου καὶ ἅτινα νοοῦμεν ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα τῶν μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένων ἐποχῶν, τὰ παραγέλυμα εἰς τὰ διάφορα θρησκευτικὰ πολιτεύματα τῶν λαῶν, ἅτινα ἐγκατοπιρίζουσι μᾶλλον προηγμένην οὐνέδῃσιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ μεταγενεστέρως τὰ διάφορα πολιτεύματα ὁλονὲν καὶ τελειότερον τύπον τι ἄλλο δεικνύουσιν ἢ ἀδιάκοπον τῆς σκέψεως κίνησιν πρὸς ἐκζήτησιν καὶ καθιέρωσιν τῶν δυνατῶν καλλυτέρων ὄρων διὰ τὴν ἀνίψωσιν τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς ἀπὸ τῶν ταπεινῶν ἐκδηλώσεων τῆς εἰς

ιδεωδεστέρας σφαίρας.

"Αρα αἱ κοινωνικαὶ αὐταὶ καταστάσεις μᾶς δεικνύουσι ἥσυχον καὶ σταθερὰν τὴν ἠθικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ θρησκευτικὰ νομοθέται ὁ Μωϋσῆς, ὁ Κομφούκιος, ὁ Βούδας, οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου, ὁ Μωάμιθ, αἴτινες εἰς τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν πολιτεύματα προσελάθησαν νὰ χαλιναγωγῆσωσι καὶ ρυθμίσωσι τὰ ἀνθρώπινα πάθη εἰς κατευθύνσεις συντελεστικὰς κατ' αὐτοὺς τῆς προαγωγῆς τῶν λαῶν των, δὲν ἀποτελοῦσιν ὡς πνεύματι προνομοῦχα καὶ ψυχικῶς ἐντελέστερον διαπεπλασμένοι τῶν ἀτελῶν συγχρόνων των, ἢ τὴν συνισταμένην τῆς θεληματικότητος καὶ δυναμιότητος ὡς φυσικῆς τάσεως τοῦ συνόλου τῶν ὑποτροφημένων αἰσμάτων τῶν συγχρόνων πρὸς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἠθικὴν των βελτίωσιν.

Παρὰ τὴν μεγαλοφυΐαν των οἱ μεγάλοι οὗτοι διανοηταὶ τῆς ἀνθρωπότητος δὲν κατώρθωσαν δὲ τὸ ἔργον αὐτῶν νὰ φθάσωσιν, ὅπως ὄραματίσθησαν, εἰς τὴν ἐντέλειαν, διότι θεήσαντες νὰ δεσμεύσωσι τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν καὶ νὰ περικλείωσι ταύτην, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν προτοπικῶν των ἀντιλήψεων, αἴτινες ἐγκατοπτρίζονται εἰς τὰ ἠθικὰ των παραγγέλματα, εὐρίσκοντο βεβαίως εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κατὰ φύσιν δύναμιν ἐκείνην, ἥτις ὠθεῖ τὸν ἀνθρώπον εἰς βελτίωσιν ἑαυτοῦ, διότι ὅσονδήποτε εὐρεία καὶ ἄν ἦτο ἡ διάνοια αὐτῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ περιλιβῆ πᾶσαν τὴν πρόσθετον κίνησιν τοιούτων ἀνευγασίαν, καὶ νὰ προμαρτυρῆ τὰς μελλοντικὰς ἰξελίξεις τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως ἥτις ἀφέθη ἐλευθέρως εἰς τὴν ἔρευναν ἀπὸ τῆς πλοουσίαν διανοητικότητά των ἀρχαίων Ἑλλήνων ζηλοφθόνως παραχωρηθεῖσαν αὐτοῖς ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἐχειραγωγῆθη διὰ τῶν μεγαλοστόμων ρήσεων καὶ ἀναμνηστικῶν στοχασμῶν τοῦ Θεανθρώπου.

Αἰσθάνομαι ὅτι ἠθέλων οἷς κουράσει ἐὰν ἐπεξετινόμεν πλείοτερον εἰς τοὺς συλλογισμοὺς μου διὰ νὰ βεβαιώσω τὴν ἐξελικτικὴν μορφοφὴν τῆς ἠθικῆς συγχροτήσεως τῆς ἀνθρωπότητος καὶ μοι φαίνονται ἀρκετὰ ὅσα εἶπον, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτραπῆ νὰ φρονῶ, ὅτι ἐν τῇ κρίσει ἡμῶν ταῦτα εἶναι ἐπαρκῆ στοιχεῖα διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς βασιμότητος τῆς ἐκτεθείσης ἀπόψεως, ἣν ἐθεώρησα ἀπαραίτητον, διότι ἀποτελεῖ γνώρισμα, τὸ ὁποῖον μὲ διευκολύνει νὰ ἐπιληφθῶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κυ-

ρίως θέματος μου, τῆς επιδράσεως δηλονότι τῆς ἀληθοῦς ἠθικῆς ἐπὶ τῆς υγείας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τανάπαλιν.

Λέγουν καὶ οὕτω γίνεται ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ διέρχεται ἐν μέσῳ ἀεννάου ἐναλλαγῆς διαφόρων συνασθημάτων, διαφόρων συγκινήσεων τῆς ψυχῆς. Αἱ ψυχικαὶ αἰται ἐτέργεται ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ὑψηλὰς λειτουργίας τοῦ πνεύματος τὴν διανόησιν, ἐξευγενίζουσι τὸν ἀνθρώπου καὶ τὸν ἀπομακρύνουσι ἀπὸ τῶν ταπεινῶν δλιστικῶν ἐκδηλώσεων, αἰτινες χαρακτηρίζουσι τὴν ὅλην σχεδὸν ζωὴν τῶν ἄλλων οργανικῶν ὄντων. Ἀλλὰ ἐνῶ αἱ λειτουργίαι αὗται ἐξυψοῦσι, διακρινουσι, ἐξιδιαικεῦουσιν οὕτως εἰπεῖν τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν, δὲν εἶναι λειτουργίαι ὅλως αὐτόνομοι. Ἐχουσι σχέσιν μὲ τὴν οὐσίαν, μὲ τὴν ὑφὴν τοῦ σώματος ἡμῶν. Ἐπηρεάζουσι τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπηρεάζονται ἐπ' αὐτοῦ. Ὑφίσταται λοιπὸν ἀλληλεξάρτησις συνεχῆς μεταξὺ τῶν δύο καταστάσεων ἐπιβεβαιωμένη κατὰ τὸ ἐν μέρος αὐτῆς ὡς τὸ γνωστὸν ἀρχαῖον ρητὸν «νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ», καθωρισμένη ὁμως καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῆς ἀπὸ τὰς νεωτέρας σχετικῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινὴν ἀκόμη ἀντίληψιν μὴ διαφεύγουσα.

Ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι δυνάμεις, ἀδρανεῖς, δυνάμεις παθητικαί, εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐνεργητικαὶ καὶ μόνον ἐν τῇ ἀπαύσιῳ κινήσει ἀξάνεται ἡ ἐνεργητικότης των καὶ βελτιοῦται ἡ δυναμικότης των. Ὡς δυνάμεις δὲ ἐνεργητικαὶ διὰ τῶν συγκινήσεων, ὡς ὑφίστανται ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τοῦ γύρω ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἐν τούτῳ ζωικῆς κινήσεως ἀντιδρῶσι καὶ κινουσι τὰ ἅτομα εἰς πράξεις, αἰτινες ἀφορῶσι τὸ μὲν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπαρξιν, τὸ δὲ τὰ μεταξὺ των σχέσεις. Δικαίως ἄρα ἐλέχθη ὅλα τὰ διάφορα ψυχικὰ συνασθημάτων καὶ αἱ διάφοροι θυμικαὶ καταστάσεις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἐνεργείας ἡμῶν, εἶναι τὰ φυσικὰ σπέρματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς υγείας.

Δυνάμεθα ἤδη γὰρ ἐξετάσωμεν τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς ὡς στοιχείου κοινωνικῆς ἐξημερώσεως καὶ ὡς δυνάμεως ἐπηρεαζούσης οὕτως ἡ οὕτως τὴν υγείαν ἡμῶν.

Ἡ παρατήρησις Κυρίαὶ καὶ Κύριοι διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἔδωκεν εἰς τὸν ἀνθρώπου τὴν ἀληθῆ ἀντίληψιν, ὅτι τὰ διάφορα ψυχικὰ

συναισθήματα ἀφιέμενα ἀχαλιναγώγητα συνταράσσουν τὸν ὄργανισμὸν ὅλον, ἀλλοιοῦσιν ἀκόμη αὐτὸν εἰς τὴν σύστασιν αὐτοῦ, εἰς τὰ ζωικὰ κύτταρα, ἐμμέσως φθείρουν αὐτὸν, διαστρέφουσιν ἐπομένως τὴν λειτουργικότητα καὶ μειοῦσι τὴν ζωικότητα αὐτοῦ, συνελόντι δ εἰπεῖν ἐπιδρῶσιν ἐπιβλαβῶς εἰς τὴν ὑγίειν τοῦ ἀτόμου.

Δὲν εἶναι νομίζω ἀνάγκη νὰ ἐπιμείνω περισσύτερον εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, διότι οὐδενὸς ἐξ ἡμῶν θὰ ἔχη διαφύγη τὴν ἀντίληψιν πόσον τὰ πάθη, αἷνα δὲν εἶναι ἢ συναισθήματα ὑπερβολικὰ τῆς ψυχῆς καὶ αἱ ἄλλαι ψυχικαὶ συγκινήσεις. ὅταν εἶναι ἰσχυραὶ, ἐπηρεάζουσιν ἐμφανῶς τὴν ὑγίειν οὕτως ἢ οὕτως. Ἐπὶ παραδείγματι παθῶν καὶ ψυχικῶν συγκινήσεων ἰσχυρῶν ὡς ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ ἄμετρος φιλοδοξία, ἡ ἀνήσυχος ἰδιοτιτέλεια, ἡ ὄργη, ἡ βαθεῖα λύπη οὐδαμῶς ἀμφοβητεῖται, εἰς πάντων τὴν ἀντίληψιν ὑποπίπτει, ἢ ἐπιβλαβῆς ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν ὑποκειμένων εἰς ταύτας. Ἀφ' ἑτέρου ἀποφειδευμένον τινῆσανε, ὅτι ἄλλαι τῆς ψυχῆς καταστάσεις, καὶ αὗται ἐν μέτρῳ, ὅπως ἡ χαρὰ, τὰ συναισθήματα τοῦ οἴκιου, τῆς αὐτοθυσίας τῆς αὐταπαρνήσεως, τὸ μονοικὸν αἶσθημα, τὰ αἶσθημα τοῦ ὄρατου ἐνισχύουσι σημαντικῶς καὶ προάγουσι καὶ ρυθμίζουσι πάσας τὰς λειτουργίας τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦσαι ὁλοκλήρως κίνητρα ζωηφόρα ἐνισχύοντα τὴν δραῖν καὶ ζωογονοῦντα τὸν ἄνθρωπον.

Ἐνταῦθα θὰ ἐξετάσωμεν τὸν ρόλον τῆς ἠθικῆς ὡς παράγοντος ὑγείας, διότι μᾶς παρέχεται ἡ φνσιολογικὴ βῆσις πρὸς ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης δυνάμεως αὐτῆς.

Ἡ ἠθικὴ τείνει διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ λογικοῦ ἐπὶ τῶν ψυχικῶν παρορμήσεων νὰ μορφώσῃ ψυχικῶς τὰ ἄτομα, ὥστε νὰ ἑναρμονισθοῦν ταῦτα εἰς μίαν ζωὴν κοινωνικὴν μὲ ὑγιᾶ ἀντίληψιν τῶν καθηκόντων ἐκάστου. Ἐνέχει ἐπομένως εἰς τὴν ρυθμιστικὴν ταύτην προσπάθειαν αὐτῆς κατὰ τὴν ἐκτεθεισάν ἀλληλεξίτησιν ψυχῆς καὶ σώματος δύναμιν τροποποιητικὴν πάντοτε ἐπωφελῆ ἐπὶ τῆς ζωικότητος τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν ἀτόμων ἄλλοις λόγοις ἐπὶ τῆς ὑγείας αὐτῶν.

Ἡ ἠθικὴ, τὸ πρόβλημα τοῦτο, διὰ τὴν πρόβδον τῆς ἀνθρωπότητος, οὐδέποτε ἀφήκε ἡσυχον αὐτὴν καὶ βλέπομεν διὰ μέσου τῶν διαφόρων ἐποχῶν τὰ μεγαλύτερα ἐπὶ τῆς γῆς πνεύματα νὰ ἐξαντλῶσιν

ὄλην τὴν πνευματικὴν τῶν δυναμικότητα εἰς τὴν διαγραφὴν τοῦ καλυτέρου διακαγονισμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἐν ᾧ νὰ προσδοκᾶται ἡ μεγαλυτέρα δυνατὴ πρόοδος ἐν τε τῇ πνευματικῇ καὶ ψυχικῇ σφαίρᾳ καὶ νὰ ἐξυληρευταῖαι συμμόρφως καὶ ἡ ὑγεία τοῦ σώματος.

Κατενοήθη ὅτι τὸ λογικὸν ἢ μᾶλλον ἡ ἐνίσχυσις μιᾶς οὐσιώδους λειτουργίας αὐτοῦ, τῆς βουλήσεως, ὡς δυνάμεως ρυθμιστικῆς κατὰ τὰς υποδείξεις τῆς ἠθικῆς, τῶν διαφόρων συναισθημάτων, δὲ νᾶται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν μέγαν ἀνθρωπιστικὸν σκοπὸν, τὸν ἐξευγενισμόν δηλαδὴ καὶ ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ ταπεινοῦ ζωϊκοῦ ἐπιπέδου εἰς ἰδεωδετέραν ὑπόστασιν.

Ἐπὶ τῆς φυσιολογικῆς αὐτῆς βέσεως στηριχθέντες οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι καὶ ἠθικολόγοι, οἱ ἰδρυταὶ τῶν διαφόρων θρησκειῶν, ἐπέζητησαν τὴν ἁρμονίαν τῶν ἰδεῶν καὶ πράξεων εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν συναισθημάτων, ὅσα προάγουσι κατὰ τε τὴν ἰδίαν καὶ γενικὴν ἀντίληψιν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ περιορισμὸν ἀπ' ἑτέρου ἄλλων, ἅτινα ἀντιτίθενται εἰς τὴν πρόοδον αὐτῆς, ἥτοι βασικῶς ἔτεινον πρὸς τὸ πνεῦμα ὡς ἀναγκαῖον ρυθμιστὴν ὄλων. Οὕτω ἐν τῇ δοξασίᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους «πᾶν μέτρον ἄριστον» καὶ κυριολεκτικώτερον ἐν τῇ ὑψίστῃ ἀρετῇ, «τῇ ἐγκρατείᾳ» τὴν ὁλοίαν ὕμνησεν ἡ Ἰνδικὴ θρησκευτικὴ φιλοσοφία καὶ μεγαλορρημόνως ἐκέρυξε καὶ ἐφήρμοσεν ὁ Θεάνθρωπος δύναται τις νὰ ἀνεύρῃ τὸν γνώμονα τῆς ἀληθοῦς ἠθικῆς, διότι ἡ ἠθικὴ αὕτη ἰδιότης δημουργεῖ καὶ ἐνισχύει τὴν μεγίστην ἐσωτερικὴν μορφωτικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν αὐτοκυριαρχίαν.

Κοίνω περιττὸν νὰ ἐπεκταθῶ περισσότερο ἀνὰ τὰ ἐδάφη τῆς κοινωνικῆς ψυχολογίας καὶ νὰ ἀναζητήσω ἄλλα ἐπιχειρήματα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θέσεώς μου, καθόσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ θέματος, οὗ ἐπελήφθη τῆς ἀναπτύξεως, διότι καὶ ὁ χρόνος δὲν θὰ μοὶ ἐπῆρκει καὶ τῆς προσοχῆς σας θὰ κατηχρώμην.

Ἐπολείπεται ἤδη νὰ ἐξετάσω τὸ δεύτερον μέρος ἀλλὰ πρὸ τούτου εἶναι ἀνάγκη νὰ διατυπώσω μίαν παρατήρησιν, ἥτις ὡς θὰ ἀποδειχθῇ, δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὸ θέμα μου καὶ σχετίζεται πρὸς ὅ,τι εἰσηγούμενος εἶπον.

Δὲν δύναται νομίζω νὰ ἀμφισβητηθῆ, ὅτι ἡ ἀληθὴς ἠθικὴ ὡς δύναμις ἐξημερωτικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ τοῦ ἀνθρώπου διεμορφώθη μέχρι τοῦδε καὶ διαμορφοῦται ὑπὸ μορφὴν ἐξελικτικὴν, ἐπηρεαζομένη ἐκίσοτε τε ὡς στάσις κατὰ φύσιν διαπλαστικὴν τῶν κοινωνικῶν ἀπὸ διαφόρων καταστάσεις, ὡς δημιουργοῦσιν οἱ ἐπιστημονικαὶ πρόοδοι. Ἐπὶ κεῖται δηλαδὴ καὶ αὕτη, ὡς πᾶσα πρόοδος εἰς τὸν νόμον τῆς ἐξελίξεως. Ἐπισης δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῆ ὅτι ἡ ἀληθὴς ἠθικὴ ὡς δύναμις ρυθμιζουσα καὶ ἑναρμονίζουσα τὰ διάφορα ψυχικὰ συναισθημάτων καὶ τὰς ἄλλας τῆς ψυχῆς συγκινήσεις κατὰ τρόπον ἐξυπηρετοῦντα τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου καὶ διευκολύνοντα ὑπὸ τοὺς δυνατοὺς καλλιτέρους ὄρους τὴν διαβίωσιν αὐτοῦ εἰς κοινωνίας ἐπιθροῦ ἐμμέσως καὶ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἐνύσχυσιν τῆς υγείας τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὰ φυσιολογικὰ δεδομένα τῆς ἀμέσου ἐπιδράσεως τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν λειτουργικῶν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ.

Ἦδη ἐπὶ τὸ δεῦτερον μέρος. Ἐφ' ὅσον ἔχομεν ὡς δεδομένον ὅτι ὁ νοῦς ἢ μᾶλλον ὁ ἐγκέφαλος, ὡς ὄργανον τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν λειτουργικῶν, ρυθμίζει καὶ καθιστᾷ εὐσυνηδέτους πᾶσας τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς διανοήσεως ἐπὶ τῶν διαφόρων ψυχικῶν παρορμήσεων καὶ συγκινήσεων ἐπόμενον εἶναι, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι τοῦ ἀτόμου, ὡς μονάδος κοινωνικῆς, διὰ νὰ μὴ ἐκτρέπωνται τῆς ἠθικῆς, δεῖν νὰ ὑφ' ἵσταιται ἰσχυρῶς ὁ ἰσοδύναμος φυσιολογικὴ κατάστασις εἰς τὰς πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς λειτουργίας, αὐτοῦ. Ἀλλὰ ἰσορροπία κατάστασις εἰς τὰς λειτουργίας ταύτας δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, εἰ μὴ ἔχει καλῶς ὁ ὅλος ὀργανισμὸς καὶ ἰδίᾳ τὸ ὄργανον, δι' οὗ ἐκδηλοῦνται ταῦτα, ἐφ' ὅσον δηλαδὴ ἡ υγεία τοῦ ἀτόμου θὰ εἶναι ταραγμένη.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἀναγκαῖα προϋπόθεσις καὶ στήριγμα τῆς ἀληθοῦς ἠθικῆς ἢ υγείας, στοιχεῖον ἀπαραίτητον καὶ συνάμα συντελεστικὸν εἰς τὴν ἐπικοράτησιν τῶν ὀρθῶν ἠθικῶν ἰδεῶν.

Ἐντεῦθεν πηγάζει τὸ ὑψιστον καθῆκον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν τοῦ νὰ κηδόμεθα τῆς υγείας ἡμῶν, διότι ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει τι τὸ ζωῶδες, ὅτι ἐγκλείει τὸ ἰδεῶδες τῆς αἰεὶ τελειοποιήσεως τῆς

καί ὅτι ἕνεκα τούτου πρέπει νὰ κατατείνῃ εἰς τὸν ἐξωραϊσμόν τῆς ἐπὶ τῆς γῆς παρουσίας αὐτῆς δὲν εἶναι μικρὰ ἢ εἰσφορὰ ἐκάστου πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὅταν προσπαθῇ συμφάνως πρὸς τὴν ἰδιοσυστασίαν του νὰ καθιστᾷ ἑαυτὸν ἠθικὸν συντελεστήν εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν ᾗ ζῇ.

Ἐξετάσωμεν ἤδη πῶς νοοῦμεν τὴν ἐπίδοσιν τῆς υγιείας, ὡς παράγοντος εἰς τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι ἢ ἓν σύνολον δυναμικῶν ἐκδηλώσεων, αἰτίνες τὴν ἀφειρητὴν ἔχουσι εἰς συνεχεῖς μεταβολὰς ἐν τῇ πρωτοπλαστικῇ ὕλη τοῦ ζωικοῦ κυττάρου καὶ αἰτίνες τελοῦνται κατὰ φυσιολογικὰς νόμους. Ἡ ζωὴ, τὸ εἰδικὸν ἀποτέλεσμα τῶν ἐταλλαγῶν τῆς ζωικῆς ὕλης, ἔχει ὠρισμένα στάδια ἀναπτύξεως καὶ λήγει, ὡς γνωστὸν, εἰς ὀρισμένον περίουρον χρόνον, ἀφοῦ πρότερον μεταβιβάσῃ τὴν δυναμικότητα αὐτῆς εἰς ἄλλην ὁμοίαν ὑπάρξιν. Αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς δὲν εἶναι ὁμοίαι εἰς πάντα τὰ ὄργανα ὄντα καὶ περισσότερον εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἰς ὃν ἐπὶ πλέον ἐντονώτερον καὶ σαφέστερον παρουσιάζονται αὐταί. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς ζωῆς εἰς τὰς μερικότητας αὐτῆς παρ' ἐκάστῳ ἀτόμῳ, ἥτις εἶναι καὶ κυριώτερον αἰτία τοῦ πολυμερούς τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, θὴ ἐγκεῖται κατὰ λογικὴν συνέπειαν, ὑποθετικῶς βεβαίως κρίνοντες, εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς οὐσίας τοῦ ζωικοῦ κυττάρου, τὸ ὅποιον οὕτω δὲν εἶναι εἰς τὴν λεπτὴν οὐστασίαν του ὁμοίον εἰς πάντα τὰ ἄτομα.

Κατὰ τὴν βίαν τὴν ὁποίαν θέτομεν, αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἐνῶ εἰς τὰς λεπτομερείας δὲν εἶναι ὁμοίαι, εἶναι τόσαι ὅσαι καὶ τὰ ἄτομα, ἐφίστανται πᾶσαι πάντοτε τὴν ἐπήρειαν ὀρισμένων φυσιολογικῶν νόμων. Ἐὰν παρουσιάσουν αὐταί ἐκτροπὴν τινα ἐκ τῶν νόμων αὐτῶν ἔχουσι τὴν παθολογικὴν λεγομένην κατάστασιν. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ καρδία πάλλουσα βραδύως εἰς τὸν μὲν, τυχύτερον δὲ πως εἰς τὸν δέ, ἔχει φυσιολογικῶς εἰς ἀμφοτέρους, ἀλλὰ ἅμα παρουσιάζει ἀνωμαλίαν εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ἄρχεται ἢ παθολογικῆς κατάστασις. Τοῦτ' αὐτὸ δύνανται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰς λειτουργίας τῶν ἄλλων ὀργάνων καὶ δὴ τοῦ ἐγκεφάλου.

Ἐκρῖνα ἀναγκαῖον νὰ γνωρίσω ἐνταῦθα, ἐν εἴδει παρεκβάσεως,

τὴν φυσιολογικὴν ταύτην ἀρχὴν διὰ τὴν ἀποδείξω τὸν ἰσχυρισμὸν μου ὅτι ἡ ὑγεία εἶναι παράγων βαρύνω μέγας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ μετάδοσιν τῶν γνησίων καὶ κατὰ φυσιολογικὴν ἐξέλιξιν ἠθικῶν ἰδεῶν.

* Ἐξ ηὐτοῦ ἀναλυτικώτερον.

* Ἐφ' ὅσον ἡ ἠθικὴ, ἢ ἐκἀλλιόρησαν καὶ διεμύρφωσαν ἐξελεγκτικῶς κατὰ τὸν σχετικῶς τελειότερον τύπον αἱ παραιτηρήσεις καὶ μελέται θυμῶν καὶ ἰσορροπῶν ἐν τῷ κόσμῳ πνευμάτων καὶ αἱ κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν εὐγενεῖς σχετικοὶ κοινωνικοὶ ἀγῶνες, παρουσιάζεται ἐξ ὀλοκλήρου, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πείρας περὶ τῆς δυνατῆς καλυτέρας ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, ὡς ρυθμοὶς ὑπὸ τοῦ λογικοῦ τῶν διαφορῶν ψυχικῶν συναισθημάτων καὶ παρορμήσεων εἰς ἓν ἁρμονικὸν σύνολον ἰδεῶν καὶ πράξεων ἀποδεδειγμένως ἐξυψωτικόν, ἀφ' ἑαυτοῦ προκύπτει τὸ ἀδιαμφισβήτητον γεγονός, ὅτι τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ εἰδικότερον ὁ ἐγκέφαλος, τὸ ὄργανον δι' οὗ ἐκδηλοῦται ἡ διανόησις καὶ ἐξοῦ ἀντιλεῖ αὕτη πᾶσαν τὴν δραστηριότητά της, δεόν τὰ λειτουργεῖ φυσιολογικῶς, τὰ μὴ παρουσιάζῃ τι τὸ παθολογικόν.

Εἰς τὸ ἄτομον ἄρα, τοῦ ὁποῦ οὗ ὄργανισμὸς θὰ φέρῃ ἀλλοιώσεις, θὰ ἔχη ἐλλείψεις καὶ δὲν θὰ πικρυνάξῃ συνεπῶς, ἰσορροπίαν καὶ φυσιολογικὴν ἐξάρτησιν λειτουργιῶν αἱ πνευματικαὶ καὶ ψυχικαὶ λειτουργίαι καὶ αἱ σχετικαὶ ἐπομένως τούτων ἐκδηλώσεις, ἢ βούλησις, ἢ κρίσις, ἢ φαντασία τὰ συμπληρωτικὰ συναισθήματα, ἐφ' ὧν βασίζεται διὰ τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς καὶ ἀνευ τῶν ὁποίων ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ θὰ παρουσίαζε τὸ εὐτελὲς γῆινον, πολὺ ἢ ὀλίγον ἀνωμίλων θὰ τελοῦνται.

Εἰς τὰ σχολεῖα τὰ φυτόρια ταῦτα τῆς ψυχικῆς διαπλάσεως τοῦ ἀνθρώπου παραιτρεῖται, ὅτι τὰ πλέον δύστροπα τὰ πλέον ἐγωϊστικὰ παιδία εἶναι, ὡς γράφει ὁ Ρουσσώ, τὰ καχεκτικὰ, τὰ φέροντα ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ὑγιᾶ, τὰ ἐκδηλοῦντα τὴν σφριγηλότητα τῆς ἡλικίας των, εἰς ἃ τὸ ἔργον τοῦ σχολείου καρποφορεῖ ἀβιάστως.

Ἄλλὰ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἄς μὴ ἐπιτραπῇ Κυρία καὶ Κύριοι τὰ φέρω τὴν ἐξέτασιν μου, ὡς ἴτενῶς σχετιζομένην, εἰς καταστάσεις

πλέον, αἵτινες ὁμως ἀποτελοῦσι ζητήματα κοινωνικά καὶ ἄς εἶπω Ἑλληνικά μεγάλης σημασίας.

Αἱ σημερινὰ κοινωνία ἀτυχῶς δὲ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴν μίμησιν παρασυρομένη φθειροῦται, ἐκφυλλίζονται ἀπὸ τὴν αὐξουσιν χρῆσιν τῶν ἡδονιστικῶν λεγομένων ποτῶν, ἀλλὰ δηλητηριῶν χρονίων, τοῦ οἰνοπνεύματος, τῆς κοκαΐνης, τοῦ αἰθέρος, τοῦ ὀπίου, τοῦ ἀπινθίου, τοῦ καπνοῦ καὶ παρομοίων ἄλλων.

Συντέμνεται δι' αὐτῶν ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ εἰς τὰς κοινωνίας ταύτας καὶ τὸ λυπηρότερον, οὐ ἐκφυλλίζεται βαθύτατα εἰς τὰς εὐγενεστεράς αὐτῆς ἐκφάνσεις, τὰς ὑψηλὰς κυρίως ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν οἰκίαν τὴν ἀμειλικτον, ἣν ἐξέθεσα.

Τὰ ἡδονιστικὰ ταῦτα δηλητήρια, φέροντα τὴν μεγαλύτεραν αὐτῶν φθορὰν εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα, μειῶσι τὴν λειτουργικότητα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ κατὰ συνέπειαν ἀνώμαλοι καὶ μειωμένοι κατ' ἐνστάσιν καὶ ποιὸν ἐμφανίζονται αἱ πνευματικαὶ καὶ ψυχικαὶ δυνάμεις. Εὐκόλον δὲ εἶναι νὰ ἐπισηθῆ, ὅτι ἐπὶ τοιούτων ἐδαφῶν δὲν δύναται νὰ ἐξελιχθῆ ἡ ἀληθὴς ἠθικὴ, ἀλλ' ὅτι οἰζοβολεῖ εὐκόλως μόνον ἢ ἐν παντὶ ἀνατροπευκότης, διότι ὁ ψυχικὸς παρορμητισμὸς δὲν εὐρίσκει πρὸς χαλιναγώγησιν καὶ ῥυθμίωσιν αὐτοῦ τὴν πνευματικὴν δυναμικότητα ἐν τῇ ἰσορροπίᾳ πνευματικῆ ἀναπτύξει αὐτῆς. Ἴδου ἡ μεγίστη ἠθικὴ βλάβη τῶν αὐτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν, ἡ ὁποία ἀπὸ πολλοὺς ἴσως καὶ νὰ μὴ ἐκτιμᾶται κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔκτασιν αὐτῆς, τὴν προβεράν ὁμως ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀναπτύξει.

Ἔστιν κατὰ τὸ νόμον τῆς κληρονομικότητος αἱ ἐπικτητοὶ ὀργανικαὶ ἀλλοιώσεις καὶ λειτουργικαὶ ἀνωμαλίες συν ἐπειρὰ τῆς ὑπερβολικῆς χρήσεως τῶν δηλητηριωδῶν τοῦτων ποτῶν μεταβιβάζονται τροποποιημένοι κατὰ βαθμὸν καὶ ποιὸν καὶ μορφήν εἰς τοὺς ἀμέσους καὶ ἀνωτέρους ἀπογόνους τῶν χρωμένων ταῦτα, ὥστε οἱ ἀτυχεῖς οὗτοι ἔκγονοι νὰ πληροῦνον τὰς ἁμαρτίας ἐκείνων καὶ τόσον, ὥστε νὰ μὴ κινδυνεύω νὰ θεωρηθῶ ὑπερβολικὸς, ἐὰν εἶπω, ὅτι ἕκαστος τῶν ἀφρόνων ἐκείνων φέρει ἱστορικὴν εὐθύνην ἀέναντι τῆς ἰδέας τῆς ἀνθρωπότητος καὶ μᾶλλον συγκεκριμένως τοῦ ἔθνους του, διότι ἐμμέσως συμβάλλει εἰς τὴν ψυχικὴν κατάρρευσιν καὶ εἰς τὴν μείωσιν τῆς ζωτικότητος καὶ δυν-

ναμικότητος αὐτοῦ.

Δὲν δύναμαι ἐπομένως νὰ συγχαρῶ τὸν συγχροισμένον ἐκείνον νεανίαν ἢ ὄριμον ἄνδρα, ὅστις ἐγκατέλειπε τὸ οἰνοπνευματοπωλεῖον διὰ νὰ ἐπιδοθῆ κατὰ τὰς νεωτέρας ἀρχὰς τῆς Δύσεως εἰς τὴν ὅσον ἠδονικὴν τόσον καὶ καταστρεπτικὴν ἀπόλαυσιν τῆς κοκαΐνης τοῦ τιθέρος κλπ. οὔτε τὴν συγχροισμένην δεσποινίδα, ἣτις ἀφῆκε ταῖς ἀβλαβεῖς πάσιες τοῦ ζαχαροπλαστείου διὰ νὰ αἰσιθάνεται τὴν ἱκανοποίησιν, ὑπεῖκουσαν εἰς τὴν ὑποβλητικὴν δύναμιν τῆς μόδας τοῦ νὰ διατάσῃ ἐκεῖνο τὸ.... «γκαρδὸν φέρε μου ἕνα οὐζο».... οὐζο! διὰ τὸ ὁποῖον δὲν χρειάζονται λόγοι, οὔτε τὴν συγχροισμένην γυναῖκα, ἣτις ἐγκατέλειπε τὰς πράγματι ἀριστοκρατικὰς καὶ ὠραιζούσας τὴν γυναικείαν φύσιν συνηθείας τῆς ἐν τε τῷ οἴκῳ καὶ ταῖς ὑγκεντρῶσει τῆς ἄλλοτε καὶ ἐγγὺς ἐποχῆς διὰ νὰ κολακεύεται ἢ αὐταρέσκειά της, καθ' ὑπαγόρευσιν πάλιν τῆς μόδας, ἐκ τοῦ ὅτι δοῦται μεταξὺ τῶν ἀβγῶν της δακτύλων ἐν ἀρωματικὸν σγαρέτο κτυπητῆς μάρκας, ἢ ὅτι ἀντιληπτὸν καθίσταται, ὅτι δὲν εἶναι ἔξω τοῦ κύκλου τῶν νέων περὶ αὐτῆς ἰδεῶν καὶ νεωτεριστικῶν τάσεων καὶ συνηθειῶν.

Πάντα τὰ ἠθιοιστικά ποτὰ ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἐν τούτοις ὑπῆρχε ζωὴ ἐμπλεως ἰδανικῶν, ὑπῆρχε πρόοδος.

Μήτοι ἄραγε εἰς τὴν ἔλλειψιν αὐτῶν ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς κόσμος ἂν μὴ ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὸ πλεῖστον τουλάχιστον νὰ ὀφείλῃ τὴν αἰωνίαν ὑπεροχὴν του; Μήτοι οἱ ἀμόλυντοι τούτων καὶ ἐκφυλιστικῶν παθήσεων ὀργανισμοὶ ἐκεῖνοι, ἢ κατὰ φύσιν ζωὴ, ἢ φυσικὴ ἀγωγή νὰ ἦσαν αἶτια τῆς διαλάμψεως τῆς ἰσχυρᾶς διανοητικότητος τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὧν τὰ πνευματικὰ ἔργα εἰσαύμασαν αἱ ἐποχαὶ καὶ θά θανμάζωνται, ἐφ' ὅσον θά ὑπάρχῃ κόσμος διανοούμενος, ὡς ἀνεκτίμητος παραγωγὴ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ σαφήνειαν τῆς σκέψεως καὶ τὸ συνσφιγμένον καὶ ἀκλόνητον τῆς λογικῆς; Μήτοι ἄραγε νὰ ἦσαν τὰ αἶτια τοῦ ὅτι προήχθη ὁ πολιτισμὸς ἐκεῖνος καὶ ἡ πρόοδος ἐκείνη ἢ ἀληθῆς καὶ ἢ ἀνατένειος ἐκείνη ἢ σταθερὰ πρὸς τὰ ἐθγενέστερα ἰδανικά τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, τέλος ἢ ἁρμονία ἐκείνη ἰδεῶν καὶ πράξεων, πρὸς ἧς ἡ διανοουμένη ἀνθρωπότης προσέβλεψε καὶ προβλέπει ὡς πρὸς τὰ ἀδιάσειστα καὶ αἰώνια θεμέλια τῆς

ὕγιεινός τας κοινωνικῆς συνθέσεως, ὥστε τὰ καθαρῶς φιλοσοφικά πνεύματα αὐτῆς ἐν ταῖς ἐρευναῖς αὐτῶν πρὸς εὐρεσιν τῆς ἀληθείας νὰ καταλήγῃσι εἰς τὸ νὰ εὐχῶνται τὴν ἐπαναστροφήν εἰς τὸν κοινωνικὸν ἐκεῖνον ὄργανισμόν; τίς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τοῦτο;

* Ἴσως μοι προβληθῆ εἰς ἀναίρεσιν τὸ μεγαλεῖον τῆς Ρώμης κατὰ τοὺς ἰδίους περίπου χρόνους ἐν μέσῳ μιᾶς ἠθικῆς ἐκλύσεως. Ἄλλὰ τὸ μεγαλεῖον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἡ ἰσχὺς καὶ βία κατέσφραξε ἀπὸ τὰς ἀκρασίας τοῦ τότε βίου χωρὶς νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ἀνθρωπισμὸν, χωρὶς νὰ γοητεύσῃ τὸ πνεῦμα.

* Ἦδη ἔρχομαι εἰς τὸ τελικὸν μου συμπέρασμα.

* Ἐδειχθῆ δτι ἡ ἠθικὴ εἶναι ἀνάγκη πηγάζουσα ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζῆ ἁρμονικῶς εἰς κοινωνίας, οἱ ὅροι δὲ τοὺς ὁποίους κανονίζει τείνουν νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς τὴν τάσιν αὐτοῦ πρὸς ψυχικὴν του τελειοποίησιν καὶ κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ προσαρμόζεται αὕτη ὡς οἶον τε ἐντελέστερον πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὴν πρόοδον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἄλλους λόγους ἡ ἠθικὴ εἶναι προσπάθεια τοῦ πνεύματος, ἵνα χειραγωγῆ τὴν ἐκ φύσεως τάσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀδοξεύψωσιν του ὡς τοιοῦτου καὶ ὡς ἀτόμου κοινωνικοῦ.

Κατὰ τὴν ἐξάρτησιν καὶ τὸν σὺνδεσμον τοῦτον παρίσταται ἡ ἠθικὴ ὡς πλήρωσις φυσιολογικῆς ἀνάγκης, ἥτις διὰ τοῦτο πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ φυσιολογικῶν βάσεων πρὸς τελείωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς.

* Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μόνον ἡ ἀληθὴς ἠθικὴ, ἥς αἱ κύριαι γραμματαί φωτεινῶς διαγράφονται ἐν τῷ Ἐυαγγελίῳ ὡς δύναμις πλέον λειτουργικὴ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς προάγει ἐμμέσως τὴν ὅλην ὑγίαν τοῦ σώματος, ἐν ᾧ ἐξ ἑτέρου διὰ νὰ καταστήῃ καρποφόρος ἀπαιτεῖται ἔδαφος πρόσφορον, τὸ ὁποῖον παρέχουν οἱ ὑγιεῖς ὄργανισμοὶ οἱ ἐγκλειόντες ἰδίᾳ νευρικὸν σύστημα μὲ ἀκέραιαν τὴν ὑφὴν καὶ τὴν λειτουργικότητά.

* Ἡ ἠθικὴ ὡς πρόοδος, ὡς τελειοποίησις τῆς ψυχῆς ἐξελλίσσεται ἡρέμα ὑψισταμένη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος, ἥτοι τῶν ἰδεῶν.

Τὸ σημερινὸν ἄρα ἠθικοκοινωνικὸν καθεστὸς εἶναι σταθμὸς ἐξελικτικὸς τῆς φυσικῆς τάσεως τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς αὐτοβελτίωσιν

της. Κατὰ συνέπειαν αἱ παρατηρούμεναι ἐκτροπαὶ ἀπὸ τῆς ἠθικῆς τοῦ κόσμου τάξεως καὶ αἱ ἀκρότητες, αἵτινες ἀνεπήδησαν τὴν ἐπιούσαν τοῦ μεγάλου πολέμου, ἔνεκα τῆς διεγέρσεως τῶν πνευμάτων ἐκ μιᾶς παθολογικῶς ὀνωμάλου καθολικῆς ψυχῆς δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ ὑποκαταστήσωσι τὸ καθεστῶς τοῦτο, ἀλλὰ κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνάγκης, γνώρισμα τῆς ἐξελίξεως, θὰ προσπληρώσωσιν αἱ ἐκτροπαί, θὰ λειανθῶσιν αἱ ἀκρότητες μέχρις ὅτου προσαρμοσθῶσι πρὸς αὐτό.

Αὐτὸ νομίζω, θὰ εἶναι ἡ τύχη τῆς σημερινῆς ἀνατρεπτικῆς τάσεως. Αὕτη θὰ εἶναι ἡ τύχη τῶν νέων κοινωνικῶν ρευμάτων. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργήσουν νέον κόσμον οὐδεμίαν σχέσιν ἢ συνάφειαν ψυχικὴν ἔχοντα πρὸς τὸν ἐξ οὗ προήλθον ἐκ μιᾶς βαθύτης διαταράξεως αὐτοῦ. Θὰ ἐπιστρέψουν τὰ ρεύματα τούτα εἰς τὴν κοινὴν κοίτην φέροντα τὴν εἰσοφορὰν των εἰς τὸν κοινὸν ροὴν τῶν κοινωνικῶν ἰδεῶν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς μόνον τῆς ὀφελιμότητος καὶ ἀφομοιούμενα κατὰ τὰ ἄλλα ἐξ ἑτέρου ὑπ' αὐτοῦ.

Ἰσως, οἱ ἄκρως νεολογοῦντες θεωρήσωσι ταῦτα ὡς μὴ ἐπιτρεπόμενον συντηρητικόν, ἢ ἔτι πλέον ὡς νοσηρὰν ἢ ἀφελῶς παιδαριώδη σκέψιν. Ἀλλὰ ἡ ἐξέλιξις, ἣτις πεδίον δράσεως ἔχει ἄληκτον τοῦ χρόνου διάστημα, εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν τσασιμότητα. Εἶναι ἡ μόνη ἐπισημονικῶς ἐξηλεγμένη σταθερὰ πρόοδος τοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἡμεῖς, οἵτινες ἔτυχε νὰ εδρεθῶμεν ἐν μέσῳ τῆς τρικυμίας εἰς τὴν ἀνάδυσιν τῶν νέων ἰδεῶν τούτων καὶ νὰ ὑφιστάμεθα τὸν ἀντίκτυπον τῆς συγκρούσεως, ἔχομεν, ἐπιτραπήτω μοι, ἢ οὐστιαίς, καθῆκον νὰ μὴ παρασυρῶμεθα ἀπολύτως ἀπὸ τὰς νέας ἰδέας, ἀλλὰ νὰ ἐπιτελῶμεν τὸ καθῆκον ἡμῶν πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς διαμερφώσεως τῆς ὁποίας εἴμεθα ἔστω καὶ ἐλαχιστίτατα παροδικοὶ συντελεσταὶ καὶ κατ' ἀμεσωτέραν εὐθύνην τὰ πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀμυνόμενοι κατὰ τῶν ἀκροτήτων ὑπὲρ τοῦ ἑθικοκοινωνικοῦ καθεστῶτος εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ ὁποίου ἕκαστος ἐξ ἡμῶν λεληθότως συμβάλλει καὶ ἀμέσως ἐπομένως εὐθύνεται.

Ἐξεφωνήθη ἐν Χανίοις καὶ ἐν τῇ Αἰθούσῃ τοῦ Χρυσοστόμου τῇ 23 Μαΐου 1925.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ἀξιότιμοι Κυρίαὶ καὶ Κύριοι

Ἡ ἐκδηλωθεῖσα ἐπιθυμία πολλῶν ἐκ τῶν Κυρίων ἐκείνων οἵτινες παρηκολούθησαν τὴν πρώτην μου διάλεξιν, ὅπως συνεχίσω ταύτην εἰσερχόμενος εἰς λεπτομερείας, μὲ ἐπίσειε νὰ ἀντιπαρέλθω τὸ βῆμα τοῦτο καὶ δοκιμάσω σήμερον καὶ πάλιν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἀποτείνωμαι πρὸς ὑμᾶς, οἵτινες τόσον εὐμενῶς ἐσχάτως μὲ ἠκούσατε σήμερον δὲ πάλιν διὰ τῆς ἀθρόας παρουσίας σας τόσον μὲ τιμᾶτε.

Βεβαίως σοναισθανόμενος τὸν σκοπὸν τῶν διαλέξεων, ἤμισι εἰς ἀπλοῦκὴν δημοκοπίαν συνιστάμενον, ἀλλὰ καὶ ἄκρως τὸ ἐκλεκτὸν μου ἀκροατήριον σεβόμενος, λυποῦμαι ὅτι οὔτε σήμερον δὲν δύναμαι νὰ ἱκανοποιήσω τὰς προσδοκίας πολλῶν καὶ μάλιστα νεαρῶν τινων ἐπικριτῶν μου, διότι οὔτε τὸ φιλοξενοῦν με τοῦτο βῆμα—τὸ ὁποῖον ἐν παρόθῳ εἰρήσθω, καίτοι πρὸ πολλοῦ ἐζήτησα σήμερον μόνον εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ συλλόγου ὁ « Ἀπόστολος Τίτος » μοῦ παραχωρεῖται—οὔτε τὸ βῆμα, λέγω τοῦτο, δύναμι νὰ μεταβάλω εἰς ἔδραν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, οὔτε ἐγὼ νὰ γίνω αὐτόκλητος καὶ αὐτοκάρβαλος διδάσκαλος τῆς κοινωνιολογίας! Δὲν μοῦ ὑπολείπεται λοιπὸν ἄλλο τι εἰμὴ « βλέπων καὶ παρεχόμενος » νὰ παραπέμψω τοὺς κομμουνίζοντας ἐπικριτὰς μου εἰς στοιχειώδη τινὰ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ θέματος ἐγχειρίδια, ἐξ ὧν καὶ μόνον θὰ ἀντιληφθῶσι τὴν σχετικότητα τοῦ κριτικοῦ πεδίου τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ κοινωνία εἰς τὸν ἔρευνητήν της, ἐξ ὧν καὶ μόνον θὰ διδαχθῶσι ὅτι ἀποδοχὴ τῆς ἀρχῆς τῆς σχετικότητος δὲν σημαίνει καὶ τυφλὴν ἀποδοχὴν πάσης οὐτοπίας, δὲν σημαίνει ἄρνησιν ὑποκειμενικῆς κρίσεως, (ἀλλὰ μόνον τυφλοῦ φανατισμοῦ καὶ ἐμμονῆς εἰς μίαν ἰδέαν) ἐξ ὧν καὶ μόνον θὰ ἀρυσθῶσιν

τέλος τὰ ἀπαραίτητα διὰ πάντα ὅπως δήποτε κοινωνιολογοῦντα ἐφόδια. Τὸν δὲ !... τὸν δὲ Κύριον ἀγορευτὴν τῆς παρελθούσης Κυριακῆς ὀφείλω νὰ παραπέμψω ἐπιπροσθέτως καὶ εἰς συντομώτατον ὁδηγὸν Κοινωνικῆς ἀβροφροσύνης καὶ πλέον οὐ—διότι δὲ οἷς ἀποκρῦπτω Καὶ καὶ Κοῖτι στοιχειώδες συναίσθημα ἐγωῦσμοῦ καὶ ἀξιοπρεπείας μου ἀπαγορεύει, νὰ κατέλθω εἰς ἀντίκρουσιν ὁμιλητοῦ διακριθέντος μόνον διὰ τὴν καθ' ὁλοκλήρου τῆς ἀστικῆς κοινωνίας ὑβριστικὴν αὐτοῦ δεινότητα !—

Μετὰ τὰς ὀλίγας ἀλλ' ἀναγκαίας ταύτας λέξεις εἰσέρχομαι εἰς τὸ ἀναγγεληθὲν θέμα μου.

Εἰς τὴν προηγουμένην μου ὁμιλίαν ἔλεγα ὅτι ὁ Νόμος, ὁ τὴν φύσιν πᾶσαν διέπων, καθ' ὃν πᾶνγεγονὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἔχει ὠρισμένον παραγωγικὸν λόγον, ὠρισμένην αἰτίαν ἔχει ἐφαρμογὸν καὶ ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Τοῦτο ὁμῶς καὶ δὲν σημαίνει ὅτι πᾶσα αἰτία ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐνεργῶσα ὁμοίμορφα φέρει ἀποτελέσματα, ἀνεξαρτήτως δηλ. τοῦ ποιοῦ τοῦ κοινωνικοῦ συγκροτήματος ἐφ' οὗ ἐπιδρᾷ, ἀναμαρτήτως τοῦ τόπου τῆς ἐνεργείας. Ὅχι, διότι εἰς τὴν φύσιν ἐνίοτε μία καὶ ἡ αἰτὴ αἰτία ἐπὶ διαφόρων ἀντικειμένων προσπίπτουσα διάφορα φέρει ἀποτελέσματα ὡς π. χ. αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες ἐπὶ κηροῦ μὲν προσπίπτουσι τήκουσιν αὐτόν, ἐνῶ ἐπὶ βεβρεγμένης γύψου τὴν ἀποξηραίνουσι. Οὕτω καὶ ἡ θεωρητικῶς ἰδεώδης τοῦ σοσιαλισμοῦ Ἀρχὴ εἰς διάφορα κοινωνικὰ συγκροτήματα ἐπιπίπτουσα διάφορον λαμβάνει καὶ τὴν μορφήν διάφορα φέρει καὶ τὰ ἀποτελέσματα ἐπιπίπτουσα δηλονότι ἐπὶ ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς ἀνεπτυγμένον λαοῦ δύναται τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἀνθρωπιστικὴν αὐτοῦ ἐξέλεξιν καὶ προόδον νὰ συντελέσῃ ἐνῶ τουναντίον ἐπὶ πρωτογενοῦς καὶ ἄμορφώτου τὰ ἀθλιέστερα τῶν ἀποτελεσμάτων δύναται νὰ ἐπιφέρῃ.

Ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ λοιπὸν κατάστασις ἐκὸς λαοῦ ὁ βαθμὸς τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ οἱ οἰκονομικοὶ τοῦ περιβάλλοντος ὄροι ἄλλοίαν κατὰ τόπους δίδουν τὴν μορφήν εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν κίνησιν.

Παρ' ὅλας ὁμῶς τὰς κατὰ τόπους διαφορὰς ἅς ἡ κίνησις αὕτη παρουσιάζει ἐν Ἑυρώπῃ τρεῖς κυρίως κατευθύνσεις ἔλαβεν εἰς τὰς τρεῖς σπουδαιότερας χῆρας τῆς Ἑυρώπης Γαλλίαν, Ἀγγλίαν,

Γερμανίαν, εἰς ὧν καὶ οὐτόμομον ἀνάπτυξιν, ὡς καὶ τὴν τῆς ἐν Ρωσσίᾳ καταστάσεως θέλω προβῆ σήμερον ἐπιφέρων καὶ τοὺς ἐπαντῶν ὑποκειμενικὰς μου κρίσεις, μὲ τῆ ἐλπίδα ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἐπιλαμβάνομαι θέματος ἀμέσως τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἐνδιαφέροντος, ἣτις αἰφνιδισθεῖσα ὑπὸ ἀπιδάσων quasi νεωτεριστῶν ἔχει ἀνάγκην σαφοῦς γνώσεώς των εἰς τὰ μᾶλλον πεπολιτισμένα κράτη συμβαινόντων.

Ἐπιπροσθέτως δὲ ἐπὶ παρατηρήσεων καὶ μόνων στηριζόμενος θὰ ἀπαλλάξω τοὺς Κυρίους ἀντιφρονοῦντας τοῦ κόπου νέων φροσιδοφικῶν ἐρευνῶν εἰς ἐρυθρὰς βιβλιοθήκας πρὸς ἄγραν σοσιαλιστικῆς ἐπιχειρηματολογίας.

Ἐπὶ τοιούτων ἐλπίδων ἐμφοροῦμενος ἄρχομαι τῆς ἐρευνῆς τῆς ἐν Γαλλίᾳ σοσιαλιστικῆς κινήσεως. Ἡ σοσιαλιστικὴ ἱστορία τῆς χώρας ταύτης ὡς καὶ τῶν σπουδαιοτέρων ἐν εὐρώπῃ χωρῶν, νομίζω Κυρίαί καὶ Κύριοι ὅτι δύναται νὰ διασταλῆ εἰς δύο κυρίους περιόδους. Τὴν περίδον πρῶτον, καθ' ἣν ἡ σοσιαλιστικὴ ἰδέα συλλαμβάνεται, συζητεῖται καὶ ἐπεξεργάζεται θεωρητικῶς ὑπὸ τῶν κοινωνιολόγων καὶ τὴν περίδον ἐκείνην, καθ' ἣν αἱ διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν ἐνδιαφερόμεναι τάξεις καταλλήλως διαπαιδευογχειθεῖσαι καὶ διὰ τοῦ χρόνου ἀρρυθμικῶς ἐναπτύχθεισαι ἀναλαμβάνουσι τὸν πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἰδέας ἀγῶνα. Ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τοῦ 1870 δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς εὗρίσκετο εἰς τὴν πρῶτην οὐτιοῦ περίδον, ἦτο δηλ. μόνον ἀντικείμενον θεωρητικῶν συζητήσεων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἄρχοντα ὀργανοῦμενα ἐργατικὰ τινὰ κόμματα ἐπαρσταιτικὸν μὲν τὸν χαρακτήρα, ἐφήμερον δὲ τὸν βίον ἔχοντα μέχρι τοῦ 1879 ὅτε ἰδρύεται τὸ πρῶτον σοβαρὸν ἐν Γαλλίᾳ ἐργατικὸν κόμμα ὑπὸ τὸν (Jules Guesde,) μὲ καθαρῶς μαρξικὸν πρόγραμμα καὶ κεντρικὴν ἰδέαν τὸν μετοξὺ τῶν τάξεων ἀγῶνα. Μετὰ ἐν ἔτος ἐπακολουθεῖ ἡ σύμπτυξις τοῦ «parti ouvrier français» καὶ ταύτην ἐπακολουθεῖ ἡ τοῦ «parti socialiete revolutionnaire» τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν ἀφαιτηρίαν τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐργατικῶν κινήσεων. Κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν σοσιαλ. τούτων κομμάτων, ὡς καὶ τῶν μετέπειτα ἐξ αὐτῶν ἀπορρυσάντων μέχρι τοῦ κατὰ τὸ 1905 συμπηχθέντος «parti unigié», εἶναι ἡ ἄκρα προσυπολατρεία. Ὁ ἡγήτης συγκεντρώνει περὶ αὐτὸν μάζας πιστῶν,

τὸ δὲ κόμμα ἀπὸ πολιτικὸν μεταβάλλεται εἰς θρησκοληπτικῶς φανατισμένον συγκρότημα, οὗτινος συνέπεια εἶνε ἡ ἔξαρσις τῶν παθῶν, εἰς τὰ ὅποια κυρίως ὀφείλονται ἐν Γαλλίᾳ αἰτεράστιοι καὶ ἀγεφύρωτοι μεταξὺ τῶν σοσιαλιστῶν ἀντιθέσεις αἵτινες τόσον τήν ἐξέλιξιν τῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐξησθένησαν καὶ ἐξεφύλισαν. Τὰ ἐν Γαλλίᾳ σοσιαλ. κόμματα δὲν εἶνε κόμματα ἀρχῶν, εἶνε κυρίως προσωπικὰ κόμματα τὰ ὅποια ἀπ' ἀλλήλων μᾶλλον τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἢ διαφορὰ σκοπῶν καὶ νοοτροπίας ἀπ' ἀλλήλων διαστέλλουσι. Οὕτω τοὺς μὲν θὰ ἀκούσητε Guedistes τοὺς δὲ Blabquistes, ἄλλους Broussistes καὶ ἄλλους Jaurésistes. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι παρὰ τὰς προσωπικῆς φύσεως ἀντιθέσεις, καὶ ὀξύταται δογματικῆς φύσεως διαφορὰι χαρακτηρίζουν τὴν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ σοσιαλιστικὴν κίνησιν. Παραδείγματα ἔστωσαν αἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ ἐπαναστατικῶν συνδικαλιστῶν ἀποκρουόντων πᾶσαν ἀνάμειξιν τῶν σοσιαλιστῶν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινοβουλευτικῶν σοσιαλιστῶν, πάσας τὰς ἐλπίδας αὐτῶν εἰς τὸν κοινοβουλευτικὸν ἀγῶνα στηριζόντων, ἔπειτα μεταξὺ ἐπαναστατῶν σοσιαλιστῶν (socialistes révolutionnaires) καὶ ἀναμορφωτικῶν σοσιαλιστῶν (reformistes) ὡς τέλος καὶ ἡ περιφημος ἐν τῇ γαλλικῇ σοσιαλιστικῇ κινήσει ἀνάθεσις μεταξὺ ἐργατῶν χειρὸς καὶ πνεύματος.

Ὅπως δὴποτε ὅμως τὴν ἐν Γαλλίᾳ σοσιαλιστικὴν κίνησιν ἀνεξαρτήτως τῆς προσωπικῆς καὶ δογματικῆς φύσεως ἀντιθέσεων χαρακτηρίζει ἐπίσης καὶ ἄκρατον τὸ Πατριωτικὸν συναίσθημα. Ἐν ᾧ ἡ σοσιαλιστικὴ ἰδέα εἶνε συνυφασμένη μὲ τὴν πατριωτικὴν. Ὡς δ' ὁ ἐπιφανὴς σοσιαλιστὴς Milleraud ἐπανειλημμένως ἐδήλωσεν «Les socialistes Français sout Patriotes, Profondement Patriotes. Patriotes de sensimeut et de raison. Καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ἀπέδειξεν ἀρχοῦντως ἡ ἱστορία τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Ἄλλὰ θάμει ἐρωτήσετε ἤδη, εἶναι ἐν Γαλλίᾳ πρόσφορον τὸ ἔδαφος πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ σοσιαλισμοῦ; Δαμβάνων τίς ὑπ' ὄψει του τοῦ κατ' ἐξοχὴν νεωτεριστικόν, εὐμετάβολον καὶ ἐπαναστατικὸν τοῦ Γαλλικοῦ χαρακτῆρος, ὅστις τοσοῦτον εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἐλευθέρων ἰ-

δεῶν ἀπὸ τοῦ Rousseau καὶ ἐντεῦθεν ἐπεβοήθησεν, ἀλλὰ τὴν τε-
ραστίαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξάπλωσιν τοῦ ἀναρχισμοῦ ἐν τῇ χώρῃ
ταύτῃ, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναμένη διὰ καὶ ἡ ἐπαναστατικὴ σοσιαλ. ἰδέα
οὐ μόνον εὐρείας ἐξαπλώσεως ἀλλὰ καὶ ἐφαρμογῆς, ἢ τοῦλάχιστον ἀ-
ποπειράς πρὸς ἐφαρμογὴν θὰ ἐτόγγανε. Πλὴν εἰς τοῦτο ἀνυπερέβλη-
τον πρόσκομμα παρουσιάζει ἡ οἰκονομικὴ τῆς χώρας ταύτης κατα-
σκευὴ. Ἐν πρώτοις ἡ φύσις τῆς Γαλλικῆς βιομηχανίας συνισταμένης
εἰς μικρὰν ἢ καὶ μεσαίαν ἐπιχείρησιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χειροποίητων
εἰδῶν πολυτελείας, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ
(60 ο)ο τοῦ ὅλου τῆς Γαλλίας) καὶ μάλιστα τοῦ μικροκαλλιεργητοῦ
(ἀποτελοῦντος τὰ 85 ο)ο τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ) ἀποτελοῦν φράγ-
μα σταθερὸν εἰς τὸ κολλεκτιβιστικὸν ρεῦμα. Ἀλλὰ μήπως καὶ ἡ ἀρχι-
μητικὴ ὑπεροχὴ ἐν Γαλλίᾳ τῆς ἀστικῆς τάξεως τῶν reutiers, οἵτινες ὡς
παντοῦ, ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον τοῦ συντηρητικισμοῦ δὲν ἐξασθενεῖ καὶ παρα-
λύει ἐν τῇ γενέσει τῆς πᾶσαν ἀνατριπτικὴν τοῦ ἰσχύοντος συστήματος προ-
πάθειαν, προσπάθειαν σιγνότατα προερχομένην ἀπὸ ἄλλης τάξιν ἐπίσης
κλασικῶς Γαλλικὸν χαρακτῆρα φέρουσαν τὴν τάξιν τῶν ἀκτημόνων
Behêmes; Ἴδου διατὶ οὐδαμῶς ἄλλοῦ βλέπομεν ἐν Γαλλίᾳ τὴν ἐπι-
δρασιν τῆς πολυταράχου σοσιαλιστικῆς ζυμώσεως εἰμὴ εἰς τὴν προσπά-
θειαν τῶν σοσιαλιστῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεως τοῦ ἐργάτου διὰ
προσφόρον νομοθεσίας εἰς τὴν ὁποίαν ὅμως τονίζω τὸ σημεῖον τοῦτο,
προέβησαν οὐχὶ σοσιαλιστικαὶ ἀλλ' ἀστικαὶ Κυβερνήσεις: ὡς π.χ. ἰδεύ-
μα οἷς φέρω τοὺς νόμους τοῦ 1887 περὶ ἰδρύσεως τῶν περιφερίμων
bourses de Ravail, τοῦ 1900 περὶ ἐπιμελητηρίων, τοῦ 1908 1911
περὶ προστασίας ἡλικίας, ἅπαντες ψηφισθέντας ἐπὶ ἀσικῶν Κυβερ-
νήσεων. Ἐπομένως διὰ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν ὁμιλίαν ἐρωτήσιν, ἐν
Γαλλίᾳ δὲν εἶνε τὸ ἔδαφος πρόσφορον διὰ τὴν ἐφαρμογὴν οἰονδήποτε
κολλεκτιβιστικοῦ συστήματος, πίντως εἰς τὴν Γαλλικὴν ψυ-
χὴν ὁ κολλεκτιβισμὸς ὡς ἐπαναστατικὸν οὐστήμα ἀναντιρῆτως εὐρίσκει
βαθυτάτην ἀπήχησιν. Ἐννοεῖται δὲν τεκμηρίωμαι τοῦτο ἐκ τῶν ἐκλο-
γῶν τοῦ παρελθόντος Μαΐου ἐκ τῆς ἀνόδου δηλ. τοῦ Heriot εἰς τὴν
ἀρχὴν. Ὅχι, διότι ἐκτὸς τῶν σοσιαλιστῶν οἱ λοιποὶ τῶν ἐκλογέων τοῦ
Heriot δὲν ἐψήφισαν αὐτὸν ὡς σοσιαλιστὴν ἀλλ' ὡς ἀντίπαλον τοῦ

Poincaré, οὐτινος ἡ καταθλιπτικὴ φρολογικὴ πολιτικὴ ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὰ ὄπλα διατήρησις ἀρκετῶν ἡλικιῶν διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ρούρ πλείστας δυσαρρεσκείας εἶχεν γεννήσει. Τὸν τοιοῦτον χαρακτηῖρα τῶν τελευταίων Γαλλικῶν ἐκλογῶν ἐτόνισε καὶ ὁ γαλλικὸς καὶ ἀγγλικὸς τύπος τότε, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Herriot ἀντιελήφθη καὶ διὰ τοῦτο ἐσπευσεν νὰ ἀκολουθήσῃ ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς τὴν ὑπὸ τοῦ bloe nadio nal ἐφαρμοσθεῖσαν πολιτικὴν. Διότι εἰς τὴ συνίσταται ἡ σοσιαλιστικὴ πολιτικὴ τῆς ὑπ' αὐτῷ Κιβερθήσεως; εἰς τὴν τυπικὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ρωσσίας—εἰς θόρον περὶ τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων μετὰ τοῦ Βατικανοῦ, εἰς χορήγησιν ἀμνηστειῶν καὶ χαρίτων εἰς πολιτικοὺς καταδικούς καὶ εἰς μνημόυνα καὶ τελετὰς διὰ τὴν πρὸ δεκαετίας δολοφονίαν τοῦ Jaurès καὶ πανηγυρικὴν μεταφορὰν τῶν λειψάνων αὐτοῦ εἰς τὸ Paultieon, δηλ. εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν πλέον ἀκάκων καὶ ἀκινδύνων σοσιαλιστικῶν ἰδεωδῶν, χωρὶς κἂν νὰ σκεφθῇ περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ σοσιαλιστικοῦ τοῦ κόμματός του προγράμματος. Καὶ ὁμως ἤρκεσεν ἡ ὑπόνοια καὶ μόνη περὶ προσπαθείας ἐφαρμογῆς αὐτοῦ διὰ προτάσεων προσθέτου ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου φόρου, διὰ νὰ γεννηθῇ τοιαύτη κατὰ τοῦ ὑπουργείου τούτου ἀντίδρασις ἐν τῇ Γερουσίᾳ, ἣ ὅποια εἰς τὴν πτώσιν αὐτοῦ εἶχεν ὡς συνέπειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξάτιμωσιν τῶσων φρούδων ἐλπίδων, αἵτινες ἐπ' αὐτοῦ εἶχον στηριχθεῖ.

Ὡς βλέπετε. λοιπόν, καίτοι σοσιαλιστικὴ ἰδεολογία θεωρητικῶς πρόδκεται εἰς τὴν γαλλικὴν νοοτροπίαν λόγῳ τοῦ ἐπαναστατικοῦ αὐτῆς στοιχείου, εἰς τούτους ἡ οἰκονομικὴ τῆς χώρας σύνθεσις ἀποτελεῖ τοσοῦτον ἀπρόσφορον διὰ τὸν κολλεκτιβισμόν ἔδαφος, ὥστε οὔτε οἱ αἰσιοδοξώτεροι τῶν σοσιαλιστῶν νὰ μὴ ἐλπίζουν εἰς τὴν ἔργῳ ἐφαρμογὴν κολλεκτιβιστικοῦ συστήματος ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τοῦλάχιστον διὰ τὸ παρὸν ἢ προσεχὲς μέλλον.

Καὶ ἤδη ἄς διαβῶμεν τὴν Μάγχαν καὶ ἐξετάσωμεν ἐπισης συνοπτικῶς τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ κατάστασιν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπου πάντοτε λελογισμένως πᾶσα νεωτεριστικὴ κίνησις βραδυνπορεῖ, τὸ πρῶτον ἐργατικὸν κόμμα ἰδρύθη τὸ 1881 ὑπὸ τὸν Hgudunau ὑπὸ τὸ ὄνομα social democradre federatian μὲ πρόγραμμα τὸν μεταξὺ τῶν τάξεων ἀγῶνα καὶ πλήρη τοῦ Μαςξι-

σμοῦ ἀποδοχῆν. Τὸ κόμμα τοῦτο παρ' ἄλλην τὴν δεξίον ἢν ἀνέπτυ-
ξεν εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις, παρ' ἄλλην τὴν πρὸς ἔλξιν αὐτῶν προπα-
γάνδαν, ἢν εὐθὺς ἅμα τῇ σουτάσει του ἐξήγημασεν δὲν ηὐτύχησεν ὀπα-
δῶν, διότι ὡς φαίνεται ὁ ἄκρατος τοῦ μαρξισμοῦ οἶνος ἐπρεπε νὰ
ἀραιωθῆ πρῶτον μὲ μεγάλην ποσότητα ὕδατος διὰ νὰ γίνῃ εὐλκιστος
ἀπὸ τὴν ἀθῶαν τοῦ Ἄγγλου νοοτροπίαν. Τούτου ἐπελήφθη ἐγκαίρως ἡ
Fabiau society ἀποτελουμένη ἀπὸ ἐπιστήμονας ἰδεολόγους ὑπὸ τὸν
Bernard Shaw, κατορθώσασα διὰ συμβιβαστικῆς πολιτικῆς νὰ ἐξο-
μαλῶνῃ τὰς μεταξὺ τοῦ κολλεκτιβισμοῦ καὶ ἰνδιβιδουαλισμοῦ ἀντιθέ-
σεις. Τὸ κόμμα τοῦτο ἐνωθὲν κατόπιν μὲ τοὺς Provincial labour-
riats, ἐξηλίχθη εἰς τὸ ἰνδιπευδεντ labour Party, ἐξ' οὗ πάλιν
τὸ 1905 προήλθε labour party τῆς Ἀγγλίας, τὸ περίφημον αὐτὸ
μεταξὺ ἰνδιβιδουαλισμοῦ καὶ κολλεκτιβισμοῦ μεταίχμιον, τὸ ὅποιον κατ'
ἐξοχὴν ρατσιοναλιστικὴν πολιτικὴν ἀκολουθήσαν κατώρθωσεν νὰ περι-
κλείσῃ ἐν αὐτῷ ὀλόκληρον τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐργαζομένην τάξιν. Τὸ la-
bour Party ὡς πολιτικὸν πρόγραμμα ἔχει τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐργα-
τῶν διὰ τὸν Κοινοβουλευτικὸν ἀγῶνα καὶ ὄχι εἰς τὸν κατὰ τῶν τά-
ξεων ἀγῶνα ὡς ὑπὸ τῶν ἀφελῶν πιστεύεται. Ἀπόδειξιν τούτου μᾶς
παρέχει τὸ γεγονός ὅτι τὸ κόμμα τοῦτο μετὰ μανίας ἀποκρούει τὸν χα-
ρακτηρισμὸν αὐτοῦ ὡς σοσιαλιστικοῦ, ὑπὸ δὲ τῶν ἐλαχίστων ἐν Ἀγ-
γλίᾳ κατ' ὀδοίαν σοσιαλιστῶν ὡς μέγιστον κατὰ τῆς ἰδεολογίας αὐτῶν
πρόσκομμα θεωρεῖται. Τὴν στάσιν ἤδη τοῦ Κόμματος τούτου ἐν μὲν
τῇ ἐσωτερικῇ πολιτικῇ χαρακτηρίζει ἄκρατος ὀρροτυκισμός, ἐν δὲ
τῇ ἐξωτερικῇ ἐγωῖστικὸς ἐθνικισμός. Ὁ Ἄγγλος δηλ. ἐργάτης καίτοι
ὑπὲρ πάντα ἄλλον αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς εὐζωΐας, ἐν τούτοις γνω-
ρίζει καὶ νὰ θυσιάσῃ ταύτην ὅταν τὸ μεγαλεῖον τῆς Μεγάλῃς Βρεττα-
νίας τὸ ἀπαιτεῖ. Ὁ Ἄγγλος ἐργάτης δὲν εἶναι ὑπνωτισμένος ὀπαδὸς
τοῦ Γερμανοσεβραίου, δὲν εἶναι ἐτεροκίνητον, δὲν εἶναι νευρόσπαστον
εἰς χεῖρας τῆς Ρωσίας, εἶναι ὀρθολογιστῆς, εἶναι σοσιαλιστῆς suis
generis, ἂν θέλετε buouis generis. Διότι αὐτὸς πρῶτος τῶν ἄλ-
λων ἀντελήφθησεν ὅτι ὁ χειρῶναξ εἶτε διὰ τὸ Κράτος ἐργάζεται, ἐφαρ-
μοζομένου τοῦ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ, εἶτε διὰ τὴν Κοινωνίαν, ἐφαρμο-
ζομένου τοῦ Κομμουνισμοῦ, εἶτε διὰ τὴν ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν, τὴν

δνώνυμον εταιρείαν, παραμένοντος τοῦ ισχύοντος συστήματος. ὁ χειρῶ-
ναξ πάντοτε χειρῶναξ θὰ παραμένη, ἢ διαφορῶ, ἴσως καὶ ἀντίθεοις,
μεταξὺ ἐργάτου καὶ ἐργοδότη ἐσαεὶ θὰ ὑφίσταται. Ἐνθυμῆται ἐξ ἄλ-
λου ὅτι ἡ βιομηχανία εἶναι ζῶν ὄργανισμὸς ὑποκείμενος εἰς διαρκῆ ἐξέ-
λιξιν καὶ γνωρίζει ὅτι προδιαγεγραμμένα σχέδια σοσιαλιστικῆς οργανώ-
σεως καὶ διοικήσεως αὐτοῦ ὡς μόνην συνέπειαν θὰ εἶχον τὴν ἀναχατι-
σιν τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ, τὸν μαρσαμὸν αὐτοῦ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ τὸν
ἐξ ἀτροφίας αὐτοῦ θάνατον. Διὰ τοῦτο ὁ Ἄγγλος ἐργάτης χωρὶς νὰ
παρασύρεται ἀπὸ ἀνεφαρμόστους ἰδεολογίας, παρ' ὅλον τὸ ἐν ἀντιθέσει
μὲ τὴν Γαλλίαν, πρόσφορον ἔδαφος τὸ ὁποῖον παρέχει ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ
κατ' ἐξοχὴν καπιταλιστικὴ καὶ βιομηχανικὴ συγκέντρωσις εἰς ἡν ἑκατομμύ-
ρια ὄλα προλεταρίων ἐργάζονται, χωρὶς νὰ παρασύρεται λέγω, εἰς φαντασιο-
πληξίας εἰς μόνην τὴν βιολέου τῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ θέσεως τείνει
ταύτην διὰ παντὸς μέσου ἐπιδιώκει. Πρὸς τοῦτο ἐπενόησεν πρωτό-
τυπον σύστημα πρῶτον ἐργατικῶν συνεταιρισμῶν τῶν Trbelluious
εἶτα τῶν συντεχνιῶν καὶ ἐν τέλει τὸ εὐφυῆς σύστημα τῶν guilds
δι' ὧν ἡ θέσις τοῦ ἐργάτου οὐ μόνον οἰκονομικῶς βελτιοῦται ἀλλὰ καὶ
κατὰ τῶν ἀπροόπτων ἐξασφαλίζεται. Οἱ ἐργατικοὶ δηλ. οὗτοι συνεται-
ρισμοὶ οὐ μόνον βοηθοῦν τὸν ἐργάτην ἐν καιρῷ ἀνεργίας, ἀπεργίας ἢ
ἀσθενείας καὶ φροντίζουν διὰ τὴν σωματικὴν αὐτοῦ περιθαλψιν ἐν ἀνάγκῃ
ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ λαμ-
βάνοντες πανταχόθεν πληροφορίας γνωρίζουν ποῦ παρατηρεῖται ζήτη-
σις ἐργασίας ἐνθα καὶ δι' ἰδίων ἐξόδων ἀποστέλλουν καὶ τοποθετοῦν
τοὺς ἀέργους ἐργάτας. Τῶν συνεταιρισμῶν τούτων ὑπάρχουσι δύο εἶδη·
οἱ καταναλώσεως, οἵτινες καὶ πλήρη ἐπιτυχίαν ἐσημείωσαν κατορθώ-
νοντες νὰ παρέχουν εἰς τὰ μέλη αὐτῶν ἄφθονον, εὐδυνήν καὶ ἀρίστην
τροφὴν καὶ εἶδη πνιτοίας σωματικῆς καὶ πνευματικῆς χρήσεως, καὶ οἱ
παραγωγεῖ, οἵτινες ὁμοῦ ὡς καὶ οἱ κατ' ἀπομίμησιν αὐτῶν ἐν Γερμα-
νίᾳ ὑπὸ ὄνομα Kousumenfeu produktiv genossons chaptou
συμπηχθέντες, πρὸς μεγάλην τῶν Κομμουνιστῶν ἀπογοήτευσιν πλή-
ρως ἐχρεωκόπησαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ σύμπηξις τοῦ ἐργάτου ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς
συντεχνίας πολλὰ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως αὐτοῦ συνετέλεσεν, καθ'
ὅσον δι' αὐτῶν ὁ ἐργάτης χειρίζεται εὐχερέστερον καὶ ἀποτελεσματικώ-

τερον τὸ φοβερόν τῆς ἀπεργίας ὄπλον, χωρὶς καὶ νὰ δύναται ὅμως νὰ ἐκτρέπεται ἀρριβιστικῆς ἐπιθετικῆν πολιτικῆν. Τώρα τὸ νέον σύστημα τοῦ Guilos, οὐνως αἱ βασικαὶ ἰδέαι περιέχονται εἰς τὸ labour Seasbauk τοῦ 1916, ἐπιδιώκει τὴν εἰσαγωγὴν σοστήματος αὐτοδιοικουμένων ἐθνικῶν συνεταιρισμῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ Κράτους οὔτινες καὶ θὰ ἀντικαταστήσωσι τὴν ἡμερομίσθιον ἐργασίαν.

Ἴδού Κυρίαὶ καὶ Κύριοι ἐν κατόπτρῳ παρουσιαζόμενος ὁ θετικὸς τοῦ Ἑγγλῶν χαρακτήρ, ἡ ἐμφυτικὴ τῆς ἀγγλικῆς νοσοτροπίας ἀπέχθεια πρὸς θεωρίας καὶ σχολαστικὰ δόγματα, ἰδιότητες αἰτινες ἔκαμαν οὐτοὺς νὰ κυριαρχήσουν τοῦ κόσμου. Οἱ σκοποὶ, αἱ βλέψεις, αἱ ἐπιθυμίαι τοῦ Ἑγγλῶν πάντοτε πραγματοποιοῦνται—διατὶ διότι πάντοτε μένουν εἰς τὸν κύκλον τῆς δυνατικότητος. Πρὸ τοῦ πολέμου ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ἑγγλῶν ἐργάτου ἦτο·

Eight Hours to work
Eight Hours to play
Eight Hours to sleep
Eight shillings a day

καὶ σήμερον ἔχει πραγματοποιηθῆ πλήρως.

Ὅποια διαφορὰ βλέπετε ἀπὸ τὰς μεταφυσικὰς θεωρίας τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀπὸ τὰς χημαίρας αὐτὰς τὰς ὁποίας οἱ θεριώδαιμοι νεωτεριστὰὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑυρώπης κατεδίωκαν, καταδιώκουν καὶ θὰ καταδιώκουν χωρὶς οὐδέποτε νὰ δύνανται νὰ συλλάβουν.

Τῆς τοιαύτης τοῦ Ἑγγλῶν σοσιαλιστοῦ—ἂν δύναται νὰ ὀνομασθῆ οὕτω,;—ρατσοναλιστικῆς νοσοτροπίας μᾶς παρέχει ἐναργῆ ἀπέδειξιν ἡ τελευταία ἐργατικὴ Κυβέρνησις ἐπὶ τὸν M. Doualet ἡμῶν καίτοι ὡς διάττων ἀσπὴρ ἀντιπαρήλαθε πέριου τὸ πολιτικὸν στερέωμα τῆς γηραιᾶς Ἑγγλίας, ἀφῆκεν καταφανῆ ἔχνη οὐχὶ σοσιαλιστικῆς ἀλλὰ καθαυτῶς σωβινιστικοκαπιταλιστικῆς πολιτικῆς.

Διότι μήπως αἱ τεράστια ναυτικὰ ἐπιδείξεις τοῦ Spithead τοῦ περασμένου θέρους, αἱ ἀεροπορικαὶ τοῦ Grogdon, ἡ ἀπόρριψις τοῦ πρωτοκόλλου περὶ ἀμοιβαίας βοήθειας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἡ τέλος ἡ ὀργάνωσις τῆς μεγαλητέρας ἐκθέσεως ἦν εἶδε καπιταλιστικῆς ἡ ἐφαντάσθη ποτὲ ἡ Ἑυρώπη, τῆς ἐκθέσεως δηλ. τοῦ Wem-

bley περιλαμβάνονται εις σοσιαλιστικὸν πρόγραμμα; Καὶ δὲν ἔχει τότε δίκαιον περὶ φήμης ὁ καθηγητὴς Weruev Sombart τοῦ Βεροελίνου γράφων ἐπὶ λέξει: ὅτι in Englant die sociale Trage ist gelost.— Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα ἐλύθη. Den Kapitalismus ist gerettet ὁ καπιταλισμὸς διεσώθη. den Sozialismus ist auf den Stvecte geblieben—ὁ σοσιαλισμὸς ἔμεινεν στάσιμος;

Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐργατικὴ κίνησις δὲν εἶναι σοσιαλιστικὴ ὡς παρ' ἡμῶν ἐννοεῖται, δὲν εἶναι ἄλλο ἢ μία νόμιμος καὶ δικαία ἀπαίτησις τοῦ ἄγγλου ἐργάτου ὅπως τύχη μείζονος προσοχῆς, προστασίας καὶ μερίδος ἐν τῷ ἰσχύοντι οικονομικῷ σοντήματι. Κατ' ἀντίθεσιν δηλ. πρὸς τὴν ἐν Γερμανίᾳ κίνησιν ἐφ' ἧς τὴν συντομωτάτην ἔρευναν εἰσέερχομαι.

Ἐν Γερμανίᾳ τὸ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Terdiuand Lassale ἰδρυθὲν κατὰ τὸ 1853 κόμμα ὑπὸ τὸ ὄνομα Sozialdemokratie ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ σοσιαλιστικῆς κινήσεως. Πρόγραμμα τοῦ κόμματος τούτου μετὰ τὰ πρῶτα τῆς σοντάσεως αὐτοῦ ἔτη ἦτο βαθμιαία ἐπὶ τῷ κολλεκτιβιστικώτερον ἀναμορφωτικῇ κίνησις, δι' ἐφαρμογῆς τοῦτο μὲν τῆς κρατικοποιήσεως (staattissocialismus) τοῦτο δὲ τῶν συνεταιρισμῶν παραγωγῆς (τῶν Produktivassoiationeu). Τὸ κόμμα τοῦτο ἢ Sozialdemokratie ἀκολουθοῦσα τὴν τοπικὴν τῶν Γερμανῶν πολιτικὴν νοστοροπίαν ἐθεώρησεν ὡς μόνον μέσοι ἀσφαλοῦς ἐπιβολῆς τοῦ προγράμματος αὐτῆς τὸν Κινοβουλευτικὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν καὶ πάνοπλον εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς συμπήξεως τῆς ἀπεδύθη, διὰ μεμετρημένης δὲ πολιτικῆς ἀπέβῃ σὺν τῷ χρόνῳ πρόσωπον ἐργατικῶν κόμματος μὲ ἀξιοσέβαστον ἀριθμὸν ὀπαδῶν, ἦτοι ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου ὑπέρ τὰ 4 ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ τὴν λελογισμένην πολιτικὴν τοῦ κόμματος τούτου, διαδέχεται μετὰ τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὸν ὄριζοντα τοῦ μαρξισμοῦ, ἄστοχος φανατισμὸς εἰς ἄκρα σοντατιστικὰ ἰδεώδη, εἰς τούτου ἐξεγείρεται τσαυτὴ κατ' αὐτοῦ ἀντίθεσις, ὥστε τὸ κόμμα ταῦτο παρ' ὄλην τὴν ἀριθμητικὴν του δύναμιν καὶ ἀριστοτεχνικὴν ὀργάνωσιν οὐδεμίαν γὰ ἐξασκήσῃ ἐπιρροὴν πρὸ τοῦ πολέμου οὔτε εἰς τὴν ἐσωτερικὴν, οὔτε εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τῆς Γερμανίας πολιτικὴν, ἀλλὰ γὰ συντελέσῃ μόνον εἰς τὴν ἐπιπέ-

σοσιαλιστικώτερον διαμόρφωσιν τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἀναρρίπτειν τοῦ μεταξὺ τῶν τάξεων μίσους καὶ τὴν ἀφθονον ἐν τῇ Κοινωνίᾳ ἐπιχρῶν τοῦ μαρξικοῦ δηλητηρίου. Οὗτω πολιτευομένη καὶ προλειάνουσα τὸ ἔδαφος κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἡ Sozialdemokratie ἐκαραδόκει τὴν σιγμὴν νὰ ἐπιβῇ τῆς ἀρχῆς καὶ ἡ εὐκαιρία αὕτη τῆς ἐδόθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 8)βρίου τοῦ 1918, μεθ' ἣν ἐπῆλθεν μὲν εἰς τὴν Ἀρχὴν χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς ἀρχάς της, νὰ ἐφαρμώσῃ δηλ. τὸ μαρξικόν της πρόγραμμα. Τοῦναντίον μάλιστα καὶ πλήρως ἀπετάχθη τούτου, θέλησασα νὰ γεφυρώσῃ δι' ἀλληλοσυγκρονομένων ἐνεργειῶν, τὴν μεταξὺ τοῦ κολλεκτιβισμοῦ καὶ Individualismου διαφορὰς, δι' ἐφαρμογῆς τῶν λεγομένων μικτῶν ὀργανώσεων (Gemischt vrehelatk letpiele) κατὰ τὸ σύστημω Wissel—Mölleudorf εἰς ὃ κυρίως βασιζεται τὸ Kohleuwreh clafhgesets (νόμος περὶ ἄνθρακος) τῆς 23 Μαρτίου 1919. Ἐκτὸς τούτου ἡ Sogualdemokratie ἐπεχείρησεν νὰ ἐφαρμώσῃ ἐν Γερμανίᾳ καὶ τὸν ἀπὸ καθέδρας σοσιαλισμὸν διὰ τοῦ περιφήμου Νόμου τῆς 23 Μαρτίου 1919 τοῦ Socialisievōnqogesets τοῦ ὁποίου ὅμως μέχρι σήμερον οὐδεμία κατέστη δυνατόν νὰ γίνῃ χρῆσις, ὄχι βεβαίως διότι δὲν ὑπάρχουσι ὄριμοι πρὸς κρατοποίησιν βιομηχανία ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ διότι, ὅπως ὑπὸ τοῦ εισηγητοῦ τοῦ νόμου τούτου καθηγητοῦ Boim διδάσκειται, ἡ περὶ κρατοποιήσεως ἰδέα ἀπεδείχθη εἰς ε serstōveude Utopie, μία καταστρεπτικὴ οὐτοπία. Φοβούμενος Κυρίαὶ καὶ Κέριοι μὴ ὑπεισέλθω εἰς κύκλον ἰδεῶν ἐντελῶς ξένων ἰδεῶν πρὸς ἡμᾶς παραποῦμαι τῆς ἀναλύσεως τῶν δύο περιφήμων τούτων νόμων, μὲ τὴν βεβαίωσιν μόνον ὅτι ὡς πάντες οἱ κοινωνιολόγοι τῆς Γερμανίας παραδέχονται σήμερον, οἱ νόμοι οὗτοι πλήρως ἐχρεωκόπησαν, ὡς ἐπίσης καὶ γενικῶς ἡ ὑπὸ τῆς Sozialdemokratie ἐφαρμοσθεῖσα κοινωνικὴ πολιτικὴ. Συνέπεια τῆς ἀτυχοῦς ταύτης δράσεως τῆς Sozialdemokratie ὑπῆρξεν ἡ διάσπασις αὐτῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Οἱ μὲν ἄκροι τῆς ἀριστερᾶς ἀπεσπάσθησαν αὐτῆς καὶ συνεπέτυχθησαν εἰς τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα καὶ τοὺς συνδικαλιστάς, ἐνῶ οἱ δεξιώτεροι ὑπὸ τῆς πείρου διδαχθέντες νέαν ρεαλιστικὴν μορφήν ἔδωκαν εἰς τὸν σοσιαλισμὸν, τιμώντες τὴν νέαν χρῆσιν τοῦ Revisionismus ὁδόν,

ὑπὲρ ἧς ἀπὸ ἐτῶν ἤδη μάχεται ὁ σοφὸς Edouard Berustein, ὅστις ὡς Diehl εἰς τὸ γνωστὸν αὐτοῦ σύγγραμμα ἀναφέρει «καίτοι ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἐπιφανειτέρων ὁπαδῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀκριβῶς λόγῳ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν καθ' ἑκάστην καὶ περισσότερα κενὰ καὶ περισσότερας ἑλλείψεις καὶ βαρυτέρας πλάνας εἰς τὸν μαρξισμόν ἀνεκάλυπτεν», τὰς ὁποίας προσπαθεῖ νὰ ἀποφύγῃ τῆς νέαν πρωτότυπον ὁδόν, ἣν ἡ νέα σχολή τοῦ Revisionismου πιστῶς ἀκολουθεῖ. Ἀνποῦμαι ὅτι ἡ εὐρύτης τοῦ θέματος ὅπερ διεξέρχομαι σήμερον μὲ ἀναγκάζει νὰ παραιτηθῶ τῆς ἀναλύσεως ἀρχῶν τῆς νέας ταύτης σχολῆς. "Αν τις ὅμως τῶν Κυρίων ἀκροατῶν μου ἐπιθυμῆι πλειοτέρας λεπτομερείας ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἢ οὐδὲν ἄλλο τῆς σημερινῆς μου ὀμιλίας, τίθεμαι εὐχαρίστως κατ' ἴδιαν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο διότι νομίζω ὅτι θὰ ἀδικήσῃ τὴν ἀντίληψιν του καὶ πάλιν, ἐκείνος ὅστις ἐκ νέου θὰ καταναλώσῃ τὰς ζωϊκὰς αὐτοῦ θερμοῖδας καὶ τὴν ἀτυχῆ τὴν ἀτυχεσιτάτην μάλιστα ἐν τῇ πόλει μας δημοσιογραφικὴν μελάνην διὰ νὰ μεμφθῆ ἀγορητὴν ὅτι εἰς τὰ περασμένα ὄρια τοῦ χρόνου τῆς μιᾶς ὄρας, δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα δὲν ἔχει τὴν μαγικὴν δύναμιν! νὰ περιλάβῃ ἅπειρα ἐν τῇ φύσει των θέματα ὡς τὰ κοινωρικὰ τοιαῦτα.

Συγγνώμην διὰ τὴν παρέκβασιν ταύτην Κυρίαί καὶ Κύριοι, ἀλλ' ἐπανέρχομαι ἀμέσως εἰς τὸ θέμα μου. "Ὡς ἔλεγα λοιπὸν τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ καθαρῶς κολλεκτιβιστικὰ συστήματα ἀποδεικνύονται ἀνεφάρμοστα οὕτω δοκιμασθεῖσα ἢ Κρατοποίησις πλήρως ἐνανάγησεν, ἢ ὁ ἄκαμπτος τοῦ μαρξισμοῦ θεωρία ὡς πανάλεια ἐπιτεθεῖσα εἰς τὰς πληγὰς τῆς Κοινωνίας ἀντὶ νὰ ἐπουλώσῃ ταύτας ἠῦρυνε καὶ ἐμβλυνε αὐτὰς, ἐξάψασα τὰ πάθη ἐν τῇ Κοινωνίᾳ μέχρις ἀλληλοσπαραγμοῦ. Πικρὰ ἀλήθεια τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοὶ οἱ ὁπαδοὶ τῶν σοσιημάτων τούτων ἤρχισαν νὰ κατανοοῦν καὶ ἀναθεωροῦν τὰς ἰδέας των εἰς τρόπον ὅστε ὡς καὶ ὁ Wernes Lombart λέγει «νὰ δυνάμεθα νὰ ὀμιλώμεν σήμερον περὶ καταπτώσεως «Zerhall» τοῦ σοσιαλισμοῦ. "Ἀλλὰ μήπως καὶ αἱ ἐκλογαὶ τοῦ παρελθόντος Δεκεμβρίου ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ αἱ τελευταῖαι προεδρικαὶ ἐκλογαὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ ἐν ταῖς χώραις ταύταις πνέον ἀναμορφωτικὸν ρεῦμα (Revisionismus Ge-

nosseushaftibewegutg Gildeusosialismus κλπ.) ἀρκούντως δὲν ἀποδεικνύουσι τὸ γεγονός ὅτι ἡ χθὲς μεσογραινοῦσα ἰδέα εὐρίσκειται σήμερον ἐν τῇ δύσει τῆς, ἐνῶ συγχρόνως νέα ἀνατέλλει, ἡ τοῦ, καθ' ὑποκειμενικὴν ἡμῶν τοῦλάχιστον κρίσιν, ὀρθοδόξου κολλεκτιβισμοῦ, τοῦ τόσοῦν ὀλίγον τῆς ὀρθοδόξου individualιστικῆς σχολῆς ἀπέχοντος.

Ἐκ τῶν λεχθέντων ἐλπίζω, Κύριοι καὶ Κύριοι, νὰ ἐοχηματίσασθε ἀμυδρᾶν ἰδέαν τῆς εἰς τὰ σπουδαιότερα εὐρωπαϊκὰ Κράτη σοσιαλιστικῆς κινήσεως. Δυστυχῶς ἐπιγόμενος ὑπὸ τῆς ὥρας, ἀλλὰ καὶ μὴ θέλων νὰ καταχρασθῶ τῆς ὑμετέρας ὑπομονῆς ἀφοῦ λόγῳ τῆς εὐρύτητος τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματος εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ κάμω ἀπειθῆ ἀτιθῆς χρῆσιν, παραλείπω τὴν ἐρευναν τῆς κινήσεως ταύτης εἰς τὰς λοιπὰς χώρας καὶ εἰσέρχομαι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐν Ρωσίᾳ καταστάσεως, ἣτις φρονῶ ὅτι ἀμεσώτερον ὑμᾶς λόγῳ τῶν ἀντιφατικῶν ἐπ' αὐτῆς πληροφοριῶν θὰ ἐνδιαφέρη.

Ὡς ἴσως γνωρίζετε ἡ κοινωικὴ ἱστορία τῆς Ρωσσίας ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἀποτελεῖται ἀπὸ σειρὰν ἐπαναστάσεων, ἐξεγέρσεων, δολοφονιῶν καὶ ἐμπρησμῶν εἰς τὰς ὁποίας τὸ φανατικὸν ρωσικὸν πνεῦμα εὐκόλως ἐκτρέπεται. Ἀπὸ τοῦ 1572 καὶ ἐντεῦθεν συγκεκριμένως, σχεδὸν καθ' ἕκαστον εἶος γεωργοκτηματῆαι, ὁμαδικῶς ἢ μεμονομένως στέλλονται ὑπὸ τῶν ἀκτημόνων χωρικῶν εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς, ἀφοῦ πρῶτον ληστευθῶσιν καὶ ἐμπρησθῶσιν αἱ κατοικίαι των. Προανακρούσματα θὰ ἔλγῃ τις τῶν δύο μεγάλων τοῦ 20 αἰῶνος ἐπαναστάσεων, τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905 ἀλλὰ καὶ ἰδίως τῆς τοῦ 1917, ἐπαναστάσεως ἣτις λόγῳ τοῦ πολυσχυδοῦς αὐτῆς μὲ οὐδεμίαν ἄλλην δύναται νὰ παραβληθῇ. Ἡ ρωσικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1917 δὲν (εἶνε) ἦτο μία, ἦσαν τρεῖς ἐν ταῦτιῳ ἐπαναστάσεις, τρεῖς ἐπαναστάσεις μὲ διαφόρους σκοποὺς, μὲ διαφόρους βλέψεις, μὲ διάφορα συμφέροντα, ἐξ ὧν τὸ σημερινὸν καθεστῶς προέκυψεν. Ἦτο δηλ. μία ἀστικὴ ἐπανάστασις, μία χωρικῶν καὶ μία ἐργατῶν. Ἡ ἀστικὴ ἐπανάστασις διηνθύνετο ἐναντίον τοῦ αὐταρχικοῦ τσαρικοῦ καθεστώτος ὑπεκινήθη δὲ ἀπὸ τοὺς στενωῶς μὲ τὸν Τσάρον συνδεομένους κύκλους τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἀνωτέρας κοινωνίας, ὡς σκοπὸν δὲ εἶχεν κατ'

ἀρχὰς μὲν τὴν ἀπόκτησιν συνταγματικοῦ πολιτεύματος, κατόπιν ὁμοίως τὴν ἰδρῶσιν δημοκρατίας. Ἰδοὺ ἡ ἀστική ἐπανάστασις ἢ τῶν χωρικοῶν τῶρα δὲν ἦτο ἄλλο ἢ ἡ συνήθως ἐν Ρωσσίᾳ ἀνταρσία εἰς ἣν κατὰ καιροὺς προέβαινον οἱ ἀκτίμονες χωρικοὶ πρὸς ἀπόκτησιν κτημάτων καὶ τὴν κατὰ τῶν γαιοκτημόνων ἐκδίκησιν, ἄνευ οὐδενὸς ἀπολύτως προδιαγεγραμμένου σχεδίου. Ἡ τρίτη τέλος ἐπανάστασις ἢ τῶν ἐργατῶν ἐγένετο ἀπὸ πεινῶντα ὄχλου, ἀπὸ ἀέρογος ἐργάτας τὸ πλεῖστον· δ' ὅμως ἀπὸ λιποτάκτιας στρατιώτιας διακρίνεται δὲ τῶν δύο ἄλλων διὰ τὴν ἐξαιρετικὰ ἐπιτηθεῖαν ὀργάνωσιν καὶ διεύθυνσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Λενίν. Ἡ πρώτη ἢ ἀστική ἐπανάστασις ἐκοπᾶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1917, τὸν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκρήγνυται ἢ τῶν γεωργῶν καὶ τὸν Νοέμβριον μέχρι Ἰανουαρίου 1918 ἐπικρατεῖ ἢ τῶν ἐργατῶν, ἐγκαθιδρυμένης τῆς κυριαρχίας τῶν μπολοσεβίκων. Τὴν ἐξέλιξιν ἤδη τῆς ἐκ τῆς ἐπανάστασις ταύτης δημιουργηθείσης καταστάσεως θὰ προσπαθῆσθω δι' ἄλλων νὰ περιγράψω, ἀρχόμενος τοῦ σοβιετικοῦ συντάγματος.

Τὸ ἐν Ρωσσίᾳ σήμερον ἰσχύον δίκαιον μᾶς ἐνθυμίζει τὴν περίοδον ἐκείνην καθ' ἣν τὸ δίκαιον διηρεῖτο εἰς γραπτὸν καὶ ἄγραφον Icriptum καὶ non Icriptum διότι καὶ τὸ σήμερον ἐν Ρωσσίᾳ ἰσχύον εἶναι γραπτὸν καὶ ἄγραφον. Τὸ γραπτὸν περιέχει τὴν σύνταξιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς σοβιετικῆς πολιτείας τὸ δὲ ἄγραφον τὴν «*κατηγορικὴν ἀπαίτησιν*» τὸ *Kategorische Imperativ*, ὅχι «*τοῦ πρακτικοῦ*» ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ Kant, ἀλλὰ τῆς κομμουνιστικῆς ἰδεολογίας. Εἰς τὴν σοβιετικὴν Ρωσσίαν φορεὺς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας δὲν εἶναι τὸ Κράτος, δὲν εἶναι ὁ λαὸς ἐν τῷ συνόλω του, ἀλλὰ ὁ ὀργανωμένος ἐργάτης, ἀπὸ δὲ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας ἣτις ἔχει θεσπισθεῖ εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ πολιτεύματα ἐνταῦθα, ἔχομεν τὴν ἐργατικὴν κυριαρχίαν, ἣτις ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν Σοβιέτ, τῶν συμβουλίων δηλ. τῶν ἐργατῶν. Τῶν συμβουλίων τούτων ὑπάρχουσι πολλὰ διαβαθμίσεις, ὑπὲρ πάντα δὲ ἴστανται ὡς *Iimmun Cousilium* («*τὸ πανρωσσοικὸν κογκρέσον*»). Ἐκ τῶν συμβουλίων τούτων μόνον τὰ πρωτοβάθμια, τὰ τοπικὰ προέρχονται ἀπὸ ἀμέσους ἐκλογὰς εἰς ἃς ἔχουσι ἐνεργητικὸν τε καὶ παθητικὸν δικαίωμα ψήφου πάντες οἱ τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν συμπληρώσαντες ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐργάται. Τὰ λοιπὰ τῶν σοβιέτ προέρχον-

ται ἀπὸ οὐσίημα ἐμμέσων ἐκλογῶν. (**Ἀρθρ.* 65 τοῦ σοβιετικοῦ συντάγματος). Ταῦτα ἐπὶ τῶν περιφήμων συμβουλίων τῶρα οἱ μπολσεβίκοι ἐν τῇ νεοσοβιετικῇ αὐτῶν μανίᾳ θέλουν νὰ ἐξαλείψουν καὶ τὴν μετὰ τῶν ἐξουσιῶν, ἰδίᾳ δὲ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ὑπάρχουσαν διαφορὰν διὰ τῆς θεσπίσεως τῶν λεγομένων ἐκτελεστικῶν ἐπιτροπῶν, αἵτινες ὑπὸ τῶν σοβιέτ ἐκλέγονται. Οὕτω ἀνωτάτη μὲν νομοθετικὴ ἐξουσία εἶνε τὸ Παρρωσοικὸν σοβιετικὸν κογκρέσον, παρ' αὐτὸ ὅμως ἴσταιται ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγομένη ἡ «κεντρικὴ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ» ὡς ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Ἔτερον τῶρα συμβούλιον «τὸ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ» ἔχει τὴν κεντρικὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας τοῦ ἀποτελοῦν τὴν ψυχὴν τῆς σοβιετικῆς πολιτείας. Ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἐπὶ τοῦ ρωσοικῶν συντάγματος τῶρα ποία ἡ πραγματικὴ μορφή τοῦ Ρωσοικῶν Πολιτεύματος; **Ἀπολυταρχία ἐφ'* ὅσον ἔζη ὁ Λενιν—σήμερον δικτατορικὸν διεθυντήριον, *Τὸ Iumnum* δηλ. *jivs* τὸ *Iumnum imperium* εὐρίσκειται εἰς χεῖρας ἀβταρχικοῦ collegii, ἀποτελουμένου ἐκ δωδεκάδος ἀνδρῶν, οὓς ἀποστελεῖ τὸ περίφημον ἐν Ρωσίᾳ κόμμα τῶν κομμουνιστῶν, ὅπερ καίτοι κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Βερολίνου Berùlrd δὲν υπερβαίνει τὰς 180 χιλιάδας ὀπαδῶν (ἢ κατ' ἄλλους τὰς 600 χιλιάδας) ἐν τούτοις διὰ τῆς δωδεκάδος αὐτῆς τῶν ἐκλεκτῶν του διοικεῖ καὶ τρομοκρατεῖ ὑπὲρ τὰ 130 ἑκατομύρια λαῶν. Τὸ κόμμα τοῦτο, ὡς ἀπὸ τοῦ οὗτος ὁ ἐπιφανέστερος τῶν ἐκλεκτῶν του ὁ Siuowqθw εἰς τὴν ἱστορίαν του «κομμουνισμὸς ἐν Ρωσίᾳ» (ἐκδοσις Βερολίνου 1923) ὀμαλογεῖ, ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπαναστάτας, ἐξασκηθέντας εἰς τὰς διαφοροὺς ἐπὶ τσαρικοῦ καθεστώτος, ἀναρχικὰς καὶ ἀνατροπικὰς ἀποπειράς καὶ ἀποτελοῦντες ἤδη τὴν συνεκτικὴν τοῦ ἐν Ρωσίᾳ καθεστώτος δύναμιν.— **Ἀλλὰ* θὰ γενῶνται ἤδη εἰς **Υμᾶς* τὸ ἐρώτημα, πῶς ἡ ἐλαχίστη αὐτῆ μειωρηφία κατορθώνει νὰ διατηρεῖται ἐπὶ τόσα ἔτη εἰς τὴν ἀρχήν;

Πολλοὶ εἶνε οἱ λόγοι κυριώτερος δὲ πάντων εἶνε ἡ ὀργανωμένη βία. **Ἡ* ρωσοικὴ δικτατορία διαφεύδει μέχρι τῆς ὥρας τὴν ἀρχὴν «ὅτι καθεστώς δὲν στήριζεται ἐπὶ πολλὸ εἰς τὴν βίαν» διότι εἰς αὐτὴν κυρίως στήριζεται εἰς τὰς ψυχὰς δηλ. τῶν ἐρυσθρῶν τῆς στρατευμάτων, αἵτινα τελειώτατα ὀργανωμένα καὶ ὑπὸ ἀγρίου φανατισμοῦ πεπωρωμένα φρί-

κην προξενούν εἰς τὰς ζωϊκὰς μάζας ἐπὶ τῇ ἐμφανύσει των καὶ μόνῃ. Ἐξ ἄλλου ἰσχυρὸν τῶν σοβιετ ἔρεισμα ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἀριστοτεχνικῶς ὀργανωμένη αὐτῶν ἀστυνομία, ἣτις τὰς πλοκάμους αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ κοινωνικοῦ πολιτικοῦ καὶ οικονομικοῦ βίου ἐξαπλώνουσα ἐπιβλέπει τὸ πᾶν καὶ δι' ἀστραπιαίας ἐνεργείας θέτει ἐκποδῶν διὰ παντὸς πᾶν ἀνεπιθύμητον τῷ καθεστῶτι πρόσωπον. Τοῦτο ἐπιτυγχάνει διὰ τῶν ἐκτάκτων ἐργατικῶν ἀστυνομικῶν συμβουλίων τῆς Chekas, ἅτινα ἀπανταχοῦ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν ἀποστέλλουν περρισιμένους μὲ τὸ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου καὶ δυναμένους δι' ἐνὸς κτυπήματος ἐγχειρίδιον νὰ ἀλλάξωσι διὰ παντὸς τὴν γαλήνιον σοβιετικὴν πολιτείαν διὰ παντὸς ἐνοχλητικοῦ αὐτῆς ἀντιπάλου. Δὲν ὑπάρχει δημοσία ὑπηρεσία, δὲν ὑπάρχει σημαίνουσα ἰδιωτικὴ ὀργάνωσις, δὲν ὑπάρχει τέλος συνάντησις ὅσων σημαντικῶν προσώπων εἰς τὴν ὅποίαν νὰ μὴ παρενρίσκειται καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς chekas κρατῶν ἔτοιμον νὰ καταπέσῃ τὸ τοῦ Λαμοκλέους ξίφος. Αἱ βάρβαροι ἤδη αὐταὶ ὀργανώσεις τῆς chekas, ὡς τοιαύτην περιφρόνησιν καὶ περιῦβριον καὶ τῶν στοιχειοθεστέρων ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἀποπνέουσαι ἐδόλοφόνησαν ὡς ἀποδεικνύει τὸ Literaturwbersicht τοῦ Ressaun (σελ. 41), ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομύρια ἐπιφανῶν ἀντιπάλων τῶν σοβιετ κατὰ τὰ τρία μόνον πρῶτα τῆς ἐπαναστάσεως ἔτη.

Κατόπιν τῆς τρομακτικῆς ταύτης ἀλλὰ καὶ τελείας ὀργανώσεως τῆς σοβιετικῆς δικτατορίας δὲν εἶνε ἄπορον πῶς κατορθώνουν νὰ τηροῦνται μέχρι σήμερον εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ μπολσεβίκοι· ἂν λάβῃ μάλιστα τις ὑπ' ὄψει τοῦ τὴν τερῖστιαν προπαγάνδαν διὰ διδασκαλίας καὶ χρημάτων, ἦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ἐξασκοῦν, ἀκόμη ὀλιγότερον θὰ ἐκπλήττεται. (Εἶνε γεγονός ὅτι διὰ τὸν προϋπολογισμὸν μόνον τῆς Γῆς Διεθνούς τῶν Κομμουνιστῶν διετέθησαν τὰ 2]5 τῶν ἐκ τῶν φόρων ἐσόδων τοῦ ἔτους ἐκεῖνου ὀλοκλήρου τῆς ἀχανοῦς Ρωσσίας· ὡς δὲ καὶ αὐτὰς ἀνεγίνωσκα εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον τὴν 1ην Ἀπριλίου τοῦ ἔτους ἀπέστειλεν ὁ Ζηρόβιεφ 400 χιλιάδας λίρας Ἀγγλίας πρὸς προπαγανδιστικοὺς σκοποὺς εἰς τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἑλλάδι κομμουνιστάς!) Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διὰ διδασκαλίας προπαγάνδαν ἔδωκαν μεγάλην προσοχὴν οἱ μπολσεβίκοι. Κατήργησαν τὴν ἐλευθερίαν

τοῦ τύπου καὶ ζηλοτύπως δι' ἑαυτοὺς ἐκράτησαν τὸ μονοπώλιον τῆς παιδείας. Τὰ πλεῖστα τῶν πανεπιστημίων ἔκλεισαν, ἀπὸ πάντα δὲ τὰς θεωρητικὰς ἐπιστῆμας, ὡς ἀναπτυσσοῦσας σκέψιν καὶ ἐλευθερίαν ἀπέκλεισαν, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἴδρυσαν τὰς λεγομένας « Ἀκαδημίας ἔργατῶν »! μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ κατηχοῦν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους νέους εἰς τὸν κομμουνισμόν. Παραλείπω ἑλλείψει χρόνου τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἐκπαιδύσεως ἐν Ρωσίᾳ ὡς καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν 4 περιφήμων κομμουνιστικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ τοῦ κομισσαριάτου πρὸς διάδοσιν τοῦ κομμουνισμοῦ, ὅπερ αὐτοπροσώπως διενθύνει ἡ κυρία Λενίη, διασκορπίζουσα διὰ τῶν εὐειδῶν αὐτῆς ἀπεσταλμένων ἂν ὄχι κομμουνιστικὴν σοφίαν, τὴν χάριν ὁμως καὶ θερμότητα τοῦ σλαβικοῦ ὠροῖου φύλλου, πολλὰ συνεισφέρονσα οὕτω, ἔστω καὶ ἐμμέσως, εἰς τὴν κομμουνιστικὴν ἰδεολογίαν, διότι εἰς αὐτὰς τὰς εὐειδεῖς νεάνιδας (τὰς « ἐλλέκτους νύμφας » ὡς ὁ γερμανὸς ἐπισκόπητος τὸς ἀπεκάλεσεν!) εἰς αὐτὰς, λέγω μᾶλλον πιστεύουν καὶ ἀπ' αὐτῶν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ κομμουνιστικὴν σοφίαν ἀντλοῦν οἱ κατὰ καιροὺς περαστικοὶ ἐπισκόπηται τοῦ Κρεμλίνου, οἵτινες ἐν τέλει μεθυσκόμενοι ὑπὸ τῶν θερμῶν φιλοφρονησέων καὶ ἐνίοτε ὑπὸ τῶν ἤχων τῶν χρυσεῶν ρουβλίων μεταβάλλονται εἰς λεσβείας μούσας καὶ λυρικοὺς ποιητὰς τοῦ.....τοῦ βορβωρώδους ρωσικοῦ ἐκφυλισμοῦ.

Ὅριστι Κυρίαὶ καὶ Κύριοι, τὰ στηρίγματα τοῦ ἐν Ρωσίᾳ καθεστῶτος βία, τρομοκρατία, προπογάνδα ἀποτελέσματα; « τέλμα διαφθορᾶς » nochue geseheneu Sumpf deu Korruption ὅπως ἐπὶ λέξει λέγει ὁ μπολσεβίκος Betelheim. Θέλετε ἐναργῆ τούτου ἀπόδειξιν; λάβετε τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ἐν Ρωσίᾳ ἰδοὺ ἐπίσημος ἀπόφασις « Τὸ κογκρέσον τῆς σοβιετικῆς δικαιοσύνης τοῦ 1924 » ὅτι « αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τῆς σοβιετικῆς Δημοκρατίας πρέπει νὰ ἐξυπηρετῶσι τὸ συμφέρον τῆς τάξεως τῶν ἔργατῶν καὶ χωρικῶν » περαιτέρω δὲ λέγει ὅτι « εἰς τὰς ποινικὰς ὑποθέσεις ὁ μὴ κομμουνιστὴς δέον νὰ τιμωρεται αὐστηρότερον τοῦ ἐκ τῶν τάξεων μας προερχομένου! » Proletarischer Sozialismus, Sonnmbart τόμος δεύτερος σελὶς 465 κλ.) Θαυμάσατε ὕψος δικαιοσύνης! Καὶ ὁ Ποποφ περιγράφει ὅτι ὑπὲρ τὴν θύραν τῶν ρωσικῶν δικαστηρίων ἴστανται παρασιτά-

σεις τῆς δικαιοσύνης—δὲν φρονεῖτε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἴστανται αἱ λέξεις ποῦ ἦσαν ὑπὲρ τὴν θύραν τῆς κολάσεως «Lasciate oguisperansa voich entrate»).

Ἄλλὰ θέλετε καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῶν Ρώσων; Λάβετε τὸν χαιερπὴν πόλεμον ὃν ἐκήρυξαν κατὰ πάσης ἀντιθέτου ἰδεολογίας, ἰδιαιτάτα δὲ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὃν προσπαθοῦν νὰ ἐξευτελίουν εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν λαϊκῶν μαζῶν, αἵτινες στερωῶς αὐτοῦ ἐχονται εἰσέτι. Πρὸς τοῦτο μετέρχονται παντοῖα μέσα, περιφορὰν ἢ ἀνάγκησιν πινακίδων εἰς ὅλα τὰ δημόσια μέρη μὲ ἐπιγραφὰς ὡς: «δὲν πιστεύομεν εἰς τὸν Θεὸν» «ἡ θρησκεία εἶνε ναρκωτικὸν διὰ τὸν λαόν» «μὴ πίνετε τὸ ὄπιον τοῦ Χριστιανισμοῦ» κλ. ἤ μεταχειρίζονται κινηματογραφικὰς ταινίας ἐπικαλούμενας «ἀποκαλύψεις θρησκευτικῶν ἀγυρτιῶν» καὶ ὧν τὸ περιεχόμενον θὰ μαντεύσει, ἢ τὰς λεγομένας κομμουνιστικὰς λειτανείας, αἵτινες λαμβάνουν χώραν καθ' ἑκάστην ἐκκλησιαστικὴν ἐορτὴν καὶ συνίστανται εἰς κυνικὴν γελοιοποίησιν ἀνδρικέλλων παριστανόντων τὸν Χριστὸν, τὴν Παναγίαν ἢ ἁγίους εἰς ὅποια ἀνὰ τὰς ὁδοὺς πόλεων καὶ χωρίων περιφέρουν μὲ εἰρωνικὰς εὐφρολογίας καὶ ἀσέμνους χειρονομίας κλ. (Φωτογραφίας τῶν λειτανειῶν τούτων εὐρίσκειται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ροροφ) — Φρονῶ Κυρίαί καὶ Κύριοι ὅτι ὅσα εἶπον ἀρχοῦν διὰ νὰ λάβετε ἰδέαν τῆς ἠθικῆς ἐν Ρωσίᾳ καταπτώσεως καὶ εἰσέρχομαι ἤδη εἰς τὸ ἔσχατον μέρος τῆς ὁμιλίας μου, τὴν συντομοτάτην δηλαδή ἐξευραν τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν Ρώσων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς.

Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῶν μπολσεβίκων διατρεῖται εἰς δύο περιόδους: εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1917 μέχρι 1921 καὶ τὴν ἐντεῦθεν μέχρι σήμερον. Μέχρι τοῦ 1921 ἐδοκίμασαν νὰ ἐφαρμώσουν ἄκρατον τὸν κομμουνισμόν, ἀπὸ τοῦ ἔτους ὅμως τούτου καὶ ἐντεῦθεν ἠναγκάσθησαν νὰ στρέψουν πρὸς τὸν καπιταλισμόν. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, ὅπως νικητὴς στρατηγὸς μετὰ μάχην δίδει τὸ δικαίωμα τῆς λεηλασίας οὕτω οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμουνιστῶν ὑπὸ τὴν στεντορίαν τοῦ Λενὶν φωνῆν «ἀρπάζετε τὰ διηρασμένα» ἐπέτρεψαν εἰς τὸν ὄχλον νὰ θύσῃ καὶ ἀπωλέσῃ, ἱκανοποιούντες τοιουτοτρόπως τὰ ἀρπακτικὰ τῶν μαζῶν ἔνστικτα.

ὡς οικονομικὸν πρόγραμμα ἐν ταῖς γενικωτάταις αὐτοῦ γραμμαῖς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶχον οἱ μπολοσεβίκοι:

- α) Ἐθνικοποίησιν τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων
- β) Ἀνάληψιν τῆς βιομηχανίας ὑπὸ συμβουλίῶν ἐργατῶν
- γ) Ἐθνικοποίησιν τῆς ἀκινήτου κτήσεως
- δ) Τὴν καταναγκαστικὴν ἐργασίαν (ἥτις ὅμως καὶ ἔμεινε γράμμα κενόν) καὶ
- ε) Τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ὑπὸ τοῦ Κράτους.

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο, δύναται τις εἰπεῖν ὅτι, πιστῶς κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἐφήρμωσαν. Ποῖα ὅμως τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς των; Ἰδοὺ πῶς ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ ἐπι τῶν οικονομικῶν Ἐπιτετραμμένος τῆς Ρωσίας μπολοσεβίκος Warga εἰς τὴν Russische Kovrespouder τοῦ 1921 «ἡ παραγωγή ἦτο δεσμευμένη ἀπὸ τὴν παντοῦ ἐισδύουσαν πολιτικὴν, ἡ βιομηχανία ἦτο ἐγκαταπιώσει, ἀλλὰ τὸ πάντων χεῖριστον ἡ παραγωγή εἰς τινὰς κλάδους εἶχεν ἐλαττωθῆ μέχρι 3 ο/ο τῆς προπολεμικῆς.» Οἱ λόγοι οὗτοι προερχόμενοι ἀπὸ τὸ στήμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ρωσίας κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο συνδυαζόμενοι μὲ τὰς λέξεις τοῦ Λενῖν «εἴτε θὰ κατορθώσωμεν ἡμεῖς οἱ κομμουνισταὶ νὰ ἐφοδιάσωμεν τὸν χωρικὸν μὲ ὄ,τι τοῦ χρειάζεται, εἴτε μᾶς στέλνει ὄλους εἰς τὸν διάβολον» φρονῶ ὅτι δίδουν σαφῆ τῆς καταστάσεως εἰκόνα. Οὐδὲν ἄπορον, λοιπὸν, ὅτι ὁ Λενῖν πιεζόμενος καὶ ἐκ τῆς στάσεως τῶν χωρικῶν καλλιεργούντων τόσῃ γῆν μόνον ὄση διὰ τὴν διατροφήν των ἦτο ἀπαραίτητος, ἐξ οὗ μεγίστη κατὰ τὸ 1921 ἐπῆλθεν ἐν Ρωσίᾳ αἰτοδεια ὥστε εἰς πολλὰ μέρη τῆς Σιβηρίας νὰ σημειωθοῦν καὶ κρούσματα ἀνθρωποφαγίας, ἀφοῦ ἀρκετὰ ἑκατομμύρια Ρώσων εὗρον τὸν ἐξ ἀσιτείας θάνατον οὐδὲν ἄπορον, λέγω, ἂν ἠναγκάσθη νὰ ἀναφωνήσῃ ὁ Λενῖν τὸ «εὐρηθῆ ὁ κύβος» καὶ ἀποταχθεῖ ὀριστικῶς πλεον τῆς κομμουνιστικῆς πολιτικῆς.

Οὕτω ἄρχεται τὸν Μάρτιον τοῦ 1921 ἡ νέα τῶν Ρώσων πολιτικὴ ἡ περιφημος Νερο (ἥτις ὡς φαίνεται παρ' ἡμῖν ἀγνοεῖται εἰσέτι). Αὕτη ἄρχεται διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ διατάγματος περὶ καταργήσεως τῆς ἀναγκαστικῆς παραδόσεως ζωοτροφῶν ὑπὸ τῶν χωρικῶν, ἐπακολουθεῖ τὸ διάταγμα περὶ ἐπαναφορᾶς τῶν εἰς εἶδος φόρων, κατόπιν ἐκδίδεται

διάταγμα χορηγούν εις τούς χωρικούς παραγωγούς τὸ δικαίωμα τῆς ἀνταλλαγῆς μετὰ βιομηχανικῶν εἰδῶν τῶν ὑπὲρ τὰς ἀνάγκας τῶν παραγομένων προϊόντων, ἔπειτα (κατ' Αὐγουστον τοῦ φαίνεται τοῦ 1921) ἔρχεται τὸ περιφημον Διάταγμα τὸ χορηγούν ἀδείας ἰδρύσεως ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ συντελεῖται πλέον ἢ νέα αὕτη πολιτικὴ τοῦ Νερο διὰ τοῦ πολυθρῦλλήτου διατάγματος τῆς 4' Ὀκτωβρίου 1921 περὶ ἰδρύσεως τῆς Ἐθνικῆς Ρωσικῆς Τραπεζῆς, εἰς τρόπον ὅστε νὰ μὴ παρουσιάζεται πλέον ἢ Ρωσσία ὡς Κράτος ἔχον ἐφηρμοσμένον τὸν κολλεκτιβισμόν ἀλλὰ σύμφυγμα Ἀρχῶν τῶν δύο ἀντιθέτων συστημάτων μετὰ σιν ὡς τονίζει ὁ Sombert καπιταλιστικῆν.

Ἄλλὰ θὰ διερωτῶσθε ἤδη ποῖα τὰ ἀποτελέσματα καὶ ἐκ τῆς νέας ταύτης μικτῆς καὶ ἀλληλοσυγκρουμένης πολιτικῆς ἀφήνω τὸν λόγον εἰς προσωπικότητα οἷος ὁ Akabi Kusnerov ὅστις καὶ ἐπιτοπίως τὴν κατάστασιν ἐμελέτησεν καὶ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοὺς παντοδυνάμους τυχράνους διετέλεσεν. Ἴδου πῶς περιγράφει τὰ πράγματα εἰς τὴν «Glocke» τοῦ Βερολίνου ἀριθ. 26. «Οἰκτρὰ ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις, τὸ ἐμπόριον ἀκίνηται· ἡ κρατικὴ βιομηχανία σχολάζει· εἰς τὴν γεωργίαν ἡ αὐτὴ ἀθλιότης. Λόγω φορολογικῆς καταπίεσεως οἱ χωρικοὶ ἀναγκάζονται νὰ ἐκποιῶν τὸ πᾶν. Τέλος ὁ κρατικὸς προϋπολογισμὸς δὲν δύναται νὰ ἰσοσκελῆσθαι διότι τεράστια ποσὰ διατίθενται εἰσέτι διὰ τὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν προπαγάνδαν» Ἴδου ἡ περιγραφή τοῦ Kusnerow.

Εἰς τὴν χαώδη ταύτην κατάστασιν ἐδρισκόμενοι οἱ μπόλοσεβίκοι σήμερον στρέφουν ἱκετευτικὰ ὄμματα πρὸς τὸν διεθνή καπιταλισμόν. Εἰς ὅλους ὑμᾶς εἶνε βεβαίως γνωσταὶ αἱ προσπάθειαι τῶν μπόλοσεβίκων ὅπως συνάγουν δάνειον εἰς Λονδίνον ἢ συνάγουν οἰκονομικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἀμερικῆς παρέχοντες μεγάλα προνόμια καὶ εὐκολίας εἰς τοὺς ξένους κεφαλαιοῦχους, οἵτινες θὰ διέθετον τὰ κεφάλαια των εἰς τὴν Ρωσσίαν. Μοῦ φαίνεται ὅμως ζήτημα ἂν θὰ πείσουν τὴν καπιταλιστικὴν ἀγορὰν νὰ τοὺς χορηγήσῃ δάνειον καὶ ἂν θὰ ἐλκύσουν ξένα κεφάλαια εἰς τὴν χώραν των, ἀφοῦ εἰς τὴν βίαν καὶ μόνον σιτηρίζεται ἡ Ἀρχὴ των καὶ εἰς τοιοῦτο σημεῖον ἀποσυνθέσεως περιήλθεν ἡ οἰκονομικὴ τῆς χώρας των ζωή.

Τελειῶνων εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἐν Ρωσσίᾳ καταστάσεως, ἐπιθυ-

μὲν Κυβερταὶ καὶ Κύριοι ἐν συμπεράσματι γὰρ τονίσω τὸ ἀναμφίβοτον γεγονός ὅτι τὰ κολλεκτιβιστικὰ αὐστηρήματα διατρέχουν ἐσχάτως τὴν ὀλίγην ἀνάστασιν αὐτῶν κρισιν, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων τῶν ἐξ ἄλλῃ ἀλλὰ καὶ οἱ εὐφρόντεροι τῶν κατωτέρων σοσιαλιστικῶν τάξεων ἤδη γὰρ κατανοοῦν. Ὅτι ὁ περιφημὸς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας Leon Trofsky εἰς τὸν Γαλλικὸν ἐκφώνηθέντα λόγον τοῦ πρὸ τῆς ἐκταλειουικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Zuternationale ἔλεγεν τὰ ἑξῆς: La situation sociale s' aggrave, la constellation politique cliawqebus guagement et voila la crise du collectivisme prenant tout à jait inopinément une innycortause très grande et très aigüe. Ὁ δὲ γνωστὸς Radek ἀπογοητευμένος ἀμολογεῖ πρὸ τοῦ 4οῦ παγκόσμιου κογκρέσου Internationale. «Πρόπει γὰρ εἶνε τυφλὸς τις διὰ γὰρ μὴ βλέπη ὅτι ἡ πλειότης τῶν εργατῶν ἔπασσε πιστεύουσα εἰς τὴν ἰδεολογίαν μας.» Καὶ ὅμως πάντα ταῦτα ἀγνοοῦν οἱ ὄψιμοι κομμουνισταὶ τοῦ τόπου μας διακηρύττοντες τὴν ἀκλόνητον πίστιν καὶ πεποίθησιν των εἰς τὸν ἐρχόμενον χρυσαῦν αἰῶνα τοῦ.... ἤδη φθίνοντος κομμουνισμοῦ! Ὁ ἀσπὴρ ὅστις ὡς ὀδηγὸς εἰς τὴν πελαγοδρομίαν τοὺς χραιομεύει εἶπε ἡ Ρωσσία, ὅταν ὅμως καὶ αὐτὸς δόσῃ, τότε πλέον περιπλανώμενοι εἰς τὰ σκόπη τῆς φαντασίας των θὰ καταστῶσιν ἀκίβητοι τοῦ πολιτισμοῦ ἔχθροι καὶ τότε θὰ παύσῃ ἡ σημερινὴ περίοδος τῆς ἰσιορίας, ἣτις κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν περίοδον τῆς ἀναγεννήσεως φρονῶ ὅτι τοὐλάχιστον διὰ τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην θὰ ἠδύνατο γὰρ ὀνομασθῆναι περίοδος τῆς καταπτώσεως. τῆς decadence. Μέχρις οὖν ὅμως παρέλθει ἡ σαρανάπαλος αὕτη ἐποχὴ, νομίζω, ὅτι καθῆκον καὶ παρ' ἡμῖν τοῦ τε Κράτους, τῆς Κοινωνίας καὶ ἰδιαιτάτα τοῦ ἀστικοῦ τύπου εἶνε ἀφίροντες τὰς opportunistικὰς ἀδτιῶν ἀμφιταλλαντεύσεις γὰρ σπεύσῃ πρὸς διαφώτισιν τῶν λαϊκῶν τάξεων ἐπὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν συμφέροντος, διὰ γὰρ παύσῃ πλέον καὶ παρ' ἡμῖν ἡ περὶ τὸν σοσιαλισμὸν κοινωνικὴ ἰλαροτραγωδία καθ' ἣ οἱ ἀφελεῖς, οἱ φαντασιόπληκτοι καὶ οἱ ὄνειροπόλοι πλέκουν τὰ φρονιμότερα τῶν ὄνειρων διὰ τὸ μέλλον, ἐνῶ οἱ ἐπιτήδειοι τῆς εὐπιστίας αὐτῶν ἐκμεταλλευτὰ τὴν προσωπίδα τοῦ ἰδεολόγου περιβαλλόμενοι ἀνενόητοι πραγματοποιοῦν τοὺς πλέον ἐγωϊστικὸς καὶ ἰδιοτελεῖς αὐτῶ σκοπούς.

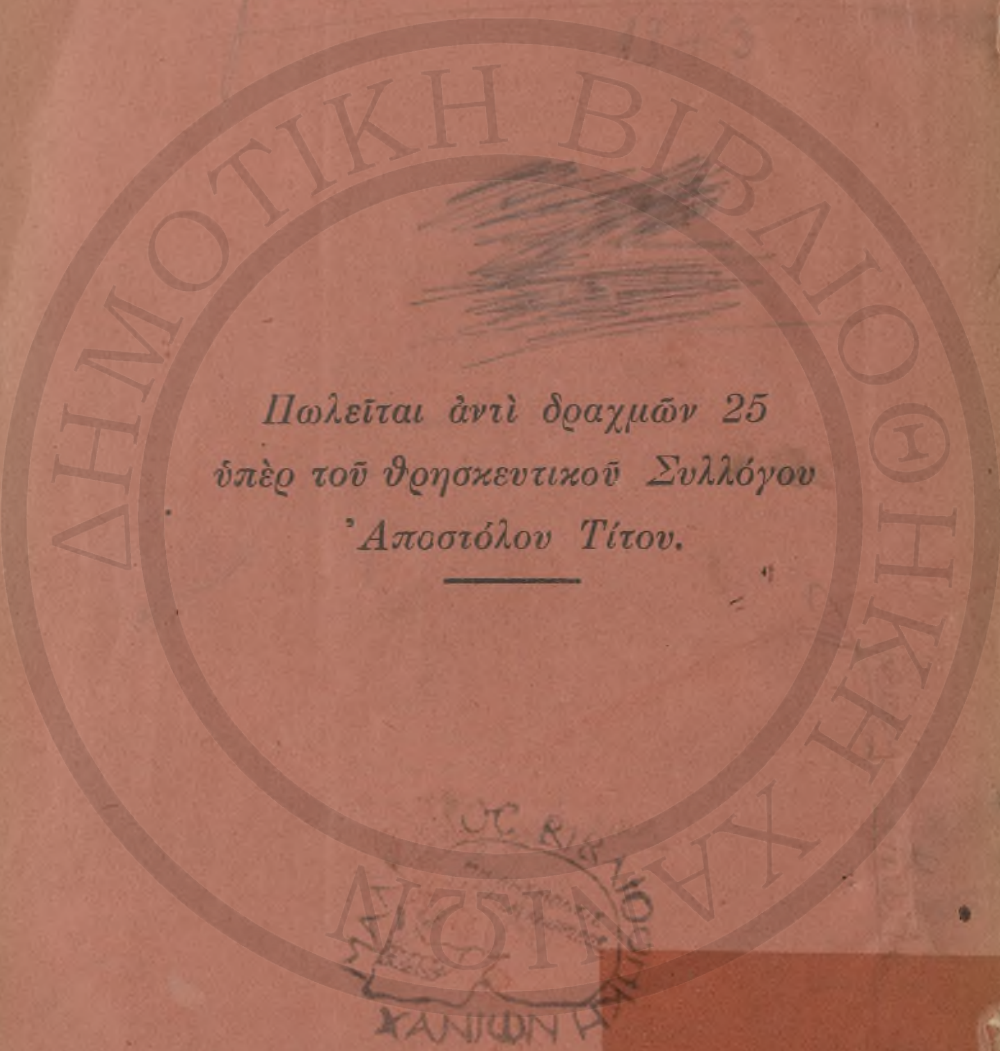
Διότι ἐν τέλει συναπιζόμενοι καὶ ἐκ προσφάτων παθημάτων τῶν γειτόνων ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι:

Stultitiam pernicioσα impudeutia seymtuv ὅτι τὴν ἔνοιαν εἰς ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἔννομον τάξιν θράσος ἐπακολουθεῖ.

Jean Christodoulakis
1843

Πωλείται ἀντὶ δραχμῶν 25
ὑπὲρ τοῦ θρησκευτικοῦ Συλλόγου
Ἀποστόλου Τίτου.

1847